

KIRSAL DEZAVANTAJLI ALANLAR
KALKINMA PROJESİ
FAZ-III

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi

STRATEJİK YATIRIM PLANI

KAYSERİ
2026-2030

STRATEJİK YATIRIM PLANI HAZIRLAMA EKİBİ

Mustafa TOKDEMİR
Dr. Meral AKALIN KOCA
Dr. Şeyma AKŞİT ÖZER
Mehmet PARLAK
Dr. Fatih Serdar ŞAHİN
Tamer BOZKURT
İbrahim Çağatay KARACA
Çağla İrem ÖZTOP

İPYB/KDAKP İl Koordinatörü
İPYB/İ&D Görevlisi
İPYB/Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
İPYB/Mutemet ve Satın Alma Görevlisi
İPYB/Altyapı Mühendisi
ÇDE/Hayvancılık Görevlisi
ÇDE/Agronomist
ÇDE/Hayvancılık Görevlisi

İmtiyaz Sahibi

Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

Grafik Tasarım

Mustafa TOKDEMİR

Tüm Hakları Saklıdır.

Bu yayının tümü ya da bir bölümü Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğünden önceden yazılı izin almaksızın hiçbir biçimde çoğaltılamaz, basılıp yayınlanamaz.

Basım Tarihi

05 Temmuz 2026

KIRSAL DEZAVANTAJLI ALANLAR KALKINMA PROJESİ KAYSERİ İLİ PROJE PERSONEL LİSTESİ

	İlçesi	Adı	Soyadı	Unvanı	Projedeki Görevi
İPYB	Merkez	Bülent	SAKLAV	İl Müdürü	Proje Yönlendirme Komite Üyesi
	Merkez	Mehmet	DEMİRBAŞ	İl Müdür Yrd.	Yerel İstişare Kurulu Üyesi
	Merkez	Ertan	KARAKAYA	Şube Müdürü	Yerel İstişare Kurulu Üyesi Yrd.
	Merkez	Mustafa	TOKDEMİR	Mühendis	İl Koordinatörü
	Merkez	Dr. Şeyma	AKŞİT ÖZER	Mühendis	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Merkez	Dr. Meral	AKALIN KOCA	Mühendis	İ&D Görevlisi
	Merkez	Dr. Fatih Serdar	ŞAHİN	Veteriner Hekim	Altyapı Mühendisi
	Merkez	Mehmet	PARLAK	Veteriner Hekim	Mutemet ve Satın Alma Görevlisi
ÇDE 1	Akkışla	Ömer	DEMİRTAŞ	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Akkışla	Serkan	KARAKUŞ	Mühendis	Agronomist
	Akkışla	Selami	KAŞIKARA	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 2	Sarıoğlu	Engin Oğuz	MORİLİPİNAR	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Sarıoğlu	Mehmet	ESEN	Mühendis	Agronomist
	Sarıoğlu	Genar	AYDEMİR	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 3	Felahiye	Durmuş	YILDIZ	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Felahiye	Ayhan	KOÇAK	Mühendis	Agronomist
	Felahiye	Gökhan	SEYFİ	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 4	Pınarbaşı	Hakan	AÇAR	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Pınarbaşı	Naime	ALTUNTOP	Mühendis	Agronomist
	Pınarbaşı	Ahmet	YEŞİLTaş	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 5	Sarız	Erdoğan	KARABÖRKLÜ	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Sarız	Emrullah	YILMAZ	Mühendis	Agronomist
	Sarız	Tamer	BOZKURT	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 6	Tomarza	Halil	GÜLOĞLU	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Tomarza	Sacit	UÇAN	Mühendis	Agronomist
	Tomarza	Emre	ÇİFTÇİ	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 7	Bünyan	Zeki	BÜYÜKTANIR	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Bünyan	İbrahim Çağatay	KARACA	Mühendis	Agronomist
	Bünyan	Mesut	ÖZDEMİR	Veteriner Sağ. Tek.	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 8	Yahyalı	Mesud	ŞAHİN	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Yahyalı	Yasin Emrah	AKPINAR	Mühendis	Agronomist
	Yahyalı	İsmail	SAİN	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 9	Yeşilhisar	Salih	BEKTAŞ	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Yeşilhisar	Ercan	ÇELEN	Mühendis	Agronomist
	Yeşilhisar	Çağla İrem	ÖZTOP	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi

İÇİNDEKİLER

Yönetici Özeti	8
1. Giriş	12
1.1. Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi ve Faz III Genişleme Stratejisi	12
1.2. Kayseri İli Proje Uygulama Alanı.....	19
1.3. Planlama Yaklaşımı ve Yöntem.....	24
1.4. Çok Paydaşlı Platform ve Kayseri ÇPP Toplantısı.....	29
2. Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesine Genel Bakış.....	34
3. Mevcut Durum.....	38
3.1. Coğrafi Yapı	38
3.2. Demografik Yapı	39
3.2.1. Nüfus.....	39
3.2.2. Eğitim	41
3.2.3. İstihdam	42
3.3. Ekonomik Yapı	42
3.3.1. Tarımsal Yapı	43
3.3.2. Sanayi	50
3.3.3. Turizm	50
4. Üçüncü EKK Mevcut Altyapı Analizi	53
5. Üçüncü EKK GZFT Analizi	59
6. Vizyon ve Stratejik Amaç	64
7. Stratejik Amaç, Öncelik ve Tedbirler	67
7.1. Stratejik Amaç-1	69
7.1.1. Öncelik 1: Çilek Üretiminin Geliştirilmesi.....	73
7.1.2. Öncelik 2: Sebze Üretiminin Geliştirilmesi.....	88
7.1.3. Öncelik 3: Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretiminin Geliştirilmesi	109
7.1.4. Öncelik 4: Patates Üretiminin Geliştirilmesi	130
7.2. Stratejik Amaç-2	143
7.2.1. Öncelik 1: Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi.....	147
7.2.2. Öncelik 2: Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi	169
7.2.3. Öncelik 3: Arıcılığın Geliştirilmesi.....	191
7.2.4. Öncelik 4: Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi	213
7.3. Stratejik Amaç-3	226
7.3.1. Öncelik 1: Kırsal Turizmin Geliştirilmesi	234
8. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tabloları	244
9. Finansman Tabloları	258
10. Çevre ve Doğal Kaynakların Korunması	261
11. Stratejik Ortaklar, Olası İşbirlikleri ve Koordinasyon	266
12. İzleme ve Değerlendirme.....	269
13. Kaynakça.....	271

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. İlk ve Ek Finansman Özet (bin avro)	19
Tablo 2. Bileşen ve Yıla Göre Proje Maliyetleri (bin avro).....	19
Tablo 3. İlçe Nüfus Dağılımı ve Demografik Yapı, (TÜİK, 2025).....	39
Tablo 4. EKK-3 Proje Sahası Nüfus Dağılımı ve Demografik Yapı (TÜİK, 2024).....	39
Tablo 5. EKK-3 İlçeleri Yaş Grubu Dağılımı (TÜİK, 2025).....	40
Tablo 6. Üçüncü EKK Proje Sahası Mahallelerin Nüfus Dağılımı ve Demografik Yapı (TÜİK, 2024).....	40
Tablo 7. EKK-3 Bölgesi Tarım Alanı Dağılımı (TÜİK, 2025), Dekar.....	43
Tablo 8. EKK-3 Bölgesi Nadas Alanı Değişimi (TÜİK, 2023-2025), Dekar	44
Tablo 9. EKK-3 Bölgesi Tarla Bitkileri Ekilişinin Sulama Durumu (TÜİK, 2025), Dekar	44
Tablo 10. Üçüncü EKK İlçe Bazlı Tarla Bitkileri Üretim Deseni (TÜİK, 2025), Dekar	45
Tablo 11. EKK-3 Bölgesi Sebze Üretim Alanları Dağılımı (TÜİK, 2025)	46
Tablo 12. EKK-3 Bölgesi Meyve Dikili Alanlar Dağılımı (TÜİK, 2025)	46
Tablo 13. EKK-3 Bölgesi Hayvan Varlığı Dağılımı ve Irk Yapısı (TÜİK, 2025)	47
Tablo 14. EKK-3 Bölgesi Küçükbaş Hayvan Varlığı Gelişim Trendi (TÜİK, 2023-2025)	48
Tablo 15. EKK-3 Bölgesi Arıcılık ve Kanatlı Üretim Kapasitesi (TÜİK, 2025)	49
Tablo 16. ÇKS Kayıtlı Çiftçi Sayıları (ÇKS, 2026)	49
Tablo 17. EKK-3 Bölgesi TÜRKVET Kayıtlı İşletmeler ve Büyükbaş İşletme Ölçek Büyüklük Dağılımı (TÜRKVET, 2026)	50
Tablo 18. EKK-3 Bölgesi TÜRKVET Kayıtlı Küçükbaş İşletmelerinin Sürü Büyüklüğü Dağılımı (TÜRKVET, 2026)	50
Tablo 19. EKK-3 Bölgesi AKS Kayıtlı İşletme Dağılımı (AKS, 2025).....	50
Tablo 20. EKK-3 Bölgesi Traktör Varlığı Dağılımı (TÜİK, 2025)	55
Tablo 21. EKK-3 Bölgesi Tarım Makinesi ve Ekipman Dağılımı (TÜİK, 2025)	56
Tablo 22. Üçüncü EKK Güçlü-Zayıf Yönler Analizi.....	59
Tablo 23. Üçüncü EKK Fırsatlar-Tehditler Analizi	61
Tablo 24. Vizyon ve Stratejik Amaçlar	65
Tablo 25. STRATEJİK AMAÇ-1 İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün.....	71
Tablo 26. Türkiye Çilek İthalat Verileri (1.000 \$) (UN Comtrade, 2019-2023)	74
Tablo 27. Türkiye Çilek İhracat Verileri (1.000 \$) (UN Comtrade, 2019-2023)	74
Tablo 28. Türkiye Çilek Fidesi Üretim Miktarı (Milyon Adet), (BÜGEM, 2020-2025).....	74
Tablo 29. Açık Alan Çilek Yetiştiriciliği Yatırım Maliyetleri (1 dekar) (TAMSİS, 2025)	80
Tablo 30. Çilek Üretiminden Elde Edilen Dekar Başına Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025) .	81
Tablo 31. Çilek Yetiştiriciliği Güçlü-Zayıf Yönler Analizi.....	82
Tablo 32. Çilek Yetiştiriciliği Fırsatlar-Tehditler Analizi	83
Tablo 33. Dünya Yaş Sebze Üretim Verileri (FAO, 2024).....	88
Tablo 34. 2020-2024 Yılları Arasında Dünya Yaş Sebze Üretiminde Meydana Gelen Değişim (FAO, 2024)	88
Tablo 35. Dünya Yaş Sebze Üretim Verileri (İlk 20 Ürün) (FAO, 2024).....	88
Tablo 36. 2020-2024 Yılları Arasında Dünya Yaş Sebze Üreticisi Ülkeler (İlk 20 Ülke) (FAO, 2024)	89
Tablo 37. Türkiye Yaş Sebze Üretim Verileri (TÜİK, 2025)	89
Tablo 38. Türkiye Yaş Sebze Üretim Verileri (İlk 10 Ürün) (TÜİK, 2025)	90

Tablo 39. Türkiye Geneli Yaş Sebze İhracatı Yapılan İlk (10 Ürün) (AKİB, 2025)	90
Tablo 40. Türkiye Geneli Yaş Sebze İhracatı Yapılan İlk 20 Ülke (AKİB, 2025).....	91
Tablo 41. Kayseri İli Sebze Üretim Alanı ve Miktarı (İlk 10 Ürün) (TÜİK, 2025).....	91
Tablo 42. Kayseri İli Örtü altı Sebze Yetiştiricilik Verileri (TÜİK, 2025).....	92
Tablo 43. Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi Sebze Üretimi (TÜİK, 2025)	93
Tablo 44. Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi Örtü altı Sebze Üretimi (TÜİK, 2025).....	94
Tablo 45. Suluda Kabak (Çerezlik) Üretim Masrafları (TAMSİS, 2025)	99
Tablo 46. Suluda Kabak (Çerezlik) Üretiminden Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025)	99
Tablo 47. Sofralık ve Salçalık Domates Üretim Masrafları (TAMSİS, 2025).....	100
Tablo 48. Sofralık ve Salçalık Domates Üretiminden Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025) ...	100
Tablo 49. Sebze Üretimi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	102
Tablo 50. Sebze Üretimi Fırsatlar-Tehditler Analizi.....	103
Tablo 51. Dünya Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi (FAOSTAT, 2021-2024).....	109
Tablo 52. Türkiye Elma İhracat ve İthalat Verileri (ABD Doları) (TÜİK, 2024)	110
Tablo 53. Türkiye Elma Üretim Alanı ve Üretim Miktarları (TÜİK, 2022-2025).....	111
Tablo 54. Türkiye Armut İhracat ve İthalat Verileri (ABD Doları) (TÜİK, 2024)	111
Tablo 55. Türkiye Armut Üretim Alanı ve Üretim Miktarları (TÜİK, 2022-2025)	112
Tablo 56. Dünya Ayva Üretiminde Önde Gelen Ülkeler (TÜİK, 2024)	113
Tablo 57. Türkiye Ayva İhracat ve İthalat Verileri (ABD Doları) (TÜİK, 2024).....	113
Tablo 58. EKK-3 Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretim Alanları ve Miktarları (TÜİK, 2022-2025)	115
Tablo 59. Ürün Maliyet Cetveli (TAMSİS, 2025)	119
Tablo 60. Yarı Bodur Elma Bahçesi Üretim Maliyet Tablosu (TAMSİS, 2025)	119
Tablo 61. Ürün Maliyet Cetveli (TAMSİS, 2025)	119
Tablo 62. Yarı Bodur Armut Bahçesi Üretim Maliyet Tablosu (TAMSİS, 2025)	119
Tablo 63. Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	122
Tablo 64. Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi Fırsatlar-Tehditler Analizi	123
Tablo 65. Dünya Patates Verileri (ton) (FAO, 2024).....	130
Tablo 66. Patates Üreticisi Ülkeler (FAO, 2024)	131
Tablo 67. Ülkelere Göre Patates İthalatı (ITC, 2024).....	131
Tablo 68. Ülkelere Göre Dünya Patates İhracatı (ITC, 2024).....	131
Tablo 69. Türkiye Son Beş Yıllık Patates Üretim Verileri (TÜİK, 2025)	132
Tablo 70. Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi Son Beş Yıllık Patates Üretimi (TÜİK, 2025) ..	133
Tablo 71. Patates Üretim Masrafları (TAMSİS, 2025)	137
Tablo 72. Patates Üretiminden Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025).....	137
Tablo 73. Patates Üretimi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi.....	138
Tablo 74. Patates Üretimi Fırsatlar-Tehditler Analizi	138
Tablo 75. STRATEJİK AMAÇ-2 Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi	145
Tablo 76. Canlı Büyükbaş Hayvan Sayıları Bakımından İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (bin baş) (FAOSTAT, 2024).....	147
Tablo 77. Büyükbaş Hayvan Sayısı Bakımından Türkiye'de İlk Beş Şehir (TÜİK, 2025)	148
Tablo 78. Dünya Sığır Eti Üretiminde İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon ton) (FAOSTAT, 2024)	149
Tablo 79. Dünya İnek Sütü Üretiminde İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (FAOSTAT,2024) ..	149
Tablo 80. Çiğ Sütün Çiftçi Satış Fiyatları (FAOSTAT,2024)	150
Tablo 81. Türkiye Süt Ürünleri İthalat Verileri (TÜİK, 2025).....	151

Tablo 82. Türkiye Süt Ürünleri İhracat Verileri (TÜİK, 2025).....	151
Tablo 83. Türkiye'nin Süt Ürünleri İthalatı Yaptığı Ülkeler (TÜİK, 2025)	152
Tablo 84. Türkiye'nin Süt Ürünleri İhracatı Yaptığı Ülkeler (TÜİK, 2025)	152
Tablo 85. EKK-3 Kültür Irkı, Kültür Melezi, Yerli Irk ve Manda Sayıları (Adet) (TÜİK, 2025).....	153
Tablo 86. EKK-3 Üretim Tipi Ve Büyüklüklerine Göre Büyükbaş İşletme Sayıları (Adet) (HİBS, 2026).....	153
Tablo 87. Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	162
Tablo 88. Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi.....	163
Tablo 89. Kıtalar Göre Koyun Varlığı (FAOSTAT, 2024)	169
Tablo 90. Kıtalar Göre Keçi Varlığı (FAOSTAT, 2024)	169
Tablo 91. Küçükbaş Hayvan Varlığı En Çok Olan 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (FAOSTAT, 2024)	170
Tablo 92. Türkiye Küçükbaş Hayvan Varlığında Şehirler (baş) (TÜİK, 2025).....	170
Tablo 93. Canlı Küçükbaş İhracatında İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon dolar) (FAOSTAT, 2024)	171
Tablo 94. Canlı Küçükbaş İthalatında İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon dolar) (FAOSTAT, 2024).....	171
Tablo 95. Kıtalar Göre Küçükbaş Hayvan Eti Üretimi (bin ton) (FAOSTAT, 2024)	171
Tablo 96. Küçükbaş Eti İhracatı Yapan İlk Beş Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon dolar) (FAOSTAT, 2024)	172
Tablo 97. Küçükbaş Eti İthalatı Yapan İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (ton) (FAOSTAT, 2024)	172
Tablo 98. Dünya'da Koyun Sütü Üretiminde İlk 5 Ülke (ton) (FAOSTAT, 2024)	175
Tablo 99. Dünya'da Keçi Sütü Üretiminde İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (ton) (FAOSTAT, 2024)	175
Tablo 100. EKK-3 Son 3 Yıl Koyun ve Keçi Sayıları (TÜİK, 2023-2025)	176
Tablo 101. EKK-3 Küçükbaş İşletme Büyüklükleri (HBS, 2026).....	176
Tablo 102. Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	184
Tablo 103. Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi	185
Tablo 104. Dünya Arıcılık İstatistikleri (FAOSTAT, 2014-2024).....	192
Tablo 105. Dünya Arı Kolonisi Varlığı (Adet) (FAOSTAT, 2024)	192
Tablo 106. Dünya Bal Üretim Miktarı (Ton) (FAOSTAT, 2024)	193
Tablo 107. Dünya Bal İhracatı (Ton) (FAOSTAT, 2024)	194
Tablo 108. Dünya Bal İthalatı (Ton) (FAOSTAT, 2024).....	194
Tablo 109. Dünya Balmumu Üretimi (Ton) (FAOSTAT, 2024)	195
Tablo 110. Arıcılık Faaliyetleri Açısından Türkiye'deki Genel Durum (TÜİK, 2025).....	196
Tablo 111. Türkiye'de İllere Göre Bal Üretimi (Ton) (TÜİK, 2025)	196
Tablo 112. Türkiye'de İllere Göre Balmumu Üretimi (Ton) (TÜİK, 2025)	197
Tablo 113. EKK-3 Bölgesinde Yıllara Göre Arıcılık İşletme Sayısı (Adet) (TÜİK, 2025)	198
Tablo 114. EKK-3 Bölgesinde Yıllara Göre Arılı Kovan Sayısı (Adet) (TÜİK, 2025)	199
Tablo 115. EKK-3 Bölgesinde Yıllara Göre Üretilen Bal Miktarı (Ton) (TÜİK, 2025)	200
Tablo 116. EKK-3 Bölgesinde Yıllara Göre Üretilen Balmumu Miktarı (Ton) (TÜİK, 2025).....	200
Tablo 117. Türkiye'de Bal Üretici Satış Fiyatlarının Yıllara Göre Değişimi (2020-2025) (TÜİK, 2025).....	206
Tablo 118. 10 Kolonilik Bir Arılık İçin Tahmini Kurulum Maliyeti (Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği, 2026)	206

Tablo 119. Arıcılığın Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	208
Tablo 120. Arıcılığın Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi.....	208
Tablo 121. Tarım ve Orman Bakanlığı Kümes Hayvancılığı Durum Tahmin Raporu verileri. (kg/yıl) (TOB, 2025)	213
Tablo 122. EKK-3 Proje Alanı Ekonomik Kalkınma Kümesi Hane ve Nüfus Bilgileri (TÜİK, 2025).....	216
Tablo 123. Kayseri İli Ticari Kanatlı Hayvan Verileri (TÜİK, 2025)	216
Tablo 124. 300 Cıvıclık İlk Kurulum Maliyeti Dahil Dönemsel Maliyet Tablosu	219
Tablo 125. Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	221
Tablo 126. Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Fırsatlar-Tehditler Analizi.....	222
Tablo 127. STRATEJİK AMAÇ-3 Kırsal Turizmin Geliştirilmesi	232
Tablo 128. Kırsal Turizmin Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	238
Tablo 129. Kırsal Turizmin Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi.....	239
Tablo 130. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-1.....	244
Tablo 131. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-2.....	244
Tablo 132. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-3.....	246
Tablo 133. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-4.....	246
Tablo 134. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-5.....	248
Tablo 135. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-6.....	248
Tablo 136. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-7.....	249
Tablo 137. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-8.....	249
Tablo 138. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-9.....	250
Tablo 139. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-10.....	252
Tablo 140. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-11.....	253
Tablo 141. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-12.....	253
Tablo 142. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-13.....	253
Tablo 143. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-14.....	254
Tablo 144. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-15.....	255
Tablo 145. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-16.....	255
Tablo 146. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-17.....	256
Tablo 147. Türk Lirası Cinsinden Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi Finans Tablosu (1.000 TL).....	258
Tablo 148. Avro Cinsinden Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi Finans Tablosu (€) (KUR: 1€ = 55TL)	258

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. KDAKP Uygulama Alanı	14
Şekil 2. Ekonomik Kalkınma Kümeleri Yaklaşımı	16
Şekil 3. İlçe Bazlı Ekonomik Kalkınma Kümeleri	22
Şekil 4. Kayseri İlinde Ekonomik Kalkınma Kümelerinin Dağılımı (TÜİK, 2024).....	23
Şekil 5. Plan Hazırlık Süreci.....	25
Şekil 6. Ön Hazırlık Çalışma Toplantıları	26
Şekil 7. EKK-3 Çok Paydaşlı Platform Toplantıları.....	32
Şekil 8. Kayseri İlinde Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinin Yeri	34
Şekil 9. Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi Mahalleleri.....	35
Şekil 10. EKK-3 Fiziki Haritası.....	38
Şekil 11. EKK-3 Çilek Değer Zinciri	77
Şekil 12. EKK-3 Sebze Değer Zinciri	95
Şekil 13. EKK-3 Yumuşak Çekirdekli Meyve Değer Zinciri.....	116
Şekil 14. EKK-3 Patates Üretimi Değer Zinciri.....	133
Şekil 15. EKK-3 Sığır Eti Değer Zinciri	155
Şekil 16. EKK-3 İnek Sütü Değer Zinciri.....	156
Şekil 17. EKK-3 Küçükbaş Değer Zinciri.....	178
Şekil 18. EKK-3 Bal Değer Zinciri.....	201
Şekil 19. EKK-3 Kanatlı Etlik Değer Zinciri	217
Şekil 20. Kırsal Turizm Kavramı (kırsal turizm bileşenleri) (Cabrinini 2004).....	228

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Dünya Kovan Sayısı ve Kovan Başına Bal Verimi (FAO verilerinden TEPGE hesaplamaları, 2019-2023)	193
Grafik 2. Yıllara Göre Türkiye Bal İhracatı (kg)	197

KISALTMALAR

Kısaltma	Açıklama
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKİB	Akdeniz İhracatçı Birlikleri
AKS	Arıcılık Kayıt Sistemi
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
BG	Beygir Gücü
BPYB	Bölgesel Proje Yönetim Birimi
BÜGEM	Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü
ÇDE	Çiftçi Destek Ekipleri
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
ÇPP	Çok Paydaşlı Platform
EKK	Ekonomik Kalkınma Kümesi
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FAOSTAT	FAO İstatistik Veri Tabanı
GES	Güneş Enerjisi Santrali
GZFT	Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler
HGD	Hassas Grupların Desteklenmesi Programı
HİS	Hayvan İçme Suyu
IFAD	Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
IPARD	Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Bileşeni
IPCC	Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli
İDEP	İklim Değişikliği Eylem Planı
İPYB	İl Proje Yönetim Birimi
KASKİ	Kayseri Su ve Kanalizasyon İdaresi
KDAKP	Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
LEADER	Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Yaklaşımı
MPYB	Merkez Proje Yönetim Birimi
ORAN	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
OTP	Ortak Tarım Politikası
PYB	Proje Yönetim Birimi
SECAP	Sosyal Çevresel ve İklimsel Değerlendirme Prosedürleri
SEGE	Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SYP	Stratejik Yatırım Planı
TAMSİS	Tarımsal Maliyet Sistemi
TL	Türk Lirası
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKVET	Türkiye Veteriner Bilgi Sistemi
UN Comtrade	Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret İstatistikleri Veri Tabanı
WTTC	Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi
YUMBİR	Yumurta Üreticileri Merkez Birliği

00

Yönetici Özeti

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi, Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu'ndan sağlanan dış kaynak ve Türkiye Cumhuriyeti katkısıyla, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı iş birliğinde, ilimizde yürütülen köklü bir kalkınma hamlesidir.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bölümü

Kırsal alanlar, tarım sektörünün GSYH içinde yüksek paya sahip olduğu dönemlerde ülke ekonomilerinde önemli bir yer tutarken, sanayileşme süreciyle birlikte eski cazibesini yitirmeye başlamıştır. On yıllar boyunca sanayileşmeyle gelen ekonomik büyüme kent merkezlerine yansırken, kırsal alanlar bu gelişmeden yeterli payı alamamıştır. Ancak günümüzde, sahip oldukları içsel potansiyeller ve gıda arz güvenliğindeki kritik rolleri nedeniyle kırsal alanların stratejik önemi küresel ölçekte yeniden anlaşılmıştır. Türkiye gibi tarımsal üretimin yapısal bir öneme sahip olduğu ülkelerde, kentsel ve kırsal alanlar arasındaki kalkınmışlık farkı halen aşılması gereken temel bir sorun olmayı sürdürmektedir.

Bu arka plan temelinde, yenilikçi yaklaşımlarla artan kırsal eşitsizliklerin üstesinden gelmek üzere tasarlanan Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi (KDAKP), Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu'ndan sağlanan dış kaynak ve Türkiye Cumhuriyeti katkısıyla, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı iş birliğinde, Adana, Mersin, Osmaniye, Kahramanmaraş, Kastamonu, Bartın, Sinop, Çankırı, Afyonkarahisar, Karabük, Kayseri ve Kütahya illerinde yürütülen köklü bir kalkınma hamlesidir. KDAKP'nin genel amacı; kırsal alanlarda doğal kaynak yönetiminin iyileştirilmesi, iklim değişikliğine uyumun sağlanması ve daha yüksek katma değer yaratılması yoluyla "ekonomik kümelenme" yaklaşımı üzerinden yüksek kesimlerdeki küçük ölçekli çiftçilerin refah ve direncini artırmaktır.

2019 yılında hayata geçirilen ve ilk iki fazında elde edilen yüksek saha performansı neticesinde Faz III (Ek Finansman) aşamasına geçilen KDAKP; Kayseri, Afyonkarahisar, Karabük ve Kütahya illerini kapsayacak şekilde genişletilmiş olup projenin 31 Mart 2030 tarihine kadar devam etmesi öngörülmektedir. Proje, tarım ve mera arazilerinin 600 metre üzerindeki rakımlarda yer aldığı, coğrafi dezavantajların yaşandığı yüksek kırsal kesimler ve geçiş alanlarına yoğunlaşmaktadır.

KDAKP'nin ana etkisi, kent merkezleri ile yüksek kesimler arasındaki gelişmişlik farkını azaltacak daha adil, dengeli ve kapsayıcı bir kalkınma süreci olarak kendini gösterecektir. Bunun sonucunda yüksek kesimlerdeki küçük arazi sahipleri, kümelenme yaklaşımı sayesinde üretim, işleme ve istihdam fırsatları bakımından refah seviyesinde bir artış yaşayacaktır. Bu çerçevede program; (i) dirençli ekonomik dönüşüm için kümelenmeyi hedefleyen "Ekonomik Kalkınma Kümelerinin Teşvik Edilmesi" ve (ii) "Proje Yönetimi" olmak üzere iki temel bileşenden oluşmaktadır.

KDAKP faydalanıcıları üç ana hedef grupta toplanmaktadır: (i) yarı-geçim seviyesinde üretim yapan ekonomik bakımdan aktif yoksul hane halkları ile göçerler, (ii) yükselme potansiyeli olan ekonomik olarak aktif üreticiler ve (iii) dönüşüm sürücüleri (tedarikçiler, işleyiciler, tarımsal girişimciler).

Projenin ilk yıllarındaki uygulama gecikmesine rağmen KDAKP, ulaşılan kişi sayısını tatmin edici biçimde artırmıştır. Faz III için ek finansmanla KDAKP, dört yeni ilde 24.000 hanede doğrudan 84.000 kişiye ulaşmayı hedeflemektedir. Yararlanıcıların %50'sini kadınlar, %30'unu gençler oluşturacaktır; bu oranlar, orijinal tasarımdaki %30 (kadın) ve %10

(genç) hedefleriyle karşılaştırıldığında belirgin biçimde yüksektir. Projenin 31 Mart 2030 tarihine kadarki nihai erişim hedefi 71.400 hanede 119.000 kişidir; yararlanıcı hanelerin tüm üyeleri dahil edildiğinde KDAKP tamamlandığında yaklaşık 250.000 kişiye doğrudan fayda sağlamış olacaktır.

Programın Faz III kapsamında uygulandığı Kayseri ili; sanayi ve ticaret kapasitesi yüksek merkez ilçeler ile tarım ve hayvancılığa dayalı kırsal ilçeler arasında belirgin bir sosyoekonomik farklılaşma sergilemektedir. Kayseri proje uygulama alanı, KDAKP coğrafi hedeflemesi doğrultusunda sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi (SEGE) düşük, kırsal nitelikli dokuz ilçeyi kapsayacak şekilde belirlenmiştir.

Bu kapsamda Kayseri İli Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3); Yahyalı ilçesine bağlı 24 ve Yeşilhisar ilçesine bağlı 18 olmak üzere toplam 42 kırsal mahalleyi kapsamaktadır. Küme; 4.203 hane ve 13.445 kişilik bir nüfusu barındırmakta olup nüfusun %48,6'sını (6.537 kişi) kadınlar, %51,4'ünü (6.908 kişi) ise erkekler oluşturmaktadır. Ortalama hane büyüklüğünün 3,2 olduğu kümenin ekonomisi büyük ölçüde bitkisel üretime ve hayvancılığa dayanan EKK-3; tarımsal üretimin niteliği, ürünün pazara akış yolları ve coğrafi koşulların benzerliği ölçütlerine göre gruplandırılmış stratejik bir dönüşüm kümesidir.

Yerel aktörlerin karar alma süreçlerine dahil olmasını ve projenin yerelde sahiplenilmesini güçlendirmek amacıyla EKK-3 bölgesinde Çok Paydaşlı Platform (ÇPP) kurulmuş ve Stratejik Yatırım Planı hazırlık aşamasında ilgili toplantılar gerçekleştirilmiştir. Bu platformda; kadınlar ve gençler başta olmak üzere üreticiler, tüccarlar ve işleyiciler gibi değer zincirinin her aşamasındaki aktörlerin temsil edilmesine özen gösterilmiştir. Kırsalda amaçlanan ekonomik dönüşümü gerçekleştirmek üzere ihtiyaçların belirlenmesi ve bunlara yönelik müdahalelerin gerçekçi bir planlama çerçevesinde tasarlanması amacıyla bu "EKK-3 Stratejik Yatırım Planı (SYP)" hazırlanmıştır.

KDAKP'nin kırsal dönüşüm hedefleri ile ulusal ve bölgesel kalkınma programları doğrultusunda Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinin (Yahyalı ve Yeşilhisar) vizyonu; "Köklü üretim kültürünü modern depolama, işleme ve pazarlama altyapısıyla taçlandırarak; elması, patatesi, balı ve doğal güzellikleriyle ulusal ölçekte tanınan, üreticisinin emeğini değerinde karşılığa dönüştüren rekabetçi ve sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma kümesi olmak. "şeklinde belirlenmiştir. Bu vizyona ulaşmak üzere SYP'nin ana unsurlarını oluşturan üç stratejik amaç kurgulanmıştır.

Stratejik Amaç 1: İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması: Bu amaç doğrultusunda iklim değişikliğine bağlı kuraklık riskini azaltan ve arazilerde küçük işletme gelirini en üst düzeye çıkaran değer zincirlerine; çilek üretiminin geliştirilmesi, sebze üretiminin geliştirilmesi, patates üretimi ve yumuşak çekirdekli meyve üretiminin geliştirilmesi önceliklerine odaklanılacaktır. Sulama altyapısının iyileştirilmesi önceliklendirilerek; çilek soğuk hava odası, doğal depo yapımı, soğuk hava deposu inşası ve patates boylama/paketleme makinesi gibi yatırımlarla ürünlerin muhafaza ve pazarlama kapasitesi güçlendirilecektir.

Stratejik Amaç 2: Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi: Bölgenin sahip olduğu büyükbaş, küçükbaş hayvancılık ile arıcılık ve kanatlı hayvan yetiştiriciliği potansiyelinin doğrudan katma değere dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda büyükbaş ahır modernizasyonu, süt soğutma tankı, süt işleme tesisi ve süt toplama merkezi kapasite artırımı planlanmıştır. Küçükbaş hayvancılıkta yaşam standartlarını yükseltecek taşınabilir yaşam konteynerleri, taşınabilir çadır ağılar, mera ulaşım ağının ıslahı, hayvan içme suyu (HİS) destekleri ve mera sağlık kompleksi yatırımları uygulanacaktır. Arıcılık faaliyetlerinin geliştirilmesi için portatif arıcı barakası ile alet-ekipman paketleri sağlanacak; kanatlı üretiminde ise çadır kümesler ve kesimhane gibi entegre tesisler desteklenecektir. Ayrıca tüm alt sektörlerde faydalanılmak üzere taşınabilir GES kurulumları gerçekleştirilecektir.

Stratejik Amaç 3: Kırsal Turizmin Geliştirilmesi: Kümenin (Yahyalı ve Yeşilhisar) sahip olduğu doğal varlıklar ve yöresel ürün potansiyeli değerlendirilerek, kırsal turizm ve işletmecilik eğitimleri verilmesi ve yöresel ürün satış yerlerinin oluşturulması hedeflenmektedir. Böylece tarım dışı gelir kaynakları çeşitlendirilerek kırsal turizm faaliyetleri geliştirilecektir.

Hassas Grupların Desteklenmesi Programı (HGD) çerçevesinde; tüm önceliklerin Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımlar alt bileşeni kapsamında yer alacak Hassas Grupların Desteklenmesi Programı kapsamında kümedeki dezavantajlı alanlarda yaşayan yoksul ve çok yoksul bireylerin üretime dahil edilmesi ve doğrudan gelir düzeylerinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda makine ve ekipman alımları ile destekleme mekanizmaları devreye alınacaktır.

Tüm bu amaçlar doğrultusunda EKK-3 Stratejik Yatırım Planı kapsamında; ortak kullanım altyapıları, bireysel yatırım destekleri ve dezavantajlı kadın ile gençlere yönelik girişimcilik başlangıç paketleri hayata geçirilecektir. Plan kapsamında belirlenen stratejik amaç, öncelik ve tedbirlere dönük performans değerlendirmesi ile hesap verebilirliğin zeminini oluşturacak bir izleme ve değerlendirme sistemi kurulacaktır. KDAKP, hedef alanların ve toplulukların sosyal ve çevresel bütünlüğünü olumsuz etkileyecek altyapılar öngörmemekte; aksine planlanan faaliyetler, suyun verimli kullanımı, mera ıslahı, kaynak verimliliği ve hayvan refahını merkeze alarak iklim değişikliğinin hafifletilmesine ve sürdürülebilir yeşil tarımın teşvikine doğrudan katkı sağlayacak niteliktedir.

01

Giriş

Kırsal kalkınmanın sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması, ulusal kalkınma hedeflerinin temel taşlarından biridir. KDAKP Faz III, iklim risklerine karşı bütüncül bir müdahale stratejisi olarak yüksek kesimlerdeki küçük çiftçinin refahını hedefler.

1. GİRİŞ

Bölümü

Tarımsal üretimin ve kırsal ekonominin stratejik bir öneme sahip olduğu Türkiye’de, kırsal kalkınmanın sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması ulusal kalkınma hedeflerinin temel taşlarından birini oluşturmaktadır. Kırsal alanlarda yaşamını sürdüren nüfus, kentsel bölgelere kıyasla kamu hizmetlerine erişim, pazara entegrasyon ve gelir dağılımı gibi temel sosyoekonomik göstergelerde dezavantajlı bir konumda kalmaya devam etmektedir. Özellikle yüksek rakımlı dağlık bölgelerde ve orman köylerinde yaşayan üreticiler; parçalı arazi yapısı, sınırlı inovasyon imkanları ve yetersiz altyapı nedeniyle ticari izolasyon ve düşük verimlilik döngüsüne hapsolmuş durumdadır. Bu durum, kırsaldan kente göçü hızlandırmakta, tarımsal iş gücünün yaşlanmasına yol açmakta ve kırsal alanların ekonomik cazibesini yitirmesine neden olmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, söz konusu eşitsizlikleri gidermek ve kırsal toplulukların dayanıklılığını artırmak amacıyla Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) ile olan köklü ve stratejik ortaklığını, Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi ile yeni bir boyuta taşımıştır. Projenin ilk iki fazında elde edilen somut başarılar ve yüksek saha performansı, modelin daha geniş bir coğrafyaya yayılması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda hazırlanan Faz III aşaması; Kayseri, Afyonkarahisar, Karabük ve Kütahya illerini kapsayacak şekilde 75 milyon ABD doları tutarında bir ek finansman talebiyle şekillendirilmiştir.

KDAKP Faz III, yalnızca fiziksel bir genişleme değil; aynı zamanda iklim değişikliğinin getirdiği düzensiz yağış, kuraklık ve arazi bozulması gibi kritik risklere karşı geliştirilen bütüncül bir müdahale stratejisidir. Proje, yüksek rakımlı alanlardaki küçük ölçekli çiftçilerin refahını artırmayı hedeflerken; Ekonomik Kalkınma Kümeleri (EKK) yaklaşımı üzerinden üretimden pazarlamaya kadar tüm değer zincirini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu süreçte kadınların karar alma mekanizmalarına katılımı, gençlerin tarımsal girişimcilik paketleriyle desteklenmesi ve hassas grupların sosyal dışlanmadan korunması projenin öncelikli odak noktalarını oluşturmaktadır.

Bu çerçevede Faz III; On İkinci Kalkınma Planı ve 2053 Vizyonu ile uyumlu olarak, kırsal alanları çevre dostu teknolojiler, dijital tarım araçları ve rekabetçi işletmelerle donatarak Türkiye Yüzyılı’nda adil bir kırsal dönüşüm gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Yerel yönetimler, üniversiteler, özel sektör ve kalkınma ortaklarıyla kurulacak iş birlikleri sayesinde, yüksek kesimlerdeki potansiyelin ekonomik değere dönüştürülmesi ve proje tamamlandıktan sonra da sürdürülebilir bir kalkınma modelinin kurumsallaştırılması temel hedeftir.

1.1. Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi ve Faz III Genişleme Stratejisi

Türkiye, milenyum sonrası dönemden itibaren tarımsal yapısını modernize etme ve kırsal ekonomisini küresel pazarlarla entegre etme yolunda köklü bir dönüşüm süreci içerisinde. Bu süreçte kaydedilen makroekonomik ilerlemeler ve teknolojik atılımlar, tarımsal üretimin genelinde önemli bir ivme yakalanmasını sağlamıştır. Ancak projenin temel dayanağını oluşturan "dezavantajlı alanlar" tanımı, bu genel refah artışından coğrafi ve yapısal engeller nedeniyle yeterince pay alamayan yüksek rakımlı bölgeleri işaret etmektedir.

Pazara erişimin lojistik olarak zorlandığı, arazi yapısının makineleşmeye kısıtlı imkan tanıdığı ve sosyoekonomik imkanların kentsel merkezlere göre zayıf kaldığı bu dağlık kesimler, tarımsal büyümenin odak noktası dışında kalma riskiyle karşı karşıyadır. Bu durum, özellikle genç iş gücünün kırsaldan çekilmesine ve geleneksel üretim modellerinin sürdürülebilirliğini yitirmesine neden olan bir döngüyü tetiklemektedir.

KDAKP kapsamında 2019 yılındaki başlangıcından bu yana bu kronik sorunlara karşı yenilikçi ve veri odaklı bir müdahale modeli geliştirilmiştir. İlk iki uygulama aşamasında elde edilen saha tecrübeleri ve çarpan etkileri, modelin başarısını kanıtlamış ve kapsamın genişletilmesi ihtiyacını doğurmuştur. 19.12.2025 tarihinde imzalanan Faz III 3. aşama finans anlaşması kapsamında, bu birikimin üzerine inşa edilerek Kayseri, Afyonkarahisar, Karabük ve Kütahya illerindeki stratejik üretim bölgeleri de kapsama dahil etmiştir.

Faz III kapsamında, geçmiş yılların tecrübeleri ışığında artık yalnızca fiziksel altyapı yatırımlarına değil; aynı zamanda iklim değişikliğine uyum, dijitalleşme ve Ekonomik Kalkınma Kümeleri (EKK) üzerinden katma değerli üretim modellerine odaklanılmaktadır. Proje, Türkiye Cumhuriyeti'nin güncel kalkınma planları ve 2053 net sıfır emisyon hedefleriyle tam uyumlu bir şekilde; kırsaldaki dezavantajlı statüyü, yerel potansiyeli harekete geçirerek "rekabetçi ve dayanıklı bir kırsal kalkınma ekosistemine" dönüştürmeyi esas almaktadır.

Proje Alanı; KDAKP, başlangıçta Doğu Akdeniz (Adana, Mersin, Osmaniye, Kahramanmaraş) ve Batı Karadeniz (Bartın, Kastamonu, Sinop, Çankırı) bölgelerinde toplam sekiz ilde başarıyla yürütülmüştür. Faz III (Ek Finansman) aşamasıyla birlikte projenin coğrafi etki alanı stratejik bir şekilde genişletilmiştir. Bu kapsamda Kayseri, Afyonkarahisar, Karabük ve Kütahya illeri projeye dahil edilerek toplam 28 ilçe (25'i IFAD kredi finansmanı, 3'ü ise Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti kaynakları kullanılarak) KDAKP kapsamına alınmıştır. Yeni eklenen illerden Karabük, Karadeniz Kümesi ile; Kayseri ise Akdeniz Kümesi ile komşudur. Geriye kalan iki il, Kütahya ve Afyonkarahisar, Ankara'nın güneybatısında ve birbirine komşudur. KDAKP illerinden Çankırı ve Kahramanmaraş'ta proje faaliyetlerinin 2024 yılında başladığı göz önüne alındığında, ek finansman döneminde bu illerdeki faaliyetlere devam edilecektir.

Şekil 1. KDAKP Uygulama Alanı

Projenin Süresi; 2019 yılında hayata geçirilen KDAKP, Faz III ek finansman süreciyle birlikte uygulama takvimi güncellenmiş hedefler doğrultusunda uzatılmıştır. Faz III illeri için tahsis edilen IFAD kredisinin 2030 yılı Mart sonuna kadar harcanması öngörülmekte olup, projenin uygulama süresi 31 Mart 2030 tarihine kadar olan dönemi kapsamaktadır. Saha faaliyetleri, yatırım süreçleri ve nihai erişim hedefleri bu tarihe kadar tamamlanması hedeflenmektedir.

Projeye Yeni İllerin Dahil Edilmesinin Gerekçesi; Türkiye'nin yüksek kesimlerinde ve batı bölgelerinde yer alan Afyonkarahisar, Karabük, Kayseri ve Kütahya illeri; orman kenarı mozaiklerinden yüksek plato meralarına kadar uzanan ve yükseklik, ormana yakınlık ile yarı kurak iklim koşullarının şekillendirdiği çeşitli tarımsal ekosistemlere sahiptir. Bu alanlar, küçük ölçekli çiftçilerin değer zincirlerine katılımını sınırlandıran sistemik altyapı kısıtlamalarının yanı sıra yağış değişkenliği, uzun süreli kuraklık dönemleri ve sıcak hava dalgaları gibi artan iklim riskleriyle karşı karşıyadır.

Dört yeni ilin seçimi, projenin amaç ve hedefleri doğrultusunda acil kalkınma sorunlarını ele almak üzere açıkça tanımlanmış kriterlere göre yapılmıştır. Bu kriterler; düşük sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi, yoksulluk ve sosyal

dışlanma, özellikle yüksek kesimleri etkileyen çevresel bozulma, sınırlı altyapı nedeniyle doğal afetlere ve iklim değişikliğine karşı kırılganlık ve düşük mekanizasyon ile zayıf tarımsal ekonomik uygulamalar nedeniyle düşük verimli tarımsal faaliyetlere büyük ölçüde bağımlılık gibi özelliklerin baskın olduğu bölgelere odaklanmaktadır. KDAKP'nin mevcut uygulama alanlarına yakınlığın operasyonel verimliliği artıracağı değerlendirilmektedir.

Hedef gruplar; KDAKP Faz III kapsamında belirlenen hedef kitle; yüksek rakımlı alanlarda yaşayan, doğal kaynak bağımlılığı yüksek ancak bu kaynaklara erişimi kısıtlı olan ve iklim değişikliği karşısında kırılganlık gösteren hane halklarından oluşmaktadır. Program faydalanıcıları, sosyoekonomik kapasiteleri ve üretim modellerine göre üç ana stratejik gruba ayrılmaktadır.

(a) Hedef hanelerin %60'ını (yaklaşık 14.400 hane) oluşturan en büyük grup; küçük ölçekli tarım yapan ekonomik olarak yoksul haneler, yarı yerleşik/göçer yörük çobanlar ve genç kırsal girişimcilerden oluşmaktadır. Bu grupların uygun girdi, teknoloji, pazar ve altyapı desteğine erişimi genellikle sınırlı olup yarı geçim seviyesinde faaliyet göstermektedir. Çoğunlukla ayda 22.000 TL'nin altında gelir elde etmekte; gelirlerini tarım, ormancılık, gurbetteki aile üyelerinin gönderdiği para ve çiftlik dışı işlerden sağlamaktadır. Düşük toprak kalitesi, sulamaya sınırlı erişim ve değer zincirlerinin dışında kalmaları nedeniyle geçim kaynakları kısıtlıdır. Yoksul yarı hane hedefleme kriterleri doğrultusunda, bu gruba özel müdahaleler ve doğrudan hedefleme yaklaşımına başvurulacaktır.

(b) Yararlanıcıların %35'ini (yaklaşık 8.400 hane) oluşturan ikinci grup; ekonomik olarak aktif küçük ölçekli çiftçiler ve büyüme potansiyeline sahip küçük ölçekli işleyicilerden oluşmaktadır. Bu kişiler, en yoksul hanelere kıyasla daha fazla araziye, daha çeşitli ekim sistemlerine, hayvan varlığına ve üretim kapasitesine sahiptir. Aylık gelirleri 22.000 TL'nin üzerindedir. Tarımsal üretim yıllık gelirlerinin %50'sinden fazlasını oluşturduğundan ve neredeyse tam zamanlı tarımsal üretim yaptıklarından; güvenlik, ürün standartları ve pazar gereksinimlerini karşılamak amacıyla çıktılarının kalitesini ve hacmini artırma potansiyeline sahiptir.

(c) Üçüncü grup, yani dönüşümün öncüleri, hedef yararlanıcıların %5'ini (yaklaşık 1.200 kişi) oluşturmaktadır. Bu grup; tarımsal değer zincirlerinde lider çiftçiler, tarım işletmeleri ve işleyiciler gibi ticaretle uğraşan odaklı katılımcıları içerir ve aracı ile rol model işlevini üstlenir. Yeni teknolojilerin ve yaklaşımların uygulanabilirliğini göstererek kırsal dayanıklılığın oluşturulmasına yardımcı olurken, yoksullar için istihdam yaratma dahil kalkınma fırsatları doğurmaktadır. Bu aktörler, sistemik değişimin gerçekleşmesinde son derece önemli bir rol üstlenmektedir.

Projenin 31 Mart 2030 tarihine kadarki nihai erişim hedefi 71.400 hanede 119.000 kişi olarak belirlenmiştir. Yararlanıcı hanelerin tüm üyeleri dahil edildiğinde, KDAKP 2030 Mart ayında tamamlandığında Faz I, Faz II ve Faz III toplamında yaklaşık 250.000 kişiye doğrudan fayda sağlamış olacaktır.

Hedefleme Stratejisi; KDAKP Faz III'te, projenin kaynaklarının en çok ihtiyaç duyan kesimlere adil ve etkin bir şekilde ulaştırılmasını sağlamak amacıyla çok katmanlı bir hedefleme stratejisi benimsenmiştir. Bu strateji, projenin sunduğu hizmetlerin niteliği gereği doğal bir eleme sağlayan "Kendi Kendini Hedefleme" (Self-Targeting) mekanizmasını temel

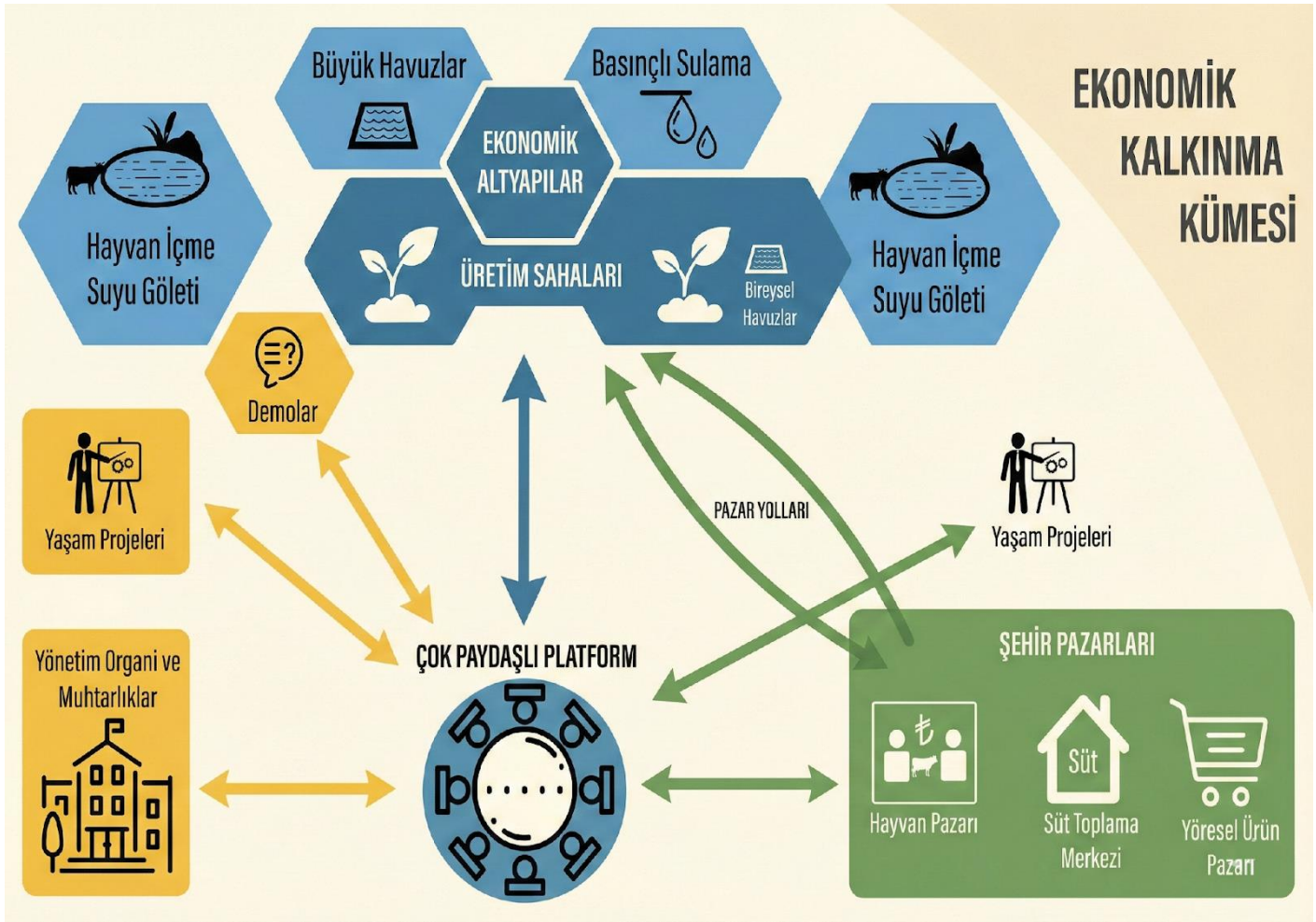
almakla birlikte; en yoksul haneler, kadınlar, gençler ve göçerler gibi kırılgan grupların sisteme dahil edilmesini garanti altına alan "Doğrudan Hedefleme" araçlarıyla desteklenmektedir.

Projenin Bileşenleri; Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi Faz III; kırsal yoksulluğu azaltma ve bölgesel kalkınmayı hızlandırma hedefine ulaşmak amacıyla birbirini tamamlayan iki temel bileşen üzerine inşa edilmiştir.

Bileşen 1: Ekonomik Kalkınma Kümelerinin Teşvik Edilmesi

Bu bileşen, yüksek rakımlı alanlardaki üretim potansiyelini "kümelenme" yaklaşımıyla harekete geçirmeyi hedeflemektedir. Amaç; parçalı üretim yapısını organize ederek ölçek ekonomisi yaratmak ve değer zincirinin her halkasını (üretim, işleme, pazarlama) güçlendirmek olarak belirlenmiştir.

Bu ana bileşen, kırsal yoksulluğu azaltmak ve rekabetçiliği artırmak için birbirini tamamlayan beş stratejik alt bileşen aracılığıyla hayata geçirilecektir.

Şekil 2. Ekonomik Kalkınma Kümeleri Yaklaşımı

Alt Bileşen 1.1: Sosyal Mobilizasyon Faaliyetlerine Odaklanan Çok Paydaşlı Platformlar (ÇPP) oluşturulması; Her bir Ekonomik Kalkınma Kümesinde (EKK), yerel paydaşların (çiftçiler, kamu kurumları, özel sektör, STK'lar) bir araya geldiği

Çok Paydaşlı Platformlar kurulacak ve/veya güçlendirilecektir. Bu platformlar, Stratejik Yatırım Planlarına (SYP) göre küme yatırımlarını planlayıp uygulayarak EKK'lerin teşvik edilmesini sağlayacaktır. Bu süreçte kadınların, gençlerin ve hassas grupların karar alma mekanizmalarına katılımı zorunlu tutularak, yatırımların en kırılgan grupları da kapsamı sağlanacaktır.

Alt Bileşen 1.2: Kümelenmeyi Destekleyen Ekonomik Altyapı Oluşturulması; Bölgesel üretim kapasitesinin artırılması ve pazar erişim olanaklarının azamiye çıkarılması amacıyla kamu ve ortak kullanım altyapılarına yönelik stratejik yatırımlar hayata geçirilecektir. Söz konusu altyapı yatırımları; fizibilite aşamasından itibaren operasyonel sürdürülebilirliği ve yönetim etkinliğini güvence altına alacak şekilde planlanacaktır. Bu çerçevede görev, yetki ve sorumlulukları net olarak tanımlanmış kurumsal yapılar belirlenerek devir süreçleri tamamlanacak ve bu süreç, Alt Bileşen 1.3 kapsamında oluşturulan yönetim mekanizmalarıyla tam entegrasyon içinde yürütülecektir.

Kamu Altyapısı (%100 Hibe); yollar, depolama ve pazar yerleri, suyla ilgili altyapı ve iklim değişikliğine uyumu artıran "akıllı tarım" teknolojileri ile yerel yüksekokul ve üniversitelere bağlı tarım işletmeciliği eğitim merkezlerini içerecektir.

Özelde Paylaşılan Altyapı (%75 Hibe); kooperatifler ve üretici birlikleri tarafından işletilecek süt toplama merkezleri, soğuk hava depoları, paketleme tesisleri ve silaj paketleme üniteleri gibi ortak kullanıma yönelik katma değer yaratan tesisleri kapsayacaktır.

Alt Bileşen 1.3: Çiftçi Becerilerinin ve Örgütlenmenin Desteklenmesi; Bu alt bileşen; Stratejik Yatırım Planı (SYP) ve Çok Paydaşlı Platformlar (ÇPP) tarafından belirlenen yerel ihtiyaçlar doğrultusunda çiftçilerin, genç girişimcilerin ve üretici örgütlerinin teknik ve yönetsel kapasitelerini artırmayı hedeflemektedir. Faaliyetler; yalnızca tarımsal verimliliği değil, aynı zamanda iklim değişikliğine uyumu, çevresel sürdürülebilirliği ve finansal okuryazarlığı kapsayan bütüncül bir eğitim stratejisi üzerine kurgulanacak ve üç temel ekseninde yürütülecektir.

Dijitalleşme ve İşletme Yönetimi kapsamında, üreticilerin iklim risklerini ve pazar fırsatlarını daha iyi yönetebilmeleri için "Kalkınma için Bilişim Teknolojileri (ICT4D)" araçları yaygınlaştırılacak; çiftçilere maliyet-fayda analizi, dijital pazarlama ve üretim planlaması konularında yetkinlik kazandırılacaktır.

Girişimcilik ile Genç/Kadın Odaklı Eğitimler kapsamında, özellikle gençlere ve kadınlara yönelik "uygulamalı iş planı hazırlama" eğitimleri düzenlenecek; bu eğitimleri başarıyla tamamlayan girişimcilerin modern hayvancılık, arıcılık, yenilenebilir enerji ve kırsal turizm gibi alanlarda Alt Bileşen 1.4 kapsamındaki hibe desteklerine erişimi sağlanacaktır.

Altyapı Yönetimi ve Demonstrasyonlar kapsamında ise proje ile kurulan sulama sistemleri ve mera altyapılarının sürdürülebilirliği için bu tesisleri devralacak yönetim organizasyonlarına "işletme, bakım ve dijital izleme" eğitimleri verilecek; teorik eğitimler, bölgeye özgü dirençli tohum çeşitlerinin, su tasarrufu sağlayan teknolojilerin ve hasat

sonrası kayıpları azaltan yöntemlerin tanıtılacağı demonstrasyon alanları ve çiftçi tarla okulları ile sahada pekiştirilecektir.

Alt Bileşen 1.4: Değer Zincirinin Geliştirilmesine Yönelik Bireysel Yatırımlar; Stratejik Yatırım Planı (SYP) ve Çok Paydaşlı Platform öncelikleri doğrultusunda; Alt Bileşen 1.2 altındaki altyapı yatırımlarıyla ortaya çıkan fırsatlar ile Alt Bileşen 1.3 altındaki yenilik ve eğitimler temelinde, seçilmiş üretim girdilerine ve/veya teknoloji paketlerine erişebilmeleri için bireysel çiftçilere ve işletmelere eğitim ve bireysel hibeler sağlanması hedeflenmektedir. Desteklenecek yatırım konuları arasında modern ve taşınabilir yalıtımlı çadırlar, güneş enerjisi entegreli sistemler, bireysel sulama havuzları ve basınçlı sulama sistemleri ile meyve bahçeleri ve seraların kurulumu yer almaktadır. Faz III kapsamında, klasik üretim yatırımlarına ek olarak; kaynak kullanım verimliliğini artıran dijital sensörler, hassas tarım araçları, kompost makineleri ve atık yönetimi sistemleri gibi "iklim dostu" ve yenilikçi teknolojilerin benimsenmesine özel bir pay ayrılacaktır. Proje, kırsal alandaki en dezavantajlı grupları ekonomik sisteme dahil etmek amacıyla "pozitif ayrımcılık" içeren özel finansman modelleri uygulayacaktır. Bu çerçevede; göçerlerin yaşam standartlarını ve hayvancılık faaliyetlerini iyileştirmeye yönelik yatırımlarda %80 oranında hibe (aynı/nakdi %20 katkı) sağlanacak; proje sahasındaki en düşük gelir grubunda yer alan ve diğer finansman kaynaklarına erişimi bulunmayan "hassas hanelere" yönelik yatırımlar ise %100 hibe oranıyla hayata geçirilecektir.

Alt Bileşen 1.5: Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alma; Bu alt bileşen; proje sahasındaki yüksek rakımlı yaylaların sunduğu benzersiz doğal ürünlerin (vişne, kuruyemiş, dağ otları, şifalı bitkiler, bal vb.) pazar değerini artırmayı ve markalaşma süreçlerini desteklemeyi hedeflemektedir. Hasat sonrası işleme, paketlenme ve depolama ekipmanlarına erişimin sağlanmasıyla ürünlerin raf ömrünün uzatılması ve katma değerli hale getirilerek daha karlı pazarlara sunulması amaçlanmaktadır. Pahalı sertifikasyon süreçlerine alternatif olarak, müşteri güvenini ve yerel tanınırlığı esas alan "Katılımcı Güvence Sistemleri"nin benimsenmesi desteklenecek; turizm sektörüyle iş birlikleri geliştirilerek yerel üreticilerin belirlenmiş kalite standartlarına uyması ve güvenli gıda arzı sağlaması temin edilecektir.

Uygulama sürecinde şu faaliyetlere öncelik verilecektir: (i) kamu-özel sektör ortaklığıyla marka/patent başvurularının hazırlanmasına teknik destek sağlanması, (ii) ürün izlenebilirliği, standartların oluşturulması ve ürün kimliğinin geliştirilmesi maliyetlerinin karşılanması için bireysel hibe desteği verilmesi, (iii) marka bilinirliğini artıracak tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesi ve Türk Patent ve Marka Kurumu nezdindeki tescil süreçlerinin finansal ve teknik olarak desteklenmesi.

Bileşen 2: Proje Yönetimi

Projenin genel koordinasyonunu, bütçe yönetimini ve izleme-değerlendirme süreçlerini kapsayan idari bileşendir; toplam bütçenin yaklaşık %13,5'lik kısmını oluşturmaktadır. Faz III kapsamında proje sahasının genişlemesiyle birlikte yönetim yapısı bölgesel verimliliği artıracak şekilde güncellenmiştir. Bu çerçevede Kayseri ili, coğrafi yakınlığı ve operasyonel bütünlük gereği Adana'da konuşlu Doğu Akdeniz Bölge Proje Yönetim Birimi'ne (BPYB) entegre edilerek bölgesel koordinasyon ve denetim mekanizmasına dahil edilmiştir. İl düzeyindeki uygulama faaliyetlerinin yürütülmesi

amacıyla Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü bünyesinde müstakil bir İl Proje Yönetim Birimi (İPYB) kurulmuştur. İlçe düzeyinde ise Çiftçi Destek Ekipleri (ÇDE) görevlendirilmiştir. Bu ekipler; çiftçilerle birebir iletişim kurarak teknik destek sağlama, hibe başvurularını yönlendirme ve eğitim faaliyetlerini organize etme görevlerini üstlenecektir.

Maliyet ve Finansman: 2020 yılında ölçek küçültme ve ek finansmanın onaylanması ve ilk kredi kapsamındaki süresinin uzatılmasıyla birlikte, KDAKP dokuz yıl boyunca, tahmini toplam maliyeti 74,393 milyon avro ve IFAD finansmanı 54,244 milyon avro olacak şekilde uygulanacaktır. KDAKP'nin dört yeni ile yaygınlaştırılması önerisiyle, üç yıl boyunca, tahmini toplam maliyeti 46,139 milyon avro olacak ve bunun 34,166 milyon avrosu IFAD tarafından finanse edilecektir. Üç faza yayılacak 12 yıllık bir süre boyunca toplam maliyetin 120,532 milyon avro olması öngörülmektedir; bunun 88,410 milyon avrosu IFAD tarafından finanse edilecektir.

Tablo 1. İlk ve Ek Finansman Özeti (bin avro)

	İlk finansman*	Ek finansman	Toplam
IFAD kredi	54.244	34.166	88.410
IFAD hibe	900	0	900
Yararlanıcılar	6.585	9.317	15.902
Borçlanan/kullanıcı	12.664	2.656	15.320
Toplam	74.393	46.139	120.532

* Maliyet ve finansman MTR'de tekrar hesaplanmıştır.

KDAKP'nin üç faza boyunca, Bileşen 1 Ekonomik kalkınma kümelerinin teşvik edilmesi, toplam maliyetin %86,5'ünü, Bileşen 2 Proje yönetimi ve koordinasyonu ise %13,5'ini oluşturacaktır. IFAD finansmanının %96,1'i yatırımlar için harcanacak ve yalnızca %3,9'u tekrarlayan maliyetler için kullanılacaktır.

Tablo 2. Bileşen ve Yıla Göre Proje Maliyetleri (bin avro)

Bileşen	2020 2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam
1. Ekonomik kalkınma kümelerinin teşvik edilmesi	27.706	18.807	16.932	14.845	14.141	11.589	197	104.217
2. Proje yönetimi	11.213	1.040	1.104	922	823	815	398	16.315
Toplam	38.918	19.847	18.036	15.767	14.964	12.404	595	120.532

1.2. Kayseri İli Proje Uygulama Alanı

Kayseri ili, 16.917 km² yüzölçümü ile Türkiye topraklarının yaklaşık %2,2'sini oluşturmakta olup il alanının yaklaşık %40'ı tarım arazilerinden oluşmaktadır. Ortalama yükseltisi 1.054 metre olan ilde tüm ilçeler 600 metre rakımın üzerinde yer almakta; merkezde Kocasinan ve Melikgazi başta olmak üzere toplam 16 ilçe idari yapıyı oluşturmaktadır. Arazi kullanım yapısında tarım ve mera alanlarının geniş yer kaplaması, ilin kırsal kalkınma ve tarımsal üretim açısından stratejik bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

İlin topografik yapısı üç ana dağ sırası ile şekillenmiş olup bu durum doğal kaynakların çeşitlenmesine ve farklı mikroklimatik alanların oluşmasına katkı sağlamaktadır. Akkışla, Pınarbaşı ve Sarız ilçelerinde yoğunlaşan yüksek dağlık alanlar ile İncesu, Bünyan ve Develi çevresindeki yükseltiler doğal eşik unsurları olarak öne çıkmaktadır. İlin en yüksek noktası olan Erciyes Dağı; turizm, su kaynakları ve iklim özellikleri açısından önemli bir doğal varlık niteliğindedir.

Su kaynakları bakımından ilde göller, barajlar ve göletler önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Camız, Çöl, Sarıgöl, Yay ve Tuzla gölleri ile Ağcaşar, Akköy, Kovalı, Sarımsaklı, Yamula ve Selkapanı barajları sulama altyapısının geliştirilmesinde stratejik öneme sahiptir. Başlıca akarsu olan Kızılırmak Nehri'nin il sınırları içindeki 128 kilometrelik bölümü, tarımsal üretim ve su yönetimi açısından temel kaynak niteliğindedir. Zamantı ve Sarız çayları ise bölgesel su varlığını destekleyen diğer önemli akarsulardır. İlin önemli ovaları ise Develi Ovası (1.050 km²), Sarımsaklı Ovası (300 km²), Karasaz Ovası (80 km²) ve Palas Ovasıdır (50 km²).

Nüfus büyüklüğü 1.452.458 olan ilde nüfus artış oranı %0,47, km² başına düşen kişi sayısı ise 86'dır. Nüfus yoğunluğu merkez ilçelerde artış göstermekte, kırsal alanlarda ise genç nüfusun azalması dikkat çekmektedir. Bu durum, tarımsal istihdamın sürdürülebilirliği açısından yapısal bir risk oluşturmaktadır.

Ekonomik yapı temel olarak sanayi ve tarım sektörleri üzerine kuruludur. Gelişmiş ulaşım altyapısı sayesinde sanayi faaliyetleri il merkezinde yoğunlaşmış, Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan işletmeler ilin ekonomik gücünü artırmıştır. Bununla birlikte kırsal alanlarda üretim deseninin geleneksel yapısı, işletme ölçeklerinin sınırlılığı ve göç olgusu tarımsal gelişimin önündeki temel sorun alanları arasında yer almaktadır.

İl genelinde ortalama bitkisel üretim işletme büyüklüğü 133 dekar olup mekanizasyon düzeyi özellikle düz arazilerde yüksektir. 2025 yılı TÜİK verilerine göre Kayseri ilinde toplam tarım alanı 6.287.632 dekadır. Bunun yanında il genelinde 6.198.980 dekar çayır ve mera alanı hayvancılık faaliyetleri için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. İl genelinde toplam 2.421.920 dekar sulanabilir alan bulunmakla birlikte; mevcut durumda kamu yatırımlarıyla 1.858.670 dekar ve çiftçi imkanlarıyla 137.140 dekar olmak üzere yaklaşık 1.995.810 dekarlık alan fiilen sulamaya açılmıştır. Söz konusu veriler; sulama altyapısının geliştirilmesinin, modern sulama tekniklerinin yaygınlaştırılmasının ve atıl sulanabilir alanların üretime kazandırılmasının stratejik öncelik alanları arasında yer aldığını göstermektedir. Sulu tarım oranının %31,7 seviyesinde kalması, su yönetimi ve modern sulama yatırımlarının stratejik önemini ortaya koymaktadır. İl genelinde 1.666.440 dekar orman ve fundalık alan bulunurken 2.890.220 dekar alan tarım dışı alan kapsamında yer almaktadır.

2025 yılı TÜİK verilerine göre Kayseri ili tarım alanlarının kullanım deseni incelendiğinde; 161.973 dekar alanda meyve, içecek ve baharat bitkileri üretimi, 371.160 dekar alanda sebze yetiştiriciliği ve 4.935.713 dekar alanda tahıllar ile diğer bitkisel ürünlerin üretimi gerçekleştirildiği, 818.786 dekar alanın ise nadasa ayrıldığı görülmektedir. Bu dağılım, bitkisel üretimde geniş alanlı tarla bitkilerinin (tahıllar ve diğer bitkisel ürünler) belirgin ağırlığını ortaya koyarken; meyve ve

sebze gibi katma değeri yüksek ürün gruplarının payının görece sınırlı kalması, ürün çeşitliliğinin ve katma değer artırılmasına yönelik potansiyeli işaret etmektedir.

Hayvancılık faaliyetleri ağırlıklı olarak küçükbaş ve büyükbaş işletme modeli ile yürütülmekte; büyükbaş işletmelerde ortalama 22 baş, küçükbaş işletmelerde ise 255 baş hayvan bulunmaktadır. 2025 yılı TÜİK verilerine göre il genelinde 460.294 baş büyükbaş ve 1.150.117 baş küçükbaş hayvan varlığı bulunmaktadır. Büyükbaş varlığının yaklaşık %96,5'inin saf kültür ve kültür melezi ırklardan oluşması, son yıllarda verimliliği yüksek ırklara yönelimin belirginleştiğini ve bunun olumlu bir dönüşüm olduğunu göstermektedir. Küçükbaş varlığında koyun (1.061.922 baş) keçiye (88.195 baş) kıyasla baskın konumdadır. Bunların yanı sıra yumurta tavukçuluğu ve arıcılık faaliyetleri de ilin tarımsal üretim çeşitliliğini desteklemektedir.

Kayseri ili proje uygulama alanı; biyolojik çeşitlilik açısından önemli noktaları, yüksek düzeyde arazi bozulmasını ve yaban hayatını içermektedir. Tarım, hayvancılık ve altyapıya yapılan yatırımlar nedeniyle biyolojik çeşitlilik kaybı, tarımsal kimyasal kullanımından kaynaklanan kirlilik, hayvan kaybı, aşırı otlatma, toprak erozyonu ve aşırı su kullanımı ile ilgili sorunların mevcut olduğu bölgede; küçük parçalı ve yer yer düşük verimli arazi yapısı sebebiyle etkin kullanılamayan tarım arazileri belirgin yer kaplamaktadır. Ayrıca proje alanlarında altyapı yatırımları yetersiz kalmış ve sanayi entegrasyonu sağlanamamıştır. Bununla birlikte, altyapı için azami bir eşik belirlenerek koruma tedbirleri ve iyi tarım uygulamaları yoluyla yatırımlar desteklenebilecektir.

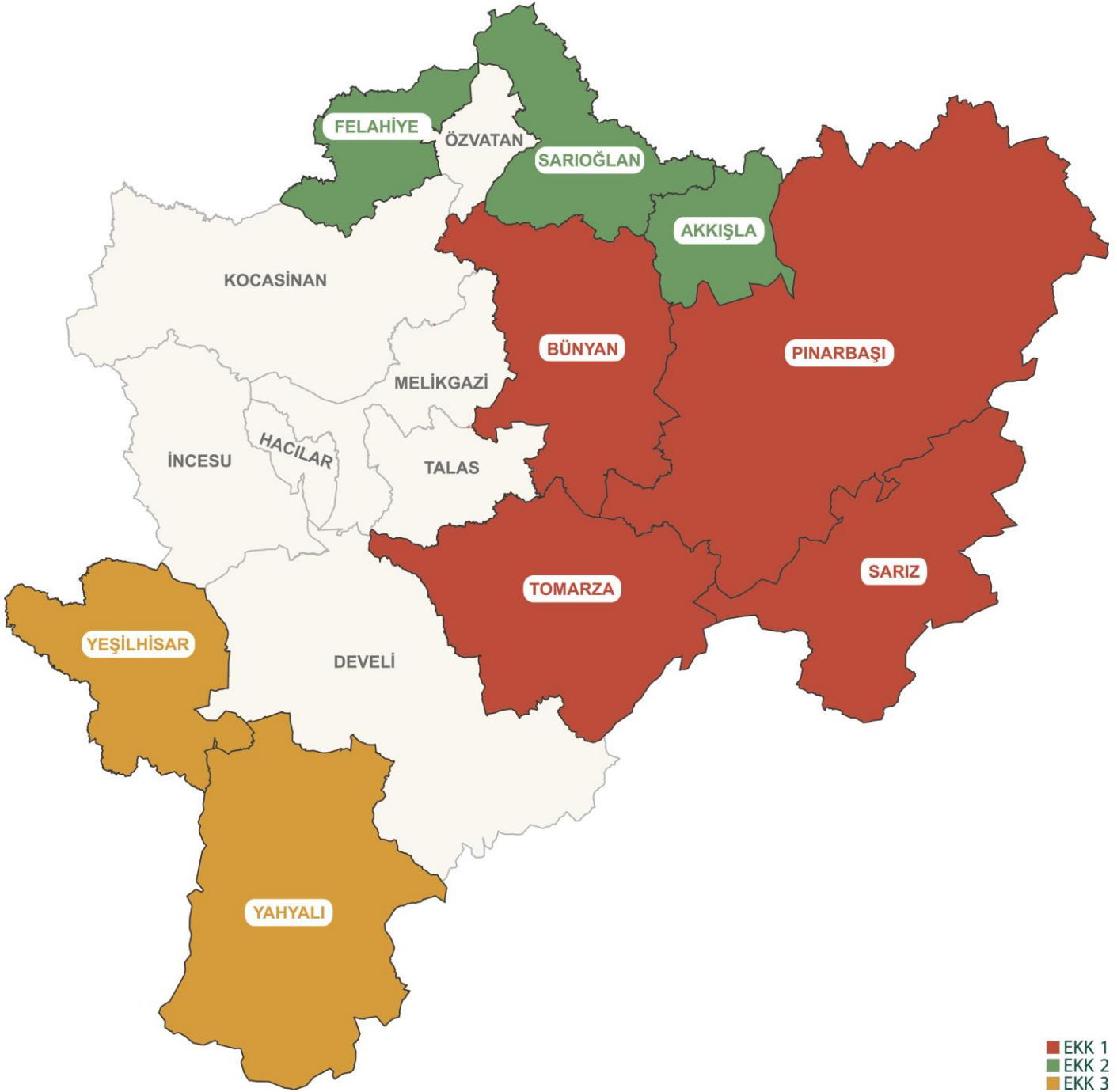
Bölgenin sahip olduğu tarımsal potansiyel yeterince kullanılamamakta, doğal kaynak yönetimi yetersiz kalmakta, genç nüfusun çeşitli sebeplerle şehir merkezine göç etmesi birtakım sosyoekonomik sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle proje uygulama sahası, merkez ilçelere göre daha dezavantajlı olan kırsal nitelikli 9 ilçe olarak belirlenmiştir. Kayseri ili KDAKP uygulama alanı, kırsal bölgede yer alan ve toplam nüfusu 65.939 kişi olan bir bölgedir. Bu bölgede Akkışla, Felahiye, Sarioğlan, Sarız, Tomarza, Bünyan, Yahyalı, Yeşilhisar ve Pınarbaşı ilçelerini kapsayan 303 mahalle yer almaktadır. Proje uygulama alanında Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı 20.750 üretici bulunmaktadır.

Sanayi ve hizmet sektörünün yeterince gelişmemiş olduğu proje uygulama alanında halkın temel geçim kaynağını tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Ancak bölgede tarım ve hayvancılık sektöründe kurumsallaşmış büyük işletmelerden çok, geçimlik veya yarı-geçimlik aile işletmeleri bulunmaktadır.

Ağırlıklı olarak küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık ile arıcılık yapılan proje alanında bitkisel üretimde tahıl, yem bitkileri, şeker pancarı, patates, meyvecilik, bağcılık ve aile tüketimini karşılamak üzere sebze yetiştiriciliği öne çıkmaktadır. TÜİK verilerine göre Kayseri ili; aspir, çavdar, çerezlik kabak, kimyon ve patates üretiminde 1. sırada; çerezlik ayçiçeği ve şeker pancarı üretiminde 2. sırada; tritikale, macar fiği (yeşil ot) ve sorgum üretiminde 3. sırada; arpa üretiminde 4. sırada ve elma üretiminde 5. sırada yer almaktadır. Bu sıralamada patates ve şeker pancarı en güncel (2025) verilere göre sırasıyla 1. ve 2. sıraya yükselmiş, diğer ürünler ise son tam üretim yılı olan 2024 sıralamasıyla verilmiştir. İlin ülke üretimindeki payı, birinci sırada yer aldığı ürünlerde belirgin biçimde yüksek olup asperde yaklaşık %35, kimyonda %35,

çerezlik kabakta %33, çavdarda %18 ve patateste %14 düzeyine ulaşmaktadır. İl orman bakımından zengin değildir; il topraklarının %10'u ormanlarla kaplı olup orman genişliği 1.666.440 dekadır. Ormanlardan yılda 27 bin m³ sanayi odunu ve 15.000 ster yakacak odun elde edilmektedir.

KDAKP, önceki bölümlerde sözü edilen iki bileşeni ile proje alanında ekonomik kalkınma kümelerinin teşvik edilmesine yoğunlaşarak kırsalda istenen dönüşümün sağlanmasını hedeflemektedir. Bu amaçla Kayseri ili proje sahasında, idari sınırlardan bağımsız olarak 3 ekonomik kalkınma kümesi oluşturulmuştur.

Şekil 3. İlçe Bazlı Ekonomik Kalkınma Kümeleri

Ekonomik kalkınma kümelerinin oluşturulmasında coğrafi yapı, tarımsal ürün deseni, kültürel yapı ve üretici alışkanlıkları gibi unsurların yanı sıra üretilen tarımsal ürünlerin pazara akış yolları ve toplanma merkezleri de göz

önünde bulundurulmuştur. Her bir ekonomik kalkınma kümesinde üretilen tarımsal ürünler, şehir merkezlerine bağlı olarak konumlanmış aynı toplama merkezine doğru akmaktadır. Kayseri ili proje uygulama alanında oluşturulan her bir ekonomik kalkınma kümesinde yer alan toplam 9 ilçe, 303 mahalle sayısı ve 65.939 nüfus Şekil 4’te verilmiştir.

Şekil 4. Kayseri ilinde Ekonomik Kalkınma Kümelerinin Dağılımı (TÜİK, 2024)

Kayseri ili proje hedef bölgesine yönelik gerçekleştirilen mevcut durum analizleri incelendiğinde, kırsal mahallelerin önemli bir kısmında şehir merkezine yönelik göç eğiliminin sürdüğü görülmektedir. Göçün temel nedenleri arasında eğitim olanaklarının sınırlı olması ve tarımsal faaliyetlerden elde edilen gelir düzeyinin düşük kalması öne çıkmaktadır. Bazı mahallelerde taşınmalı eğitim sisteminin devam etmesi ve yerleşim birimlerinde okul bulunmaması, özellikle ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin ilçe merkezlerine yönelmesine neden olmaktadır. Ailelerin kırsal alanlarla bağlantı sürmekle birlikte, çalışma çağına ulaşan genç nüfusun kırsal yaşamla ilişkisinin zayıfladığı gözlemlenmektedir.

Altyapı açısından değerlendirildiğinde, mahallelerin ilçe merkezleri ile ulaşım bağlantılarının büyük ölçüde asfalt yollar aracılığıyla sağlandığı, konut dokusunun ise ağırlıklı olarak betonarme, kagir ve yığma yapılardan oluştuğu tespit edilmiştir. Saha çalışmaları sonucunda bölgenin temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olduğu belirlenmiştir. Tarımsal üretim yapan işletmelerde yüksek girdi maliyetleri, yüksek faiz oranlarına bağlı krediye erişim güçlüğü, genç nüfusun tarımsal faaliyetlere yönelimindeki azalma, göç kaynaklı iş gücü yetersizliği, su kaynakları ve sulama imkanlarının sınırlı olması ile engebeli ve parçalı arazi yapısı nedeniyle mekanizasyon kullanımının düşük kalması başlıca sorun alanları olarak öne çıkmaktadır.

Hayvancılık faaliyetleri açısından ise yem maliyetlerinin yüksek olmasına karşın süt fiyatlarının düşük seyretmesi, üreticilerin ekonomik sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir. Bunun yanında hayvan barınaklarının fiziki koşullarının yetersizliği, meralara erişimi sağlayan yol altyapısının sınırlı olması ve buzağı ölüm oranlarının yüksekliği, sektörün verimlilik ve karlılık düzeyini düşüren temel yapısal sorunlar arasında yer almaktadır.

KDAKP'nin yerelde sahiplenilmesini ve yerel aktörlerin karar alma süreçlerine dahil olmasını güçlendirmek amacıyla, program stratejisine uygun olarak 3 ekonomik kalkınma kümesinin her biri için birer ÇPP oluşturulmuştur. Değer zincirlerinde yer alan üreticiler, tüccarlar, nakliyeciler ve işleyiciler gibi tüm aktörlerin ÇPP'de temsil edilmesine özen gösterilmiştir. Ayrıca ÇPP'de kadın ve genç temsilini güçlendirmek amacıyla kadınların ve gençlerin platforma üye olmaları teşvik edilmiştir. ÇPP'lerin yönetim organı olan yönetim kurulu ile kümede gerçekleştirilecek temel yatırım ve müdahalelere ilişkin karşılıklı bilgi akışını sağlamak üzere oluşturulan yönlendirme komiteleri, gönüllülük esasına dayanarak seçim yoluyla belirlenmiştir.

1.3. Planlama Yaklaşımı ve Yöntem

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi, 2017 yılında tahmini 98 milyon avroluk bir bütçe ile, her biri beşer yıllık ve iki yılı çakışan iki aşamaya yayılmış bir proje olarak tasarlanmıştır. I. faz kapsamında KDAKP proje faaliyetlerine; Doğu Akdeniz'de Adana, Mersin ve Osmaniye, Karadeniz Bölgesi'nde Bartın, Kastamonu ve Sinop olmak üzere iki bölgedeki altı ilde başlanmıştır. II. faz kapsamında Doğu Akdeniz'de Kahramanmaraş ve Karadeniz Bölgesi'nde Çankırı olmak üzere iki il eklenmiştir; ancak 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremler nedeniyle bu illerde uygulama 2024 yılında başlamıştır. İlk etapta ülkemizin 8 ilinde uygulanan projeye Kayseri, Afyonkarahisar, Karabük ve Kütahya illerinin de dahil edilmesiyle proje toplam 12 ilde uygulanır hale gelmiştir.

Üç faza yayılan ve toplamda 12 yıllık bir uygulama süresini kapsayan KDAKP'de, programın uygulanmasında kümelenme yaklaşımı esas alınmıştır. Faz III kapsamındaki Kayseri ili için hazırlanan bu Stratejik Yatırım Planı ise önümüzdeki 5 yıllık uygulama dönemini esas almaktadır. Proje ile; doğal kaynakların ve uygun teknolojilerin daha fazla ve sürdürülebilir kullanımı yoluyla kırsal alanlara değer katan, istihdam olanakları yaratan ve kırsal alanları dönüştüren, rekabet gücüne sahip çiftliklerin ve tarımsal işletmelerin gelişimini destekleyen bir ekonomik kümelenme yaklaşımı benimsenmektedir. Yaygınlaştırma ve sürdürülebilirlik için, proje uygulama alanlarında oluşturulan her bir ekonomik

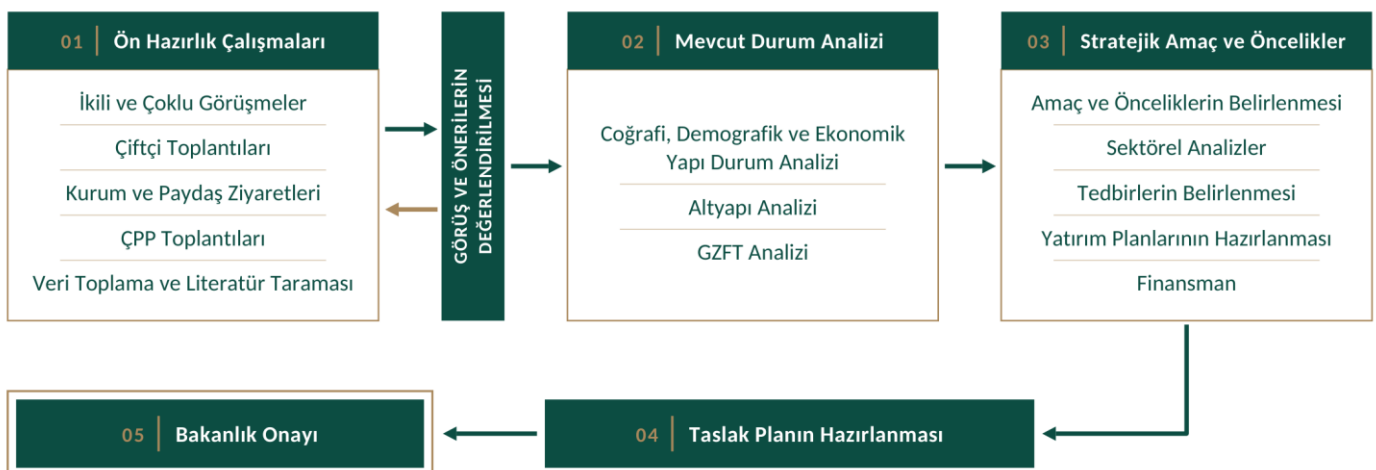
kalkınma kümesinde amaçlanan ekonomik dönüşümü yaratmak üzere ihtiyaçların belirlenmesi ve bunlara yönelik müdahalelerin gerçekçi bir planlama çerçevesinde tasarlanması kritik önem taşımaktadır. Birbirini karşılıklı olarak güçlendiren faydalar; proje sahasında yüksek rakımlarda ticari izolasyona ve sınırlı katma değere neden olan parçalı ve tutarsız üretimin iyileştirilmesini amaçlayan yenilikçi ekonomik kümelenme yaklaşımının beklenen sonucu olacaktır. Ekonomik Kalkınma Kümeleri için hazırlanan Stratejik Yatırım Planları, KDAKP'nin uygulanacağı önümüzdeki 5 yılda her bir EKK'ye ilişkin temel hedef ve stratejiler ile müdahaleleri belirlemektedir.

Stratejik Yatırım Planlarının hazırlanması sürecinde, hedef odaklı bir yaklaşımla katılımcılık, eşitlik, özgünlük ve sürdürülebilirlik ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur. Yaklaşık bir yıl süren Stratejik Yatırım Planı hazırlık süreci sırasıyla;

(i) yerel düzeyde tüm paydaşların planlama sürecine katılımının sağlanması için düzenlenen toplantılar, görüşme ve ziyaretler ile literatür taraması ve veri toplamayı içeren ön hazırlık çalışmalarını;

(ii) görüş ve önerilerin değerlendirilmesinin yanı sıra mevcut durumun tespiti ile stratejik amaç ve önceliklerin belirlenmesine yönelik analiz çalışmalarını;

(iii) taslak Stratejik Yatırım Planlarının hazırlanması ve Bakanlık onayına sunulması adımlarını içermektedir.

Şekil 5. Plan Hazırlık Süreci

Ön hazırlık çalışmalarında anahtar kişi, kuruluş ve uygulama ortaklarının planlama sürecine katılımı amaçlanmıştır. Bu amaçla Kayseri Valiliği, ilgili Kaymakamlıklar, Kayseri Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediye Başkanlıkları, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN), Erciyes Üniversitesi Ziraat ve Veterinerlik Fakülteleri, Meslek Yüksekokulları, Kayseri Orman ve 12. DSİ Bölge Müdürlüğü ve Yatırım İzleme Başkanlığı gibi kamu kurum ve kuruluşları ile hedef odaklı toplantılar ve ikili görüşmeler yapılmıştır. Ziraat Mühendisleri Kayseri Şube Başkanlığı, Veteriner Hekimler Odası Başkanlığı ve Gıda Mühendisleri Odası başta olmak üzere meslek odalarıyla istişarelerde bulunulmuştur. Kayseri ilinde faaliyet gösteren ve ekonomik kalkınma kümelerinde yer alan Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği, Koyun-

Keçi Yetiştiricileri Birliği, Arı Yetiştiricileri Birliği, Manda Yetiştiricileri Birliği, Kırmızı Et Üreticileri Birliği, Kayseri İç Su Üreticileri Birliği, Yumurta Üreticileri Birliği, Yeşilhisar Organize Süt Ürünleri ve Tarımsal Üreticileri Birliği, Akkışla, Sarioğlan, Yahyalı, Bünyan ve Pınarbaşı ilçesi Süt Üreticileri Birliği olmak üzere kooperatif ve sivil toplum kuruluşları ile benzer toplantı ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Şekil 6. Ön Hazırlık Çalışma Toplantıları

Bölgede faaliyet gösteren ve projede paydaş rolü üstlenen özel sektör temsilcilerinin planlama sürecine katkı sağlayabilmesi adına toplam 30 özel sektör kuruluşu ile ikili ve çoklu görüşmeler yapılmıştır. Kayseri ili proje sahasında yer alan 303 mahallede, üreticilerin sorun, ihtiyaç ve beklentilerinin tespit edilmesine yönelik 28 çiftçi toplantısı gerçekleştirilmiş; bu toplantılara hedef grupta anılan kişiler katılım sağlamıştır. Toplantılarda interaktif ve katılımcı bir tartışma ortamı oluşturulmuş, genellikle dışarıda bırakılan veya temsil edilmeyen kadın ve gençlerin sürece katılımı özendirilmiştir. Ayrıca değer zincirinde yer alan aktörlerin katılımıyla farklı çıkar ve ihtiyaçların tespitine yönelik gerçekleştirilen toplantı ve çoklu görüşmelerde üreticiler, tüccarlar, nakliyeciler ve işleyiciler gibi aktörlerin görüş ve önerileri alınarak sürece katkı sağlamaları için ortam oluşturulmuştur.

Ön hazırlık sürecinde yapılan bir diğer çalışma, literatür taraması ile veri toplamadır. Literatür taraması aşamasında sektörel bazda ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan araştırma sonuçları, sektör ve pazar analizleri ile ileriye dönük öngörü belgeleri gibi çok çeşitli yayınlar incelenmiştir. Veri toplama sürecinde ise küresel düzeyden başlayarak ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde sektörü yansıtan veriler toplanmıştır. Bu kapsamda On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) ve Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planı (2024-2028) başta olmak üzere ulusal ve bölgesel strateji belgeleri incelenmiştir. SYP'lerde belirlenen stratejik hedef ve önceliklerin söz konusu ulusal ve bölgesel planlarla örtüşür nitelikte olması, KDAKP'nin daha geniş kapsamlı bölgesel ve ulusal politikalara katkıda bulunmasına olanak sağlayacaktır.

Hazırlanan Stratejik Yatırım Planı; başta Türkiye'nin temel kalkınma yol haritası olan On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) olmak üzere Ulusal Kalkınma Stratejisi-IV (2024-2028), Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planı (2024-2028), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı Bölge Planı (2024-2028), Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (Gündem 2030), Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası (CAP), Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) gibi ulusal ve uluslararası stratejilerin ekonomik kalkınma, sosyal kalkınma, çevresel sürdürülebilirlik ve yerel kalkınma hedefleriyle örtüşmektedir.

On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) açısından; kırsal kesimde üretken iş gücü oluşturularak ekonominin canlandırılması, sürdürülebilir doğal kaynak yönetiminin sağlanması ve yaşam kalitesinin artırılması suretiyle nüfusun kırsalda tutundurulması temel amaç olarak benimsenmiştir. Bu bağlamda Plan; kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, tarımsal verimlilik ve rekabet gücünün artırılması, kırsal altyapının iyileştirilmesi, kırsal nüfusun yerinde kalkınmasının sağlanması, kooperatifçilik ve üretici örgütlerinin güçlendirilmesi, gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım, doğal kaynakların korunması, kırsal sosyal hizmetlerin geliştirilmesi, yerel kalkınma yaklaşımlarının güçlendirilmesi, tarımda teknoloji ve yenilikçilik ile finansman ve destek mekanizmalarının geliştirilmesi hedeflerine doğrudan hizmet etmektedir. Özellikle kırsal yerleşimlerin cazibesinin artırılması ve tarımsal katma değerın yükseltilmesi hedefleriyle birebir örtüşmektedir. Kırsal alanlarda teknolojik dönüşüm, dijital tarım ve sürdürülebilir üretim modelleriyle "güçlü tarım, güçlü Türkiye" ilkesine dayanan Türkiye Yüzyılı Vizyonu ile de paralellik göstermektedir.

Ulusal Kalkınma Stratejisi-IV (2024-2028) açısından; kırsalda üretken iş gücü oluşturularak ekonominin canlandırılması, yaşam kalitesinin artırılması, tarım dışı gelir kaynaklarının geliştirilmesi, yerel ekonomilerin çeşitlendirilmesi ile kooperatifçilik ve girişimciliğin desteklenmesi hedefleriyle örtüşmektedir. Stratejide yer alan "kırsal ekonominin geliştirilmesi, beşeri sermayenin güçlendirilmesi ve kırsal altyapının iyileştirilmesi" öncelikleri, KDAKP'nin ana faaliyet alanlarını oluşturmaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planı (2024-2028) açısından; yeterli, erişilebilir ve sürdürülebilir tarımsal ürün arzını sağlamak, üretimden tüketime kadar gıda ve yem güvenilirliğini temin etmek, kırsal alanlarda yaşam kalitesini, refah seviyesini ve ekonomik çeşitliliği geliştirmek, planlı, dirençli ve gelişime açık bir tarım sektörü oluşturmak, toprak ve su kaynakları ile biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir yönetimini sağlamak ve iklim değişikliğine uyum kapasitesi ile dirençliliği artırmak amaç ve hedefleriyle doğrudan ilişkilidir.

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (2024-2028) Bölge Planında kırsalda yenilikçi ve sürdürülebilir kalkınma hedeflenmektedir. Bölgesel rekabet gücünü artırmak ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmek amacıyla hazırlanan bu Stratejik Yatırım Planının kırsalda yaşayan bireylerin sosyoekonomik gelişimine sunacağı katkı, TR72 bölgesinde kalkınmayı özendirici perspektifle paralellik göstermektedir.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (Gündem 2030) açısından; kırsal refahın artırılması (yoksulluğa son), tarımsal verimlilik ve gıda güvenliği (açlığa son), kadın çiftçiler ile gençlerin önceliklendirilmesi (toplumsal cinsiyet eşitliği) ve eşitsizliklerin azaltılması (kır-kent gelişmişlik farkının kapatılması) hedefleri doğrultusunda uygulanacak tedbirlerle uyum göstermektedir.

Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası (CAP) açısından; tarım ve hayvancılık yatırımları, kırsal turizm ve yerel ürünlerin işlenmesi noktasında paralellik bulunmaktadır. KDAKP, Türkiye'nin kırsal alanlarını Avrupa standartlarında tarım ve yaşam seviyesine hazırlayan, OTP'nin çevrecilik, dijitalleşme ve sosyal adalet ilkelerini yerelleştiren bir proje olması nedeniyle; SYP ile OTP (özellikle 2023-2027 dönemi reformları), genç ve kadın vurgusu ile küçük ve orta ölçekli aile işletmelerinin korunması noktasında temel benzerlik göstermektedir.

KDAKP ve Stratejik Yatırım Planı, yalnızca ekonomik bir kalkınma hamlesi değil; aynı zamanda Türkiye'nin Paris İklim Anlaşması ve Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) kapsamındaki taahhütlerini kırsal düzeyde hayata geçiren operasyonel bir uygulama aracıdır. Bu bağlamda; Paris İklim Anlaşması çerçevesinde doğal kaynakların (özellikle suyun) tükenmesine karşı savunma mekanizmalarının oluşturulması, Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın çevreci gıda vizyonu doğrultusunda yerel üreticinin modernize edilmesi ve kırsal alanda karbon salımının azaltılarak Türkiye'nin "2053 Net Sıfır Emisyon" hedefine katkı sağlanması; su yönetimi, enerji, ekonomi ve sosyal boyut eksenleriyle ilişkilidir.

Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) politikaları açısından; sürdürülebilir tarım, gıda güvenliği ve kırsal yoksulluğun azaltılması tedbirleriyle doğrudan ilişki bulunmaktadır. Yoksulluk, teknoloji, sürdürülebilirlik ve pazara erişim politika alanlarında FAO ile KDAKP yaklaşımı stratejik olarak benzerlik göstermektedir.

Sosyal Çevresel ve İklimsel Değerlendirme Prosedürleri (SECAP) metodolojisinin özünü oluşturan risk ve kırılganlık analizi yaklaşımı; IPCC tarafından geliştirilen, iklim tehlikeleri ile yerel kırılganlıkların (sosyoekonomik ve fiziksel-çevresel) birlikte değerlendirilmesi yoluyla etki risklerinin belirlenmesi ve tedbirlerin bu risklere göre önceliklendirilmesi esasına dayanmaktadır. Bu yaklaşım, KDAKP kapsamında tarım ve ormancılık, iklim değişikliğine karşı en kırılgan sektörler arasında tanımlanmakta; yaşlılar, düşük gelirli haneler ve kadınlar gibi gruplar iklim tehlikeleri karşısında en hassas nüfus kesimleri olarak öncelikli kabul edilmektedir.

Stratejik Yatırım Planı ön hazırlık çalışmalarında, sosyal mobilizasyon faaliyetlerine odaklanan çok paydaşlı platform toplantıları özel bir önem taşımaktadır. Çok Paydaşlı Platformlar; hem bireysel hem de küme düzeyinde, kümelenmeye

ve katma değere engel olan bağlayıcı sınırları tespit ederek yatırımların doğru ve sürdürülebilir biçimde kullanılmasını sağlamayı, uygulama ve beceriler hakkında düzenli bilgi alışverişinde bulunmayı ve nihayetinde ekonomik kalkınma kümesi içinde karar süreçlerini etkileyecek ortak bir duruş geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu platformlar, genellikle dışlanan veya temsil edilmeyen aktörler için bir etki ve karar alanı oluşturan, paydaşlar arasındaki bilgi akışını artıran esnek kurumlar olarak işlev görmektedir. Her EKK’de tespit edilen farklı çıkar ve ihtiyaçlar karşısında sorunların ortak bir paydada çözülmesini, hedef ve müdahale alanları üzerinde uzlaşa sağlanmasını ve böylece yerelde sahiplenme duygusunun yaratılmasını teminen, her ekonomik kalkınma kümesinde dörder kez tekrarlanmak üzere toplam 12 ÇPP toplantısı düzenlenmiştir. Değer zincirinde yer alan üreticiler, tüccarlar, nakliyeciler ve işleyiciler gibi aktörlerin yanı sıra kadın ve gençlerin de ÇPP’de temsil edilmesi; kümelenmeye ve katma değere engel olan bağlayıcı unsurların tespitinde ve kümede gerçekleştirilecek temel yatırım ve müdahale alanlarının belirlenmesinde en geniş ve katılımcı tartışma ortamının oluşmasını sağlamıştır.

Ön hazırlık sürecinde elde edilen tüm veri, bilgi, görüş ve öneriler değerlendirilmiş; Stratejik Yatırım Planı genel çerçevesinin oluşturulmasına yardımcı olacak çeşitli analizlerde kullanılmıştır. Bu analizler sonucunda EKK’nin mevcut durumu tespit edilmiş, kümeye ilişkin stratejik amaç ve öncelikler belirlenmiştir. Sektörel analizler ve özellikle değer zinciri analizi, her bir EKK’de hangi ürünlerde kümelenmeye odaklanılması gerektiğini ortaya koymuştur. Tarımsal değer zincirinin ortaya konulması; üreticiden tüketiciye ulaşıncaya kadar hangi faaliyetle üründe ne kadar katma değer yaratıldığının belirlenmesinin yanı sıra, sektörün zayıf yönlerini iyileştirmeye ve güçlü yönlerini desteklemeye yönelik tedbirlerin ortaya konulmasında önem arz etmektedir. Tüm bu değerlendirme ve analizler ışığında, her ekonomik kalkınma kümesi (EKK) özelinde taslak Stratejik Yatırım Planları hazırlanmış ve BPYB incelemesini müteakip Bakanlığımız Merkez Proje Yönetim Birimi (MPYB) onayına sunulmuştur.

Stratejik Yatırım Planları bu haliyle; ekonomik kalkınma kümelerinde yer alan tüm kesimlerin görüş ve önerilerinin dikkatle değerlendirildiği bir süreç sonunda ortaya çıkan, kümelenme yoluyla kırsalda sürdürülebilir bir ekonomik dönüşüm yaratma amacına yönelik, sektördeki hemen hemen tüm aktörlerin üzerinde uzlaştığı, tespit edilen zorlukları ele alan, sosyoekonomik, çevresel ve iklimle duyarlı değer zinciri değerlendirmesiyle ortak bir kalkınma vizyonu oluşturulan ve yerel paydaşlarca sahiplenilen bir doküman niteliği taşımaktadır. Projenin temel çıktısı; ÇPP ile ortaklaşa hazırlanan ve altyapı, eğitim, hizmetler ile bireysel hibeler dahil olmak üzere alt bileşenlerdeki koordineli yatırımları şekillendiren mikro strateji belgesi olan Stratejik Yatırım Planı’dır.

1.4. Çok Paydaşlı Platform ve Kayseri ÇPP Toplantısı

Çok Paydaşlı Platformlar (ÇPP); dönüşüme öncülük etmede kilit rol oynayan sosyal aktörlerin varlığını, görünürliğini ve arabuluculuğunu güçlendirmek adına, KDAKP’nin proje alanında küçük çiftçi yatırımlarının desteklenmesi için sunduğu eşsiz bir fırsat ve yenilikçi bir araçtır. Çok Paydaşlı Platformların amacı; faaliyetler hakkında düzenli olarak bilgi alışverişinde bulunmak ve nihayetinde ekonomik kalkınma kümesi içinde karar süreçlerini etkileyecek ortak bir duruş geliştirmektir. Çok Paydaşlı Platformlarla bağlantılı ekonomik kalkınma kümeleri; ana değer zincirlerini geliştirmek üzere bölgenin yerel ekonomik zorluklarına daha iyi hitap etmek için yapılan müdahalenin giriş noktasını

oluşturmaktadır. Bu yapı; paydaşların birlikte yönettiği kilit ekonomik altyapıyı, bireysel yatırımları ve küme içindeki tarımsal ürünlerin üretim ve ticaret hacmini artırmayı amaçlamaktadır. Çok Paydaşlı Platformların kurulması, sahadaki uygulayıcılar için özellikle dağlık bölgeler başta olmak üzere kırsaldaki yoksul kesimle birlikte hareket etmenin yeni bir yolu olacaktır.

Projenin stratejisi; tarımsal ürünlerin ticaret akışlarının mekansal olarak iyileştirilmesine dayanan bir piyasa bağlantısı yaklaşımı izlemektedir. Her ekonomik kalkınma kümesi (EKK); ana üretim alanlarından (yüksek kesimlerdeki üretim havzası), ilçelere veya şehir merkezlerine bağlı konumlanan toplama merkezlerine/yarı toptancı pazarlara doğru akan üretimi destekleyecek şekilde tasarlanmaktadır. Her kümede kurulacak Çok Paydaşlı Platformlar (ÇPP), üretimi ve yarı toptancı pazarlamayı geliştirmeyi kolaylaştıracak; ana değer zinciri paydaşları olan üreticileri, tüccarları, nakliyecileri ve tarımsal işleyicileri bir araya getirecektir.

Üreticiler, aracılar, tüccarlar, imalatçılar, işleyiciler, girdi tedarikçileri, nakliyatçılar ve perakendeciler dahil olmak üzere seçilen değer zincirinin tüm ana aktörlerinin temsilcileriyle oluşturulan ÇPP'ler; hem bireysel hem de küme düzeyinde, kümelenmeye ve katma değere engel olan bağlayıcı sınırları tespit etmede aktif rol üstlenmektedir. Hassas ve dışlanmış gruplar dahil ilgili tüm aktörlerin temsil edildiği ÇPP'ler; özellikle gençler, kadınlar ve dezavantajlı gruplar için kapsayıcı yatırımların belirlenmesine ve önceliklendirilmesine yardımcı olarak koordinasyon, planlama ve öğrenme için katılımcı bir platform işlevi görmektedir. Ayrıca bu platformlar, yerel otoriteler ve iş ortaklarıyla yürütülecek faaliyetlerde ana mekanizma olacaktır. Çok Paydaşlı Platformlar; KDAKP'nin Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ile diğer kalkınma ortakları nezdindeki temel arayüzü konumundadır.

Programda bütün hedef gruplar ÇPP'lerde temsil edilmektedir. Bu gruplar; yarı-geçim seviyesinde üretim yapan ekonomik bakımdan aktif yoksul kesim; yükselme potansiyeli olan, ortalama geliri bulunan ancak pazara erişimi ve teknik kapasitesi sınırlı kesim; ve kümedeki mahalleleri temsil edebilecek dönüşüm sürücüleri (tedarikçiler, tüccarlar veya tarımsal girişimciler) olarak sıralanmaktadır. Üreticiler; çiftçileri, göçerleri ve tarımla iştigal eden göçerleri içerir. ÇPP üyeliğinin %60'ı geçimlik tarım yapan çiftçiler ve göçerlerden, %35'i ihtiyaç fazlası üretim yapan çiftçilerden, %5'i ise dönüşüm sürücülerinden oluşur. Bu kategoriler içinde, PİM'de tanımlanan temsil kotasına uygun olarak kadınlar için %30 ve gençler için %10 oranında katılım ve temsil sağlanmaktadır.

Platform vasıtasıyla gençlerin ve kadınların aktif katılımı sağlanacak; bunun sonucunda fikirlerini ortaya koymaları ve motivasyonlarını artırmalarının yanı sıra kendileri için uygun öz istihdam ve istihdam fırsatlarının oluşması desteklenecektir. ÇPP'lerde kadınların karar süreçlerine katılımının güçlendirilmesi ve liderlik eğitimleri aracılığıyla liderlik ile karar alma becerilerinin geliştirilmesi yönünde olumlu adımlar atılacaktır. Çok Paydaşlı Platformlarda gençlerin (%50'si genç kadın) %5-10 oranında aktif temsil edilmesi; bu gençlerin görüş ve isteklerinin kilit planlama süreçlerinde (ortak gelişim vizyonunun belirlenmesi gibi) dikkate alınmasını ve ilgili çıktılarının (yatırım öncelikleri gibi) genç çiftçilerin ihtiyaç ve yenilikçi fikirlerini yansıtmalarını sağlayacaktır. Platformlar, küme içindeki gençlerin üretim

sürecine aktif katılımını sağlayarak küme gelişimine katkı sunacaktır. KDAKP'nin gençlerle ilgili atacağı ilk adım, çok paydaşlı platform aracılığıyla kümelenme gelişimine aktif katılımlarını sağlamak olacaktır.

KDAKP'nin program stratejisine uygun olarak, Kayseri ilinde yerel aktörlerin karar süreçlerine dahil olmasını ve projenin yerelde sahiplenilmesini güçlendirmek amacıyla 3 (üç) Çok Paydaşlı Platform kurulmuştur. Değer zincirinde yer alan üreticiler, tüccarlar, nakliyeciler ve işleyiciler gibi tüm aktörlerin ÇPP'de temsil edilmesine özen gösterilmiştir. ÇPP'lerin idaresi, ÇPP'lerin çalışma usul ve esasları uyarınca gerçekleştirilmektedir. Her ÇPP, beş kişiden oluşan bir yönetim kurulu tarafından idare edilmekte; yönetim kurulu ilerlemeleri izlemekte ve ÇPP'ye strateji ile politika oluşturma konularında yol göstermektedir. Yönetim kurulu yılda dört kez bir araya gelmekte, ÇPP'nin tüm paydaşları ise yılda en az bir kez toplanarak çalışmaları gözden geçirmektedir. Toplantıları organize etmek ve alınan kararların uygulanmasını izlemek amacıyla, paydaş temsilcilerinden (çiftçi örgütleri, tüccarlar, nakliyeciler vb.) oluşan beş kişilik bir yönlendirme komitesi kurulmuştur. ÇPP'nin yönetim organı olan yönetim kurulu ile kümede gerçekleştirilecek yatırım ve müdahalelere ilişkin karşılıklı bilgi akışını sağlayan yönlendirme komiteleri, gönüllülük esasına dayanarak seçim yoluyla belirlenmiştir. ÇPP tavsiyeleri bağlayıcı olmadığından, farklı paydaşların alınan kararlara uyumunu sağlamak için yönlendirme komitesi üyeleri bireysel kapasitelerini kullanacaktır. Komite, çeşitli faaliyetlerin ilerlemesini gözden geçirmek üzere düzenli olarak toplanacak; gerekli durumlarda belirli faaliyetleri izlemek ve değerlendirmek için alt komiteler kuracaktır.

Stratejik Yatırım Planı ön hazırlık çalışmalarında ÇPP toplantıları özel bir önem taşımaktadır. Her EKK'de tespit edilen farklı çıkar ve ihtiyaçlar karşısında sorunların ortak bir paydada çözülmesini amaçlayan hedef ve müdahale alanları üzerinde uzlaşa sağlanması ve böylece yerelde sahiplenme duygusunun yaratılması amacıyla, Yahyalı-Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde (EKK-3) 4 (dört) ÇPP toplantısı düzenlenmiştir. Değer zincirinde yer alan üreticiler, tüccarlar, nakliyeciler ve işleyiciler gibi aktörlerin yanı sıra kadın ve gençlerin de ÇPP'de temsil edilmesi; kümelenmeye ve katma değere engel olan bağlayıcı unsurların tespitinde ve kümede gerçekleştirilecek temel yatırım ve müdahale alanlarının belirlenmesinde en geniş ve katılımcı tartışma ortamının oluşmasını sağlamıştır.

Yahyalı-Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3) Çok Paydaşlı Platformu; %60'ı geçimlik üretim yapan ekonomik açıdan aktif yoksul kırsal hane halkı, %35'i yükselme potansiyeli olan ekonomik bakımdan aktif yoksullar ve %5'i dönüşüm sürücülerinden oluşmaktadır. Küme genelinde gerçekleştirilen Çok Paydaşlı Platform toplantılarında ÇPP'nin Çalışma Usul ve Esasları oylanarak kabul edilmiş; 5 (beş) kişilik yönetim kurulu ile 5 (beş) kişilik yönlendirme komitesi oy çokluğuyla seçilmiştir. Genel Kurul gündeminde, kümenin gelişimi için hangi alanlarda yatırıma gereksinim duyulduğu ele alınarak tartışılmış ve karara bağlanmış; ilerleyen toplantılarda ise hazırlanacak Stratejik Yatırım Planı kapsamında yer alması gereken yatırımlar değerlendirilerek karara bağlanmıştır.

Şekil 7. EKK-3 Çok Paydaşlı Platform Toplantıları

02

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesine Genel Bakış

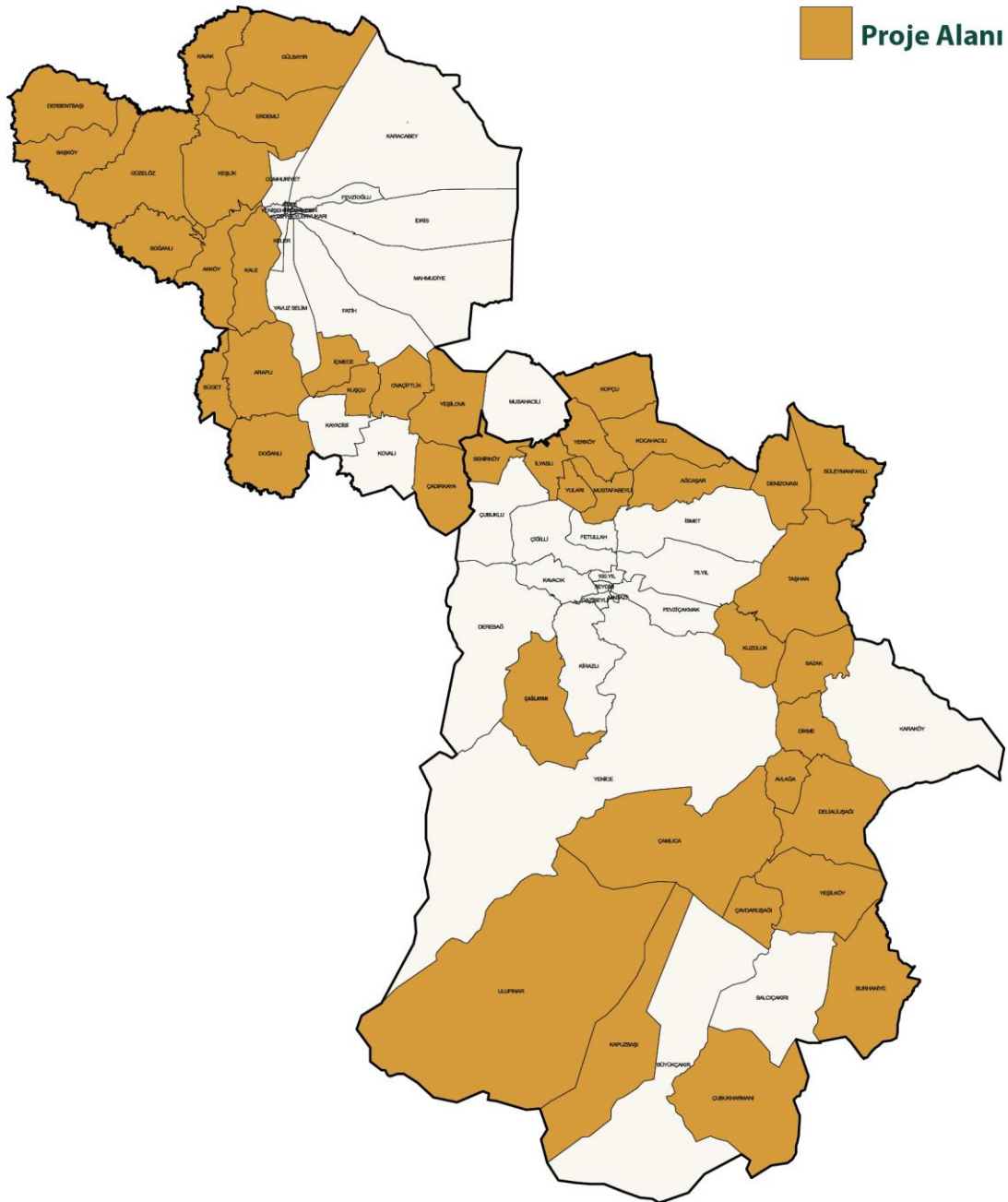
2. ÜÇÜNCÜ EKONOMİK KALKINMA KÜMESİNE GENEL BAKIŞ Bölümü

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi; Kayseri ili Yahyalı (24 mahalle) ve Yeşilhisar (18 mahalle) ilçelerinin idari sınırları içinde yer alan toplam 42 mahalleden oluşan bir kalkınma bölgesidir. Kayseri'nin güney aksında, Aladağlar'ın etekleri ile Develi Ovası'nın güney kesiminde konumlanan bu küme; yüksek kırsal nüfus oranı ile temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılığa dayanması sebebiyle stratejik bir kırsal kalkınma alanı niteliğindedir. Kümenin demografik yapısı incelendiğinde; Yahyalı ilçesinde Delialıuşağı (694 kişi), İlyaslı (637 kişi) ve Kapuzbaşı (621 kişi), Yeşilhisar ilçesinde ise Gülbayır (387 kişi) ve Ovaçiftlik (376 kişi) mahalleleri en yüksek nüfusa sahip yerleşimler olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 8. Kayseri İlinde Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinin Yeri

■ EKK 3

sulu tarım faaliyetleri ile büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ve arıcılık kümenin üretim desenini şekillendirmektedir. Bunun yanı sıra Kapuzbaşı Şelaleleri ve Soğanlı Vadisi gibi doğal ve kültürel varlıklar, kümenin kırsal turizm potansiyelini güçlendiren ayırt edici unsurlardır. 18-40 yaş aralığındaki genç nüfus, 3.153 kişi ile küme toplam nüfusunun yaklaşık dörtte birini (%23,5) oluşturmakta ve özellikle Yahyalı Delialıuşağı (219 kişi) ile Kapuzbaşı (210 kişi) gibi daha kalabalık mahallelerde yoğunlaşmaktadır. Bu genç nüfusun kent merkezlerine yönelme eğilimi; üretimde geleneksel yöntemlerin sürmesine ve teknoloji kullanımının sınırlı kalmasına yol açan bir iş gücü profilini beslemektedir. Dağlık ve engebeli arazi yapısının getirdiği kısıtların yanı sıra, hasat sonrası depolama ve işleme tesislerinin yetersizliği de bölgenin içsel potansiyelinin katma değere dönüşmesini engellemektedir.

Sonuç olarak Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi; bünyesindeki 42 mahalle, 4.203 hane ve 13.445 kişilik nüfusu ile köklü tarım kültürü sayesinde Kayseri'nin kırsal kalkınma hamlesinde kritik bir rol üstlenmektedir. Nüfusun yaklaşık %49'unu kadınlar oluşturmaktadır. Bölgedeki küçük ve parçalı işletme yapısının kooperatifleşme yoluyla modernize edilmesi ile altyapı yatırımlarının artırılması, göç olgusunun tersine çevrilmesi açısından elzemdir. Yapılması planlanan yatırımlarla üretim kaynaklarının etkin biçimde planlanması; kümenin hem ekonomik hem de sosyal refah düzeyini yükseltecek temel strateji olarak benimsenmelidir.

03

Mevcut Durum

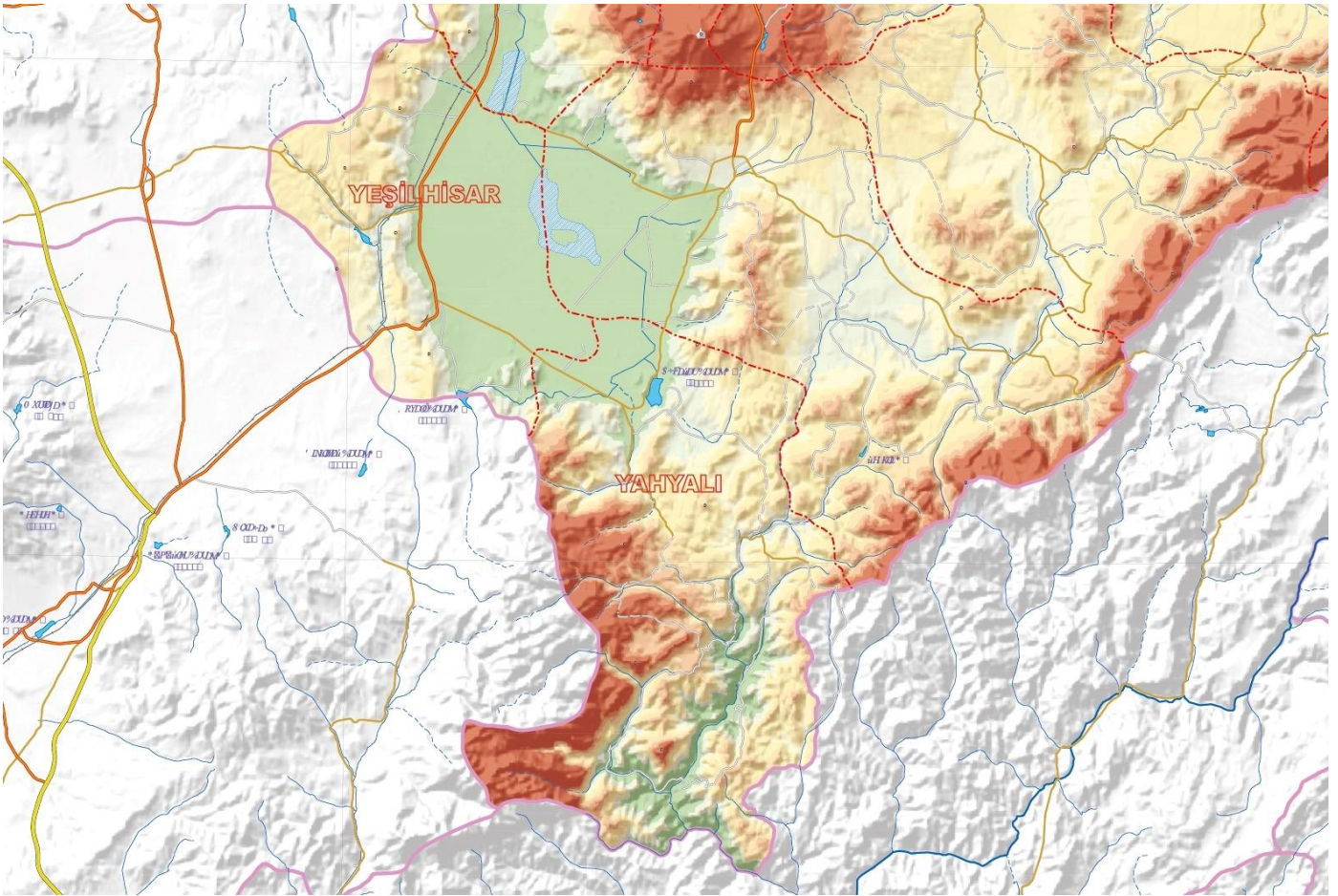

3. MEVCUT DURUM

Bölümü

3.1. Coğrafi Yapı

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi, Kayseri il merkezinin güneyinde yer alan Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinin idari sınırlarını kapsamaktadır. Kümenin kuzeyinde İncesu ve Develi ilçeleri, batısında Nevşehir ili, güneybatısında Niğde ili ve güneyinde Adana ili yer almaktadır. Coğrafi konum olarak İç Anadolu Bölgesi ile Akdeniz Bölgesi'nin geçiş kuşağında bulunan küme alanı; kuzeyde Develi Ovası'nın verimli düzlükleri, güneyde ise Orta Toroslar'ın en yüksek kütlelerinden Aladağlar ile şekillenen kontrastlı bir topoğrafyaya sahiptir.

Şekil 10. EKK-3 Fiziki Haritası

Bölgenin topografik yapısını kuzeyde Develi Ovası'nın güney ve güneybatı kesimlerindeki tarıma elverişli düzlükler, güneye inildikçe yükselen Aladağlar kütlesi ve bu kütleyi yaran derin vadiler belirlemektedir. Yeşilhisar ilçesi ağırlıklı olarak ova ve ova kenarı kuşağında konumlanmış olup sululu tarıma elverişli geniş arazilere sahiptir; Yahyalı ilçesinde ise yerleşimler ova kenarından Aladağlar'ın yüksek vadilerine doğru kademeli olarak dağılmaktadır. Zamantı Irmağı kümenin doğu kesiminden geçerek bölgenin en önemli akarsu potansiyelini oluşturmaktadır, Aladağlar Milli Parkı sınırları içindeki Kapuzbaşı Şelaleleri bu hidrolojik zenginliğin simgesi konumunda bulunmaktadır. Ağcaşar Barajı (Yahyalı) ile Akköy ve Kovalı barajları (Yeşilhisar) kümenin tarımsal sulama altyapısının ana kaynaklarıdır. Küme ayrıca kuzeyinde, uluslararası öneme sahip bir sulak alan olan Sultan Sazlığı Milli Parkı'na komşu konumdadır. Yerleşim alanlarında rakım

ova kesiminde yaklaşık 1.100 metre düzeyinde iken, güneydeki dağlık kesimde 1.500 metrenin üzerine çıkmakta; Aladağlar zirvelerinde 3.000 metreyi aşmaktadır.

Küme genelinde karasal iklim hüküm sürmekle birlikte, Yahyalı'nın güneyindeki derin vadiler Akdeniz ikliminin geçiş etkilerini taşıyan korunaklı mikroklima alanları oluşturmaktadır. Bu iklimsel çeşitlilik; ovada sulu tarla tarımı ve yumuşak çekirdekli meyveciliğin (elma), vadi içlerinde ise bağcılık ve üzüm su meyve yetiştiriciliğinin gelişmesine olanak tanımıştır. Yüksek kesimlerdeki zengin mera ve yayla alanları ile Aladağlar'ın doğal florası, küçükbaş hayvancılık ve arıcılık faaliyetlerinin temel ekolojik dayanağını oluşturmaktadır.

3.2. Demografik Yapı

3.2.1. Nüfus

Kayseri İli Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi kapsamında oluşturulan Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3) proje sahası; Yahyalı (24 mahalle) ve Yeşilhisar (18 mahalle) ilçelerine bağlı toplam 77 mahallenin içinden belirlenen 42 mahalleyi kapsamaktadır. Bölgenin demografik yapısı, projenin sürdürülebilirliği ve hedef kitleye ulaşılması açısından temel belirleyicidir.

Proje alanı genel nüfus yapısı; EKK-3 proje sahasının toplam nüfusu 13.445 kişi, hane sayısı 4.203 ve ortalama hane büyüklüğü 3,2'dir. Nüfusun cinsiyet dağılımına bakıldığında erkek nüfus (6.908 kişi; %51,4) kadın nüfusa (6.537 kişi; %48,6) oranla sınırlı bir farkla yüksektir. Kadınların toplam nüfusun yaklaşık yarısını oluşturması, KDAKP Faz III hedefleri arasında yer alan "kadınların ekonomik hayata katılımının artırılması" stratejisinin bölgede uygulanabilirliği açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır.

Tablo 3. İlçe Nüfus Dağılımı ve Demografik Yapı, (TÜİK, 2025)

İlçe	Mahalle Sayısı	Hane	Erkek	Kadın	18-40 Yaş	Toplam Nüfus
Yahyalı	42	11.138	18.018	17.604	10.471	35.622
Yeşilhisar	35	4.898	7.954	7.720	3.930	15.674
Toplam	77	16.036	25.972	25.324	14.401	51.296

Tablo 4. EKK-3 Proje Sahası Nüfus Dağılımı ve Demografik Yapı (TÜİK, 2024)

İlçe	Mahalle Sayısı	Hane	Erkek	Kadın	18-40 Yaş	Toplam Nüfus
Yahyalı	24	2.850	4.672	4.450	2.287	9.122
Yeşilhisar	18	1.353	2.236	2.087	866	4.323
Toplam	42	4.203	6.908	6.537	3.153	13.445

Genç Nüfus Potansiyeli; projenin en kritik hedef kitlelerinden biri olan 18-40 yaş aralığındaki genç nüfus, proje alanında 3.153 kişi ile toplam nüfusun %23,5'ini oluşturmaktadır. İlçe bazında bu oran Yahyalı'da %25,1 ile dikkat çekici bir düzeye ulaşırken, Yeşilhisar'da %20,0 seviyesindedir. Yahyalı kırsalındaki bu genç nüfus yoğunluğu, EKK-1 ve EKK-2

proje sahalarına kıyasla kümenin en önemli demografik avantajlarından biridir ve genç girişimcilik başlangıç paketlerinin bölgede güçlü bir karşılık bulacağını göstermektedir.

İlçeler Arası Dağılım; proje alanı nüfusunun ilçelere dağılımında Yahyalı, kümenin %67,8'ini (9.122 kişi) barındırarak EKK-3'ün nüfus bakımından baskın bileşeni konumundadır; Yeşilhisar ise %32,2'lik (4.323 kişi) pay ile kümeyi tamamlamaktadır. İki ilçenin tarımsal üretim desenlerinin tamamlayıcılığı (Yeşilhisar'da sulu tarla tarımı, Yahyalı'da meyvecilik-hayvancılık-arıcılık) ve coğrafi bütünlükleri, kümelenme stratejisine tam uyum sağlamaktadır.

Küme Geneli Yaş Yapısı; ilçe geneli 2025 yılı TÜİK verilerine göre Yahyalı 35.207 ve Yeşilhisar 15.409 olmak üzere iki ilçenin toplam nüfusu 50.616 kişidir. Yaş yapısı incelendiğinde; nüfusun %19,2'sini 0-14 yaş, %12,9'unu 15-24 yaş, %25,4'ünü 25-44 yaş, %25,1'ini 45-64 yaş ve %17,4'ünü 65 yaş ve üzeri grup oluşturmaktadır. EKK-2 bölgesinde %26,3 düzeyinde olan 65 yaş üstü nüfus oranının EKK-3'te %17,4'te kalması, kümenin il genelindeki proje sahaları içinde görece genç bir demografik yapıya sahip olduğunu doğrulamaktadır. Bununla birlikte yaşlı nüfus oranının Yeşilhisar'da %20,6'ya yükselmesi (Yahyalı %16,0), bu ilçede demografik yaşlanma eğiliminin daha belirgin olduğuna ve hassas grup desteklerinin bu yapıyı gözetmesi gerektiğine işaret etmektedir. 25-44 yaş grubunun en kalabalık dilim olması, üretken çağdaki iş gücü arzının proje müdahaleleri için elverişli bir taban oluşturduğunu göstermektedir.

Tablo 5. EKK-3 İlçeleri Yaş Grubu Dağılımı (TÜİK, 2025)

Yaş Grubu	Yahyalı	Yeşilhisar	Toplam	Oran
0-14	7.045	2.673	9.718	%19,2
15-24	4.743	1.771	6.514	%12,9
25-44	9.234	3.625	12.859	%25,4
45-64	8.568	4.159	12.727	%25,1
65 ve üzeri	5.617	3.181	8.798	%17,4
Toplam	35.207	15.409	50.616	%100

Tablo 6. Üçüncü EKK Proje Sahası Mahallelerin Nüfus Dağılımı ve Demografik Yapı (TÜİK, 2024)

İl	İlçe	Mahalle	Hane Sayısı	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	18-40 Yaş Nüfus	Toplam Nüfus
KAYSERİ	YAHYALI	DELİALİUŞAĞI	217	373	321	219	694
KAYSERİ	YAHYALI	İLYASLI	199	334	303	176	637
KAYSERİ	YAHYALI	KAPUZBAŞI	194	314	307	210	621
KAYSERİ	YAHYALI	TAŞHAN	187	297	301	174	598
KAYSERİ	YAHYALI	ULUPINAR	180	290	285	168	575
KAYSERİ	YAHYALI	KOPCU	178	296	275	164	571
KAYSERİ	YAHYALI	KOCAHACILI	177	291	276	108	567
KAYSERİ	YAHYALI	YERKÖY	175	288	273	163	561
KAYSERİ	YAHYALI	SENİRKÖY	158	254	253	148	507

İl	İlçe	Mahalle	Hane Sayısı	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	18-40 Yaş Nüfus	Toplam Nüfus
KAYSERİ	YAHYALI	MUSTAFABEYLİ	144	229	233	92	462
KAYSERİ	YAHYALI	YEŞİLKÖY	136	234	201	87	435
KAYSERİ	YAHYALI	ÇAMLICA	135	224	207	86	431
KAYSERİ	YAHYALI	ÇAĞLAYAN	125	183	217	80	400
KAYSERİ	YAHYALI	ÇAVDARUŞAĞI	114	190	175	73	365
KAYSERİ	YAHYALI	AVLAĞA	105	181	155	67	336
KAYSERİ	YAHYALI	DİKME	84	136	132	54	268
KAYSERİ	YAHYALI	ÇUBUKHARMANI	83	142	124	53	266
KAYSERİ	YAHYALI	YULARI	74	120	117	47	237
KAYSERİ	YAHYALI	AĞÇAŞAR	52	86	79	33	165
KAYSERİ	YAHYALI	SAZAK	38	70	51	24	121
KAYSERİ	YAHYALI	BURHANİYE	31	53	47	20	100
KAYSERİ	YAHYALI	SÜLEYMANFAKILI	28	38	50	18	88
KAYSERİ	YAHYALI	DENİZOVASI	20	23	42	13	65
KAYSERİ	YAHYALI	KUZOLUK	16	26	26	10	52
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	GÜLBAYIR	121	223	164	77	387
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	OVAÇİFTLİK	118	193	183	75	376
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	ÇADIRKAYA	114	200	164	73	364
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	DERBENTBAŞI	110	175	178	71	353
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	YEŞİLOVA	104	173	159	66	332
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	GÜZELÖZ	102	168	158	65	326
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	KUŞÇU	101	161	163	65	324
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	SOĞANLI	98	163	149	62	312
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	BAŞKÖY	92	146	148	59	294
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	DOĞANLI	89	141	143	57	284
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	KAVAK	81	134	126	52	260
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	ERDEMLİ	61	97	97	39	194
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	ARAPLI	48	82	71	31	153
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	BÜGET	31	49	49	20	98
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	KEŞLİK	23	34	39	15	73
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	İÇMECE	21	41	25	13	66
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	KALE	18	26	33	12	59
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	AKKÖY	21	30	38	14	68

3.2.2. Eğitim

Uygulanacak kırsal kalkınma projelerinin başarısı, hedef kitlenin eğitim düzeyi ve bölgedeki eğitim altyapısının kapasitesi ile doğrudan ilişkilidir. Bölge genelinde okuma-yazma oranının yüksekliği ve mesleki eğitim kurumlarının

varlığı, proje kapsamında planlanan modern tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması ve kapasite geliştirme faaliyetleri için güçlü bir zemin oluşturmaktadır.

2025 yılı TÜİK verilerine göre bölgede okuma-yazma oranları yüksek seviyededir: 14 yaş ve üzeri nüfusta okuma yazma bilenlerin oranı Yeşilhisar'da %97,8, Yahyalı'da %95,9 olup küme ortalaması %96,5'tir. Bu oranlar, proje kapsamında planlanan teknik eğitimlerin ve yazılı yayım materyallerinin hedef kitle tarafından etkin biçimde alımlanabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte okuma yazma bilmeyen yaklaşık 1.650 kişinin ağırlıklı olarak ileri yaş grubundaki kadınlardan oluştuğu dikkate alındığında; özellikle hassas gruplara yönelik eğitim faaliyetlerinin uygulamalı ve yüz yüze yöntemlerle kurgulanması önem taşımaktadır.

Eğitim altyapısı bakımından her iki ilçe merkezi de kırsal mahallelerine hizmet veren yeterli bir kurumsal kapasiteye sahiptir: Yeşilhisar'da 1 anaokulu, 13 ilkokul, 6 ortaokul ve Çok Programlı Anadolu Lisesi dahil 4 lise olmak üzere toplam 24 eğitim kurumu; Yahyalı'da ise 1 anaokulu, 25 ilkokul, 17 ortaokul ve 3 Çok Programlı Anadolu Lisesi dahil 8 lise olmak üzere toplam 51 eğitim kurumu faaliyet göstermektedir. Çok Programlı Anadolu Liselerinin varlığı, kırsal gençliğin mesleki ve teknik eğitime erişimi açısından önemli bir imkan sunmakta; bu kurumların proje kapsamındaki kapasite geliştirme ve genç girişimcilik faaliyetleriyle iş birliği potansiyeli bulunmaktadır.

3.2.3. İstihdam

EKK-3 bölgesindeki Yahyalı ve Yeşilhisar ilçeleri, ilin genel sanayi ve hizmetler sektörü ağırlıklı istihdam yapısından farklılaşarak, kırsal kalkınma dinamiklerinin ön planda olduğu bir iş gücü profili sergilemektedir. Bununla birlikte küme, EKK-1 ve EKK-2 sahalarından farklı olarak tarıma dayalı ticari işletmelerin istihdam yarattığı sınırlı bir çeşitliliğe sahiptir: Yeşilhisar'daki ticari ölçekli yumurta tavukçuluğu tesisleri ile Yahyalı'daki elma depolama (soğuk hava) tesisleri ve geleneksel el halıcılığı, tarım dışı veya tarıma dayalı gelir imkanı sunan başlıca alanlardır.

Nüfus verilerine göre kırsal mahallelerde gözlemlenen sınırlı nüfus hareketliliği, bölgedeki istihdam olanaklarının kısıtlılığına ve mevsimlik iş gücü göçü eğilimine işaret etmektedir. Bölge istihdamının sektörel dağılımı değerlendirildiğinde; Kayseri il genelinde SGK kayıtlarına göre tarım sektörünün payı %0,68 gibi düşük bir seviyede görünse de, bu oran merkez ilçelerin sanayi yoğunluğunu yansıtmaktadır. EKK-3 bölgesinin kırsal niteliği göz önüne alındığında, istihdam yapısının Kayseri ortalamasından ziyade, tarım istihdam payının %29,31 olduğu TR72 Bölgesi (Kayseri, Sivas, Yozgat) ortalamasına daha yakınsadığı değerlendirilmektedir. Bu durum, bölgedeki iş gücünün büyük oranda tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde yoğunlaştığını, kayıt dışı veya aile iş gücü şeklinde çalışan nüfusun varlığını doğrulamaktadır.

3.3. Ekonomik Yapı

Bölge ekonomisi; Yeşilhisar'da sulu tarla tarımı ve ticari sebzeçilik, Yahyalı'da ise meyvecilik, hayvancılık ve arıcılık faaliyetlerine entegre olmuş küçük aile işletmelerine dayanmaktadır. EKK-1 ve EKK-2 sahalarının kuru tarıma sıkışmış yapısından farklı olarak EKK-3; elma başta olmak üzere yumuşak çekirdekli meyve üretimi, patates ve şeker pancarı

gibi endüstriyel ürünler ile çerezlik ayçiçeği-kabak üretiminde ticari ölçeklere ulaşmış bir üretim desenine sahiptir. Bu çeşitlilik kümenin en önemli ekonomik gücü olmakla birlikte; üretilen ürünlerin depolama, işleme ve pazarlama altyapısındaki eksiklikler katma değerın büyük bölümünün bölge dışına akmasına neden olmaktadır.

Üçüncü EKK’de özellikle dağlık kesimdeki tarım arazilerinin parçalı ve küçük oluşu ile arazi eğiminin yüksekliği gibi coğrafi sebeplere bağlı olarak çiftçilik faaliyetlerinden elde edilen gelir bu kesimlerde yetersiz kalmaktadır. Yaşlanan elma bahçelerinin yenilenememesi, modern sulama sistemlerine erişimin kısıtlılığı ve hasat sonrası altyapı eksiklikleri, kırsal alanda tarım kesiminde çalışmaya olan ilgiyi azaltan başlıca etkenlerdir.

Bitkisel üretimin yanı sıra, bölge ekonomisinin istikrarlı nakit döngüsünü hayvancılık sektörü sağlamaktadır. 2025 yılı TÜİK verilerine göre kümede 28.303 baş büyükbaş ile 125.569 baş küçükbaş hayvan varlığı bulunmakta; 14.300 adet arılı kovan ve Yeşilhisar merkezli 760 bini aşkın yumurtacı tavuk kapasitesi bu varlığı tamamlamaktadır. Yahyalı’nın yüksek yaylaları ve Aladağlar florası küçükbaş hayvancılık ile arıcılık için doğal bir üstünlük sağlarken; hayvansal ürünlerin (süt, bal) hijyenik üretim, soğuk zincir ve işleme altyapısındaki eksiklikler, bu yüksek kapasitenin katma değere dönüşmesinin önündeki temel engeldir. Sonuç olarak EKK-3’ün mevcut ekonomik durumu; ticari üretim kültürüne sahip ancak altyapı yatırımlarıyla desteklenmesi gereken, yüksek bir gelişim potansiyeli arz etmektedir.

3.3.1. Tarımsal Yapı

EKK-3 kümesindeki ilçelerin toplam tarım alanı verileri incelendiğinde; 2025 yılı TÜİK verilerine göre toplam 574.034 dekarlık tarım alanının %69,9’unu (401.293 dekar) tahıllar ve diğer bitkisel ürünler oluşturmaktadır. Ancak kümeyi il genelindeki diğer proje sahalarından ayıran temel özellik, meyve alanlarının %13,3 (76.342 dekar) ve sebze alanlarının %4,1 (23.633 dekar) gibi yüksek paylara ulaşmasıdır; EKK-2 bölgesinde meyve ve sebzelerin toplam payının %2,2 düzeyinde kaldığı dikkate alındığında, EKK-3’ün bahçe bitkileri üretiminde ticari bir merkez olduğu açıkça görülmektedir. Nadas alanları ise 72.766 dekar (%12,7) ile sınırlı kalmaktadır. Tarım alanı büyüklüğünde Yeşilhisar 370.841 dekar ile kümenin %64,6’sını oluştururken, Yahyalı 203.193 dekar ile %35,4’lük paya sahiptir.

Tablo 7. EKK-3 Bölgesi Tarım Alanı Dağılımı (TÜİK, 2025), Dekar

İlçe	Meyve, İçecek, Baharat	Sebze	Tahıl ve Diğer Bitkisel	Nadas	Toplam
Yahyalı	36.548	2.278	123.467	40.900	203.193
Yeşilhisar	39.794	21.355	277.826	31.866	370.841
Toplam	76.342	23.633	401.293	72.766	574.034

Nadas alanlarının son üç yıllık seyri incelendiğinde; Yahyalı’da 41.000 dekar (2023) düzeyinden 40.900 dekara (2025), Yeşilhisar’da ise 32.136 dekardan 31.866 dekara gerileyen, büyük ölçüde yatay bir seyir gözlenmektedir. EKK-2 bölgesinde son yıllarda kaydedilen hızlı nadas azalmasının aksine EKK-3’te nadas alanlarının durağan kalması; kuru tarım yapılan kesimlerde münavebe sistemine baklagil ve yem bitkilerinin entegre edilmesiyle yaklaşık 72 bin dekarlık bu alanın üretime kazandırılması yönünde önemli bir potansiyelin varlığına işaret etmektedir.

Tablo 8. EKK-3 Bölgesi Nadas Alanı Değişimi (TÜİK, 2023-2025), Dekar

İlçe	2023	2024	2025
Yahyalı	41.000	41.840	40.900
Yeşilhisar	32.136	32.340	31.866
Toplam	73.136	74.180	72.766

Tarım Arazilerinin Sulama Durumu ve Su Kaynakları Potansiyeli

Küme, sulama altyapısı bakımından il genelindeki proje sahaları arasında en güçlü konumda bulunmakla birlikte, bu kapasite iki ilçe arasında belirgin bir asimetri göstermektedir. 2025 yılı TÜİK verilerine göre kümedeki toplam 220.103 dekarlık tarla bitkileri ekilişinin 106.475 dekarı (%48,4) sulu, 113.628 dekarı (%51,6) kuru koşullarda gerçekleştirilmektedir.

Tablo 9. EKK-3 Bölgesi Tarla Bitkileri Ekilişinin Sulama Durumu (TÜİK, 2025), Dekar

İlçe	Sulu Ekiliş	Kuru Ekiliş	Toplam Ekiliş	Sulu Ekiliş Oranı
Yahyalı	14.125	65.828	79.953	%17,7
Yeşilhisar	92.350	47.800	140.150	%65,9
Toplam	106.475	113.628	220.103	%48,4

Yeşilhisar (Kümenin Sulu Tarım Merkezi): Tarla ekilişinin %65,9'unun (92.350 dekar) sulu koşullarda yapılması; ilçede şeker pancarı, patates, çerezlik ayçiçeği, kuru fasulye ve salçalık domates gibi katma değeri yüksek ürünlerin ticari ölçekte üretilebilmesinin temel dayanağıdır. Akköy ve Kovalı barajları ilçenin ana su kaynaklarını oluşturmaktadır. Bununla birlikte ÇPP toplantılarında; Güzelöz-Başköy bölgesindeki sulamanın ha

len toprak arklarla yürütüldüğü ve bu hatların rehabilite edilerek kapalı sisteme alınması gerektiği tespit edilmiştir.

Yahyalı (Bahçe Sulaması Ağırlıklı): Tarla ekilişinde sulu oran %17,7 ile sınırlı görünmekle birlikte, ilçenin 36.548 dekarlık meyve (elma) bahçeleri ağırlıklı olarak Ağcaşar Barajı ve Zamantı Irmağı kaynaklarından sulanmaktadır. ÇPP toplantılarında; Yahyalı Sulama Birliği'nin 6.048 hektarlık alanda açık kanal inşaatına başladığı ve sistemde genel pompaj bulunmadığı, Mustafabeyli Sulama Kooperatifi'nin ise 11 kuyu ile yaklaşık 8.000 dekar alana hizmet verdiği ve en büyük gider kalemini enerji maliyetlerinin oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu tablo; kümede sulama yatırımlarının iletim kayıplarının azaltılması (kapalı sistem), basınçlı bireysel sistemlerin yaygınlaştırılması ve güneş enerjisine dayalı (GES) maliyet düşürücü çözümler üzerine kurgulanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tarla Bitkileri Üretim Deseni ve Baskın Ürün Grupları

Bölge genelinde en fazla üretim alanına sahip ürünler analiz edildiğinde, buğday (122.296 dekar) ve arpa (52.656 dekar) hububat geleneğinin sürdüğünü göstermekle birlikte; kümenin asıl karakterini hububat sonrası sıralanan sulu ve endüstriyel ürünler belirlemektedir. Çerezlik ayçiçeği 51.000 dekar ekim alanıyla üçüncü sıraya yerleşerek kümenin en stratejik ticari ürünlerinden biri konumundadır; bu alanın 39.000 dekarı Yeşilhisar'da bulunmaktadır. Şeker pancarı 42.689 dekar ile dördüncü sırada yer almakta ve bölgenin sözleşmeli endüstriyel tarım kültürünü yansıtmaktadır.

Küme yi il genelinde farklılaştıran bir diğer ürün patatestir: 22.100 dekarlık ekilişin 22.000 dekarı tek başına Yeşilhisar’da gerçekleştirilmekte olup, ilçe bu üretim hacmiyle Kayseri’nin önde gelen patates üretim merkezlerinden biri konumundadır. Ancak ÇPP toplantılarında; ilçede patates depolama altyapısının bulunmaması nedeniyle ürünün hasat döneminde düşük fiyatlarla bölge dışına sevk edildiği ve hasatta piyasanın talep ettiği standardizasyonun sağlanamadığı tespit edilmiştir. Kuru fasulye (15.405 dekar), tane ve silajlık mısır (toplam 28.921 dekar), nohut (11.766 dekar) ile yonca (11.500 dekar) üretim desenini tamamlayan diğer önemli ürünlerdir; Yeşilhisar’daki 12.600 dekarlık çavdar ekilişi ise kuru kesimlerdeki münavebe kültürünü yansıtmaktadır. Yem bitkileri ekilişinin (silajlık mısır, yonca) ulaştığı hacim, kümedeki güçlü hayvancılık varlığının kaba yem ihtiyacının önemli bir kısmının yerel üretimle karşılandığını göstermektedir.

Tablo 10. Üçüncü EKK İlçe Bazlı Tarla Bitkileri Üretim Deseni (TÜİK, 2025), Dekar

Ürün	Yahyalı	Yeşilhisar	Toplam
Buğday (Durum Hariç)	46.296	76.000	122.296
Arpa	23.156	29.500	52.656
Ayçiçeği (Çerezlik)	12.000	39.000	51.000
Şeker Pancarı	11.513	31.176	42.689
Patates	100	22.000	22.100
Fasulye (Kuru)	405	15.000	15.405
Mısır (Tane)	1.921	13.000	14.921
Mısır (Silajlık)	4.800	9.200	14.000
Çavdar	0	12.600	12.600
Nohut (Kuru)	8.566	3.200	11.766
Yonca (Yeşilot)	3.500	8.000	11.500

Sebze Üretimi

2025 yılı TÜİK verilerine göre küme genelinde toplam 23.633 dekar alanda sebze tarımı yapılmaktadır; bu hacim, EKK-2 bölgesindeki toplam sebze alanının iki katından fazladır. Sebze üretim alanlarının %90,4’ü (21.355 dekar) Yeşilhisar ilçesinde yoğunlaşmıştır; sulanabilir ova arazileri ilçeyi kümenin ve il güneyinin ana sebze tedarik merkezi konumuna taşımıştır. Yahyalı’da ise 2.278 dekarlık sebze ekilişi ağırlıklı olarak hane halkı tüketimi ve yerel pazara yönelik sınırlı ticari üretimden oluşmaktadır.

Ürün bazında incelendiğinde kümenin sebze deseni iki ürünün hakimiyetindedir: 15.554 dekar ile çerezlik kabak (Yeşilhisar 14.000 dekar) ve 6.200 dekar ile salçalık domates (Yeşilhisar 6.000 dekar). Çerezlik kabağın ulaştığı bu ölçek, bölgenin çerezlik ürün (ayçiçeği-kabak) üretiminde uzmanlaşmış bir havza haline geldiğini göstermektedir. Salçalık domates üretimi ise işleme sanayine ham madde sağlayan sözleşmeli üretim modelinin ilçedeki karşılığıdır. ÇPP

toplantılarında serada domates yetiştiriciliğinin Yeşilhisar'da uygulanabilir üretim modellerinden biri olduğu, ancak hassas grupların bu modeli hayata geçirecek finansal ve teknik imkanlardan yoksun olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11. EKK-3 Bölgesi Sebze Üretim Alanları Dağılımı (TÜİK, 2025)

İlçe Adı	Sebze Ekim Alanı (Dekar)	Bölge İçindeki Payı	Tarımsal Karakteristik
Yeşilhisar	21.355	%90,4	Ticari ölçekli sulu tarım (çerezlik kabak, salçalık domates)
Yahyalı	2.278	%9,6	Öz tüketim ve yerel pazara yönelik üretim
Toplam	23.633	%100	

Meyve Üretimi

Meyvecilik, EKK-3 kümesinin il genelindeki proje sahaları arasındaki ayırt edici kimliğidir. TÜİK 2025 bitkisel üretim verilerine göre küme genelinde toplam 76.342 dekar alanda çok yıllık dikili tarım yapılmakta olup, bu alan iki ilçe arasında dengeli dağılmaktadır: Yeşilhisar 39.794 dekar (%52,1) ve Yahyalı 36.548 dekar (%47,9).

Meyve deseninin mutlak hakimi elmadır. Küme genelinde 61.400 dekar kapama elma bahçesi bulunmakta ve bu alan toplam meyve varlığının %80,4'üne karşılık gelmektedir. 2025 yılında kümede 28.008 ton elma üretimi gerçekleştirilmiş olup üretimin 15.641 tonu Yeşilhisar'da, 12.367 tonu Yahyalı'da elde edilmiştir. Çeşit kompozisyonunda Starking (20.008 dekar) ve Golden (6.397 dekar) gibi klasik çeşitlerin ağırlığı dikkat çekmektedir. Bu tablo iki yapısal soruna işaret etmektedir: ÇPP toplantılarında her iki ilçede de yaşlı ve atıl elma bahçelerinin yenileme maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle dönüştürülemediği, dönüşüm sürecinde üreticiye gelir sağlayacak ara ziraatı uygulamalarının eksik olduğu tespit edilmiştir; ayrıca dekara ortalama verimin düşüklüğü, bahçelerin önemli bölümünün ekonomik ömrünü tamamladığını doğrulamaktadır. Klasik çeşitlerden bodur-yarı bodur anaçlı modern çeşitlere geçiş, kümenin meyvecilikteki rekabet gücünü belirleyecek temel dönüşüm alanıdır.

Elmanın ardından bağcılık (5.990 dekar sofralık, 1.100 dekar kurutmalık üzüm) ve tamamı Yeşilhisar'da bulunan 5.390 dekarlık kayısı varlığı gelmektedir. Yahyalı'daki 5.000 dekarlık sofralık üzüm bağları ile küme genelinde 284 ton düzeyine ulaşan çilek üretimi, vadi içi mikroklima alanlarının üzümü ve yumuşak meyve üretimindeki potansiyelini göstermektedir.

Tablo 12. EKK-3 Bölgesi Meyve Dikili Alanlar Dağılımı (TÜİK, 2025)

İlçe Adı	Dikili Alan (Dekar)	Küme İçindeki Payı	Arazi Yapısı ve Üretim Karakteri
Yeşilhisar	39.794	%52,1	Elma ağırlıklı kapama bahçeler; kayısı ve badem ile çeşitlenme
Yahyalı	36.548	%47,9	Elma ağırlıklı kapama bahçeler; vadi içi bağcılık ve üzümü meyve potansiyeli
Toplam	76.342	%100	

Hayvancılık

EKK-3 kümesi, ova kesimindeki yem bitkisi üretimi ile dağlık kesimdeki geniş mera ve yayla alanlarının birbirini tamamladığı, güçlü ve çeşitlenmiş bir hayvansal üretim merkezidir. 2025 yılı TÜİK verilerine göre kümede 28.303 baş büyükbaş ve 125.569 baş küçükbaş hayvan varlığı bulunmakta; 252 arıcılık işletmesindeki 14.300 arılı kovan ve Yeşilhisar merkezli ticari yumurta tavukçuluğu bu varlığı tamamlamaktadır.

Tablo 13. EKK-3 Bölgesi Hayvan Varlığı Dağılımı ve Irk Yapısı (TÜİK, 2025)

İlçe Adı	Toplam Büyükbaş (adet)	Saf Kültür/ Melez Oranı (%)	Toplam Küçükbaş (Koyun/Keçi) (adet)	Arılı Kovan Sayısı (adet)	Kanatlı (Broiler/Yumurtacı Tavuk) (adet)
Yahyalı	17.444	%44 Saf / %41 Melez	78.428 (56.259/22.169)	11.383	0/7.985
Yeşilhisar	10.859	%60 Saf / %40 Melez	47.141 (44.042/3.099)	2.917	0/760.560
Toplam	28.303	%50 Saf Kültür	125.569	14.300	0/768.545

Büyükbaş Hayvancılık

Küme genelindeki 28.303 adet büyükbaş hayvanın genetik yapısı analiz edildiğinde; sürünün %50,2'sinin (14.216 adet) saf kültür, %40,7'sinin (11.522 adet) kültür melezi ırklardan oluştuğu görülmektedir. Yeşilhisar'da saf kültür oranının %60,0'a ulaşması, ilçede ova koşullarında entansif süt sığırcılığının yerleştiğini göstermektedir. Yahyalı'da ise saf kültür oranı %44,1 düzeyinde olup, 2.494 adet (%14,3) yerli ırk varlığının korunması; dağlık kesimde ekstansif, meraya dayalı yetiştiriciliğin sürdüğüne işaret etmektedir. Küme büyükbaş varlığı 2023'teki 24.847 adetten 2025'te 28.303 adede yükselerek üç yılda %13,9 oranında büyümüş, bu artış sektördeki yatırım iştahını ortaya koymuştur.

ÇPP toplantılarında; her iki ilçede de üreticilerin hijyenik süt üretimi konusunda yetersiz kaldığı, süt sağımının önemli ölçüde manuel yapıldığı, soğutma tankı kapasitesinin ihtiyacı karşılamadığı ve Yeşilhisar'daki mevcut 14 ton kapasiteli süt toplama merkezinin tazyik pompası ve soğutma tankı eksikleri nedeniyle kapasite artırımına gereksinim duyduğu tespit edilmiştir. Yüksek hayvan varlığına karşın sütün soğuk zincirle korunarak mamul ürünlere dönüştürülememesi, büyükbaş hayvancılıktaki katma değer kaybının temel nedenidir.

Süt üretim hacmi bu tabloyu sayısal olarak doğrulamaktadır: İl Müdürlüğü kayıtlarına göre 2025 yılında küme genelinde sanayiye arz edilen çiğ süt miktarı, 302 üretici tarafından teslim edilen yaklaşık 12,9 milyon litre düzeyindedir ve il toplamının (158,1 milyon litre) yalnızca %8,2'sine karşılık gelmektedir. Üretimin 9,1 milyon litresi 199 üreticiyle Yeşilhisar'dan, 3,8 milyon litresi ise 103 üreticiyle Yahyalı'dan karşılanmaktadır. Yahyalı'nın 17.444 başlık büyükbaş varlığına karşın sanayiye arz edilen sütünün Yeşilhisar'ın yarısının altında kalması; ilçede üretilen sütün önemli bölümünün kayıt ve soğuk zincir dışında, yerinde tüketim veya geleneksel yöntemlerle mamule dönüştürülerek değerlendirildiğini göstermekte ve süt toplama-işleme altyapısına yönelik tedbirlerin gerekçesini nicel olarak ortaya koymaktadır.

Küçükbaş Hayvancılık

Küme genelinde 2023 yılında 116.353 olan küçükbaş hayvan varlığı, 2025 yılında 125.569 adede (100.301 koyun, 25.268 keçi) ulaşmıştır. Bölgedeki tür dağılımında koyun %79,9'luk pay ile hakim konumda olmakla birlikte; kümeyi il genelinden ayıran özellik, %20,1'lik keçi oranıdır. Keçi varlığının 22.169 adedi (%87,7) Yahyalı'da bulunmaktadır; Aladağlar'ın ormanlık ve sarp arazi yapısı, kıl keçisi yetiştiriciliğini ilçenin geleneksel hayvancılık kültürünün ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir.

Yahyalı, 78.428 adet küçükbaş varlığı ile kümenin sürü lideridir ve yetiştiricilik büyük ölçüde yüksek yaylalardaki meraya dayalı göçer kültürle sürdürülmektedir. ÇPP toplantılarında; Çamlıca, Ulupınar ve Yeşilköy mahallelerinde yürütülen küçükbaş süt sağım ve peynir üretim süreçlerinin sağım padoku sistemleriyle desteklenmesi gerektiği, Çamlıca mahallesindeki yaklaşık 10 bin başın yararlandığı su havuzunun bakım eksikliği nedeniyle atıl kalma riski taşıdığı ve mera alanlarındaki hayvan içme suyu (HİS) tesislerinin, depo ve sıvatların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Yeşilhisar'daki 47.141 adetlik varlık ise ova kenarı meraları ve anız otlatmasına dayalı, koyunculuk ağırlıklı bir yapıdadır.

Tablo 14. EKK-3 Bölgesi Küçükbaş Hayvan Varlığı Gelişim Trendi (TÜİK, 2023-2025)

İlçe Adı	2023 Toplam (adet)	2024 Toplam (adet)	2025 Toplam (adet)	2025 Koyun (adet)	2025 Keçi (adet)	Bölge Payı (%)
Yahyalı	67.070	69.399	78.428	56.259	22.169	%62,5
Yeşilhisar	49.283	44.187	47.141	44.042	3.099	%37,5
Toplam	116.353	113.586	125.569	100.301	25.268	%100

Arıcılık ve Kanatlı

Arıcılık, EKK-3 kümesinin ve özellikle Yahyalı ilçesinin il genelindeki en güçlü olduğu üretim dallarından biridir. TÜİK 2025 verilerine göre küme genelinde 252 aktif arıcılık işletmesi ve 14.300 adet arılı kovan bulunmakta; yıllık doğal bal üretimi 164,2 ton düzeyinde gerçekleşmektedir.

Yahyalı (İl Genelinde Arıcılık Merkezi): 197 işletme ve 11.383 kovan varlığıyla yıllık 152,2 ton bal üreten ilçe, kovan başına yaklaşık 13,4 kg verim düzeyiyle kümenin üretim yükünün %92,7'sini tek başına taşımaktadır. Aladağlar'ın zengin ve endemik florası, ilçe balına ayırt edici bir kalite kazandırmaktadır. ÇPP toplantılarında; bal depolama ve sağım faaliyetlerinin teknik şartlara uygun yürütülebilmesi için portatif çadır ve arıcı barakası ihtiyacı ile temel arıcılık alet-ekipman eksiklikleri tespit edilmiştir.

Yeşilhisar: 55 işletme ve 2.917 kovan ile yıllık 12 ton bal üretmektedir; kovan başına verimin düşüklüğü, ilçede arıcılığın teknik destekle geliştirilmeye açık bir yan gelir faaliyeti olduğunu göstermektedir.

Kanatlı sektöründe küme, il genelindeki diğer proje sahalarından kökten ayrılmaktadır: Yeşilhisar'daki 760.560 adetlik yumurtacı tavuk varlığı, ilçeyi ticari yumurta üretiminde bölgesel bir merkez konumuna taşımıştır. ÇPP toplantılarında tavukçuluğun ilçede gelir getirici ve sürdürülebilir bir faaliyet olduğu, ancak yem maliyetlerinin yüksekliğinin sektörün

en önemli kısıtı olduğu tespit edilmiştir. Yahyalı'daki 7.985 adetlik varlık ise hane halkı gıda güvencesine yönelik köy tavukçuluğu niteliğindedir.

Tablo 15. EKK-3 Bölgesi Arıcılık ve Kanatlı Üretim Kapasitesi (TÜİK, 2025)

İlçe Adı	Arıcılık İşletmesi (adet)	Kovan Sayısı (adet)	Bal Üretimi (ton)	Kanatlı (Broiler) (adet)	Kanatlı (Yumurtacı Tavuk) (adet)
Yahyalı	197	11.383	152,2	0	7.985
Yeşilhisar	55	2.917	12,0	0	760.560
Toplam	252	14.300	164,2	0	768.545

Kayıtlı Tarımsal İşletmelerin Durumu

Çiftçi Kayıt Sistemi 2026 yılı verilerine göre küme genelinde 5.214 kayıtlı çiftçi bulunmakta ve toplam 397.091 dekar alan kayıt altındadır. Kayıtlı çiftçilerin 2.802'si Yeşilhisar'da, 2.412'si Yahyalı'dadır. Kadın çiftçi sayısı küme genelinde 386 olup toplam çiftçi sayısının yalnızca %7,4'üne karşılık gelmektedir (Yeşilhisar %8,4, Yahyalı %6,3); bu oran, tarımsal varlıkların mülkiyet ve kayıt düzeyinde erkek egemen bir yapıda olduğunu ve KDAKP'nin kadınların ekonomik hayata katılımını hedefleyen yatay stratejisinin bölgedeki karşılığını ortaya koymaktadır. Çiftçi başına ortalama kayıtlı alan Yeşilhisar'da 98,2 dekar, Yahyalı'da 50,6 dekadır; Yahyalı'daki bu küçük ölçek, dağlık kesimdeki parçalı arazi yapısını doğrulamaktadır. Kadın çiftçilerin ortalama işletme arazisinin (küme genelinde yaklaşık 52,6 dekar) genel ortalamanın belirgin altında kalması, kadın üreticilerin daha küçük ve kısıtlı varlık tabanıyla üretim yaptığını göstermektedir.

Tablo 16. ÇKS Kayıtlı Çiftçi Sayıları (ÇKS, 2026)

İlçe Adı	Kadın Çiftçi (Kişi)	Erkek Çiftçi (Kişi)	Tüzel Kişi	Toplam Çiftçi	Toplam Kayıtlı Alan (Dekar)
Yeşilhisar	235	2.533	34	2.802	275.116
Yahyalı	151	2.242	19	2.412	121.975
Toplam	386	4.775	53	5.214	397.091

TÜRKVET kayıtlarına göre küme genelinde 2.407 aktif hayvancılık işletmesi bulunmaktadır (Yahyalı 1.662, Yeşilhisar 745). Büyükbaş hayvan bulunan 1.987 işletmenin ölçek dağılımı, sektörün küçük aile işletmeciliğine dayalı yapısını net biçimde ortaya koymaktadır: işletmelerin %44,5'inde (885 işletme) 1-5 baş, %38,7'sinde (769 işletme) 6-20 baş hayvan bulunmakta; 50 baş üzeri işletme sayısı 92'de (%4,6) kalmaktadır. İşletme başına ortalama büyükbaş varlığı Yahyalı'da 13,1 baş, Yeşilhisar'da 18,1 baştır. Küçükbaş hayvan bulunan 584 işletmede ise ortalama sürü büyüklüğü 251 baş ile ticari ölçektedir; 300 baş üzeri sürüye sahip 173 işletme (Yahyalı 103, Yeşilhisar 70), kümedeki profesyonel koyunculuk tabanını oluşturmaktadır. Bu iki tablo, proje tedbirlerinin tasarımıındaki temel ayrımı doğrulamaktadır: büyükbaşta küçük ölçekli işletmelerin modernizasyon ve verim artışı ihtiyacı, küçükbaşta ise büyük sürülerin mera-yayla altyapısı ve hasat (kırkım, sağım) mekanizasyonu ihtiyacı önceliklidir.

Tablo 17. EKK-3 Bölgesi TÜRKVET Kayıtlı İşletmeler ve Büyükbaş İşletme Ölçek Büyüklük Dağılımı (TÜRKVET, 2026)

İlçe Adı	Toplam Aktif İşletme	Büyükbaş İşletmesi	1-5 Baş	6-20 Baş	21-50 Baş	50+ Baş	Ortalama (Baş/İşletme)
Yahyalı	1.662	1.385	645	508	174	58	13,1
Yeşilhisar	745	602	240	261	67	34	18,1
Toplam	2.407	1.987	885	769	241	92	14,6

Tablo 18. EKK-3 Bölgesi TÜRKVET Kayıtlı Küçükbaş İşletmelerinin Sürü Büyüklüğü Dağılımı (TÜRKVET, 2026)

İlçe Adı	Küçükbaş İşletmesi	1-50 Baş	51-150 Baş	151-300 Baş	300+ Baş	Ortalama (Baş/İşletme)
Yahyalı	373	73	102	95	103	233,1
Yeşilhisar	211	43	54	44	70	283,0
Toplam	584	116	156	139	173	251,1

Arıcılık Kayıt Sistemi (AKS) verilerine göre kümede 195 kayıtlı arıcı ve 12.322 aktif koloni bulunmaktadır. Yahyalı 150 arıcı ve 9.702 koloni ile mutlak merkez konumundayken, Yeşilhisar'da 45 arıcı 2.620 koloni işletmektedir. Kayıtlı arıcıların yalnızca 68'inin (%34,9) yetiştirici birliği üyesi olması, sektörde örgütlülük düzeyinin düşüklüğüne işaret etmekte; arıcılık tedbirlerinin uygulanmasında birlik üyeliğinin özendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Tablo 19. EKK-3 Bölgesi AKS Kayıtlı İşletme Dağılımı (AKS, 2025)

İlçe Adı	Kayıtlı Arıcı	Birlik Üyesi	Üyelik Oranı	Aktif Koloni Sayısı
Yahyalı	150	59	%39,3	9.702
Yeşilhisar	45	9	%20,0	2.620
Toplam	195	68	%34,9	12.322

3.3.2. Sanayi

EKK-3 bölgesinde sanayi altyapısı, ağırlıklı olarak yöresel tarım ürünlerini işlemeye ve muhafaza etmeye yönelik tesislerden (Tarıma Dayalı Sanayi) oluşmaktadır. ÇPP toplantılarında elde edilen tespitlere göre; kümenin hakim ürünü elmaya yönelik soğuk hava depoları Yahyalı bölgesinde yoğunlaşmakta, ancak mevcut kapasite ve depo ücretlerinin yüksekliği üretici ihtiyacını karşılamada yetersiz kalmaktadır. Yeşilhisar'da İl Özel İdaresi tarafından yapılan 2.000 ton kapasiteli soğuk hava deposunun rehabilitasyona ihtiyacı bulunmakta; ilçede patates depolama altyapısının bulunmaması ise ürünün hasat döneminde katma değersiz biçimde bölge dışına sevkine neden olmaktadır. Hayvansal üretim tarafında Yeşilhisar'daki 14 ton kapasiteli süt toplama merkezi kümenin tek toplu süt altyapısıdır. Yeşilhisar'daki ticari ölçekli yumurta üretim tesisleri ile Yahyalı'nın coğrafi işaretli el halıcılığı geleneği, tarıma dayalı sanayi ve el sanatları alanındaki diğer ekonomik varlıklardır.

3.3.3. Turizm

EKK-3 kümesi, il genelindeki proje sahaları arasında kırsal turizm potansiyeli en yüksek bölgedir. Aladağlar Milli Parkı sınırları içinde yer alan ve Türkiye'nin en yüksek debili şelaleleri arasında gösterilen Kapuzbaşı Takım Şelaleleri, Yahyalı'yı ulusal ölçekte bilinen bir doğa turizmi destinasyonu haline getirmiştir. Zamantı Vadisi boyunca uzanan doğal

güzellikler, yayla turizmi ve doğa sporları (trekking, dağcılık) için elverişli bir koridor sunmaktadır. ÇPP toplantılarında; ilçenin turizm hatlarından olan şelale güzergahında, dezavantajlı kesimlerce üretilen yöresel ürünlerin pazarlanmasına imkan verecek satış noktalarının bulunmadığı tespit edilmiş olup, bu eksiklik turizm gelirinin kırsal haneye inememesinin somut göstergesidir.

Yeşilhisar tarafında Kapadokya'nın güney uzantısı niteliğindeki Soğanlı Vadisi; kaya kiliseleri, tarihi dokusu ve coğrafi işaretli geleneksel Soğanlı Bez Bebekleri ile kümenin kültür turizmi varlığını oluşturmaktadır. Kümenin kuzeyindeki Sultan Sazlığı Milli Parkı'na komşuluk, kuş gözlemciliği ve ekoturizm güzergahlarıyla bütünleşme imkanı sunmaktadır. Yahyalı el halıcılığı ise hem kültürel miras hem de kadın istihdamına dönük agro-turizm potansiyeli taşıyan bir değerdir. Bu envanter; yöresel ürün satış noktaları, kırsal konaklama kapasitesi ve tanıtım altyapısıyla desteklendiğinde, turizmin küme ekonomisinde tarım ve hayvancılığı tamamlayan üçüncü bir gelir eksenine haline gelmesi mümkündür.

Kayseri Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri'ne göre kümenin tescilli varlık stoku bu potansiyeli belgelemektedir. Yahyalı ilçesinde Kapuzbaşı Şelaleleri ve Yedigöller başta olmak üzere Fethullah Höyük, Kale Höyük (Bostanlı Kalesi), kaya mezarları, Ulu Cami, Yahya Gazi Türbesi ve Seyid Ali Türbesi tescillidir. Yeşilhisar ilçesinde ise Soğanlı Siti ve Sultan Sazlığı Doğal Sit Alanı'nın yanı sıra Kestel Kaya Kilisesi ve Mağaraları, Kırkmerdiven Yeraltı Şehri ve kaya mezarları, Büyükkale-Küçükkale yerleşimleri, Erdemli Siti, Kireçli, Mislihan, Karaağaçlı, Atlı Kilise ve Geyikli kiliseleri ile Ulu Camii, tarihi istasyon binası, hamam ve Köşk Tekkesi koruma altındadır. Doğal satten arkeolojik ve kentsel dokuya uzanan bu envanter çeşitliliği; kümenin yalnızca doğa turizmi değil, inanç ve kültür rotaları açısından da bütünleşik bir destinasyon olarak planlanabileceğini göstermektedir.

04

Üçüncü EKK Mevcut Altyapı Analizi

4. ÜÇÜNCÜ EKK MEVCUT ALTYAPI ANALİZİ

Bölümü

Fiziki altyapı, enerji ve ulaşım kapasitesi; bölgede planlanan tarıma dayalı sanayi ve depolama yatırımlarının sürdürülebilirliği açısından EKK-3 kümesi için stratejik bir öneme sahiptir. Bölgenin genel fiziki altyapı durumu analiz edildiğinde; ticari ölçeklere ulaşmış üretim deseninin (elma, patates, yumurta, bal) aksine, bu üretimi katma değere dönüştürecek sulama, depolama, mekanizasyon ve mera altyapılarında belirgin açıkların bulunduğu görülmektedir.

Ulaşım ve Lojistik Ağları

Kümenin ana ulaşım omurgasını, Kayseri'yi Niğde ve Adana üzerinden Akdeniz limanlarına bağlayan ve Yeşilhisar ilçesinden geçen D805 devlet karayolu oluşturmaktadır. Yahyalı ilçesi bu omurgaya Yeşilhisar ve Develi bağlantı yollarıyla erişmektedir. Kümede üretilen elmanın soğuk zincirle ulusal pazarlara sevkiyatı, Yeşilhisar patatesinin ve ticari yumurta üretiminin dağıtımı ile salçalık domates gibi sözleşmeli ürünlerin işleme tesislerine taşınması açısından D805 aksı ciddi bir lojistik avantaj sağlamaktadır. Buna karşılık Yahyalı'nın dağlık kesimindeki kırsal mahallelerin (Kapuzbaşı hattı) ilçe merkezine uzaklığı ve arazi koşulları, bu yerleşimlerde ürün sevkiyatı ve hizmet erişim maliyetlerini yükseltmektedir.

Enerji Altyapısı

Bölgenin elektrik arzı Kayseri ve Civarı Elektrik Türk A.Ş. (KCETAŞ) tarafından sağlanmaktadır. Kümeyi il genelindeki diğer proje sahalarından ayıran özellik, Zamantı Irmağı havzasındaki hidroelektrik üretim varlığıdır; ÇPP toplantılarında Yahyalı'da faaliyet gösteren özel sektör kuruluşu Enerjisa ile yerel üretici kesim arasındaki iş birliğinin yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Buna karşılık tarımsal üretimin en büyük girdi kalemlerinden olan enerji maliyeti, kümenin sulama altyapısının kritik kısıtıdır: Mustafabeyli Sulama Kooperatifi'nin en büyük gider kaleminin elektrik olduğu ve taşımali GES ihtiyacı bulunduğu, Yeşilhisar'da üreticilerin bireysel kullanıma uygun 30 kW kapasiteli güneş enerjisi sistemlerine, yaylacılık yapan üreticilerin ise yayla şartlarında enerji ihtiyacını karşılayacak güneş paneli donanımlarına gereksinim duyduğu ÇPP toplantılarında ortaya konmuştur. Bu tablo, kümedeki enerji stratejisinin yenilenebilir (GES) çözümler üzerine kurgulanması gerektiğini göstermektedir.

Su, Kanalizasyon ve Çevresel Altyapı

İlçe merkezlerinde içme suyu ve kanalizasyon hizmetleri Kayseri Büyükşehir Belediyesi (KASKİ) tarafından yürütülmektedir. Kümenin sulama altyapısı ise iki farklı tablo sergilemektedir: Yeşilhisar tarafında Akköy ve Kovalı barajlarına dayalı şebeke ile yüksek bir sulu tarım kapasitesine ulaşılmış olmakla birlikte, Güzelöz-Başköy bölgesindeki iletimin halen toprak arklarla yapılması ciddi su kayıplarına neden olmaktadır. Yahyalı tarafında Sulama Birliği'nin 6.048 hektarlık alanda açık kanal inşaatı devam etmekte olup sistemde genel pompaj bulunmamakta; Sulama Birliği sahasına giren alanların kooperatifçe kullanılamaması ve enerji maliyetlerinin yüksekliği mevcut kapasitenin etkin işletilmesini engellemektedir. İletim hatlarının kapalı sisteme alınması ve bireysel basınçlı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması, kümenin su verimliliği gündeminin ilk sırasındadır.

Çevresel altyapı değerlendirildiğinde; kümedeki 28.303 başlık büyükbaş hayvan varlığının ürettiği gübrenin araziye dağıtılamaması (her iki ilçede de çiftlik gübresi dağıtma römorku eksikliği) hem bitki besleme potansiyelinin atıl kalmasına hem de işletme çevrelerinde hijyen sorunlarına yol açmaktadır. Meyveciliğin yoğun yapıldığı alanlarda budama artıklarının bahçelerden uzaklaştırılamaması, hastalık ve zararlılar için konukçu ortam oluşturarak bitki sağlığını tehdit etmektedir. Kümenin Sultan Sazlığı Milli Parkı'na komşuluğu ve Aladağlar ekosistemi ile iç içe yapısı dikkate alındığında; zirai ilaç ve gübre kullanımının bilinçli yönetimi ile organik atıkların döngüsel ekonomi prensipleriyle değerlendirilmesi, bölgenin doğal varlıklarının ve arıcılık potansiyelinin korunması açısından özel önem taşımaktadır.

Haberleşme ve Dijital Altyapı

Bölge genelinde ADSL ve 5G iletişim ağları aktif olarak kullanılmakla birlikte, fiber internet altyapısının kırsal mahallelerde yaygınlaşmadığı görülmektedir. Özellikle Yahyalı'nın dağlık kesimindeki yerleşimlerde kapsama kalitesi düşmektedir. Bu durum, tarımda dijitalleşme ve akıllı tarım otomasyonları (sensörlü sulama otomasyonu, sürü takip sistemleri vb.) planlanırken mevcut veri iletim altyapısının göz önünde bulundurulmasını gerektirmektedir.

Mera ve Yayla Altyapısı

EKK-3 kümesinde 125.569 başlık küçükbaş ve önemli bölümü yaz döneminde meraya çıkan büyükbaş varlığı, hayvancılık destek altyapısını kümenin en kritik yatırım alanlarından biri haline getirmektedir. ÇPP toplantılarında bu alanda kapsamlı bir ihtiyaç envanteri ortaya çıkmıştır: Mera alanlarında hayvan içme suyu (HİS) tesisleri, su depoları ve sıvatlar yetersizdir; Yahyalı Çamlıca mahallesindeki yaklaşık 10 bin başın yararlandığı 500 m²'lik su havuzu finansal imkansızlıklar nedeniyle bakımsız kalmıştır; Ceviz, Gücüksu ve Gidenoluk yaylalarındaki 20 ton kapasiteli beton tanklar cazibeyle doluma imkan verecek taşıma boruları bulunmadığından kullanılamamaktadır. Kırsal mahallelerde (Çavdar, Çamlıca, Delialıuşağı gibi) aşı yolu bulunmamakta olup, her iki ilçede de üçer lokasyonda aşı yolu ve parazit ilaçlama havuzu kompleksine ihtiyaç duyulmaktadır. Bozulan mera yolları sürü sevkini aksatmakta; ilçedeki mevcut ahır ve ağıl kapasitesi hayvan varlığını karşılayamamakta, Soğanlı ve Büget mahallelerinde koyunculukla uğraşan üreticilerin barınak imkanları yetersiz kalmaktadır. Yaylacılık yapan ailelerin barınma koşullarının taşınabilir römork üstü yaşam konteynerleriyle iyileştirilmesi ve sürü yönetimini güvenli kılacak portatif padok sistemleri, hem üretici refahı hem de hayvan refahı açısından öne çıkan ihtiyaçlardır.

Tarımsal Mekanizasyon Altyapısı

ÇPP toplantılarında kümenin mekanizasyon profiline ilişkin tespitler; mevcut makine parkının üretim deseninin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığını göstermektedir. Kırsaldaki küçük üreticilerin ilaçlama ve çapa makinesi gibi temel bahçe ekipmanlarına erişimi kısıtlıdır; taşlı arazilerde taş toplama ve taş kırma faaliyetleri yapılamamakta, işlemeli tarım engellenmektedir. Hayvancılık tarafında süt sağım üniteleri (6x1 ve 8x1 sağım sistemleri, ikili seyyar sağım makineleri), 300 litrelik süt soğutma tankları, yem karma ve yem kırma makineleri, balya ve saman paketleme makineleri ile şaftlı ve GES destekli kırkım makineleri en yoğun talep gören ekipman gruplarıdır. Arıcılıkta elektrikli ve güneş enerjili bal sağım makineleri, çift cidarlı krom dinlendirme kazanları, sır alma tezgahları, invert şurup ve fondan-

kek makineleri gibi hasat ve işleme ekipmanlarının eksikliği, yüksek bal üretim kapasitesinin hijyenik ve katma değerli ürüne dönüşmesini sınırlamaktadır. İşletmelerde yemlik, suluk, sıyırıcı, kilit sistemi ve kaşağı gibi refah mekanizasyonu donanımlarının eksikliği ise ahır modernizasyonu ihtiyacını ortaya koymaktadır.

2024 yılı TÜİK verileri, bu nitel tespitleri sayısal olarak doğrulamaktadır. Küme genelinde 2.988 adet traktör bulunmakta olup parkın %63,9'u (1.908 adet) Yeşilhisar'dadır. Güç dağılımında 35-50 BG segmenti 1.170 adet (%39,2) ile en büyük dilimi oluştururken, parkın yapısı iki ilçe arasında belirgin biçimde ayrılmaktadır: 70 BG üzeri yüksek güçlü traktörlerin 655 adedi (%90,6'sı) Yeşilhisar'da bulunmakta ve ilçe parkının üçte birinden fazlasını oluşturmaktadır; Yahyalı parkı ise %52,3 oranında 35-50 BG segmentinde yoğunlaşmaktadır. Bu tablo, Yeşilhisar'ın ova koşullarındaki derin toprak işleme ve yüksek çeki gücü gerektiren endüstriyel tarımına karşılık, Yahyalı'nın küçük ve parçalı parsel yapısına uyumlu orta güç sınıfına dayandığını göstermektedir. ÇKS kayıtlı çiftçi başına traktör sayısının Yeşilhisar'da 0,68, Yahyalı'da 0,45 düzeyinde kalması, her iki ilçede de traktöre erişimi olmayan geniş bir küçük üretici kesiminin varlığına işaret etmektedir.

Tablo 20. EKK-3 Bölgesi Traktör Varlığı Dağılımı (TÜİK, 2025)

Güç Segmenti	Yahyalı	Yeşilhisar	Toplam
Tek Akslı (Çapa Traktörü vb.)	43	115	158
İki Akslı 1-34 BG	54	8	62
İki Akslı 35-50 BG	565	605	1.170
İki Akslı 51-70 BG	350	525	875
İki Akslı 70+ BG	68	655	723
Toplam	1.080	1.908	2.988

Alet-makine envanteri, kümenin üretim desenindeki ikili yapıyı ve ÇPP’de tespit edilen açıkları net biçimde yansıtmaktadır. Basınçlı sulama varlığı dikkat çekici düzeydedir: küme genelinde 4.945 damla sulama ve 4.830 yağmurlama tesisi bulunmakta, ancak bunların sırasıyla %87’si ve %94,6’sı Yeşilhisar’da yoğunlaşmaktadır. Yahyalı’da damla sulama tesisinin 645 adette kalması, ilçenin 36.548 dekarlık meyve bahçesi varlığı dikkate alındığında, bahçe sulamasında basınçlı sistemlere geçişin en öncelikli modernizasyon alanı olduğunu nicel olarak ortaya koymaktadır. Yeşilhisar parkındaki patates sökme (305), patates dikim (260), kabak çekirdeği hasat (110) ve pancar sökme (106) makineleri ilçenin endüstriyel ürünlerdeki uzmanlaşmasını belgelemektedir. Temel toprak işleme ve taşıma ekipmanları (2.790 pulluk, 2.030 kültivatör, 2.855 römork, 1.945 gübre dağıtma makinesi) yaygın olmakla birlikte; bitki koruma ekipmanlarının (1.399 kuyruk milinden hareketli pülverizatör, 935 sırt pülverizatörü) ticari işletmelerde yoğunlaştığı, ÇPP tespitleriyle birlikte değerlendirildiğinde küçük üreticilerin bu ekipmanlara erişiminin sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır.

Asıl yapısal açık hayvancılık mekanizasyonundadır: 1.987 büyükbaş işletmesine karşılık kümede yalnızca 642 seyyar süt sağım makinesi ve 30 sabit sağım tesisi bulunmakta; bu durum işletmelerin yaklaşık üçte ikisinde sağımın halen elle yapıldığını ve ÇPP’deki hijyenik süt üretimi tespitini doğrulamaktadır. Yem hazırlama makinesinin 83, balya makinesinin 34, çiftlik gübresi dağıtma makinesinin ise yalnızca 17 adette kalması; yem maliyetlerinin düşürülmesi, kaba yemin paketlenerek saklanması ve 28 binin üzerindeki büyükbaş varlığının ürettiği gübrenin araziye kazandırılması önündeki ekipman açığını sayısal olarak göstermektedir. Yahyalı’daki 150 adet krema makinesi, sütün önemli bölümünün geleneksel yöntemlerle yerinde mamule dönüştürüldüğüne işaret ederken; 195 kayıtlı arıcıya karşılık 77 bal süzme makinesi arıcılıkta hasat ekipmanı açığını, küme genelinde yalnızca 4 adet taş toplama makinesi bulunması ise taşlı arazilerin işlemeli tarıma kazandırılmamasına ilişkin ÇPP tespitini teyit etmektedir.

Stratejik bir bütünlük içinde değerlendirildiğinde; EKK-3 bölgesi, D805 karayolu aksı, baraj kaynaklı sulama kapasitesi ve ticari üretim kültürüyle güçlü bir zemine sahip olmakla birlikte, bu zeminin katma değere dönüşmesi; sulama iletim hatlarının modernizasyonu, GES yatırımlarıyla enerji maliyetlerinin düşürülmesi, depolama (soğuk hava, doğal oyma depo) kapasitesinin artırılması ile mera-yayla ve mekanizasyon altyapısındaki açıkların kapatılmasına bağlıdır. Bu tablo, kümenin KDAKP yatırımlarından en yüksek verimi alabilecek olgunlukta bir altyapı ihtiyaç haritasına sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 21. EKK-3 Bölgesi Tarım Makinesi ve Ekipman Dağılımı (TÜİK, 2025)

Alet / Makine	Yahyalı	Yeşilhisar	Toplam
Damla Sulama Tesisi	645	4.300	4.945
Yağmurlama Tesisi	260	4.570	4.830
Derin Kuyu Pompa	114	1.045	1.159
Römork (Tarım Arabası)	1.030	1.825	2.855
Kulaklı Traktör Pulluğu	1.020	1.770	2.790
Kimyevi Gübre Dağıtma Makinesi	335	1.610	1.945
Pülverizatör (Kuyruk Milinden Hareketli)	357	1.042	1.399

Alet / Makine	Yahyalı	Yeşilhisar	Toplam
Patates Sökme / Dikim Makinesi	0	565	565
Süt Sağım Makinesi (Seyyar)	132	510	642
Süt Sağım Tesisi (Sabit)	11	19	30
Mısır Silaj Makinesi	20	105	125
Yem Hazırlama Makinesi	41	42	83
Bal Süzme Makinesi	65	12	77
Balya Makinesi	12	22	34
Çiftlik Gübresi Dağıtma Makinesi	4	13	17
Taş Toplama Makinesi	2	2	4

05

Üçüncü EKK GZFT Analizi

5. ÜÇÜNCÜ EKK GZFT ANALİZİ

Bölümü

Tablo 22. Üçüncü EKK Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- Küme genelinde 76.342 dekar meyve alanı, 61.400 dekar kapama elma bahçesi ve yıllık 28.008 ton elma üretimiyle il proje sahaları arasında ayırt edici bir bahçe bitkileri kimliğine sahip olunması - Yeşilhisar tarla ekilişinin %65,9'unun sulu koşullarda yapılması; Akköy, Kovalı ve Ağcaşar barajları ile Zamantı Irmağı'na dayalı güçlü su kaynağı potansiyeli. - Patates (22.100 dekar), çerezlik ayçiçeği (51.000 dekar), çerezlik kabak (15.554 dekar), şeker pancarı (42.689 dekar) ve salçalık domates üretimiyle çeşitlenmiş, sözleşmeli üretim kültürüne sahip ticari bir ürün deseni - Üç yılda %13,9 artarak 28.303 başa ulaşan ve %50,2'si saf kültür ırklarından oluşan büyükbaş varlığı ile 125.569 başlık küçükbaş varlığı; Yahyalı'da 22.169 başlık kıl keçisi sürüsü ve köklü yayla-göçer yetiştiricilik kültürü. - Yahyalı'nın 197 işletme, 11.383 kovan ve yıllık 152,2 ton bal üretimiyle il genelinde arıcılık merkezi konumunda olması ve Aladağlar'ın endemik florasının bala kazandırdığı kalite - Yeşilhisar'daki 760 bini aşkın yumurtacı tavuk varlığıyla ticari kanatlı sektörünün bölgede yerleşik ve sürdürülebilir bir gelir faaliyeti olması 18-40 yaş genç nüfus oranının %23,5 ile (Yahyalı'da %25,1) il proje sahalarının üzerinde seyretmesi - Kapuzbaşı Şelaleleri, Aladağlar Milli Parkı, Soğanlı Vadisi ve Sultan Sazlığı komşuluğu ile coğrafi işaretli Yahyalı halısı ve Soğanlı Bez Bebeklerinin oluşturduğu yüksek kırsal turizm potansiyeli - Kayseri'yi Akdeniz aksına bağlayan D805 devlet karayolunun sağladığı lojistik avantaj - Sulama birliği, sulama kooperatifi, süt toplama merkezi ve kadın kooperatifi gibi örgütlü yapıların varlığı ile Çok Paydaşlı Platform aracılığıyla yerel sahiplenmenin sağlanmış olması
---	---

Z

- Elma bahçelerinin önemli bölümünün yaşlı, atıl ve klasik çeşitlerden (Starking, Golden) oluşması; yüksek yenileme maliyetleri ve dönüşüm sürecinde gelir sağlayacak ara ziraatı modellerinin eksikliği nedeniyle dekara verimin düşük kalması
- Soğuk hava depolarının kapasite ve ücret yönünden yetersizliği, İl Özel İdaresi'ne ait 2.000 ton kapasiteli deponun rehabilitasyon ihtiyacı ve Yeşilhisar'da patates depolama altyapısının hiç bulunmaması nedeniyle ürünlerin hasat döneminde düşük fiyatlarla bölge dışına sevki
- Güzelöz-Başköy bölgesinde sulamanın toprak arklarla yürütülmesi, Yahyalı'da 6.048 hektarlık alanın açık kanalla inşa edilmesi ve genel pompaj bulunmaması, birlik sahasındaki alanların kooperatifçe kullanılamaması ve sulamada enerji maliyetlerinin yüksekliği
- Sağımın önemli ölçüde manuel yapılması, soğutma tankı kapasitesinin yetersizliği, 14 ton kapasiteli süt toplama merkezinin kapasite artırımı ihtiyacı ve hijyen standartlarından uzak koşullarda üretilen nihai ürünlerin (peynir, tereyağı) değerinde satılamaması
- HİS tesisleri, depo ve sıvatların yetersizliği, aşı yolu ve parazit ilaçlama havuzlarının bulunmaması, mera yollarının bozuk olması, ahır-ağıl kapasitesinin hayvan varlığını karşılayamaması ve yayla tanklarının kullanılamaması
- İlaçlama ve çapa makinelerine erişim kısıtı, balya-saman paketleme, yem karma-kırma ve kırkım makinelerinin yetersizliği ile taşlı arazilerde taş toplama-kırma faaliyetlerinin yapılamaması
- Arıcılıkta hasat ve işleme ekipmanlarının (bal sağım makinesi, dinlendirme kazanı, sır alma tezgahı) eksikliği ve Yeşilhisar'da kovan başına verimin düşüklüğü
- Budama artıklarının bahçelerden uzaklaştırılamaması ve hayvan gübresinin dağıtılamaması kaynaklı bitki-çevre sağlığı sorunları
- Turizm gelirinin kırsal haneye inememesi: şelale güzergahında yöresel ürün satış noktalarının bulunmaması
- Kadınların üretim araçlarına erişiminin kısıtlılığı: Yahyalı halıcılığında ve kadın kooperatifinin tekstil üretiminde alet-ekipman yetersizliği ile hane reisi kadınların ürünleri için pazar imkanlarının olmaması

Tablo 23. Üçüncü EKK Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	• Yaşlı elma bahçelerinin bodur ve yarı bodur anaçlı modern çeşitlere dönüştürülmesi, Kayseri'nin elma üretimindeki güçlü ulusal konumunun markalaşmayla değerlendirilmesi • Çoklu ürün saklamaya ve markalaşmaya imkan tanıyacak 50.000 ton kapasiteli doğal oyma depo yatırımıyla patates ve elma değer zincirinin kurulması; mevcut soğuk hava deposunun rehabilitasyonu, kasa ve boylama makinesi destekleriyle hasat sonrası kayıpların azaltılması • Sulama iletim hatlarının kapalı sisteme alınması, bireysel basınçlı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması ve taşımali GES ile 30 kW bireysel güneş enerjisi sistemleri yatırımlarıyla üretim maliyetlerinin düşürülmesi • Sağım üniteleri, soğutma tankları ve süt toplama merkezinin kapasite artırımıyla hijyenik süt değer zincirinin kurulması; Çamlıca, Ulupınar ve Yeşilköy mahallelerindeki küçükbaş süt ve peynir üretiminin sağım padoklarıyla modernize edilmesi • Kıl keçisi ve koyun yetiştiriciliğinin kırkım makineleri ve barınak yatırımlarıyla desteklenerek et, süt ve yan ürünlerde (yapağı, kıl) katma değer üretilmesi • Arıcılıkta koloni kapasitelerinin artırılması, hasat-işleme ekipmanlarının tamamlanması ve Aladağlar balının coğrafi işaret ve markalaşma potansiyelinin değerlendirilmesi • Şelale güzergahında yöresel ürün satış noktaları kurulması; Soğanlı Vadisi, Kapuzbaşı ve yayla turizminin Yahyalı halısı ve Soğanlı bebekleriyle bütünleşik bir kırsal turizm koridoruna dönüştürülmesi • Yüksek genç nüfus oranının girişimcilik başlangıç paketleriyle üretime kazandırılması; kadın kooperatiflerinin makine ekipman destekleriyle güçlendirilmesi ve tavukçuluğun hassas gruplar için gelir modeli olarak yaygınlaştırılması • Yaklaşık 72.766 dekarlık nadas alanının baklagil ve yem bitkisi münavebesiyle üretime kazandırılması; Yeşilhisar'da sera domatesçiliği ile vadi içi mikroklima alanlarında çilek ve üzümü meyve üretiminin geliştirilmesi • Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Üniversiteler, ORAN Kalkınma Ajansı, Enerjisa ve mevcut birlik-kooperatif yapılarıyla iş birliği imkanları
---	---

T

- Yem, enerji ve gübre gibi dışa bağımlı girdi maliyetlerindeki dalgalanmaların küçük aile işletmelerinin ve yem maliyetine duyarlı kanatlı sektörünün kar marjını eritmesi
- Depolama altyapısı tamamlanmadığı sürece aracı ve tüccarların hasat dönemindeki fiyat hakimiyetinin sürmesi ve üretici pazarlık gücünün zayıf kalması
- Yaşlı elma bahçelerinin dönüştürülememesi halinde verim ve rekabet kaybının derinleşerek bahçelerin terk edilmesi riski
- Genç nüfusun tarımsal geliri yetersiz bularak kent merkezlerine göçü ve mevsimlik işçiliğin barındırdığı sosyal sorunlar; hedef grupta yaşlı nüfus ağırlığının iş gücü arzını daraltması
- Büyüyen küçükbaş sürüsünün mera alanları üzerinde oluşturduğu aşırı otlatma baskısı ve mera degradasyonu ile erozyon riski
- Zirai ilaç kullanımının arı florasına, Sultan Sazlığı ve Aladağlar ekosistemlerine zarar verme riski
- Küçük ölçekli işletmelerin destek şartlarını (arı işletme statüsü vb.) sağlayamaması ve sosyal desteklerdeki gelir şartı uygulamasının hassas grupların destek kapsamını daraltması
- Turizm hareketliliğinin planlama ve altyapıdan yoksun büyümesi halinde doğal sit alanları ve su kaynakları üzerinde baskı oluşması

06

Vizyon ve Stratejik Amaç

“Köklü üretim kültürünü modern depolama, işleme ve pazarlama altyapısıyla taçlandırarak; elması, patatesi, balı ve doğal güzellikleriyle ulusal ölçekte tanınan, üreticisinin emeğini değerinde karşılığa dönüştüren rekabetçi ve sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma kümesi olmak.”

6. VİZYON VE STRATEJİK AMAÇ

Bölümü

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi Faz III stratejisi, yüksek rakımlı alanlarda küçük aile çiftçiliğinin ticarileşmesini, iklim şoklarına karşı dayanıklılığının artırılmasını ve sürdürülebilir kırsal kalkınmanın tesis edilmesini temel almaktadır. Bu kapsamda proje; doğal kaynakların ve uygun teknolojilerin sürdürülebilir kullanımı yoluyla kırsal alanlara değer katan, istihdam olanakları yaratan ve yerel ekonomiyi dönüştüren rekabet gücüne sahip tarımsal işletmelerin gelişimini desteklemek amacıyla "ekonomik kümelenme" yaklaşımını benimsemektedir. Faz III stratejisi doğrultusunda yatırımlar; yüksek kesimlerde yaşayan küçük ölçekli çiftçilerin, yarı yerleşik/göçer yörük çobanların, dezavantajlı kadınların ve genç kırsal girişimcilerin ekonomik ve sosyal açıdan güçlendirilerek değer zincirlerine entegrasyonlarının sağlanmasına ve iklim şoklarına karşı dayanıklılıklarının artırılmasına odaklanmaktadır. KDAKP'nin ana amacı küçük ölçekli tarımın ticarileşmesini ve dönüşümünü bu yolla desteklemek iken; özellikle gençler, mikro girişimciler, desteğe ihtiyaç duyan kadınlar ve tarımla iştigal eden göçerler olmak üzere, bu dönüşümün geride kimseyi bırakmamasını sağlamak üzere tedbirler alınması hedeflenmektedir.

KDAKP; dağlık yüksek kesimlerin gizli potansiyelini, örneğin kümelenme, markalaşma, finans, danışmanlık hizmetleri ve doğru hedef belirleme aracılığıyla güçlendirecek katalitik çıktıları gün ışığına çıkaracak çeşitli girdileri ve kalkınma girişimlerini devreye sokacaktır. Ana varsayım, KDAKP'nin yüksek kesimlerdeki küçük çiftçilerin geride kalmasına neden olan temel zorluklara, yani ticari izolasyona ve sınırlı katma değere yol açan parçalanmış ve istikrarsız üretim sorunlarına hitap etmesidir. Bu doğrultuda KDAKP, söz konusu zorlukların üstesinden gelmenin yollarını arayacak; kümelenme yöntemi üretimi, verimliliği ve katma değeri artırmaya yardımcı olacaktır.

Katma değer; hikayeleştirme bakımından güçlü bir potansiyeli olan, şehirdeki istekli tüketiciler tarafından artan bir talep gören, genellikle özgün ve soyut kaliteye sahip kırsal ürünlerin daha iyi konumlandırılması yoluyla sağlanacaktır. Bu süreç; daha iyi danışmanlık hizmetleri, iş geliştirme, bireysel ve kolektif yatırımlar (ekonomik altyapıdakiler de dahil olmak üzere) aracılığıyla ve aynı zamanda genellikle kırılgan olan çevreyi koruma ile gelişmiş iklim direnci sağlama gerekliliklerini dikkate alarak desteklenecektir.

Bu çerçevede, Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinin (Yahyalı, Yeşilhisar) vizyonu;

"Köklü üretim kültürünü modern depolama, işleme ve pazarlama altyapısıyla taçlandırarak; elması, patatesi, balı ve doğal güzellikleriyle ulusal ölçekte tanınan, üreticisinin emeğini değerinde karşılığa dönüştüren rekabetçi ve sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma kümesi olmak."

şeklinde belirlenmiştir. Bu vizyona ulaşmak için Stratejik Yatırım Planının ana unsurlarını oluşturan stratejik amaçlar aşağıda ifade edilmektedir. Belirtilen stratejik amaçlara ulaşmak üzere tespit edilen öncelik alanları ve tedbirler, ilerleyen bölümlerde detaylı olarak açıklanacaktır. Stratejik Yatırım Planı 5 yıllık bir dönemi kapsadığından; belirtilen

amaçlara ulaşmak için KDAKP Tasarım Raporu ile uyumlu olma koşulu yanında, ÇPP ve program yönetim organlarının değerlendirmesi ve onayı ile gereksinim duyulması halinde yeni öncelik alanları ve tedbirler ele alınabilecektir.

Tablo 24. Vizyon ve Stratejik Amaçlar

VİZYON		
“Köklü üretim kültürünü modern depolama, işleme ve pazarlama altyapısıyla taçlandırarak; elması, patatesi, balı ve doğal güzellikleriyle ulusal ölçekte tanınan, üreticisinin emeğini değerinde karşılığa dönüştüren rekabetçi ve sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma kümesi olmak.”		
STRATEJİK AMAÇLAR		
STRATEJİK AMAÇ 1	STRATEJİK AMAÇ 2	STRATEJİK AMAÇ 3
İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması	Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi	Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

07

Stratejik Amaç, Öncelik ve Tedbirler

7. STRATEJİK AMAÇ, ÖNCELİK VE TEDBİRLER

Bölümü

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi (Yahyalı, Yeşilhisar) için altıncı bölümde belirlenen vizyon; kümenin köklü üretim kültürünü modern depolama, işleme ve pazarlama altyapısıyla taçlandırarak elması, patatesi, balı ve doğal güzellikleriyle ulusal ölçekte tanınan, rekabetçi ve sürdürülebilir bir ekonomik yapıya kavuşturma iradesini ortaya koymaktadır. Bu bölüm, söz konusu vizyonu somut bir uygulama çerçevesine kavuşturmak üzere stratejik amaçları, bunlara bağlı öncelik alanlarını ve her bir öncelik kapsamında hayata geçirilecek tedbirleri bütüncül bir hiyerarşi içinde ortaya koymaktadır.

Stratejik amaçlar, öncelik alanları ve tedbirler; saha ziyaretleri, çok paydaşlı platform toplantıları, değer zinciri analizleri ve paydaş görüşmeleri ile kümenin güçlü ve zayıf yönlerini, fırsat ve tehditlerini ortaya koyan GZFT analizlerine dayalı olarak belirlenmiştir. KDAKP Tasarım Raporu ile uyumlu biçimde kurgulanan amaç ve tedbirlerin önceliklendirilmesinde, üreticinin dile getirdiği sorunlar ile ölçülebilir üretim verileri (TÜİK, TÜRKVET, ÇKS) birlikte değerlendirilmiş; iklim değişikliğine direnç ile geride kimseyi bırakmama ilkesi tüm amaçlarda gözetilen iki yatay eksen olarak benimsenmiştir.

Bu çerçevede küme için üç stratejik amaç belirlenmiştir. Stratejik Amaç-1, iklim değişikliğine dirençli ve katma değerli bitkisel üretimde rekabet gücünün artırılmasını hedeflemekte; çilek, sebze, yumuşak çekirdekli meyve ve patates üretiminin geliştirilmesi öncelikleriyle, kümenin ayırt edici kapama elma varlığı ile ticari patates üretimini modern depolama ve işleme altyapısı üzerinden katma değere dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Stratejik Amaç-2, köklü hayvancılık kültürünü modern ve verimlilik odaklı bir yapıya kavuşturmayı esas almakta; büyükbaş, küçükbaş, arıcılık ve kanatlı hayvan yetiştiriciliği öncelikleriyle, yayla-göçer yetiştiricilik birikimini ve Aladağlar florasına dayalı bal kalitesini değer zincirinde rekabet gücüne dönüştürmeyi hedeflemektedir.

Stratejik Amaç-3, Kapuzbaşı Şelaleleri, Aladağlar Milli Parkı ve Soğanlı Vadisi gibi doğal varlıklar ile coğrafi işaret tescilli Yahyalı halısı ve Soğanlı bez bebeklerine dayalı olarak kırsal turizmin geliştirilmesini; yöresel ürünler ve gastronomi ekseninde alternatif bir gelir kapısının oluşturulmasını hedeflemektedir.

İlerleyen alt bölümlerde her bir stratejik amaç; sektörün mevcut durumu, küme özelindeki üretim göstergeleri, değer zinciri analizi, belirlenen öncelik alanları ve uygulanacak tedbirlerle birlikte ayrıntılı olarak açıklanmakta; tedbirlere ilişkin faaliyet, miktar ve yıllara yaygın bütçe bilgileri ise Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablolarında bütünlük olarak sunulmaktadır.

07.1

STRATEJİK AMAÇ-1

İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel
Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması

7.1. STRATEJİK AMAÇ-1

İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet

Gücünün Artırılması

Bölümü

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinde tarım, en önemli ekonomik faaliyetlerden birini oluşturmaktadır. 2025 yılı TÜİK verilerine göre küme genelindeki 574.034 dekarlık tarım alanının %69,9'u tahıllar ve diğer bitkisel ürünlere ayrılmış olmakla birlikte; kümeyi il genelindeki diğer proje sahalarından ayıran temel özellik, meyve alanlarının %13,3 (76.342 dekar) ve sebze alanlarının %4,1 (23.633 dekar) gibi ticari ölçeklere ulaşmış olmasıdır. Yeşilhisar'da tarla ekilişinin %65,9'unun sulu koşullarda yapılması; patates, çerezlik ayçiçeği, çerezlik kabak, şeker pancarı ve salçalık domates gibi katma değeri yüksek ürünlerde yerleşik bir üretim kültürü oluşturmuştur. Buna karşılık kümenin hakim ürünü elmada bahçelerin önemli bölümünün yaşlı, atıl ve klasik çeşitlerden oluşması; patates ve elmada depolama altyapısının yetersizliği nedeniyle ürünlerin hasat döneminde düşük fiyatlarla elden çıkarılması; Yahyalı tarafında sulu ekiliş oranının %17,7'de kalması ve ilkbahar geç donlarının meyve üretiminde yarattığı hasar riski, mevcut üretim varlığının katma değere dönüşmesini engelleyen yapısal sorunlar olarak ÇPP toplantılarında ortaya konulmuştur.

Ekonomik kalkınma kümesinde, üretimi yapılan veya yapılabilecek olan tüm tarımsal ürünlere yönelik yatırımlar yapmaktan ziyade; küme içerisinde belirli bir potansiyele sahip ümitvar ürünlere yönelik yatırımlarla kümenin güçlendirilmesi ve tarımsal değer zincirinde rekabet üstünlüğü sağlanması amaçlanmıştır. Tarımsal değer zincirinde rekabet üstünlüğü sağlayacak, maliyetleri azaltıp etkinliği artıracak uygulamaların tümü değer yaratan faaliyetler olarak adlandırılmaktadır. Bu çerçevede, halihazırda üretimi yapılan ürünlerle ilgili olarak değer yaratan faaliyetlere odaklanılacak; ekolojik koşullar uygun olmasına rağmen üretimi yapılmayan veya çok düşük düzeylerde kalan ürünler için ise değer zincirinde destek hizmetler olarak tanımlanan çiftçi bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi önceliklendirilecektir. Kümede tarımsal işletmelerin önemli bir kısmının küçük ve orta ölçekli aile işletmelerinden oluştuğu dikkate alındığında; bu işletmelerin dar ve parçalı arazilerde birim alandan en yüksek geliri sağlayan, iş gücü yoğun ve katma değeri yüksek ürün desenlerine yönlendirilmesi, stratejik amacın temel yaklaşımını oluşturmaktadır.

İklim değişikliği boyutu, bu stratejik amacın tüm öncelik ve tedbirlerinde yatay bir eksen olarak gözetilmektedir. ÇPP toplantılarında dile getirilen kuraklık, sulama iletim hatlarındaki kayıplar, enerji maliyetlerinin yüksekliği ve ilkbahar geç donları gibi riskler karşısında; basınçlı/damla sulama sistemleri, su depolama yapıları, don koruyucu sistemler ve iklime uygun tür-çeşit seçimi gibi uygulamalar, üretimin iklim şoklarına karşı dirençli hale getirilmesinin araçları olarak kurgulanmıştır.

Stratejik Yatırım Planı hazırlanmasına yönelik gerçekleştirilen saha ziyaretleri, ÇPP toplantıları, değer zinciri analizleri ve paydaşlarla yapılan görüşme ve değerlendirmeler sonucunda; bu stratejik amaca yönelik öncelik alanları çilek üretiminin geliştirilmesi, sebze üretiminin geliştirilmesi, patates üretiminin geliştirilmesi ve yumuşak çekirdekli meyve üretiminin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Birinci öncelik olan çilek üretiminin geliştirilmesi; birim alandan sağladığı yüksek gelir, kısa sürede verime yatması ve aile iş gücünü etkin biçimde değerlendirmesi nedeniyle, dar ve parçalı arazili küçük işletmeler için stratejik bir gelir modeli olarak kurgulanmıştır. Küme genelinde halihazırda yıllık 284 ton düzeyine ulaşan çilek üretimi, bu ürüne ilişkin yerleşik bir üretim kültürünün varlığına işaret etmekte; Yahyalı'nın vadi içi mikroklima alanları ve temiz su kaynakları bu üretimin geliştirilmesi için uygun ekolojik zemin sunmaktadır. Sekiler nedeniyle seracılık yapılamayan orman içi mahallelerde (Delialıuşağı gibi) açık alan çilek yetiştiriciliği, arazi kısıtına uygun bir alternatif üretim modeli niteliğindedir. Öncelik kapsamında üretimin eğitim ve demonstrasyonlarla tabandan yaygınlaştırılması; bahçe kurulumları, sabit su tankerleri, sulama altyapısı iyileştirmeleri, malç makinesi ve pülverizatör destekleriyle üretim koşullarının modernize edilmesi ve çilek soğuk hava odalarıyla hasat sonrası kayıpların azaltılması hedeflenmektedir.

İkinci öncelik olan sebze üretiminin geliştirilmesi; Yeşilhisar'da 21.355 dekarlık alanda kurulu ticari sulu sebzeciliğin (çerezlik kabak, salçalık domates) güçlendirilmesini ve bu üretim kültürünün, halen 2.278 dekar ile büyük ölçüde öz tüketim ölçeğinde kalan Yahyalı'nın uygun alanlarına da taşınmasını hedeflemektedir. Bahçe kurulumları ve demonstrasyonlar, sulama altyapısı iyileştirmeleri ile çapa makinesi ve pülverizatör destekleri yoluyla üretimin ticari ölçeğe taşınması; hem hane gelirlerinin çeşitlendirilmesine hem de yerel pazarlarda ürün arzının güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

Üçüncü öncelik olan yumuşak çekirdekli meyve üretiminin geliştirilmesi; kümenin kimliğini oluşturan 61.400 dekarlık kapama elma bahçesi varlığının modern ve verimli bir yapıya dönüştürülmesini esas almaktadır. ÇPP toplantılarında her iki ilçede de yaşlı ve atıl elma bahçelerinin yüksek yenileme maliyetleri nedeniyle dönüştürülemediği, dönüşüm sürecinde üreticiye gelir sağlayacak ara ziraatı uygulamalarının eksik olduğu ve küçük üreticilerin don koruma yöntemlerine erişemediği tespit edilmiştir. Öncelik kapsamında; bodur ve yarı bodur anaçlı modern çeşitlerle bahçe kurulumları ve demonstrasyonlar, dönüşüm dönemini köprüleyen ara ziraat kurulumları, don koruyucu sistemler, budama-çapa makineleri ve pülverizatörler, gübre dağıtım ve taş kırma makineleri, sulama altyapısı iyileştirmeleri ile soğuk hava deposu yatırımı bütünsel bir paket olarak kurgulanmıştır. Kayseri'nin elma üretiminde Türkiye'nin önde gelen illeri arasında yer alması, bu dönüşümün pazar karşılığının hazır olduğunu göstermektedir.

Dördüncü öncelik patates üretiminin geliştirilmesi; 22.000 dekarlık ekiliş hacmiyle Kayseri'nin önde gelen patates üretim merkezlerinden biri konumundaki Yeşilhisar'da, üretim kapasitesinin hasat sonrası değer zinciriyle bütünleştirilmesini esas almaktadır. ÇPP toplantılarında; ilçede patates depolama altyapısının bulunmaması nedeniyle ürünün hasat döneminde düşük fiyatlarla bölge dışına sevk edildiği ve hasatta piyasanın talep ettiği standardizasyonun sağlanamadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda öncelik kapsamında; çoklu ürün saklamaya ve markalaşmaya imkan tanıyacak doğal depo yapımı, patates boylama ve paketleme makinesi alımı, yeni patates çeşitlerinin demonstrasyonlarla üreticiye tanıtılması ve çiftçi eğitimleri öngörülmektedir. Depolama kapasitesinin kurulması, üreticinin hasat dönemi fiyat baskısından kurtularak ürününü yıl içine yayılan bir takvimle pazarlayabilmesinin önünü açacaktır.

Tüm önceliklerde çiftçi eğitimleri, inceleme gezileri ve 18-40 yaş grubuna yönelik genç girişimci başlangıç paketleri ortak tedbirler olarak yer almakta; böylece sektörün insan kaynağının yenilenmesi ve kümenin yüksek genç nüfus potansiyelinin bitkisel üretime kazandırılması yatay hedef olarak gözetilmektedir.

Ayrıca; bu stratejik amacın tüm önceliklerindeki Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımlar alt bileşeni kapsamında yer alacak Hassas Grupların Desteklenmesi Programı, sosyal içermeyi ve toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan HGD çerçevesinde uygulanacaktır. Proje sahasında en düşük gelir grubunda yer alan ve diğer finansman kaynaklarına erişimi bulunmayan hassas hanelere yönelik yatırımlar ise %100 hibe oranıyla hayata geçirilecektir.

Bu öncelikler kapsamında uygulanacak tedbirler, gerekçeleri ve uygulama esasları ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Tablo 25. STRATEJİK AMAÇ-1 İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması

STRATEJİK AMAÇ-1		
İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması		
ÖNCELİK ALANLARI	Öncelik 1:	Çilek Üretiminin Geliştirilmesi
	Öncelik 2:	Sebze Üretiminin Geliştirilmesi
	Öncelik 3:	Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretiminin Geliştirilmesi
	Öncelik 4:	Patates Üretiminin Geliştirilmesi

07.1.1

Öncelik 1: Çilek Üretiminin Geliştirilmesi

7.1.1. Öncelik 1: Çilek Üretiminin Geliştirilmesi

Üzümsü meyve familyasının bir üyesi olan çilek (*Fragaria* sp.), ekolojik uyum yeteneği oldukça gelişmiş bir bitki varyetesi olarak kıyı şeridinden yüksek rakımlı yaylalara kadar çok geniş coğrafi alanlarda istikrarlı bir şekilde üretilmektedir. Otsu ve çok yıllık bir yapı barındıran bu katma değerli ürün; kendine has aroması ve zengin besin değerinin yanı sıra marmelat, meyve esansı, dondurulmuş gıda, lokum-şekerleme ve konserve endüstrilerinde temel ham madde olarak konumlanması sebebiyle sektörel açıdan kritik bir öneme sahiptir. İlkbahar döneminde muadil meyvelerin henüz piyasada yer almadığı bir süreçte hasat edilebilmesi, yüksek C vitamini barındırması ve pazar albenisi, ürünün sezon başında yüksek fiyat marjlarıyla alıcı bulmasını sağlamaktadır. Her sene düzenli rekolte sunması ve tarımsal süreçlerinin nispeten zahmetsiz oluşu, bu ürünü küçük ölçekli aile işletmeleri için cazip bir üretim modeli, büyük tarım girişimleri için ise güçlü bir destekleyici faaliyet haline getirerek yüksek birim alan kazancıyla çiftçiler için hayati bir gelir kapısı oluşturmaktadır.

Dünya çilek üretimi son altmış yılı aşkın sürede önemli ölçüde artmıştır. FAOSTAT, 2024 yılı verilerine göre; 1961’de yaklaşık 754 bin ton olan ve yaklaşık 94 bin hektar alanda gerçekleşen Dünya üretimi, 2024 yılı itibarıyla 10,7 milyon ton seviyesine, hasat alanı ise yaklaşık 436 bin hektara ulaşmıştır. Aynı dönemde hektar başına ortalama verim 8 tondan 24,6 ton düzeyine yükselmiş olup bu artış, üretim tekniklerinin gelişmesi ve modern tarım uygulamalarının yaygınlaşmasıyla açıklanmaktadır. Küresel çilek üretiminde Çin, yaklaşık 4,1 milyon tonluk hacmiyle açık ara ilk sırada yer alırken, onu ABD takip etmektedir. Mısır 880 bin ton, Türkiye ise 606 bin tonluk üretim miktarlarıyla Dünya genelinde önde gelen üreticiler arasında bulunmaktadır.

Türkiye, TÜİK 2024 yılı verilerine göre; 606.254 ton çilek üretimiyle Dünyanın önde gelen üretici ülkeleri arasında yer almaktadır. Üretim ağırlıklı olarak Akdeniz, Ege ve Marmara bölgelerinde yoğunlaşmakta; Mersin (Anamur, Silifke) ve Antalya başta olmak üzere Aydın ve Manisa öne çıkan üretim merkezleridir. Üretim hem açık alanda hem de örtü altı sistemlerde yapılmakta, sezon genellikle Nisan-Temmuz döneminde gerçekleşmektedir. Albion, Monterey, Camarosa, Portola, Rubygem, Festival, Florida Fortuna ve Sweet Charlie ülkemizde yetiştirilen başlıca çeşitlerdendir. TÜİK Bitkisel Ürün Denge Tabloları 2024 yılı verilerine göre; Türkiye’de kişi başına yıllık çilek tüketimi (yurtiçi kullanımı), son açıklanan dönem itibarıyla 6,3 kg olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye çilek dış ticaretinde net ihracatçı konumdadır. 2023 yılı Türkiye çilek ihracatı ülkeler bazında incelendiğinde, en önemli ihraç pazarımızın “Rusya Federasyonu” olduğu görülmektedir. Rusya’nın ardından sırasıyla Romanya, Kazakistan, Irak ve Polonya gelmektedir (UN Comtrade, 2024). Başta Rusya Federasyonu olmak üzere Romanya, Kazakistan, Irak ve Polonya öne çıkan ihraç pazarlarıdır. Taze tüketimin yanı sıra dondurulmuş çilek, reçel ve marmelat gibi işlenmiş ürünler de ekonomik değer oluşturmaktadır. Bununla birlikte artan girdi ve işçilik maliyetleri, iklim değişikliğine bağlı riskler ve pazarlama sorunları sektörün başlıca problemleri arasındadır. Ülkemizin kayda değer bir çilek ithalatı bulunmamakta olup sınırlı düzeydeki ithalat ve ihracat verileri tablolarda sunulmaktadır.

Tablo 26. Türkiye Çilek İthalat Verileri (1.000 \$) (UN Comtrade, 2019-2023)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Dünya	393	99	15	35	65
Rusya Federasyonu	340	96	0	17	60
Mısır	0	0	0	0	5
Beyaz Rusya	52	0	0	0	0
Kıbrıs	2	0	0	0	0
Irak	0	3	0	0	0
Romanya	0	0	15	18	0

Tablo 27. Türkiye Çilek İhracat Verileri (1.000 \$) (UN Comtrade, 2019-2023)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Dünya	24.867	24.477	46.148	31.560	37.130
Rusya Federasyonu	18.759	14.292	27.681	22.937	21.778
Romanya	2.363	6.719	8.868	4.243	7.937
Kazakistan	64	106	475	811	1.675
Irak	2.178	2.151	5.611	785	1.090
Polonya	0	22	507	95	812
Diğer	1.503	1.187	3.006	2.689	3.838

Tablo 28. Türkiye Çilek Fidesi Üretim Miktarı (Milyon Adet), (BÜGEM, 2020-2025)

Yıl	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Üretim Miktarı	69,6	140,7	91,1	75,1	78,6	102,4

Tarım ve Orman Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü (BÜGEM) (2025) kayıtlarında yer alan çilek fidesi üretim miktarı 2020 yılında 69,6 milyon adet iken bu değerin 2024 yılında 78,6 milyon adede yükseldiği görülmektedir. Sertifikalı çilek fidesi üretimi 2024 yılında 78.608.925 adet iken 2025 yılında %30,3 artışla 102.387.030 adede yükselmiştir. Görüldüğü üzere çilek üretiminin temel girdisi olan fide üretiminde Türkiye önemli bir kapasiteye ulaşmıştır.

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesini oluşturan Yahyalı ve Yeşilhisar ilçeleri, yüksek rakım ve Akdeniz kuşağına kıyasla belirgin gece-gündüz sıcaklık farkı sayesinde çileğin biyokimyasal kalitesini doğrudan besleyen bir mikroklimaya sahiptir; bu durum meyvede antosiyanin ve aroma birikimi ile şeker oranını artırarak ürünü sahil bandına göre daha sert, dayanıklı ve raf ömrü uzun kılmaktadır. Rakımın getirdiği uzun üretim periyodu, çilek arzının düştüğü dönemde geç hasatla yüksek fiyattan satış imkanı sağlarken; kümenin Kayseri il merkezine ve ana ulaşım akslarına yakınlığı, açık alanda üretilen yüksek kaliteli çileğin taze meyve pazarına kesintisiz arzını mümkün kılmaktadır. Bu kümede çilek üretimi halihazırda ticari ölçekte sürdürülmektedir. TÜİK 2025 yılı verilerine göre; kümede toplam 95 dekar alanda, ortalama 3.000 kg/dekar verimle yaklaşık 284 ton çilek üretilmektedir. Yahyalı, kapalı havza yapısı ve zengin su kaynaklarının da katkısıyla 70 dekar alan ve 209 tonluk üretimiyle Kayseri’de çilek yetiştiriciliğinin öncü ilçesi konumundayken; Yeşilhisar 25 dekar alan ve 75 tonluk üretimiyle bu alanda daha yeni gelişen bir profil sergilemektedir.

Özellikle geleneksel elma üretimine alternatif, yüksek gelir getiren ve hali hazırda üretilen bir ürün olarak çilek yetiştiriciliğinin yaygınlaşması; mevcut üretim tabanının genişletilmesi ve katma değerinin artırılması yoluyla küme ekonomisinin çeşitlendirilmesi ve çiftçi gelirlerinin yükseltilmesi bakımından stratejik bir fırsat oluşturmaktadır. Bu nedenle çilek üretimi, iklim değişikliğine dirençli ve katma değerli bitkisel üretimde rekabet gücünün geliştirilmesi stratejik amacına yönelik birinci öncelik alanı olarak belirlenmiştir.

7.1.1.1. Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde Çilek Üretimi

Çilek bitkisinin sağlıklı ve dengeli gelişimi için ideal hava sıcaklığı 15,5-26,5°C aralığındadır. Sıcaklığın 10°C'nin altına düşmesi durumunda vejetatif gelişim yavaşlamakta, büyüme hızı azalmakta ve fenolojik dönemler gecikebilmektedir. Buna karşılık 26,5°C'nin üzerindeki yüksek sıcaklıklar meyve kalitesi üzerinde olumsuz etkiler doğurabilmekte; özellikle meyve sertliği ve suda çözünür kuru madde miktarı gibi kalite kriterlerinde düşüş görülebilmektedir. İklim özellikleri bakımından küme içerisindeki ilçeler genel olarak karasal iklim karakteri göstermekte; yazların sıcak ve kurak, kışların soğuk geçtiği bölgede ilkbahar ve yaz sıcaklıkları çileğin optimum gelişim aralığıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Yüksek rakımın sağladığı gece-gündüz sıcaklık farkı ile hasat döneminin Temmuz ayından Ekim sonuna kadar yayılması, bölgeye belirgin bir "geççi ürün" avantajı kazandırmaktadır.

TÜİK 2025 yılı bitkisel üretim verileri incelendiğinde, Kayseri genelinde çilek yetiştiriciliği yapılan toplu meyvelik alanın 1.082 dekarı bulunduğu, elde edilen toplam rekoltenin ise yaklaşık 3.349 ton seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu veriler ışığında, şehir genelinde dekar başına ortalama verimin 3.100 kilogram civarında seyrettiği hesaplanmaktadır. Kayseri'de çilek üretiminin ana merkezi, 780 dekarlık alanda 2.422 tonluk üretime imza atan Develi ilçesidir. Bu bölgenin yanı sıra Melikgazi, Yahyalı ve İncesu gibi ilçelerde de çilek tarımı öne çıkmaktadır. Nitekim Yahyalı'da 70 dekar araziden 209 ton, Yeşilhisar'da ise 25 dekar alandan 75 ton ürün elde edilmektedir. Söz konusu ilçeler, Kayseri genelindeki çilek arzında kayda değer bir paya sahip olmakla birlikte, üretilen çileklerin sadece kişisel tüketimle sınırlı kalmayıp ticari bir pazar değeri kazanmasında da önemli bir rol oynamaktadır.

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde çilek üretimi, yoksulluğu azaltıcı ve sosyoekonomik yapıyı dönüştürücü stratejik bir araçtır. Zorlu iklim koşullarına sahip bölgede kurgulanan bu değer zinciri, Kayseri'nin çilek fidesi üretimindeki ulusal liderliğini bir kaldıraç olarak kullanmaktadır. Küçük üreticileri işleme ve lojistik süreçlerine entegre eden bu bütüncül yapı, dezavantajlı kırsal alanları sektörün temel ham madde ve nitelikli üretim merkezlerine dönüştürmektedir. Fide sektöründeki öncülüğün doğrudan meyve yetiştiriciliğiyle desteklenmesi; geriye doğru bağlantı etkisi güçlü, kendi finansmanını üreten ve sürdürülebilir örnek bir bölgesel kalkınma ekosistemi oluşturmaktadır.

Kayseri'nin güney havzasında yer alan Yahyalı ve Yeşilhisar ilçeleri, Toroslar ve Erciyes Dağı ile çevrili coğrafi konumları sayesinde İç Anadolu'nun karasal iklimi ile Akdeniz iklimi arasında geçiş özelliği gösteren özgün bir mikroklimaya sahiptir. Belirgin gece-gündüz sıcaklık farkları ve elverişli toprak yapısıyla çilek yetiştiriciliğine oldukça uygun olan bu havza, rakım avantajı sayesinde hasat dönemini Temmuz ayından Ekim sonuna kadar yayarak stratejik bir "geççi ürün"

avantajı sunmaktadır. Yörenin bu iklimsel ve coğrafi potansiyeli; doğru çeşit seçimi, modern yöntemler ve etkin sulama yönetimiyle birleştiğinde, çilek yetiştiriciliğinin küme için ekonomik açıdan yüksek karlılığa sahip, güçlü bir üretim alternatifi olduğunu ortaya koymaktadır. Kümede mevcut durumda gerçekleştirilen çilek üretiminin doğru metodolojilerle desteklenmesi halinde, üretim ve ticaret hacminin ivme kazanacağı öngörülmektedir. Bu doğrultuda çilek yetiştiriciliği, küme ekonomisi için yüksek katma değerli ve finansal açıdan sürdürülebilir bir üretim alternatifi olarak değerlendirilmektedir.

7.1.1.2. Değer Zinciri Analizi

Tarımsal değer zincirinin ortaya konulması, ürünün üreticiden tüketiciye ulaşana kadar her aşamada ne kadar katma değer kazandığının görülmesi ve sektörün zayıf yönlerinin iyileştirilip güçlü yönlerinin desteklenmesi bakımından önem taşımaktadır. Sürdürülebilir gıda değer zinciri; tarımsal ham maddenin üretiminden son tüketiciye ulaşmasına kadar geçen tüm aşamalarda paydaşların ortak refah ve çevresel denge ilkesiyle hareket ettiği bütüncül bir yapı olup, ekonomik karlılık, toplumsal fayda ve ekolojik koruma üzerine inşa edilmektedir.

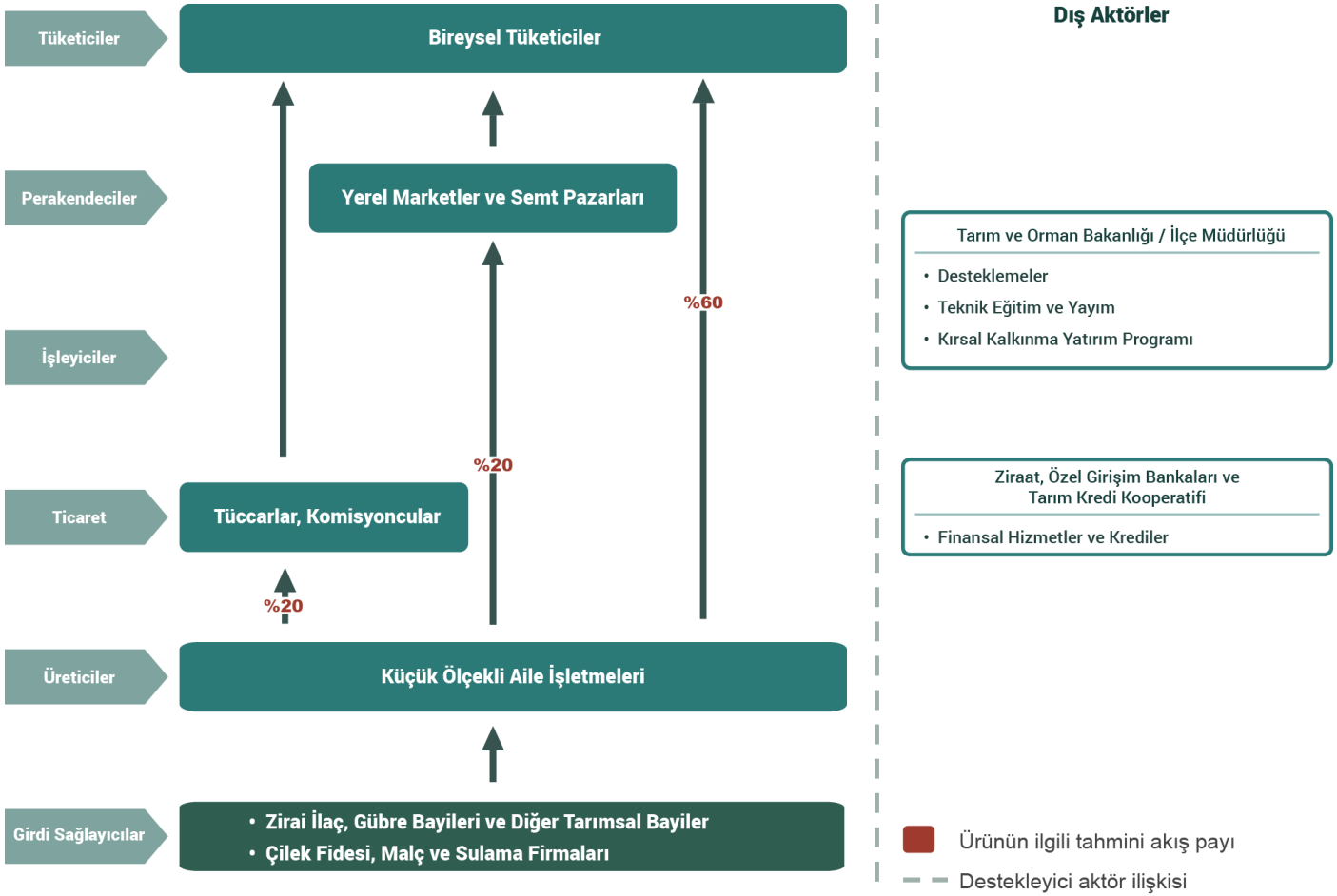
Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinde yürütülen çilek yetiştiriciliği, yakalanan yüksek verim ve ticari potansiyel sayesinde kırsal yoksulluğu hafifletebilecek stratejik bir model olarak öne çıkmaktadır. Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerini merkezine alan bu model, kıyı şeritlerinde hasat tamamlandığı anda devreye girerek pazardaki arz boşluğunu doldurmayı ve ürünleri Kayseri il merkezi ile çevre ilçelerdeki geniş satış ağlarına ulaştırmayı hedeflemektedir.

Üretim kümesinin en büyük lojistik dayanağı ise Kayseri'nin çilek fidesi üretimindeki lider konumudur; nitekim Türkiye genelindeki 102,4 milyon adet sertifikalı çilek fidesinin %13,6'sına denk gelen 13.920.825 adedi Kayseri'de yetiştirilmektedir (BÜGEM 2025). Kentin bu yüksek fide kapasitesi doğrudan bölgedeki meyve yetiştiriciliğine kanalize edilmesi, güçlü bir tersine entegrasyon etkisi yaratarak kümenin yalnızca fide sağlayan bir bölge olmaktan çıkıp yüksek katma değerli nihai ürün üreten bir merkeze dönüşmesini sağlayacaktır. Projenin pazar ayağında ise yüksek rakım ve mikroklima avantajı sayesinde, kıyı bölgelerinde sezon kapandıktan sonra başlayacak olan geç turfanda ve uzatılmış hasat periyodu, piyasadaki arz eksikliğini birinci sınıf taze meyveyle kapatarak üreticiye yüksek kazanç sunacaktır.

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinde yetiştirilen çileklerin pazara ulaştırılacağı en doğru kanalları belirlemek adına sektör paydaşları, tarım kuruluşları, yaş meyve-sebze ticareti yapan aktörler ve yerel üreticilerle kapsamlı saha görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalar neticesinde bölge için en uygun tedarik zincirinin; Girdi Sağlayıcı, Üretici, Tüccar, Toptancı (Komisyoncu), Perakendeci, Tüketici basamaklarından oluşması öngörülmektedir. Üretilen çilekler küme coğrafyasında yerinde tüketildiği gibi, yerel pazarlarda ve Kayseri il genelinde de yoğun rağbet görmektedir.

Ürünlerin ticari pazarlara taşınmasında, Kayseri'nin güney sınırında konumlanan Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinin stratejik lojistik gücü ve ana karayollarına yakınlığı kritik bir avantaj sunmaktadır. Türkiye'nin hem doğu-batı hem de kuzey-güney yönlü ana taşımacılık koridorlarının kesişim noktasında yer alan bu iki ilçe, Mersin Limanı aksına ve sınır

kapılarına olan coğrafi yakınlığı sayesinde küresel ve ulusal ticaret rotalarına hızla entegre olabilmektedir. Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi çerçevesinde Şekil 11’de yer alan değer akışı projeksiyonu, süreç dinamiklerine birincil veya ikincil derecede etki eden tüm paydaşların sisteme entegrasyonunu ve işlevlerini gözler önüne sermektedir.

Şekil 11. EKK-3 Çilek Değer Zinciri

Çilek Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller

Tarım ve gıda değer zinciri; fide, gübre, sulama, zirai ilaç ve işçilik gibi temel girdilerle başlayan birincil üretimin, ürünü işleme, depolama, lojistik ve perakende aşamalarından geçirerek son tüketiciye ulaştırdığı çok katmanlı, tarladan sofraya uzanan stratejik bir ekosistemdir. Fide, gübre, sulama ve işçilik gibi girdilerle başlayıp son tüketiciye uzanan tarım ve gıda değer zinciri, her halkasında ürüne değer katan stratejik bir ekosistemdir. Bu tarladan sofraya uzanan dinamik yapının en somut örneklerinden biri olan çilek değer zinciri de üretim öncesi planlamadan nihai pazara kadar tüm paydaşların ortak etkileşimiyle şekillenmektedir.

Girdi Sağlayıcılar

Değer zincirinin ana üretim gücünü oluşturan çiftçiler ve aile işletmeleri; bahçe kurulumundan hasada, boylama ve ambalajlamadan mahsulün pazara arz edilmesine kadar tüm süreçlerin sevk ve idaresinden sorumludur. Çilek yetiştiriciliğinde gereksinim duyulan temel girdileri; malç uygulamaları, örtü materyalleri, modern sulama sistemleri, bitki besleme ve koruma ürünleri ile iş gücü unsurları oluşturmaktadır. Çilek yetiştiriciliğinin temel girdilerini; malç ve

örtü materyalleri, sulama sistemleri, gübre, bitki koruma ürünleri ve iş gücü oluşturmaktadır. Ancak kümelenme faaliyetleri ekseninde en stratejik ve kritik girdi fidedir. Üretim sürecinde gereksinim duyulan taze veya frigo fideler, Develi ilçesinde bu alanda operasyon yürüten büyük ölçekli ticari firmalardan kolaylıkla tedarik edilebilme potansiyeline sahiptir.

Alçak tünel örtü ve çilek üretim malzemeleri ile kurulum hizmetleri, Kayseri'nin güney ucunda yer alan Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerindeki çilek üreticileri için hem küme ve kent merkezindeki tedarikçiler hem de Mersin ve Adana gibi tarımsal altyapısı çok güçlü olan komşu Akdeniz illerindeki deneyimli firmalar kanalıyla kolayca sağlanabilmektedir. Özellikle Akdeniz kıyı şeridinde seracılık ve örtü altı yetiştiriciliği çok yaygın olduğundan, bu bölgeye lojistik olarak yakın olan Yahyalı ve Yeşilhisar'daki üreticiler, söz konusu ekipman ve hizmet sağlayıcıların yüksek tecrübesinden doğrudan faydalanma şansına sahiptir. Çilek bahçesi tesisinde kritik önem taşıyan malçlama, damla sulama sistemlerinin kurulumu ve fide tedariki konularında, her iki ilçenin de erişim sağlayabileceği mesafede oldukça uzman firmalar faaliyet göstermektedir. Bu profesyonel yapılar, bahçe kurulum süreçlerinin tamamını anahtar teslimi olarak üstlenebilmekte ve üreticilere dikim sonrasında da teknik destek sunabilmektedir. Yahyalı ve Yeşilhisar'daki yatırımcılar, ihtiyaç duydukları bu mal ve hizmetleri tek bir firmadan paket halinde alabilecekleri gibi, lojistik aks üzerindeki farklı tedarikçilerden parça parça temin etme esnekliğine de sahiptirler. Kümede gereksinim duyulan besleme ürünleri, bitki koruma preparatları ve mekanizasyon unsurları yerel bayilerin yanı sıra girdi sektörünün ana aktörlerinden Tarım Kredi Kooperatifleri ve özel girişimler vasıtasıyla temin edilmekte; Ziraat Bankası ile özel sermayeli bankalar da sundukları fonlama seçenekleriyle üreticilerin likiditeye erişimini kolaylaştırmaktadır.

Üreticiler

Zincirin asıl üretim gücünü temsil eden çiftçiler ve aile işletmeleri; bahçe tesisinden hasada, sınıflandırma ve paketlemeden ürünün pazara hazır hale getirilmesine kadar tüm süreçlerin yönetiminden sorumludur. Yahyalı ve Yeşilhisar'daki potansiyel çilek üreticileri, geleneksel küçük aile işletmelerinden oluşmaktadır. Kümedeki köklü tarım kültürü ve çilek üretimi potansiyeli, projenin sektörel gelişimini destekleyen önemli bir unsurdur. Ancak üretim ve ticaret hacminin büyümesi; modern bahçe tesisinden teknik hasada, standardizasyondan pazarlamaya kadar tüm süreçlerin profesyonelce yönetilmesini zorunlu kılmaktadır. Verimlilik ve ürün kalitesini optimize etmek adına üreticilerin; hassas sulama, modern bitki besleme ve malç altı patojenlerle mücadele gibi teknik konularda uygulamalı eğitim ve yayım hizmetleriyle desteklenmesi kritik bir ihtiyaçtır. Ayrıca, yüksek ilk yatırım maliyetlerinin karşılanması ve finansal risklerin yönetilmesi amacıyla çiftçilerin hibe, teşvik ve finansman mekanizmalarına erişiminin kolaylaştırılması projenin sürdürülebilirliği açısından belirleyicidir. Bu bağlamda, Tarım ve Orman Bakanlığı'nca yürütülen faaliyetler verim ve kalite odaklı üretici kapasitesini artırmayı; girdi hibeleri ise maliyetleri düşürerek üretimi teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Kümede Temmuz-Ekim ayları arasındaki hassas ve emek-yoğun çilek hasadı döneminde, ürün kalitesinin korunması ve firelerin önlenmesi doğrudan iş gücü niteliğine bağlıdır. Üretimin profesyonel ve ticari bir boyuta taşınması; üreticilerin, kadın aile bireylerinin ve ücretli işçilerin hasat sonrası kayıpları engelleme konusunda uzmanlaşmasını

gerektirmektedir. Bu doğrultuda; hem raf ömrünü belirleyen iş gücü yönetimini optimize etmek hem de paydaşların teknik, operasyonel ve kurumsal kapasitelerini geliştirmek amacıyla sahada pratik hasat, paketlenme, kayıp önleme eğitimleri ve teknik inceleme gezileri devreye alınacaktır. Teknolojik altyapı tarafında ise kümedeki mevcut depoların elma odaklı olması, artacak çilek rekoltesi için kısa vadede küçük ölçekli ve lokal çilek soğuk hava odası yatırımlarını zorunlu kılmaktadır. Hasat sonrası kayıpları asgariye indirecek bu lokal tesislerin, uzun vadede ise artan üretim hacmine paralel olarak entegre depolama komplekslerine dönüştürülmesi projenin sürdürülebilirliği açısından kritik bir adımdır.

Ticaret

Kümede şekillenecek çilek ticaretinin temel paydaşları; üreticiler, yerel aracılar, toptancılar (komisyoncular) ve profesyonel tüccarlardır. Üreticiler, hasat ettikleri ürünü yerel tüketicilere doğrudan sunarak kısa tedarik zinciri avantajından yararlanabilecekleri gibi; üretim hacminin artmasıyla birlikte tüccar ve komisyoncuların bölgeye olan ilgisi sayesinde ulusal pazar ağlarına da erişim sağlayabilecektir. Bu zincirde toptancı (komisyoncu); büyük miktarlardaki ürünün kabulü, depolanması, sınıflandırılması ve daha küçük hacimler halinde perakendecilere (market, manav, pazarcı) dağıtılmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Bu çift yönlü pazarlama yapısı, hem üretici gelirlerini güvence altına almakta hem de kümenin ticari hareketliliğini artırmaktadır. Özellikle Yahyalı ve Yeşilhisar hattında üretilen çileklerin, stratejik ulaşım aksları sayesinde Kayseri il merkezi başta olmak üzere komşu ilçelere ve çevre büyük tüketim merkezlerine hızla ulaştırılması önemli bir lojistik avantaj sunmaktadır. Öte yandan, hassas yapısı nedeniyle taze tüketime uygun olmayan veya fireye ayrılan çileklerin gıda sanayisine (işleyicilere) yönlendirilmesi, ürün israfını önleyerek değer zincirinin verimliliğini artırmaktadır. Raf ömrü kısıtlı bu ürünlerin endüstriyel ham madde olarak geri kazandırılması, döngüsel ekonomiyi desteklerken üretici gelirlerinin korunması açısından da stratejik öneme sahiptir.

Kümenin en temel ticari kaldıracı; lojistik gücünün yanı sıra, kıyı bölgelerinde çilek arzı sonlanırken üretime geçerek piyasaya "geççi ürün" olarak çıkmasıdır. Akdeniz ve Ege'de üretimin durduğu bu dönemde, yüksek aroma ve tazeliğe sahip küme çilekleri büyükşehir pazarlarında, yerel hallerde ve zincir marketlerde güçlü bir rekabet avantajı yakalayacaktır. Bu mevsimsel fırsat penceresini nitelikli ürünle değerlendirecek pazarlama modeli, ticari hacmi büyütürken sürdürülebilir bir ekonomik değer üretecektir. Yahyalı ve Yeşilhisar havzasının ana lojistik koridorların kesişiminde bulunması, Mersin Limanı aksı ve sınır kapılarına yakınlığı, mevcut ulaşım ağını küresel pazarlara açılan yüksek kazançlı rotalara dönüştürmektedir. Orta vadeli projeksiyonda ise artan üretim hacminin gıda işleme sanayisiyle entegre edilmesi; üretimin dondurulmuş ürün grubu başta olmak üzere katma değerli endüstriyel çıktılara dönüştürülmesi ve değer zincirine profesyonel işleyicilerin dahil edilmesi öngörülmektedir.

Perakendeciler

Değer zincirinin son halkasını oluşturan perakendeciler, bölgede üretilen çileğin nihai tüketicile buluştuğu stratejik noktaları temsil etmektedir. Bu kapsamda, özellikle Kayseri il merkezi ile bölgeye lojistik olarak bağlı olan diğer büyük şehirlerdeki zincir marketler, süpermarketler ve butik manavlar, ürünün pazar değerini koruyarak sunulmasında birincil rol oynamaktadır. Kümenin sağladığı geççi avantaj, perakendeciler için mevsim dışında taze ve yüksek kaliteli ürün arzı anlamına geldiği için, bu aktörlerin tedarik süreçlerinde bölge ürünlerine öncelik vermesi beklenmektedir.

Perakende aşamasında çileğin sunumu, meyvenin hassas yapısı gereği özel bir ihtimam gerektirmekte; bu noktada soğutmalı reyonlar ve uygun paketleme formları ürünün raf ömrünü doğrudan etkilemektedir. Yerel market ağlarından ulusal perakende zincirlerine kadar uzanan bu geniş yelpaze, üreticiden alınan nitelikli meyveyi estetik ve hijyenik standartlarda tüketiciye ulaştırarak zincirin ticari döngüsünü tamamlamaktadır. Bölgenin marka değerinin oluşmasında kilit bir basamak olan perakende kanalları, aynı zamanda tüketiciden gelen geri bildirimlerin üretim safhasına aktarılmasını sağlayarak, kalitenin sürdürülebilir kılınmasına da dolaylı bir katkı sunmaktadır.

Tüketiciler

Çilek değer zincirinin nihai hedefi olan tüketici tercihlerine bakıldığında, ürünün birincil olarak taze meyve formunda yoğun bir ilgi gördüğü saptanmaktadır. Yahyalı ve Yeşilhisar hattında yetiştirilecek çileklerin sahip olduğu yüksek aroma ve canlı renk profili, taze tüketim alışkanlıklarına sahip olan bilinçli tüketiciler için önemli bir tercih sebebi oluşturmaktadır. Doğrudan tüketimin yanı sıra çilek, evsel kullanımda geleneksel reçel ve marmelat yapımında temel içerik olarak yer almakta; ayrıca modern mutfak kültüründe pasta, tatlı ve çeşitli unlu mamullerin hazırlanmasında hem görsel hem de aromatik bir zenginlik katması nedeniyle sıklıkla talep edilmektedir. Ancak çevre illerde kurulu olan tarıma dayalı gıda sanayinde çilek ön plana çıkmamaktadır.

Bireysel tüketim alışkanlıklarının ötesinde çilek, gıda sanayisi için de stratejik bir ham madde niteliği taşımaktadır. Bölgedeki üretim hacminin artmasıyla birlikte, taze pazara sunulmayan veya endüstriyel boyda kalan ürünlerin meyve işleme tesislerine yönlendirilmesi, ekonomik döngünün verimliliğini artırmaktadır. Bu kapsamda meyve suyu ve reçel fabrikaları, dondurulmuş gıda sanayii ve aroma üreticileri gibi endüstriyel paydaşlar, çileği çok yönlü bir ham madde olarak kullanarak farklı gıda formlarına dönüştürmektedir. Hem sofralık taze tüketimdeki popülaritesi hem de endüstriyel süreçlerdeki kullanım genişliği, Üçüncü Kümede üretilecek çileğin pazar riskini minimize eden ve sürdürülebilir bir talep yapısı oluşturan temel dinamiklerdir.

7.1.1.3. Üretim Maliyetleri ve Üretici Fiyatları

Tablo 29. Açık Alan Çilek Yetiştiriciliği Yatırım Maliyetleri (1 dekar) (TAMSİS, 2025)

Maliyet Unsurları/Girdiler	Maliyetler (TL/da)	1 Dekara Maliyet Oranı (%)
Fide	22.500,00	20,51
Kimyasal Gübreler (Taban, üst, sıvı ve diğer gübreler)	9.043,00	8,24
Malç	6.250,00	5,70
Zirai Mücadele İlacı	1.600,00	1,46
Su ve Enerji Giderleri	2.890,00	2,63
Bakım ve İşçilik Giderleri (Sürüm, dikim, budama-kol alma, gübre, sulama, ilaçlama) işçiliği	11.920,00	10,87
Hasat ve Pazarlama (Hasat, paketleme işçiliği, plastik kasa)	33.000,00	30,09
Diğer Masraflar	22.478,00	20,49
Tesis Maliyetleri Toplamı	109.681,10	
*Diğer masraflar; işletme bakım gideri, genel idare giderleri, arazi kirası, ürün sigortası gibi öngörülemez maliyetleri de içermektedir.		
Kimyasal Gübreler (Üst, Sıvı ve Diğer Gübreler)	8.075,00	12,00

Zirai Mücadele İlacı	1.600,00	2,38
Su ve Enerji Giderleri	2.890,00	4,30
Bakım ve İşçilik Giderleri	9.370,00	13,93
Hasat ve Pazarlama	31.250,00	46,44
Diğer Masraflar	14.099,47	20,95
İşletme (Üretim) Maliyetleri Toplamı	67.284,47	

*Diğer masraflar; genel idare giderleri, arazi kirası, ambalaj gibi öngörülemeyen maliyetleri de içermektedir.

Tablo 30. Çilek Üretiminden Elde Edilen Dekar Başına Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025)

Yıllar	Verim (kg/da)	Fiyat (TL/kg)	Toplam Üretim Değeri (TL/da)	Tesis Maliyeti (TL/da)	Üretim (İşletme) Dönemi Maliyeti (TL/da)	Tesis Dönemi Maliyeti/ Ekonomik Ömür (TL/da)	Net Gelir (TL/da)
1.yıl	3.000	200,00	600.000,00	109.681,10	67.284,47	27.420,28	505.295,26
2.yıl	3.500	200,00	700.000,00	109.681,10	67.284,47	27.420,28	605.295,26
3.yıl	3.500	200,00	700.000,00	109.681,10	67.284,47	27.420,28	605.295,26
4.yıl	3.000	200,00	600.000,00	109.681,10	67.284,47	27.420,00	505.295,26

7.1.1.4. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinde hayata geçirilecek olan çilek üretimi modeline ilişkin GZFT analizi, teknolojik dönüşüm ve pazar dinamikleri dikkate alınarak güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler ayrı ayrı aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 31. Çilek Yetiştiriciliği Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- Kümenin yüksek rakım özellikleri sayesinde çilekte meyve et dokusunun sert, aromatik bileşenlerin yoğun ve şeker oranının muadillerine göre çok daha yüksek olması - Yüksek rakımın sağladığı vejetasyon sayesinde, kıyı bölgelerinde geleneksel çilek hasadı tamamlandıktan sonra, yüksek rakım avantajıyla pazara kesintisiz ürün sunabilme gücü - Sahil bölgelerine kıyasla havadaki nem oranının düşük olması sayesinde; külleme ve kurşuni küf gibi yıkıcı mantari hastalık risklerinin doğal olarak azalması ve buna bağlı ilaçlama maliyetlerinin düşmesi - Yüksek rakım ile gece-gündüz arasındaki belirgin sıcaklık farkının meyve fizyolojisine kazandırdığı yoğun kırmızı renk, karakteristik koku ve optimum asit-şeker dengesine sahip ürünle elde edilecek pazar avantajı - Pazarın ürünsüz olduğu arz boşluğu döneminde yakalanan yüksek verim ve üstün meyve kalitesi sayesinde, standart dönem üretimine kıyasla çok daha yüksek birim fiyat ve kar marjı elde etme kabiliyeti - Kayseri il merkezi başta olmak üzere; Adana, Mersin ve Niğde aksındaki büyük tüketici pazarlarına olan yakınlık ve Mersin Limanı üzerinden yaş meyve ihracat koridorlarına kolay erişim avantajı - Gece-gündüz sıcaklık farkının meyve hücre duvarlarını kalınlaştırıp dayanıklı kılması sayesinde ürünlerin doğal raf ömrünün uzaması ve uzun mesafeli taşımacılıkta lojistik firelerin azalması - Kümenin Toroslar'ın eriyen karlarından beslenen kaliteli, soğuk ve tatlı su kaynaklarının varlığı ile çilek kök sağlığı için ideal olan geçirgen toprak yapısında olması - Develide'nin fide üretim gücü sayesinde, kaliteli üretim materyaline yerelde, aracısız ve düşük maliyetle erişim şansı - Üreticilerin ortak eğitim, bilgi paylaşımı ve toplu girdi tedariki süreçlerinde birlikte hareket ederek ölçek ekonomisi yaratması ve pazarlık gücünü artırmaya yönelik kümelenme modeli ve sinerjinin varlığı
Z	- Çilek bahçesi kurulumunda; yüksek kaliteli frigo fidan tedariki, UV katkılı uzun ömürlü malç naylonu serimi ve hassas damla sulama/fertigasyon altyapısının işletmeye alınması gibi başlangıç kalemlerinin yüksek sermaye gerektirmesi - Kümedeki küçük aile işletmeleri arasında henüz kurumsal bir pazarlama kooperatifinin veya üretici birliğinin kurulmamış olması; bu durumun bireysel üreticilerin pazarlık gücünü ve büyük pazarlara doğrudan erişimini kısıtlaması - Çilek gibi raf ömrü son derece kısa ve hassas bir meyvede, hasat sonrasında saha ısını hızla düşürecek ünitelerinin ve entegre soğuk hava depolarının küme genelinde bulunmaması

Tablo 32. Çilek Yetiştiriciliği Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	- Kümenin Akdeniz havzasında aşırı sıcaklar nedeniyle üretimin durduğu Temmuz-Ekim döneminde piyasaya taze ürün sunarak, arz açığından yararlanmak ve geç turfanda çilek konseptiyle normal sezona kıyasla 2 ila 3 kat daha yüksek fiyatla satış yapma imkanı - Ankara-Niğde Otoyolu bağlantısı sayesinde kümenin başta Ankara ve İstanbul olmak üzere büyük metropol iç pazarlara; Mersin Limanı ve güney lojistik aksına olan yakınlığı sayesinde ise küresel ihracat pazarlarına taze ürünü hasar görmeden, hızla ulaştırma kabiliyeti - Büyükşehirlerdeki zincir marketler ile sonbahar döneminde sürekliliği olan, sert dokulu ve yüksek kaliteli çilek talebinin gün geçtikçe büyümesi - Gıda sanayisinin katma değerli ürün üretimi için ihtiyaç duyduğu nitelikli ham maddeye yerelde doğrudan erişebilmesi; bu durumun Kayseri genelinde yeni endüstriyel tesis yatırımlarını tetikleme ve üreticiye sürekli alım garantisi sağlama fırsatı
T	- Üretimin temel bileşenleri olan fideler, gübreler ve sulama/otomasyon sistemi parçalarının döviz kuruna endeksli fiyat artışları nedeniyle üretim maliyetlerinin öngörülemez şekilde yükselmesi - Açık alan yetiştiriciliğinde aniden oluşabilecek don, dolu, şiddetli rüzgar ve ani sıcaklık değişimlerinin; UV katkılı malç naylonu bütünlüğüne, damla sulama hatlarına ve bitkinin vejetatif gelişim sürecine doğrudan zarar verme ihtimali - Kümedeki yer altı su seviyelerindeki kontrolsüz değişimlerin ve küresel iklim krizine bağlı kuraklık dönemlerinin, sulama ile gübreleme süreçlerini olumsuz etkileyerek damlama sulama için gerekli nitelikli su kaynağını azaltma riski - Develi ilçesinin geçiş dönemlerindeki kıyı üreticilerinin ve benzer teknolojik yatırımlara yönelen diğer yüksek rakımlı bölgelerin oluşturabileceği arz yoğunluğu ve fiyat baskısı - Çilek üretiminin yoğun emek gerektiren yapısı nedeniyle, özellikle hasat döneminde ürün firesini minimumda tutacak, meyveye zarar vermeden toplayacak kalifiye mevsimlik işçi bulma ve lojistik süreçlerini yönetme zorluğu

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde çilek üretiminin GZFT analizinde öne çıkan güçlü yönler, bölgenin pasif bir üretim alanı olmaktan çıkıp aktif bir pozisyona geçişine yönelik güçlü fırsatlar barındırdığını kanıtlamaktadır. Özellikle yüksek rakımın sağladığı gece-gündüz sıcaklık farkı, pazarın en çok talep ettiği "yüksek aromalı ve sert dokulu" geççi çilek profilini ortaya çıkarmaktadır. Bu durumun, kümeyi yalnızca yerel bir tedarikçi olmaktan çıkarıp büyükşehirlerdeki üst segment marketlerin ana partneri konumuna yükselteceği öngörülmektedir.

Analizin zayıf yönler kısmında belirtilen yüksek başlangıç maliyeti ve teknik bilgi eksikliği, projenin en büyük bariyerleri olarak görünse de, aslında bu durum bir nitelikli dönüşüm zorunluluğunu beraberinde getirerek paradoks gibi görünen fırsat alanı yaratmaktadır. Bölge halkı tarla bitkileri, sebzeçilik ve meyvecilik konularında köklü bir üretim kültürüne sahip olmakla birlikte bu spesifik alan özelinde teknik bilgi ve modern malçlı tarım uygulama becerilerini geliştirme

ihtiyacını doğurmaktadır. Özellikle modern çilek tarımının gerektirdiği hassas sulama yönetimi, bitki besleme protokolleri ve malç altı hastalık mücadelesi gibi konularda mevcut deneyimin akademik ve teknik destekle güncellenmesi, bölgedeki tarımsal dönüşümün başarısı için kritik önem taşımaktadır.

Fırsatlar penceresinden bakıldığında, "geççi ürün" avantajı, projenin ekonomik motoru konumundadır. Geççi ürün konsepti sayesinde normal sezona kıyasla 2-3 kat daha yüksek fiyatla satış ve yüksek karlılık imkanı sunarken; Ankara-Niğde Otoyolu entegrasyonu ile iç piyasaya (Ankara, İstanbul), Mersin Limanı yakınlığıyla da küresel pazarlara hızlı ve maliyet avantajlı erişim fırsatı sağlamaktadır. Ayrıca metropollerdeki organize zincir marketlerin ve ihracat pazarlarının nitelikli çilek talebinin sürekli artması ile dondurulmuş/işlenmiş çilek sanayinde faaliyet gösteren entegre tesislerin ham maddeye yerinde erişim motivasyonu ile bölgede yeni yatırımlar yapma istekliliği, ithalat ikamesi ve endüstriyel büyüme açısından stratejik birer fırsat alanı oluşturmaktadır.

Küresel ekonomik dalgalanmalara bağlı olarak döviz endeksli ithal girdilerin (sertifikalı fide, gübre, otomasyon ve damla sulama ekipmanları) maliyetlerinde yaşanan sürekli artışlar ve hasat döneminde yoğunlaşan kalifiye mevsimlik iş gücü tedariki zorlukları üretim sürdürülebilirliğini riske atarken; açık alan yetiştiriciliğinde vejetasyonu, malç bütünlüğünü ve sulama hatlarını doğrudan tehdit eden ekstrem iklim olayları (don, dolu, ani sıcaklık değişimleri, şiddetli rüzgarlar) ile bölgedeki yer altı su seviyelerindeki düşüşün fertigasyon süreçlerini sekteye uğratma riski ciddi birer kısıt oluşturmaktadır. Öte yandan, benzer ekolojik ve teknolojik avantajlara sahip diğer yüksek rakımlı bölgelerin çilek üretimine yönelmesi pazardaki rekabeti artırmaktadır. Sezon başındaki yoğun arzın yanı sıra, il içinde halihazırda güçlü bir üretim hacmine ulaşmış olan Develi ilçesinin (yaklaşık 780 dekar ve 2.422 ton) (TÜİK 2025) yarattığı yerel rekabet de bölge üreticileri üzerinde dönemsel fiyat baskıları ve pazarlama riskleri doğurmaktadır.

Çilek yetiştiriciliği gerek örtü altı gerekse açık alandaki üreticiler açısından oldukça karlı bir üretim modelidir. Kayseri'nin güney ucunda yer alan Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinin lojistik konumu, bölgenin ana ulaşım akslarına erişiminde belirleyici bir rol oynamaktadır. Türkiye'nin doğu-batı ve kuzey-güney lojistik koridorlarının stratejik kesişim noktasında bulunan bu iki ilçe; Mersin Limanı aksına ve sınır kapılarına olan yakınlığı sayesinde küresel ulaşım ağlarına entegre olmaktadır. Bu güçlü entegrasyon, ilçelerin avantajlı ticaret rotalarına erişimi ve tüketici pazarlarına stratejik yakınlığı sayesinde önemli bir avantaj sağlamaktadır. Narin yapısı ve hızlı sirkülasyon ihtiyacı gereği ilk aşamada küme bazında üretilen diğer yaş meyve-sebze için oluşturulmuş olan pazarlama ağlarının taşıyıcı platform olarak kullanılması ve çileğin de bu aksiyona dahil edilmesi planlanmaktadır.

7.1.1.5. Tedbirler

Yahyalı Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde çilek üretiminin geliştirilmesine yönelik olarak planlanan tedbirler aşağıda sıralanmıştır.

Kümelenmeyi Kolaylaştırıcı Faaliyetler

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi kapsamında Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerini içeren Güney-Batı Kayseri kümesinde gerçekleştirilmesi planlanan ÇPP toplantıları, çiftçi değişim programları, kurumsal görünürlük faaliyetleri ve yurt içi teknik inceleme ziyaretleri; bölgede çilek üretiminin geliştirilmesi, küçük aile işletmelerinin endüstriyel standartlara geçişi ve pazar entegrasyonu yüksek bir çilek kümelenme modelinin oluşturulması adına stratejik birer müdahale aracıdır. Bu doğrultuda hayata geçirilecek lider çiftçi buluşmaları ve markalaşma faaliyetleri, Yahyalı ve Yeşilhisar çileğinin katma değerini, pazar payını ve ticari hacmini artırırken; akran öğrenmesine dayalı deneyim paylaşımları da üreticiler arasında kolektif hareket etme kabiliyetini, ortak girdi tedarikini ve sürdürülebilir kümelenme altyapısını güçlendirecektir. Gelişmiş çilek üretim havzalarına ve modern soğuk zincir/pazarlama tesislerine düzenlenecek hedef odaklı teknik inceleme ziyaretleri ise küme kapsamındaki üreticilerin yerel sosyoekonomik kırılganlıklarını azaltacak yenilikçi tarım yöntemleriyle buluşmasını sağlayacak ve tarımsal potansiyeli bölgenin lojistik avantajlarıyla birleştirerek özellikle genç girişimcilerin çilek odaklı agro-turizm ile ticaret ekosistemine sürdürülebilir entegrasyonuna yönelik stratejik tedbirleri içerecektir.

Kümelenmeyi Destekleyen Altyapı Yatırımları

Üretilen çileklerin, küme genelinde mevcut taze meyve-sebze pazarlama kanalları üzerinden satışa sunulması ve bu dağıtım ağına dahil edilmesi öngörülmektedir. Üretim hacminin artmasına bağlı olarak pazarlama ağını genişletmek, ürünün raf ömrünü korumak ve hasat sonrası fireyi en aza indirmek amacıyla, lojistik açıdan avantajlı bir noktada konumlandırılacak bir çilek soğuk hava odasının kurulması hedeflenmektedir. Söz konusu tesis, artan çilek üretiminin yanı sıra kümede üretilen diğer yaş meyve ve sebzelerin muhafazasına da hizmet edecek şekilde planlanmaktadır. Kümede sulama altyapısının iyileştirilmesi kapsamında; geomembran sulama havuzları (uygulama aşamasındaki fizibilite çalışmasına göre en uygun yöntem belirlenecektir), kapalı sulama sistemi, sulama kanalı modernizasyonu, sulama ana hatlarının tesisi öngörülmektedir. Bu kapsamda ayrıca, sed yapma, damla sulama borusu serme ve malç örtme işlemlerini tek seferde gerçekleştiren malç serme makinesinin tedariki öngörülmektedir; söz konusu makinenin küme genelinde ortak kullanıma açık biçimde işletilmesi planlanmaktadır.

Çiftçi Becerileri ve Organizasyonu

Çilek üretiminin küme kırsalında alternatif bir gelir kaynağı haline gelmesi ve ticari ölçekte yaygınlaştırılması amacıyla, bu öncelik alanındaki eğitim ve demonstrasyon çalışmalarına özel bir önem verilecektir. İlk aşamada, çilek yetiştiriciliğinin diğer üretim modellerine kıyasla daha karlı olduğunu ortaya koyan bir tanıtım ve bilinçlendirme çalışmasıyla hedef grupta ilgi ve isteklilik oluşturulacaktır. Bunu izleyen eğitim programı; kurulum, adaptasyon, bitki besleme ve koruma ile hasat-lojistik aşamaları vb. kapsayacak biçimde düzenlenecek, teorik eğitimlerin yanı sıra demonstrasyon çalışmaları, çiftçi gezileri ve üretim-pazarlama aktörlerini bir araya getiren odak toplantılarıyla zenginleştirilecektir. Eğitimler, yetiştiriciliğe yönelik teknik donanımın yanı sıra üreticilerin pazarlama, finansal yönetim ve kümelenme becerilerini de geliştirmeyi amaçlamaktadır. Eğitim ve yayım süreci boyunca üreticilerin organizasyon becerilerinin geliştirilmesine ayrıca önem verilecek; orta vadede kooperatif veya üretici birliği şeklinde örgütlenmeleri yoluyla üretim ve pazarlamada daha güçlü bir üretici profili oluşturulması hedeflenmektedir. Bu tedbir kapsamında alçak tünel örtü altı çilek tesisi demonstrasyonu ile çilek bahçesi (açık alan) demonstrasyonu kurulması

planlanmaktadır. Çilek üretiminin geliştirilmesi kapsamında desteklenecek demonstrasyonlarda, ilk kurulum giderlerinin tamamı KDAKP tarafından karşılanacaktır. Demonstrasyon sahibi; fidelerin dikimini gerçekleştirecek, kar yağışı, don, sel ve şiddetli rüzgar gibi olaylara karşı gerekli tedbirleri alıp zarar halinde onarımları yapacak, ürünün sulama, gübreleme, bakım, zirai mücadele ve hasat gereksinimlerini tekniğine uygun olarak yürütecek ve düzenlenecek eğitimlere katılım sağlayacaktır.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi: Bu tedbir paketi kapsamında; yetiştiricilik yöntemleri, üretim teknikleri, girişimcilik ve kurumsal yapılanma becerilerine yönelik eğitim alan gençler desteklenecektir. Eğitim programının ardından iş planları değerlendirilen genç girişimcilerin çilek üretimi konusundaki projesine hibe sağlanacaktır. Adayların eğitim süreçleri, iş planlarının hazırlanması ve nihai değerlendirme aşamaları KDAKP Dokümanında yer alan kural ve kriterlere uygun olarak yürütülecektir.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımlar

Kümelenmeye katkıda bulunacak bireysel yatırımların desteklenmesi amacıyla, çiftçilerin yeni çilek bahçeleri kurma ve mevcut bahçelerini modernize etme yönündeki girişimleri proje çerçevesinde desteklenecektir. KDAKP programı kapsamında, kümelenme bölgesi sınırları içerisinde ikamet etme şartıyla, açık alanda ve/veya örtü altı sistemlerle modern çilek bahçesi tesis etmek isteyen yerel üreticilerin girişimleri desteklenecektir. Bu doğrultuda, tarımsal işletmelerin sürdürülebilir üretim kapasitesini ve iklim direncini artırmak amacıyla; bireysel kullanıma yönelik geomembran havuzların tesisi ile su tasarrufu sağlayan basınçlı sulama sistemlerine erişim de ilgili mekanizmanın öncelikli fon bileşenleri arasında yer alacaktır. Bireysel kullanıma yönelik betonarme veya geomembran havuzların tesisi ile çilek üretimine ve değer zincirinin oluşturulmasına yönelik sera kurulumu, sulama sistemlerinde GES kurulumu (taşınabilir ve sabit) vb. alet-ekipmanların tedariki de bu mekanizma içerisinde yer alacaktır. Bireysel yatırımların desteklenmesi eş finansman odaklı bir destekleme modeli olup, programdan yararlanmak isteyen çiftçilerin belirlenen oranda eş finansman sağlaması koşulu aranacaktır.

7.1.1.6. Beklenen Çıktılar

KDAKP müdahaleleri; Kayseri'nin güney ucunda, İç Anadolu ile Akdeniz'i birbirine bağlayan lojistik bir koridorda yer alan Yahyalı ve Yeşilhisar kümesini, geleneksel tarla tarımına alternatif yüksek katma değerli ürün çeşitliliğini artırarak kırsal bir ticaret üssüne dönüştürmeyi hedeflemektedir. Bölgenin sahip olduğu yüksek rakım ve mikroklimatik coğrafi yapı, gece-gündüz sıcaklık farkı sayesinde çilekte yüksek aroma, sertlik ve uzun raf ömrü sağlayarak KDAKP'nin "ürün niteliği ve birim alan verimliliği" vizyonunu doğrudan desteklemektedir. Özellikle Adana ve Mersin gibi tarımsal altyapısı güçlü illere olan coğrafi yakınlık, Akdeniz havzasında üretimin durduğu Temmuz-Ekim döneminde bu iki ilçenin yayla çileği arz etmesini sağlayacak ve bölgeyi büyük zincir marketler ile ihracatçı tüccarlar için stratejik bir lojistik çekim merkezine dönüştürecek. Sonuç olarak, bireysel teşviklerin yaratacağı üretim motivasyonu ve kurulacak soğuk zincir altyapısı, Yahyalı ve Yeşilhisar aksını ortak bir yayla çileği üretim havzası markası altında birleştirerek; küçük aile işletmelerini rekabetçi, teknoloji odaklı ve doğrudan pazara entegre olan sürdürülebilir bir ekonomik yapıya kavuşturacaktır.

07.1.2

Öncelik 2: Sebze Üretiminin Geliştirilmesi

7.1.2. Öncelik 2: Sebze Üretimine Geliştirilmesi

Günümüzde meyve sebze üretimi tarımsal üretimde önemli bir yere sahiptir. İnsanların beslenmesi için gerekli olan temel ihtiyaçları karşılamının yanı sıra, gerek sanayi gerekse ihracatta önemli bir yeri olan yaş meyve sebze, tarım sektörünün önemli alt kollarından biridir (Dal ve Kızılaslan, 2019). Bahçe bitkileri yetiştiriciliği insan beslenmesinde Dünya da önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple üretimi sürekli artan bir ivmeyle yükseliş göstermektedir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 2024 yılı verilerine göre; Dünyada 68 milyon hektar alanda 1,2 milyar ton yaş sebze üretimi yapılmıştır.

Tablo 33. Dünya Yaş Sebze Üretim Verileri (FAO, 2024)

Yaş Sebze	Üretim Alanı (ha)	Üretim Miktarı (ton)
	68.000.000	1.200.000.000

FAO verilerine göre Dünyada son beş yılda yaş sebze üretiminde %4,7 oranında bir artış meydana gelmiştir.

Tablo 34. 2020-2024 Yılları Arasında Dünya Yaş Sebze Üretiminde Meydana Gelen Değişim (FAO, 2024)

Yıllar	2020	2021	2022	2023	2024
Yaş Sebze Üretim Miktarı	1.146,1	1.160,6	1.171,3	1.186,7	1.200

Yine, FAO 2024 yılı verilerine göre, domates yaklaşık 197 milyon tonluk üretimi ile Dünyada en çok yetiştirilen yaş sebzelerdir. Domatesi sırasıyla; kuru soğan (112 milyon ton), karpuz (109 milyon ton), hıyar ve kornişon (88 milyon ton), lahana (78 milyon ton) ve patlıcan (62 milyon ton) izlemektedir.

Tablo 35. Dünya Yaş Sebze Üretim Verileri (İlk 20 Ürün) (FAO, 2024)

Ürün	2020 (milyon ton)	2021 (milyon ton)	2022 (milyon ton)	2023 (milyon ton)	2024 (milyon ton)
Domates	186	189	191	194	197
Kuru Soğan	104	106	108	110	112
Karpuz	101	103	105	107	109
Hıyar ve Kornişon	84	85	86	87	88
Lahana	73	74	75	77	78
Patlıcan	57	58	59	60	62
Havuç ve Şalgam	41	42	43	43,5	44
Yeşil Biber	38	39	40	41	42
İspanak	32	33	34	34,5	35
Sarımsak	29	29,5	30	30,5	31
Kabak	28	29	30	30,5	31
Karnabahar ve Brokoli	28	29	30	30,5	31
Marul ve Hindiba	28	28,5	29	29,5	30
Taze Fasulye	24	24,5	25	25,5	26
Taze Bezelye	21	21,3	21,5	21,8	22
Bamya	11	11,5	12	12,5	13

Kuşkonmaz	9	9,3	9,5	9,8	10
Yeşil Soğan ve Arpacık	6	6,1	6,3	6,4	6,6
Pırasa	2,8	2,9	3	3	3,1
Enginar	1,6	1,6	1,7	1,7	1,8

2024 yılı itibarıyla Çin 603,6 milyon tonluk üretimi ile Dünyada en fazla yaş sebze üreten ülke konumundadır. Çin, Dünya yaş sebze üretiminde önemli bir paya sahiptir. Bu ülkeyi sırasıyla Hindistan (146 milyon ton), Türkiye (28,9 milyon ton) ve ABD (28,3 milyon ton) izlemektedir. Türkiye 2024 yılı verilerine göre 28,9 milyon tonluk üretimi ile Dünya sıralamasında 3. sırada yer almaktadır. Önceki yıllar ise üretim miktarı olarak 4. sırada yer almaktadır. Türkiye 2024 yılı verilerine göre 3. sırada yer almakta ve Dünya yaş sebze üretiminde %2,41 oranında bir paya sahip olmaktadır.

Tablo 36. 2020-2024 Yılları Arasında Dünya Yaş Sebze Üreticisi Ülkeler (İlk 20 Ülke) (FAO, 2024)

Ülkeler	2020	2021	2022	2023	2024
	Ton	Ton	Ton	Ton	Ton
Çin	588.030.580	601.375.607	599.968.069	603.056.608	603.553.404
Hindistan	135.883.056	139.713.590	148.922.653	148.520.895	146.001.633
ABD	29.223.746	29.255.461	29.415.319	31.253.511	28.382.076
Türkiye	25.960.711	26.646.111	26.607.296	27.236.793	28.895.553
Mısır	15.583.594	15.887.720	17.318.140	18.410.090	19.056.460
Vietnam	17.028.832	17.338.410	18.200.454	18.198.052	18.252.898
Nijerya	15.725.053	15.901.407	16.185.646	16.445.297	16.330.611
Meksika	14.959.258	14.613.524	15.332.281	16.491.892	15.446.980
Rusya Federasyonu	13.950.681	13.029.131	13.230.895	13.912.604	13.760.555
Endonezya	12.733.369	12.849.399	13.209.594	13.055.526	13.194.581
İspanya	12.668.794	13.535.730	11.833.890	11.526.900	12.712.370
Özbekistan	10.073.536	10.372.910	11.433.440	11.225.702	11.537.204
İtalya	10.849.359	11.181.390	10.344.600	10.309.190	10.638.400
Japonya	10.291.426	10.103.771	10.130.120	9.950.807	9.825.852
İran	10.527.633	10.100.288	9.280.085	9.331.804	9.465.981
Brezilya	8.418.910	8.528.099	8.692.153	9.031.182	9.310.280
Kore Cumhuriyeti	9.486.396	9.657.073	9.254.227	9.068.058	9.087.945
Cezayir	7.986.584	7.651.415	7.940.483	8.483.302	8.693.183
Bangladeş	6.848.239	7.327.163	7.784.215	8.063.403	8.565.895
Ukrayna	9.675.496	9.959.216	7.528.881	8.301.764	7.918.096

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2025 yılında, Türkiye’de 850 bin hektar alanda 33,3 milyon ton yaş sebze üretimi gerçekleştirilmiştir. Yaş sebze üretiminde Türkiye bir önceki yıl üretimine göre %0,9 oranında gerilemiştir. Yaşanan bu sınırlı düzeyde gerilemenin en önemli sebebi üretiminde meydana gelen azalmadan değil iklim dalgalanmalarından meydana gelmiştir. Bu sınırlı düşüş özellikle hıyar ve biber gibi türlerde görülen verim kayıplarından ortaya çıkmaktadır (TÜİK, 2025).

Tablo 37. Türkiye Yaş Sebze Üretim Verileri (TÜİK, 2025)

Yaş Sebze	Üretim Alanı (ha)	Üretim Miktarı (ton)
	850.000	33.300.000

TÜİK 2025 yılı verilerine göre, domates son beş yılda Türkiye’de en fazla üretilen sebzelerden biridir. Bunu karpuz, biber, soğan ve hıyar takip etmektedir. Yıllar içerisinde meydana gelen dalgalanmaların en önemli sebebi iklimsel dalgalanmalardır. Bu duruma ek olarak meyve ve sebze üretimindeki kayıpların yaklaşık 9,48 milyon tonunun tarımsal üretim aşamasında meydana geldiği belirtilmektedir (Salihoğlu ve ark. 2018). 2025 yılı içerisinde domates 13.500.000 ton, karpuz 3.411.915 ton, biber 3.384.500 ton, soğan 3.022.361 ton üretim miktarına sahip olmuştur.

Tablo 38. Türkiye Yaş Sebze Üretim Verileri (İlk 10 Ürün) (TÜİK, 2025)

Ürün Grubu	2021 Ton	2022 Ton	2023 Ton	2024 Ton	2025 Ton
Domates	3.095.258	13.000.000	13.300.000	14.617.000	13.500.000
Karpuz	3.468.717	3.394.783	3.147.921	3.198.000	3.411.915
Biber	3.091.295	3.018.775	3.081.010	3.428.038	3.384.500
Soğan	2.626.185	2.474.631	2.715.702	2.740.184	3.022.361
Hıyar	1.890.160	1.938.545	1.871.712	1.742.900	1.708.700
Kavun	1.638.638	1.587.230	1.403.214	1.479.000	1.428.252
Patlıcan	832.398	781.242	817.591	827.004	878.830
Lahana	860.123	964.296	988.111	912.839	898.514
Fasulye	510.366	519.793	505.203	507.061	464.850
Havuç	590.483	788.578	777.908	892.155	897.838
İlk 10 Ürün Toplamı	28.603.623	28.467.873	28.608.372	30.344.181	29.595.760

Dünya sebze üreticileri içerisinde Dünyada dördüncü sırada yer alan Türkiye açısından yaş sebze ihracatında 16. sırada yer alması, sektörün temel sıkıntısı olan standardizasyon ve pazarlama eksikliği ile birlikte açıklanabilmektedir. Türkiye yaş meyve sebze ihracatı 1,4 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

Türkiye geneli yaş sebze ihracatında ilk sırada biber yer almaktadır. Domates ihracatı 2025 yılında bir önceki yıla göre değer bazında %69 oranında bir azalış göstermiş ve 12.883.837 dolar olarak gerçekleşmiştir. Domates grubunu sırasıyla; hıyar, kornişon, patates, soğan, kabak ve patlıcan izlemektedir.

Tablo 39. Türkiye Geneli Yaş Sebze İhracatı Yapılan İlk (10 Ürün) (AKİB, 2025)

Ürünler	Miktar (kg)	İhracat Değeri (\$)
Biber	8.107.534	13.549.694
Havuç, Turp	15.626.712	13.396.775
Domates	16.998.705	12.883.837
Hıyar, Kornişon	5.555.449	7.105.720
Patates	14.407.900	3.859.967
Soğan	6.382.128	2.008.512
Kabak	1.023.869	1.355.240
Patlıcan	560.458	807.193
Lahana	597.380	463.295
Diğer Sebzeler	155.464	577.200
Toplam	69.415.599	56.007.433

Türkiye'nin 2025 yılında en çok yaş sebze ihracatı yaptığı ülke Irak'tır. Irak'ı sırasıyla Rusya federasyonu ve Suudi Arabistan takip etmektedir. Türkiye'nin 2025 yılı Eylül ayı içerisindeki toplam ihracat miktarı değer olarak 240.303.107 dolar olmuştur.

Tablo 40. Türkiye Geneli Yaş Sebze İhracatı Yapılan İlk 20 Ülke (AKİB, 2025)

Ülke	2025	
	Miktar (kg)	İhracat Değeri (\$)
Irak	24.626.526	91.292.872
Rusya Federasyonu	23.588.873	30.611.167
Almanya	14.036.235	30.457.409
Birleşik Krallık	2.927.632	9.576.896
Ukrayna	6.980.032	7.710.826
Hollanda	3.393.156	6.918.724
Avusturya	2.472.369	6.094.360
Romanya	7.823.205	6.094.280
Bulgaristan	8.835.703	4.917.178
Polonya	3.306.015	3.986.433
Suudi Arabistan	7.206.909	3.360.749
İsviçre	982.586	3.100.748
Yunanistan	3.683.877	2.744.713
Birleşik Devletler	580.495	2.507.506
Dubai	5.083.386	2.376.280
KKTC	2.705.191	2.090.458
Gürcistan	3.307.630	1.921.247
Fransa	582.115	1.856.477
Hong Kong	330.619	1.661.808
İtalya	934.491	1.543.465
Toplam	149.110.102	240.303.107

Kayseri İli toplam sebze üretim miktarı 140.697 tondur. En fazla ekim alanına sahip olan ürün çerezlik kabak 18.069 ton üretime sahip olmuştur. Kayseri İli çerezlik kabak üretiminde Türkiye genelinde 2. sıraya sahiptir. Ticari seviyede bir çerezlik kabak üretimi söz konusu olmaktadır. Bu ürünü salçalık ve sofralık domates takip etmekte 13.644 da alanda 99.340 ton üretim olmaktadır. Bu ürünleri karpuz, kavun, soğan (kuru), patlıcan takip etmektedir. Kayseri ili, nüfus büyüklüğü ile otel, sanayi tesisi ve benzeri tüketim işletmelerinin yoğunluğu nedeniyle sebze tüketiminin yüksek olduğu iller arasında yer almaktadır. Bu ihtiyacı genel olarak önemli üretim merkezi olan çevre illerden sağlamaktadır. Ancak böyle önemli tüketim merkezinin arz güvenliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu sebeple üretimin desteklenmesi gerekli revizelerin yapılarak altyapı çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir.

Tablo 41. Kayseri İli Sebze Üretim Alanı ve Miktarı (İlk 10 Ürün) (TÜİK, 2025)

Ürün Grubu	Ekim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)
Kabak (Çerezlik)	346.314	18.069
Domates (Salçalık)	7.055	73.665
Domates (Sofralık)	6.589	25.675
Karpuz	3.540	9.134
Kavun	1.462	2.504

Ürün Grubu	Ekim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)
Soğan (Kuru)	1.245	4.483
Patlıcan	1.077	3.561
Biber (Sivri)	1.006	973
Hıyar (Sofralık, Turşuluk)	718	1.768
Fasulye (Taze)	692	865
Toplam	369.698	140.697

Kayseri geneli örtü altı sebze yetiştiriciliğinde birinci sırada sofralık domates bulunmaktadır. Toplam 76 da ekim alanına sahip olan sofralık domates 2.102 ton üretim miktarına sahiptir. Toplam örtü altı sebze yetiştiriciliği 117 da alanda 2.325 ton olarak yapılmaktadır.

Tablo 42. Kayseri İli Örtü altı Sebze Yetiştiricilik Verileri (TÜİK, 2025)

Ürün Grubu	Ekim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)
Domates (sofralık)	76	2.102
Soğan (taze)	17	55
Hıyar	16	151
Biber (Sivri)	4	6
Patlıcan	2	6
Toplam	117	2.325

7.1.2.1. Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde Sebze Üretimi

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinin sebze üretim potansiyeli arazi ve coğrafi yapısı değerlendirildiğinde oldukça yüksektir. Kümede halihazırda meyvecilik ve sebzecilik faaliyetleri yoğun olarak yürütülmektedir. Yeşilhisar ve Yahyalı ilçeleri sulanabilir tarım arazisi varlığı açısından zengin ilçelerimizdir. Uygun agro ekolojik koşulları ve Kayseri il merkezine erişim koşullarındaki mevcut avantaj nedeniyle hem açıkta hem de örtü altı sebze yetiştiriciliği için uygun ilçeleridir. Yeşilhisar ve Yahyalı Kayseri'nin güney kuşağında yer almakta olup alüvyal toprak yapısı sayesinde ürün çeşitliliği açısından zengin bir yapıya sahiptir.

Kümede çerezlik kabak ekim alanı 15.554 da olmakta ve kümede en fazla ekim alanına sahip olmaktadır. Ancak ticari boyutta bir üretim söz konusu değil ve kendi içinde tüketim mevcuttur.

Yeşilhisar ilçesi, domates yetiştiriciliği açısından Kayseri'nin önemli üretim merkezlerinden biridir. TÜİK 2025 verilerine göre 149 dekar alanda sofralık domates, 6.000 dekar alanda ise salçalık domates yetiştiriciliği yapılmaktadır. Toplamda yaklaşık 74.519 ton domates üretimi gerçekleştirilmekte olup, bu üretimin büyük bölümünü salçalık domates oluşturmaktadır. Salçalık domates üretimi kümede üretilen toplam domates miktarının %96,9'unu oluşturmaktadır. İlçede üretilen domateslerin önemli bir kısmı salça olarak değerlendirilmekte ve kurutmalık olarak işlenmektedir. İşlenmiş bu ürünler aile işletmelerinin öz tüketiminde ya da sınırlı ticari amaçla kullanılmaktadır. Sofralık domates üretimi ise daha çok yerel pazarların ve üretici ailelerin öz tüketim ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. Mevcut üretim kapasitesi, ilçenin domates üretimi ve işlenmiş domates ürünleri açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir.

Yahyalı ilçesi, uygun iklim koşulları, verimli tarım arazileri ve sulama imkanları sayesinde sebze yetiştiriciliği açısından önemli bir potansiyele sahiptir. İlçede ekim alanı bakımından en geniş paya çerezlik kabak üretimi sahip olmakla birlikte, üretim büyük ölçüde aile işletmelerinin öz tüketimi doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Sebze üretimi içerisinde domates önemli bir yer tutmakta olup, özellikle salçalık domates yetiştiriciliği yaygındır. İlçede üretilen domateslerin önemli bir kısmı ev tipi salça üretiminde değerlendirilmektedir. Mevcut üretim deseni, Yahyalı ilçesinin özellikle domates ve diğer açıkta yetiştirilen sebzeler açısından geliştirilmeye uygun bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir.

Küme genel olarak sebze yetiştiriciliği açısından uygun agroekolojik koşullara sahip olmakla birlikte, mevcut üretim faaliyetleri büyük ölçüde öz tüketime yönelik olarak sürdürülmekte ve ticari üretim sınırlı düzeyde kalmaktadır. TÜİK 2025 verilerine göre küme içerisinde toplam 25.539 dekar alanda 78.640 ton sebze üretimi gerçekleştirilmektedir. Bu üretim miktarı, Kayseri ili toplam sebze üretiminin yaklaşık %55,8'ine karşılık gelmekte olup kümenin il üretimindeki önemini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, üretim miktarının yüksek olmasına rağmen üretim yapısının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Üretimin önemli bir bölümü küçük aile işletmeleri tarafından gerçekleştirilmekte, modern üretim teknikleri, örgütlü pazarlama yapıları ve katma değerli üretim uygulamaları yeterince yaygın olarak kullanılmamaktadır. Kümede özellikle domates üretimine dayalı olarak kuru domates ve salça üretimi şeklinde sınırlı düzeyde ticari faaliyetler bulunmakla birlikte, mevcut potansiyelin değerlendirilmesi amacıyla üretim kapasitesinin artırılması, ürün çeşitliliğinin geliştirilmesi, işleme-sanayi entegrasyonunun güçlendirilmesi ve pazarlama kanallarının etkinleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda yapılacak yatırımlar ile kümenin sebze üretiminde rekabet gücünün artırılması ve üretimin daha yüksek katma değer oluşturacak şekilde yönlendirilmesi mümkün olacaktır.

Kümede su kaynakları ve sulama potansiyeli bulunmasına rağmen, mevcut ve planlanan sulama yatırımları ağırlıklı olarak geniş ölçekli tarım alanlarına hizmet vermektedir. Parçalı arazi yapısına sahip küçük aile işletmelerinin bu sistemlerden etkin şekilde yararlanamaması, sebze üretiminin yaygınlaşmasının önündeki temel kısıtlardan birini oluşturmaktadır. Bu nedenle, küçük ölçekli işletmelerin erişebileceği basınçlı sulama sistemleri, tarla içi sulama altyapıları ve su dağıtım ağlarının geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Kümede kabak ve domates üretimini karpuz, soğan (kuru), fasulye (taze) gibi ürünler takip etmektedir.

Tablo 43. Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi Sebze Üretimi (TÜİK, 2025)

Ürün Grubu	Ekilen Alan (dekar)	Üretim Miktarı (ton)
Kabak (Çerezlik)	15.554	1.680
Domates (Sofralık)	399	2.128
Domates (Salçalık)	6.200	68.319
Karpuz	290	1.595
Soğan (Kuru)	750	4.013
Fasulye (Taze)	116	174

Ürün Grubu	Ekilen Alan (dekar)	Üretim Miktarı (ton)
Hıyar (Sofralık, Turşuluk)	429	443
Biber (Sivri)	115	133
Kavun	50	155
Toplam	23.497	78.640

Tablo 44. Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi Örtü altı Sebze Üretimi (TÜİK, 2025)

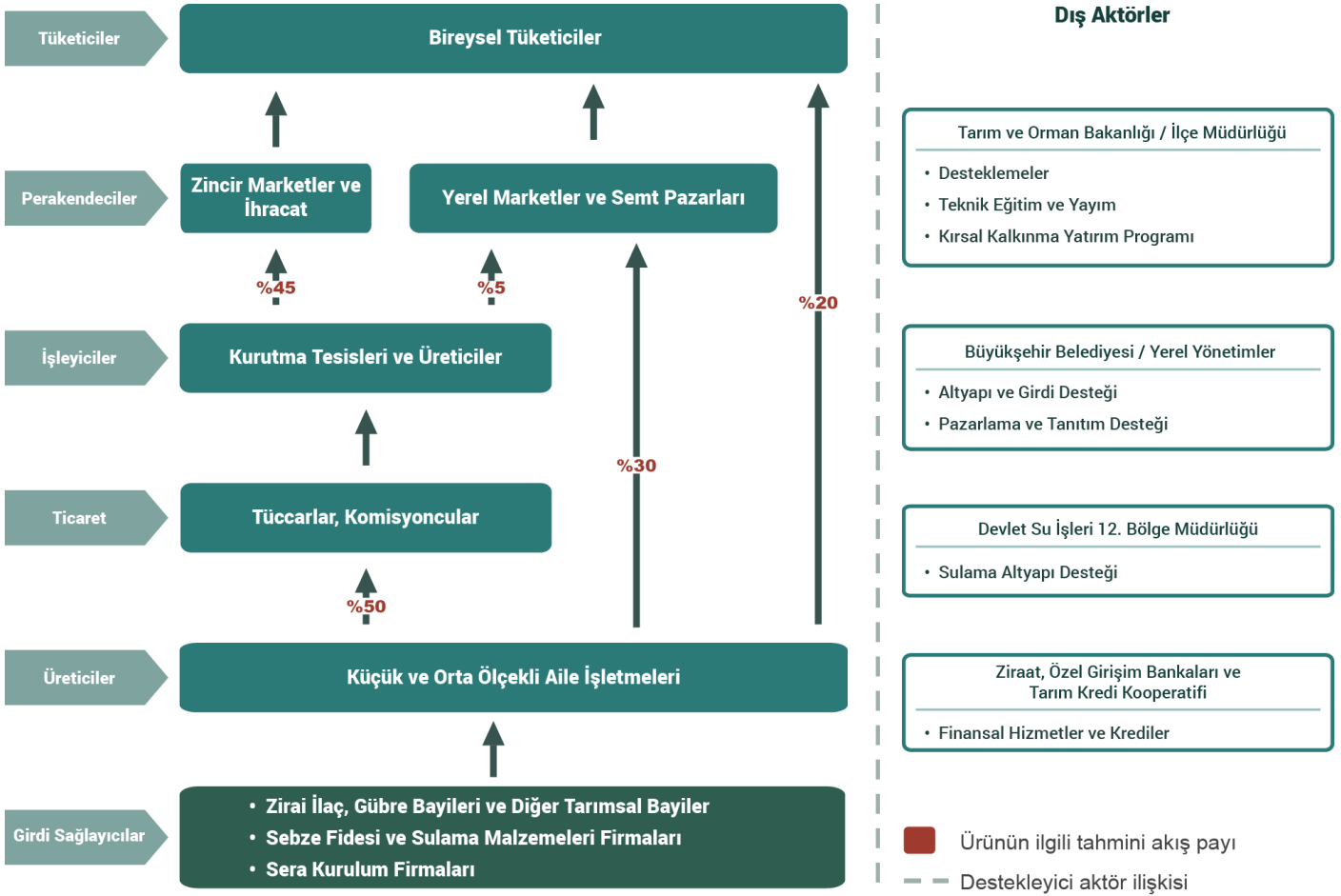
Ürün Grubu	Ekilen Alan (dekar)	Üretim Miktarları (ton)
Domates (Sofralık)	9	91
Hıyar (Sofralık)	9	91
Toplam	18	182

7.1.2.2. Değer Zinciri Analizi

Tarımsal değer zincirinin ortaya konulması ve üreticiden tüketiciye ulaşıncaya kadar hangi faaliyetle ne kadar katma değer yaratıldığı, sektörün zayıf yönlerini iyileştirme, güçlü yönlerini ise desteklemek için de önem arz etmektedir.

Şekilde verilen değer zinciri haritası zincire doğrudan veya dolaylı olarak etki eden çeşitli aktörlerin katılımını vurgulamaktadır. Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi sebzeçilik için değer zincirindeki başlıca aktörler fide, tohum, gübre, zirai ilaç, sulama ve diğer girdi tedarikçileri, çiftçiler, komisyoncular, pazarcılar, manav ve marketler ile tüketicilerdir.

Tarım ve Orman Bakanlığı, Kayseri Büyükşehir Belediyesi ve bazı ilçe belediyeleri ise sebze üretim aşamasında belirli dönemlerde temel girdi olan fide desteği sağlayarak değer zincirine dolaylı olarak etki eden aktörlerdir.

Şekil 12. EKK-3 Sebze Değer Zinciri

Sebzecilik Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller

Girdi Sağlayıcılar

Sebze üretimi girdileri; fide, ilaç, gübre ve sulama altyapısı için gerekli ekipmanlar olarak sınıflandırılmaktadır. Değer zincirinin bu kısmında, tarımsal girdi arzında doğrudan veya dolaylı olarak yer alan çeşitli aktörler bulunmaktadır. Bu aktörler temel girdilerin tedarikçileri olan fide üreticileri, zirai ilaç ve gübre bayileri, sulama sistemi satan şirketler ve Tarım Kredi Kooperatifleri girdi arzının ana kaynağını oluşturmaktadır. Fide ve tohum sebze üretiminde en önemli girdiyi oluşturmakta, domates fidesi üretimi küme içerisinde bireysel üreticiler tarafından gerçekleştirmekte ayrıca küme içerisinde faaliyet gösteren fide bayilerinden temin edilmektedir. Bunun dışında Kayseri İli ve çevre illerde bulunan üreticiler de fide için önemli bir kaynak rolündedirler. Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi, tarımı destekleyici faaliyetler kapsamında küme içerisinde ve il genelinde zaman zaman fide dağıtım yapmaktadır. Fide, sulama ekipmanları, zirai ilaçlar, gübreler, gölge tülleri ve diğer tarımsal üretim girdilerinin büyük bölümü küme içerisinde faaliyet gösteren işletmelerden temin edilmektedir. Bu durum, üreticilerin ihtiyaç duydukları girdilere zamanında ve kolay erişim sağlamalarına katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte, il genelinde ve çevre illerde faaliyet gösteren tarımsal girdi tedarikçileri de üreticiler açısından önemli bir alternatif tedarik kaynağı oluşturmaktadır. Bununla birlikte ilde faaliyet gösteren bazı ilaç ve gübre bayilerine ilave olarak Tarım Kredi Kooperatifi gübre ve zirai ilaç girdisi sağlayan önemli bir aktördür. Küme içerisinde faaliyet gösteren tedarikçiler, üretim sürecinin kesintisiz devam etmesine katkı sağlarken, bölgesel ve ulusal ölçekte faaliyet gösteren firmalar ise ürün çeşitliliği, fiyat

avantajı ve teknik destek hizmetleri açısından üreticilere ilave seçenekler sunmaktadır. Bu nedenle tarımsal girdi tedarik sistemi, hem yerel hem de bölgesel düzeyde faaliyet gösteren aktörlerden oluşan çok paydaşlı bir yapı sergilemektedir.

Üreticiler

Sebze üreticileri, Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi Sebzeçilik Değer Zinciri içerisinde üretim için gerekli girdilerin temin edilmesi veya çiftlik düzeyinde hazırlanmasından başlayarak hasat, hasat sonrası işlemler ve ürünlerin pazarlanmasına kadar uzanan süreçlerde temel aktör olarak yer almaktadır. Kümedeki üreticiler ağırlıklı olarak yarı geçimlik üretim yapan, işletme büyüklüğü 5 dekar kadar olan küçük aile işletmelerinden oluşmaktadır. Üreticiler; toprak hazırlığı, fide temini ve dikimi, gübreleme, sulama, yabancı ot mücadelesi, hastalık ve zararlı kontrolü, hasat ve hasat sonrası uygulamalar dahil olmak üzere üretim sürecinin tüm aşamalarını yönetmektedir.

Üretim faaliyetlerinin verimliliği ve sürdürülebilirliği üzerinde iklim koşulları, su kaynaklarına erişim, üreticilerin teknik bilgi ve beceri düzeyi, kaliteli girdi kullanım imkanları ve finansmana erişim durumu belirleyici rol oynamaktadır. Özellikle küçük ölçekli işletmelerde sermaye yetersizliği, modern üretim tekniklerinin sınırlı kullanımı ve pazarlama olanaklarının kısıtlı olması, üretim kapasitesinin ve ticari üretimin gelişimini sınırlandıran temel unsurlar arasında yer almaktadır.

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinde toplam 23.633 dekar alanda sebze yetiştiriciliği yapılmakta olup, bu alanın yaklaşık %26,8'i domates üretimine ayrılmıştır. Bölgede yetiştiriciliği yapılan sebze türleri genel olarak yörenin agroekolojik koşullarına uyum sağlamış ürünlerden oluşmaktadır. Ancak üretimden elde edilen verim ve kalite düzeyinin artırılması amacıyla, bölgenin iklim ve toprak özelliklerine uygun, pazarda talep gören yüksek verimli çeşitlerin tercih edilmesi önem arz etmektedir. Sebze üretiminde bitki gelişim dönemleri boyunca gerçekleştirilen kültürel uygulamalar, ürün miktarı ve kalitesi üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Bu kapsamda fide dikiminden itibaren gübreleme, sulama, yabancı ot kontrolü, hastalık ve zararlılarla mücadele gibi bakım işlemlerinin uygun zamanda ve tekniğine uygun şekilde gerçekleştirilmesi, üretim verimliliğinin artırılması açısından kritik öneme sahiptir. Bununla birlikte, üreticilerin modern üretim teknikleri konusunda bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, kaliteli girdi kullanımının yaygınlaştırılması ve iyi tarım uygulamalarının benimsenmesi sektörün rekabet gücünü artıracaktır. Kümede üretilen sebzeler hasat sonrasında sınırlı olarak Kayseri Sebze ve Meyve Hali'nde faaliyet gösteren komisyoncular aracılığıyla pazarlanmakta, bunun yanında ağırlıklı olarak elde edilen ürün ve işlenmiş nihai ürünler doğrudan tüketicilere satılmaktadır. Pazarlama kanallarının çeşitlendirilmesi, üretici örgütlenmesinin güçlendirilmesi ve katma değerli ürünlerin geliştirilmesi, üreticilerin gelir düzeyinin artırılmasına katkı sağlayacaktır.

Kümede üretilen sofralık domatesler ağırlıklı olarak üreticiler tarafından doğrudan tüketicilere pazarlamakta ya da aile içi öz tüketim olarak tüketilmekte. Üretimin büyük bölümünü oluşturan salçalık domatesler ise işlenerek katma değerli ürünlere dönüştürülmekte ve başta ev tipi salça ile kuru domates olarak değerlendirilmektedir. Salça üretimi halihazırda büyük ölçüde üretici ailelerin öz tüketim ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak gerçekleştirilmekte

olup, ticari amaçlı üretim sınırlı düzeyde kalmaktadır. Bununla birlikte, salçalık domates üretim miktarının artırılması ve üretimin belirli bir ölçeğe ulaşması durumunda, küme içerisindeki tüketim ihtiyacını aşan ürünlerin salça işleme tesislerine ve sanayi kuruluşlarına yönlendirilmesi mümkün olacaktır. Bu sayede üreticilerin yalnızca öz tüketime yönelik üretimden çıkarak ticari ölçekte üretime geçmeleri, ürünlerini daha geniş pazarlara ulaştırmaları ve üretimden elde ettikleri katma değeri artırmaları mümkün olabilecektir. Kuru domates ise Yeşilhisar Belediyesinin destekleriyle Erciyes Dağı eteklerinde kurularak ticari seviyede üretilerek bazı Dünya ülkelerine ihraç edilmektedir. Domates üretiminde öne çıkan işleme yöntemlerinden biri kuru domates üretimidir. Kümede kuru domates üretimine yönelik bir kurutma tesisi bulunmasına rağmen, pazarda geleneksel yöntemlerle üretilen gün kurusu domateslere yönelik talebin daha yüksek olması ve tesis işletmeciliğinin ekonomik açıdan sürdürülebilir bir yapıya kavuşamaması nedeniyle tesis aktif olarak kullanılmamaktadır. Bu nedenle üreticiler kuru domates üretimini büyük ölçüde geleneksel yöntemlerle ve gün kurusu şeklinde gerçekleştirmektedir. Gün kurusu domatesin pazar talebini karşılayabilmesi için daha geniş kurutma alanlarına ihtiyaç vardır.

Üreticiler ürettikleri çerezlik kabağın büyük bir kısmını küme içerisindeki bireysel tüketiciye doğrudan satmakta ya da kendi öz tüketimi için kullanmaktadır. Küme içerisinde çerezlik kabak üretimi ticari boyutta gerçekleştirilememektedir. Diğer sebzelerin üretimi ise mikro boyutta öz tüketim seviyesinde seyretmektedir.

Değer zinciri haritasında yer alan destekleyici faaliyetler, üreticilerin üretim kapasitesinin geliştirilmesi, maliyetlerin azaltılması ve üretim süreçlerinin daha verimli hale getirilmesine yönelik araç ve mekanizmalardan oluşmaktadır. Bu kapsamda yürütülen faaliyetler, sebze üretiminin sürdürülebilirliğine ve rekabet gücünün artırılmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ile Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından uygulanan %50 hibeli fide dağıtım programları, üreticilerin girdi maliyetlerini azaltırken aynı zamanda bölgede sebze üretiminin yaygınlaşmasını teşvik etmektedir. Özellikle küçük aile işletmeleri açısından fide temininin desteklenmesi, üretime erişimin kolaylaştırılması ve üretim alanlarının artırılması bakımından önemli bir destek mekanizması oluşturmaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen eğitim, yayım ve demonstrasyon faaliyetleri ise üreticilerin teknik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik olup, modern üretim tekniklerinin benimsenmesi, verimliliğin artırılması ve ürün kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetler aynı zamanda bölgede sebze yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılmasına ve üreticilerin yenilikçi uygulamalara erişimine katkı sağlamaktadır. Bakanlık tarafından uygulanan diğer destekleme mekanizmaları arasında İyi Tarım Uygulamaları ve Organik Tarım destekleri ile mazot ve gübre destekleri yer almaktadır. Söz konusu destekler üretim maliyetlerinin azaltılması ve çevresel sürdürülebilirliğin artırılması açısından önem taşımaktadır. Su kaynaklarının etkin kullanılması ve sulama maliyetlerinin azaltılması amacıyla üreticiler arasında basınçlı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar da yürütülmektedir. Bu kapsamda, Ziraat Bankası tarafından üreticilere basınçlı sulama sistemlerinin kurulmasına yönelik faizsiz veya düşük faizli kredi imkanları sunulmaktadır. Ayrıca Tarım Kredi Kooperatifleri, ortaklarına uygun koşullarda finansman sağlamakta; gübre, zirai ilaç ve diğer tarımsal girdilerin temininde maliyet avantajı oluşturmaktadır. Bununla birlikte, bölgedeki sulama altyapısının geliştirilmesine yönelik yatırımlar devam etmektedir. Özellikle Devlet Su İşleri

tarafından yürütülen sulama projeleri kapsamında basınçlı sulama sistemleri, su iletim hatları ve tarla içi geliştirme hizmetlerine yönelik altyapı yatırımları gerçekleştirilmekte olup, bu yatırımların uzun vadede sebze üretim alanlarının genişletilmesine, su kullanım etkinliğinin artırılmasına ve üretim verimliliğinin yükseltilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Ticaret

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinde üretilen sebzelerin ticaretinde rol alan ana aktörler üreticiler, işleyiciler, toptancılar ve dağıtıcılar, perakendeciler, bireysel tüketiciler ile tüccarlardır.

Küme içerisinde üretilen sebzenin tüketim fazlası olan kısmı küme içerisindeki bireysel tüketiciye ve küçük çaplı yöresel pazarlarda satılmaktadır. Özellikle sofralık domates üretiminde doğrudan pazarlama modeli yaygın olarak kullanılmakta olup, üretilen ürünün yaklaşık %99'u aracı kullanmaksızın doğrudan tüketiciye ulaştırılmaktadır. Bu durum, üreticilerin pazarlama maliyetlerini azaltırken tüketicilerin taze ürüne erişimini kolaylaştırmaktadır. Salçalık domates üretiminin ise yaklaşık %70'i kuru domates üretiminde, %30'u ise ev tipi salça yapımında değerlendirilmektedir. Kuru domates üretimi, kümede domatese dayalı katma değerli üretim faaliyetlerinin başında gelmekte olup, üretilen kuru domatesin yaklaşık %80'i ticari amaçla pazarlanarak yerel ve ulusal pazarlara sunulmaktadır. Bu yönüyle kuru domates, kümenin ticari potansiyeli en yüksek işlenmiş tarımsal ürünlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Tüccarlar

Tüccarlar, hasat edilen tarımsal ürünleri doğrudan üreticilerden satın alarak pazarlama zincirine dahil eden ve ürünlerin işleyicilere, toptancılara, perakendecilere veya nihai pazarlara ulaştırılmasını sağlayan araçlardır. Üreticiler ile diğer piyasa aktörleri arasında köprü görevi gören tüccarlar, ürünlerin toplanması, sınıflandırılması, depolanması, nakliyesi ve pazarlanması süreçlerinde önemli rol üstlenirler. Bu yönleriyle tarımsal ticaret zincirinde üreticilerden sonraki ikinci basamağı oluşturmakta ve ürünlerin pazara düzenli şekilde arz edilmesine katkı sağlamaktadırlar.

İşleyiciler

Kümede üretilen domates taze olarak tüketimi için kümede bireysel tüketici sınıfında tüketilmektedir. Kümede üretilen salçalık domates ev tipi salça olarak üreticiler tarafından işlenmektedir. Ancak arz fazlası domatesin hale ulaşması halinde fabrikasyon salçaya dönüşmesi mümkün olacaktır. Kuru domates ise tüccarlar ve dağıtıcılar aracılığı ile bakkal ve marketlere ulaştırılmaktadır.

Toptan Dağıtıcılar

Domates değer zincirinde dağıtıcılar, özellikle işlenmiş ürünlerin pazara ulaştırılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Kümede üretilen salçalık domateslerden elde edilen kuru domates ve salça gibi ürünler, işleyicilerden veya üreticilerden temin edilerek yerel ve ulusal pazarlara sevk edilmektedir. Dağıtıcılar, bu ürünlerin marketler, manavlar, perakende satış noktaları, gıda işletmeleri ve toplu tüketim kuruluşlarına ulaştırılmasını sağlayarak ürünlerin daha

geniş tüketici kitlelerine erişmesine katkıda bulunmaktadır. Diğer sebzeler için ise herhangi bir dağıtıcıya ihtiyaç kalmayacak olup, üretici tarafından doğrudan tüketiciye ulaşmaktadır.

Perakendeciler

Perakendeciler, domates değer zincirinde üretici ile nihai tüketici arasındaki son halkayı oluşturmaktadır. Ürünlerin tüketiciye ulaştırılması sürecinde önemli bir rol üstlenen perakendeciler, genellikle tüccar, komisyoncu veya dağıtıcılardan temin ettikleri domates ve domatese dayalı işlenmiş ürünleri uygun ambalajlama ve muhafaza koşulları altında tüketicilere sunmaktadır.

Tüketiciler

Tüketiciler sebze doğrudan üreticiden, marketlerden, manavlardan veya tüccarlardan satın almaktadır. İşlenmiş sebze ürünlerinin bazılarını marketlerden, bazılarını ise doğrudan üreticilerden satın almaktadırlar.

7.1.2.3. Üretim Maliyetleri ve Üretici Fiyatları

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinde en fazla talep gören sebzelerden kabak (çerezlik), domates, fasulye, biber (sivri) ve hıyardır. Bu ürünlerden kabak (çerezlik) ve domates ile ilgili üretim maliyetleri ve üretici fiyatları aşağıda verilmiştir.

Kabak Üretim Maliyetleri

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi suluda kabak (çerezlik) yetiştiriciliği için 2025 yılı üretim maliyetleri verilmiştir.

Kümede 1 dekar için kabak üretim maliyeti 10.788,47 TL olacaktır. Çerezlik kabak dekara verimi 100 kg/da olarak belirtilmiştir. Üreticinin 2025 yılındaki satış fiyatı 180 TL ve toplamda 1 dekardan elde edilen gelir 18.000 TL olarak ifade edilmiştir. 1 dekar üretimden elde edilen kar 7.211,53 TL olduğu belirlenmiştir.

Tablo 45. Suluda Kabak (Çerezlik) Üretim Masrafları (TAMSİS, 2025)

Masraf Unsurları	Masraflar (TL/da)
Tohum	450
Gübre	1.354,50
İlaç	405
Su ve Enerji	1.820
Ekim ve Arazi Sürüm	730
İşçilik	1.625
Hasat, Harman ve Kurutma	1.320
Nakliye	310
Diğer	2.773,97
Masraf Toplamı	10.788,47

Tablo 46. Suluda Kabak (Çerezlik) Üretiminden Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025)

Verim (kg/da)	Fiyat (TL/kg)	Toplam Üretim Değeri (TL/da)	Toplam Üretim Masrafları (TL/da)	Net Gelir (TL/da)
100	180	18.000	10.788,47	7.211,53

Domates Üretim Maliyetleri

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinde 2025 yılı için domates üretim maliyeti verilmiştir. Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü TAMSİS verilerine göre 2025 yılı verilerine göre Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinde 1 kg sofralık domatesin satış fiyatı 20 TL, 1 kg salçalık domatesin satış fiyatı 10 TL'dir. Sofralık domatestek dekar 3.897 kg, salçalık domatestek 10.442 kg olup bir dekar için toplam üretim maliyetleri sofralık domates 34.521,73 TL, salçalık domates 33.015,31 TL olarak belirlenmiştir. Sofralık domates toplam üretim değeri 77.940 TL, salçalık domates toplam üretim değeri 104.420 TL olarak belirlenmiştir. Kümede 1 dekar sofralık domates alanından elde edilen toplam net gelirin 43.418,27 TL, salçalık domatesin ise 71.404,79 TL olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 47. Sofralık ve Salçalık Domates Üretim Masrafları (TAMSİS, 2025)

Sofralık Domates		Salçalık Domates	
Masraf Unsurları	Masraflar (TL/da)	Masraf Unsurları	Masraflar (TL/da)
Fide	4.500	Fide	8.500
Gübre	2.905	Gübre	2.905
İlaç	3.000	İlaç	2.000
Su ve Enerji	2.180	Su ve Enerji	2.430
Dikim ve Arazi Sürüm	1.450	Dikim ve Arazi Sürüm	1.450
İşgücü	4.070	İşgücü	3.620
Hasat	7.000	Hasat	4.000
Nakliye-Taşıma	1.792	Nakliye-Taşıma	1.024
Diğer	7.624,73	Diğer	7.086,31
Masraf Toplamı	34.521,73	Masraf Toplamı	33.015,31

Tablo 48. Sofralık ve Salçalık Domates Üretiminden Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025)

Sofralık Domates				
Verim (kg/da)	Fiyat (TL/kg)	Toplam Üretim Değeri (TL/da)	Toplam Üretim Masrafları (TL/da)	Net Gelir (TL/da)
3.897	20	77.940	34.521,73	43.418,27
Salçalık Domates				
Verim (kg/da)	Fiyat (TL/kg)	Toplam Üretim Değeri (TL/da)	Toplam Üretim Masrafları (TL/da)	Net Gelir (TL/da)
10.442	10	104.420	33.015,31	71.404,79

7.1.2.4. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinde sebzeçilik GZFT analizi verilmiştir. Kümede sebze üretimi ve pazarlama ile ilgili olarak güçlü yönler, zayıf yönler fırsatlar ve tehditler ayrı ayrı aşağıda değerlendirilmiştir.

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinde iklim ve toprak koşullarının sebze yetiştiriciliğine uygun olması, iç ve dış pazarda talep gören çeşitlerin kümede yetiştiriliyor olması üretim potansiyeli açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Küme genelinde yürütülen sulama altyapı projeleri ağırlıklı olarak geniş tarım alanlarına hizmet edecek şekilde planlanmış olup, küçük ve parçalı arazi yapısına sahip işletmelerde bu altyapıdan yararlanma düzeyi sınırlı kalmaktadır. Bu durum, özellikle küçük aile işletmelerinin sulama sistemlerine erişimini kısıtlamakta ve sulu tarım uygulamalarının yaygınlaşmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, küçük ölçekli üreticilerin ihtiyaçlarına uygun kapalı ve basınçlı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması, tarla içi su dağıtım altyapısının geliştirilmesi ve kullanım etkinliğinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Bahse konu iyileştirmeler, su kaynaklarının daha verimli kullanılmasına katkı sağlayarak üretim verimliliğini artıracak ve sebze üretiminin sürdürülebilirliğini destekleyecektir. Sulama suyu kısıntısı veya altyapı eksikliğinden dolayı sulama suyuna erişimin sınırlı olması veya hiç olmaması sebze üretim alanlarının genişlemesini engelleyen en önemli altyapı sorununu oluşturmaktadır. Kümede bazı bölgelerde sebze yetiştiriciliğine çok uygun alanlar olmasına rağmen sulama suyu eksikliği nedeniyle üretim yapılamamaktadır.

Üreticilerin sahip olduğu alet ve ekipman yetersizliği, kümede sebze üretiminin gelişimini sınırlandıran temel zayıflıklardan biridir. Özellikle küçük aile işletmelerinin modern tarımsal mekanizasyon ekipmanlarına yeterli düzeyde sahip olmaması, üretim süreçlerinde insan iş gücüne olan bağımlılığı artırmaktadır. Toprak işleme, dikim, bakım, sulama, hasat ve hasat sonrası işlemlerin önemli bir kısmının manuel olarak gerçekleştirilmesi, hem üretim maliyetlerinin yükselmesine hem de iş gücü ihtiyacının artmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, tarım sektöründe iş gücü temininde yaşanan zorluklar ve işçilik maliyetlerindeki artış, üreticilerin üretim faaliyetlerini sürdürmesini güçleştirmektedir. Mekanizasyon düzeyinin yetersiz olması nedeniyle üretim süreçlerinde zaman kayıpları yaşanmakta, bazı uygulamalar optimum zamanda gerçekleştirilememekte ve bu durum ürün verimi ile kalitesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Sonuç olarak, alet ve ekipman eksikliği üreticilerin rekabet gücünü azaltmakta, üretim kapasitesinin artırılmasını sınırlandırmakta ve üreticilerin sebze yetiştiriciliğine yönelik motivasyonlarını olumsuz etkilemektedir.

Örtü altı üretimin yaygınlaşmasını sınırlayan temel faktörler; yüksek yatırım ve enerji maliyetleri, üreticilerin teknik bilgi eksikliği, küçük ve parçalı arazi yapısı, finansmana erişim zorlukları ve pazarlama altyapısındaki yetersizliklerdir. Bu kısıtlar nedeniyle bölgede örtü altı üretim istenilen düzeye ulaşamamaktadır.

İklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkabilecek sıcaklık dalgalanmaları ya da yağış rejimindeki değişiklikler yazlık sebze üretimini olumsuz etkileyebilecek tehditler olarak değerlendirilmiştir. Gerçekten de iklim değişikliği konusunda yapılan çeşitli araştırmalar ve projeksiyonlarda ortak görüş olarak, farklı derecelerde olsa da ortalama sıcaklıklarda bir artış, yıllık yağış miktarlarında azalma ve yağış rejiminde farklılaşmalar olacağı öngörülmektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığı ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin sebze yetiştiricilerine yönelik destekleme çalışmaları yeni sebzeçilik yapacak üreticiler için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Tablo 49. Sebze Üretimi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	• Sebze yetiştiriciliğine uygun agroekolojik koşulların bulunması • Kayseri ili sebze üretiminin önemli bir bölümünün kümede gerçekleştiriliyor olması. • Domates üretiminde önemli bir üretim kültürü ve bilgi birikiminin bulunması • Salçalık domates üretimi ve kuru domates işleme konusunda mevcut deneyimin olması • Yahyalı ilçesinde güçlü su kaynakları ve sulama potansiyelinin bulunması. • Yeşilhisar ilçesinde yoğun salçalık domates üretimi yapılması • Kayseri il merkezine ve bölgesel pazarlara yakınlık • Sebze üretiminde aile iş gücünün etkin şekilde kullanılabilmesi • Tarım ve Orman Bakanlığı ile yerel yönetimler tarafından uygulanan fide, eğitim ve destekleme programlarının bulunması
Z	• Üretimin büyük ölçüde küçük aile işletmeleri tarafından gerçekleştirilmesi • Üretim faaliyetlerinin önemli ölçüde öz tüketim odaklı olması • Ticari üretim hacminin istenilen seviyeye ulaşmamış olması • İşleme, paketlenme ve markalaşma altyapısının yetersiz olması • Modern ve kapalı sulama sistemlerinin yeterince yaygınlaşmamış olması • Küçük ve parçalı işletme yapısının mekanizasyon kullanımını zorlaştırması • Örtü altı üretim faaliyetlerinin sınırlı düzeyde kalması • Katma değerli ürün üretimi ve ürün çeşitliliğinin düşük olması • Yoğun talep gören gün kuru domates üretiminin kurutma sahası kısıtı nedeniyle istenilen seviyeye ulaşamaması

Tablo 50. Sebze Üretimi Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	- Kayseri il merkezinin yüksek nüfusu ve güçlü tüketim potansiyeli - Gıda sanayisi, oteller, restoranlar ve toplu tüketim işletmelerinden kaynaklanan sürekli talep - Kuru domates, salça ve diğer işlenmiş ürünlerde katma değer oluşturma imkanı - Basınçlı sulama sistemleri ve sulama altyapı yatırımlarının yaygınlaşması - Coğrafi işaret, markalaşma ve yöresel ürün geliştirme potansiyeli - Yenilenebilir enerji destekli modern sera yatırımlarının geliştirilebilmesi
T	- İklim değişikliğine bağlı kuraklık riskinin artması - Yer altı ve yer üstü su kaynakları üzerindeki baskının artması - Tarımsal girdi fiyatlarındaki yüksek artışlar - Gübre, mazot, zirai ilaç ve işçilik maliyetlerinin yükselmesi - Tarım sektöründe yaşanan nüfus ve genç nüfusun tarımdan uzaklaşması - Ürün fiyatlarındaki dalgalanmalar ve pazarlama belirsizlikleri - Küçük ölçekli işletmelerin rekabet gücünün azalması

Pazarlama sürecinde üreticiler açısından ürünlerin depolama imkanlarının sınırlı olması, hızlı nakit akışı ihtiyacı ve ürünlerin kısa sürede elden çıkarılma gerekliliği önemli belirleyiciler arasında yer almaktadır. Bu nedenle üreticiler, özellikle yüksek miktarda ürün elde ettikleri dönemlerde, ürünlerini toplu şekilde ve kısa sürede değerlendirebilmek amacıyla tüccar ve toptancılara satış yapmayı tercih etmektedir. Toptan satış modeli, üreticilere hızlı gelir elde etme imkanı sağlamakla birlikte, ürünlerin katma değerli şekilde değerlendirilmesini ve üreticilerin pazarlık gücünü sınırlandırabilmektedir. Kayseri ili sebze arz-talep dengesi açısından değerlendirildiğinde, yaklaşık 1,5 milyonluk nüfusu ile önemli bir tüketim merkezi konumundadır. Buna ilave olarak gelişmiş gıda sanayisi, oteller, restoranlar ve toplu tüketim işletmelerinin varlığı sebze talebini önemli ölçüde artırmaktadır. Mevcut durumda sebze tüketiminin büyük bir bölümü Antalya, Mersin, Adana, Konya ve Niğde gibi üretim merkezlerinden karşılanmakta olup, il içi üretim düzeyi bu talebi karşılamakta yetersiz kalmaktadır. İç ve dış pazarlarda sebze ürünlerine yönelik talebin artış eğiliminde olması, sektörel gelişim açısından önemli bir fırsat alanı oluşturmaktadır. Bu durum, yerel üretimin artırılması ve değer zincirinin güçlendirilmesi açısından stratejik bir avantaj sunmaktadır. Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi, merkez tüketim pazarlarına görece uzak bir konumda bulunmasına rağmen güçlü karayolu ulaşım altyapısı sayesinde pazarlara erişim açısından önemli bir lojistik avantaja sahiptir. Mevcut ulaşım bağlantıları, ürünlerin hızlı ve etkin şekilde pazara ulaştırılmasını mümkün kılmaktadır. Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi ise sebze üretimi bakımından nispeten düşük bir üretim hacmine sahip olmakla birlikte, mevcut durumda iç ve dış pazarlara entegre olmuş, işleyen ve geliştirmeye açık pazarlama mekanizmalarına sahiptir. Ayrıca bölgede üretilen sebzeler, pazarın talep ettiği çeşit ve kalite standartlarına uygunluk göstermekte olup, bu durum kümenin rekabet gücünü artıran önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bölgede ulusal pazara yönelik olarak kuru domates üretimi gerçekleştirilmektedir. Yerel belediyeler tarafından sağlanan desteklerle üretim potansiyelinin artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmekle birlikte, bu desteklerin mevcut üretim kapasitesini istenilen düzeye ulaştırmada yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu

durum, daha geniş pazarlara erişimin önündeki en önemli kısıtlayıcı faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, kuru domates üretiminde sürdürülebilir bir büyüme sağlanabilmesi için üretim kapasitesinin artırılması, işleme ve paketlenme altyapısının güçlendirilmesi ve pazarlama ağlarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

7.1.2.5. Tedbirler

Yapılan analizler ışığında Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesinde genel olarak sebze pazarı ulaşım altyapısı ve pazarlama mekanizmaları ile ilgili çok büyük problemlerin olmadığı ancak pazar mekanizmalarında geliştirmeye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu gelişimin, kümedeki uygun çeşit ve kalitede ürün arzına paralel olarak, pazarın kendi iç dinamikleri ile sağlanabileceği öngörülmektedir. Bununla birlikte özellikle sebze üretim süreçlerinde altyapı eksiklikleri, sulama problemleri, üretim miktarının yetersizliği veya çiftçi bilgi becerilerindeki eksiklikler gibi iyileştirmeye muhtaç hususlar bulunmaktadır.

Proje kapsamında kümede sebze üretiminde bir yoğunlaşma ve kümelenme yaratmak amacıyla üretim ve pazarlama kanallarının iyileştirilmesine yönelik alınması gereken tedbirler aşağıda sıralanmıştır.

Kümelenmeyi Kolaylaştırıcı Faaliyet

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi kapsamında, Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerini kapsayan Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde yürütülmesi planlanan kümelenmeyi kolaylaştırıcı faaliyetler; üreticiler, kamu kurumları, özel sektör temsilcileri, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlar arasında iş birliği ve koordinasyonun güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda gerçekleştirilecek Çok Paydaşlı Platform toplantıları, tanıtım ve görünürlük faaliyetleri ile paydaşlar arasında bilgi paylaşımının artırılması, ortak sorunlara ortak çözümler geliştirilmesi ve küme bilincinin oluşturulması hedeflenmektedir. Söz konusu faaliyetler, küme içerisinde güvene dayalı ilişkilerin geliştirilmesine, ortak hareket etme kültürünün yaygınlaştırılmasına ve değer zinciri aktörleri arasındaki bağların güçlendirilmesine hizmet edecektir. Böylece bölgede üretimi yapılan kuru domates ve salça başta olmak üzere yerel ürünlerin markalaşma süreçlerinin desteklenmesi, pazar bağlantılarının güçlendirilmesi ve kümelenme yaklaşımı doğrultusunda rekabet gücünün artırılması amaçlanmaktadır.

Kümelenmeyi Destekleyen Altyapı Çalışmaları

Kayseri ilinde genel olarak ulaşım imkanları gelişmiştir. Merkezde bulunan meyve sebze hali için ulaşım sıkıntısı bulunmamaktadır. Ancak mevcut sebze üretiminin sınırlı olması nedeniyle üretim büyük ölçüde yerel düzeyde tüketilmekte ve küme içi pazarlama kanallarıyla değerlendirilmektedir. Salçalık domates üretim miktarının artırılması durumunda, il merkezinde bulunan hale ulaştırılan ürün miktarında da artış meydana gelecek ve buna bağlı olarak sanayiye yönelik fabrikasyon işleme oranı yükselme eğilimi gösterecektir. Bu süreç, hem katma değerli ürün üretimini artıracak hem de üreticilerin pazara erişimini güçlendirecektir. İl genelinde mevcut taze sebze pazarlama kanalları üzerinden satışa sunulması ve bu dağıtım ağına dahil edilmesi planlanmaktadır. Bu duruma ilaveten kümede en yüksek üretim potansiyeline sahip olan salçalık domatesten elde edilen işlenmiş ürünler için üretim miktarının artması ile pazarlama olanaklarının geliştirilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Kümede ticari ölçekte üretimi

gerçekleştirilen kuru domates için güneşte kurutma amacıyla geniş ve uygun üretim alanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Kuru domates üretiminde doğal güneşleme yöntemi yaygın olarak tercih edildiğinden, ürünün hijyenik koşullarda serilerek kurutulabileceği, yeterli güneşlenme süresine sahip açık alanların bulunması üretim kalitesi açısından kritik öneme sahiptir. Mevcut durumda üretim alanlarının sınırlı olması, kurutma kapasitesini kısıtlamakta ve üretim hacminin artışı engellemektedir. Bu nedenle, kurutma alanlarının genişletilmesi ve standartlara uygun kurutma altyapısının geliştirilmesi, hem üretim miktarının artırılmasına hem de ürün kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu tür yatırımlar, kuru domates üretiminin ticari sürdürülebilirliğini güçlendirecek ve pazarlama kapasitesini artıracaktır.

Altyapıya yönelik tedbirler kapsamında, sebze üretim alanlarında sulama altyapısının güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Mevcut sulama iletim kanallarında hasarlı ve işlevini yitirmiş bölümlerin onarılması veya yenilenmesi, üretim alanlarında yaşanan su kısıtlarını azaltacaktır. Ayrıca, sulama imkanı bulunmasına rağmen altyapı yetersizliği nedeniyle üretim yapılamayan alanlarda yeni su iletim hatlarının kurulması, yeni üretim sahalarının açılmasına katkı sağlayacaktır. Uygun bölgelerde ise birden fazla üreticiye hizmet verebilecek küçük ve orta ölçekli su depolama yapılarının (fizibilite çalışmalarına bağlı olarak betonarme havuz vb.) tesis edilmesi, sulama döneminde yaşanan su sıkıntısını giderecek ve üretim alanlarının geliştirilmesine imkan sağlayacaktır. Kümede bulunan ilçelerin sulama potansiyelleri açısından kaynakları farklılık göstermektedir. Yahyalı İlçesi yüzey suyu açısından zenginlik gösterirken, Yeşilhisar İlçesi yer altı suyu açısından zenginlik göstermektedir. Ancak parçalı yapıya sahip küçük aile işletmeleri açısından modern kapalı sulama sistemlerine ulaşılması gerekliliği ile sulama altyapısı revize edilecektir.

Çiftçilerin Beceri ve Organizasyonu

Çiftçilere yönelik eğitim çalışmaları, sebze yetiştiriciliğinin tekniğine uygun şekilde yapılmasını sağlamak ve üreticilerin bilgi ve becerilerini geliştirmek açısından önemlidir. Bu kapsamda pazar değeri yüksek üretimin artırılması hedeflenmektedir. Eğitimler; teorik anlatımların yanı sıra demonstrasyonlar, çiftçi gezileri ve odak grup toplantıları ile desteklenecektir. Ayrıca üreticilerin üretim teknikleri yanında işletme yönetimi, finansal planlama ve pazarlama konularında da gelişimlerine katkı sağlanacaktır.

Eğitim yayım çalışmaları süresince sebze üreticilerinin organizasyon becerilerinin geliştirilmesine ayrıca önem verilecektir. Bu sayede üreticilerin orta vadede kooperatif veya üretici birliği şeklinde örgütlenmesi, gerek üretim gerekse pazarlama süreçlerinde daha güçlü bir üretici profili oluşturulması sağlanacaktır. Kümede ev tipi salça üretimi yapan üreticilerin, fabrikasyon üretim süreçlerini yerinde gözlemleyerek bilgi ve deneyim kazanmalarını sağlamak amacıyla büyük üretim merkezlerine inceleme gezileri planlanmıştır.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi:

Örtü altı ve sebze yetiştiriciliği alanında faaliyet gösteren veya bu alana yönelmesi planlanan gençlerin, modern üretim tekniklerini öğrenerek uygulanabilir tarımsal faaliyetler gerçekleştirebilmeleri amacıyla temel teknik eğitimler verilmesi planlanmaktadır. Bu eğitimler ile gençlerin sebze üretiminde bilgi ve beceri düzeylerinin artırılması ve

sürdürülebilir üretim modellerinin benimsenmesi hedeflenmektedir. Eğitim süreci yalnızca teorik bilgi ile sınırlı kalmayacak; demonstrasyon uygulamaları ile desteklenecek ve gençlerin üretim süreçlerini yerinde gözlemleyerek öğrenmeleri sağlanacaktır. Bu kapsamda sera veya açık alan sebze bahçesi kurulumları gerçekleştirilerek uygulamalı öğrenme ortamları oluşturulacaktır. Bu kapsamda, üretim açısından örnek teşkil eden illere ve işletmelere düzenlenecek teknik geziler ile üreticilerin bilgi ve deneyim düzeylerinin artırılması hedeflenmektedir.

Ayrıca üretimin teşvik edilmesi amacıyla sulama sistemleri, üretim ekipmanları, fide ve tohum desteği sağlanacaktır. Çapa, gölge tülü, çit uygulamaları, salça çekme makineleri ve kaynatma kazanları salça üretim ekipmanları gibi temel tarımsal ekipmanların temini ile üretim süreçlerinin modernizasyonu desteklenecektir. Bu destekler kapsamında, hibe uygulama kılavuzunda belirtilen oranların altında kalmayacak şekilde genç üreticilerin iş planlarına dayalı projeleri desteklenecektir. Gençler, aldıkları eğitimler doğrultusunda hazırlayacakları projelerle örtü altı veya açıkta sebze yetiştiriciliği alanında üretime yönlendirilecek ve böylece hem üretim kapasitesinin artırılması hem de kırsalda genç istihdamının güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

Küme içerisinde yerleşik bireysel yatırımcıların üretim altyapılarının geliştirilmesini amaçlayan bu tedbir çerçevesinde yeni sebze alanlarının oluşturulması amaçlanmaktadır. Fide-tohum desteği, tel çit uygulaması, gölge tülü, bahçe içi damla sulama sistemi, malç naylonu, çapa makinesi, pülverizatör vb. üretim aşamasında kullanılacak olan makineler ve ev tipi salça üretimi için gerekli olan salça çekme makinesi, kaynatma kazanı gibi ekipmanlar ile 250-500 m² büyüklüğünde seralar içeren sebze bahçesi kurmak isteyen çiftçiler, projede yer alan bu destekleme mekanizması çerçevesinde destekleneceklerdir.

Bireysel kullanıma yönelik olarak betonarme veya geomembran havuzların (proje uygulama sürecinde yapılacak fizibilite çalışmasına göre en uygun yöntem belirlenecektir) kurulması planlanmaktadır. Bireysel yatırımların desteklenmesi, eş finansman esasına dayalı bir model olup, kümelenme yatırım ortaklığı programından faydalanmak isteyen çiftçilerin belirlenen oranda nakdi katkı sağlaması şartına bağlı olacaktır.

Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alımı

Kümede ticari ölçekte üretimi gerçekleştirilen kuru domatesin katma değerinin artırılması ve pazarda rekabet gücünün güçlendirilmesi amacıyla coğrafi işaret tescil sürecinin başlatılması planlanmaktadır. Bu kapsamda ürünün üretim yöntemi, kalite özellikleri ve yöreye özgü karakteristikleri tanımlanarak resmi tescil süreci yürütülecektir. Coğrafi işaret tescilinin alınması ile birlikte, kuru domatesin menşeinin korunması sağlanacak, ürünün taklit edilmesinin önüne geçilecek ve tüketici nezdinde güvenilirliği artırılabilecektir. Aynı zamanda bu süreç, ürünün ulusal ölçekte tanınırlığını ve markalaşmasını destekleyerek daha geniş pazarlara erişimini mümkün kılacaktır. Böylece üreticilerin gelir düzeyinin artırılması ve bölgenin tarımsal kimliğinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

7.1.2.6. Beklenen Çıktılar

Kümede sınırlı düzeyde gerçekleştirilen sebze üretiminin artırılması, sulama altyapısında yapılacak rehabilitasyon çalışmaları ile sulanabilir alanların genişletilmesi ve birim alandan elde edilen verimin yükseltilmesi projenin temel çıktıları arasında yer almaktadır. Bu kapsamda modern üretim tekniklerinin uygulanması, uygun mekanizasyonun kullanımı, sulama altyapısının iyileştirilmesi ve kaliteli tarımsal girdilerin yaygınlaştırılması ile üretim maliyetlerinin azaltılması ve sürdürülebilir üretim yapısının oluşturulması hedeflenmektedir.

Üreticilerin sebze yetiştiriciliği konusundaki bilgi ve teknik kapasitelerinin geliştirilmesi sayesinde üretim kayıplarının azaltılması, ürün kalitesinin artırılması ve ürünlerin pazarda talep edilen standartlara ulaşması beklenmektedir. Proje sonucunda, küme genelinde sebze üretiminin ekonomik cazibesinin artması, tarımsal gelir seviyelerinin yükselmesi ve hedef gruplar için yeni istihdam olanaklarının oluşması öngörülmektedir. Ayrıca yerel pazarların sebze ihtiyacının daha güvenli ve düzenli bir şekilde karşılanması sağlanarak, bölgenin üretim potansiyelinin daha etkin kullanılması mümkün olacaktır.

Kurutma alanlarında gerçekleştirilecek altyapı iyileştirmeleri ile kuru domates üretim kapasitesinin artırılması, ürün kalitesinin standart hale getirilmesi ve üretim sürecinin daha hijyenik koşullarda yürütülmesi sağlanacaktır. Bu sayede kuru domates üretiminin kümede katma değeri yüksek, sürdürülebilir ve rekabetçi bir üretim alanı haline gelmesi ve bölgesel ölçekte öncü bir ürün konumuna ulaşması beklenmektedir.

Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinde tarımsal üretim altyapısının güçlendirilmesi, modern üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması, sulama imkanlarının iyileştirilmesi ve pazarlama kapasitesinin geliştirilmesi sonucunda daha verimli, rekabetçi ve sürdürülebilir bir sebze üretim yapısının oluşturulması hedeflenmektedir.

07.1.3

Öncelik 3: Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretiminin Geliştirilmesi

7.1.3. Öncelik 3: Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretiminin Geliştirilmesi

Yumuşak çekirdekli meyveler, *Rosaceae* familyasının *Malinae* alt oymağına ait çiçekli bitkiler tarafından üretilen bir meyve türüdür. Yumuşak çekirdekli meyveler, içinde birden fazla küçük tohum bulunan merkezi bir çekirdekten oluşur. Bu çekirdek, sert bir zarla çevrelenmiş olup, dış kısmı yenilebilir etli bir tabakayla kaplıdır. Yumuşak çekirdekli meyve ağaçları yaprak döken olup, kış aylarında soğuk sıcaklıkların etkisiyle uyku dönemine girer ve ilkbaharda bu uyku dönemi kırılır.

En çok bilinen yumuşak çekirdekli meyveler arasında elma, armut ve ayva yer alır. Türkiye'deki meyve sektörünün bir alt bileşeni olan yumuşak çekirdekli meyveler sektörü uluslararası ticarette karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz sektörlerden birisidir. Yumuşak çekirdekli meyvelerin üretim ve ticaretinde avantajlı olmamızın en önemli nedenleri arasında, ülkemizin uygun iklim ve coğrafik koşullara sahip olmasıdır. Türkiye'nin yumuşak çekirdekli meyvelerle ilgili yürüttüğü dış ticaretin önemli bir kısmı Avrupa Birliği ile yürütülmektedir. Türkiye yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliği için çok uygun ekolojik koşullara sahip olması, bu grup içerisinde önemli bir üretici ülke konumuna getirmektedir. 2024 yılı verilerine göre elma yetiştiriciliğinde 4.685.316 dekar alanda, 9.788.076,32 ton elma üretimi yapıldığı, armut yetiştiriciliğinde 1.359.356 dekar alanda, 27.638.954,63 ton armut üretimi yapıldığı, ayva yetiştiriciliğinde 74.317 dekar alanda, 695.474,15 ton ayva üretimi yapıldığı görülmektedir (FAOSTAT, 2024).

Tablo 51. Dünya Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi (FAOSTAT,2021-2024)

Ürün	2021 Yılı Dünya Üretim Miktarı (ton)	2021 Yılı Dünya Üretim Alanı (da)	2022 Yılı Dünya Üretim Miktarı (ton)	2022 Yılı Dünya Üretim Alanı (da)	2023 Yılı Dünya Üretim Miktarı (ton)	2023 Yılı Dünya Üretim Alanı (da)	2024 Yılı Dünya Üretim Miktarı (ton)	2024 Yılı Dünya Üretim Alanı (da)
Elma	93.718.173,69	4.695.846	95.594.342,32	4.652.263	97.431.609,58	4.599.548	97.880.076,32	4.685.316
Armut	25.647.258,31	1.335.125	26.347.744,4	1.331.522	26.530.374,02	1.327.723	27.638.954,63	1.359.356
Ayva	703.713,43	76.096	702.380,93	74.432	697.986,91	74.404	695.474,15	74.317

Yumuşak çekirdekli ürünlerin üretimi gerek ülkemizde gerekse uluslararası alanda önemli bir artış eğiliminde bulunmaktadır. Elma, armut, ayva ve benzeri ürünlerin üretimin artışının nedenleri arasında insan sağlığı açısından faydalı bir gıda türüdür. Yumuşak çekirdekli meyvelerin üretim miktarlarındaki artış eğilimi dış ticaret de yansıtmaktadır. Dünyada ve ülkemizde önemli bir tarımsal ürün olan yumuşak çekirdekli meyvelerin üretimin desteklenmesi gerekmektedir.

Elma

Elma, Dünya genelinde en yaygın yetiştirilen meyve türlerinden biri olup, hem taze tüketim hem de işleme sanayi açısından stratejik öneme sahip bir üründür. Küresel ölçekte geniş bir coğrafyada yetiştirilen elma, yüksek ekonomik değeri ve ticaret hacmi nedeniyle meyvecilik sektörünün en önemli ürünleri arasında yer almaktadır. Dünyada yaklaşık 97,8 milyon ton elma üretimi gerçekleştirilmiştir. Dünya elma üretiminde Çin açık ara lider konumda olup 51,3 milyon tonluk üretim miktarı ile küresel üretimin yarısından fazlasını karşılamaktadır. Çin'i sırasıyla 4,9 milyon ton üretim ile Amerika Birleşik Devletleri ve 2.286.700 ton üretim ile Türkiye takip etmektedir (TÜİK, 2025).

Böylece Türkiye, Dünya elma üretiminde üçüncü sırada yer alarak küresel ölçekte önemli üretici ülkeler arasında konumunu korumaktadır. Çin, ABD ve Türkiye'nin ardından Polonya, Hindistan, İtalya, İran, Rusya Federasyonu, Fransa ve Özbekistan Dünya elma üretiminde öne çıkan diğer ülkeler arasında yer almaktadır.

2024 yılı itibarıyla Dünya elma üretiminin önemli bir bölümü Asya kıtasında gerçekleştirilmekte olup, toplam üretimin yaklaşık üçte ikisi bu bölgede yoğunlaşmaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri ise toplam 11,5 milyon tonun üzerindeki üretimleriyle Dünya elma sektöründe önemli bir üretim merkezi olmayı sürdürmektedir. Ülkemiz elma ihracat ve ithalat bakımından önemli bir yere sahip olup, 2024 yılı verilerine göre 10.247.081 dolar ihracat ve 143.287 dolar ithalat rakamları ile ekonomiye önemli ölçüde gelir sağlamaktadır (TÜİK, 2024).

Elma, Dünya meyve ticaretinde en fazla işlem gören ürünlerden biri olup uluslararası ticarete önemli bir paya sahiptir. Çin, yüksek üretim kapasitesi sayesinde Dünya elma ihracatında da önemli bir konuma sahipken, Avrupa Birliği ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri, Şili, İtalya ve Fransa küresel elma ticaretinin başlıca aktörleri arasında yer almaktadır. Özellikle Almanya, Birleşik Krallık ve Rusya Federasyonu gibi ülkeler yüksek tüketim düzeyleri nedeniyle önemli ithalat pazarları olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 52. Türkiye Elma İhracat ve İthalat Verileri (ABD Doları) (TÜİK, 2024)

Yıl	Elma	
	İhracat	İthalat
2020	9.406.209	68.946
2021	10.275.205	23.253
2022	8.971.248	40.165
2023	9.346.136	293.900
2024	10.247.081	143.287

Türkiye, sahip olduğu ekolojik avantajlar, geniş üretim alanları ve artan modern meyvecilik yatırımları sayesinde Dünya elma sektöründeki konumunu güçlendirmektedir. Son yıllarda modern bahçe tesislerinin yaygınlaşması, bodur ve yarı bodur anaç kullanımının artması, soğuk hava depolama kapasitesinin gelişmesi ve ihracata yönelik çeşitlerin yaygınlaştırılması ile birlikte sektörün rekabet gücü yükselmektedir. Bu durum, yumuşak çekirdekli meyve üretiminin geliştirilmesini amaçlayan projeler açısından önemli fırsatlar sunmaktadır.

EKK-3 Kümesi açısından değerlendirildiğinde, Dünya ve Türkiye elma sektöründeki büyüme eğilimi, bölgenin yumuşak çekirdekli meyve üretim potansiyelinin artırılması için önemli bir fırsat oluşturmaktadır. Bölgenin uygun iklim ve toprak koşulları, ulaşım avantajları ve mevcut pazarlama kanalları dikkate alındığında, modern üretim teknikleri ve altyapı yatırımları ile desteklenen elma yetiştiriciliğinin kırsal gelirlerin artırılmasına, istihdamın geliştirilmesine ve bölgesel kalkınmaya önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Tablo 53. Türkiye Elma Üretim Alanı ve Üretim Miktarları (TÜİK, 2022-2025)

Ürün	2022 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2022 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)	2023 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2023 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)	2024 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2024 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)	2025 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2025 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)
Elma	4.817.500	1.709.408	4.602.517	1.674.374	4.420.185	1.653.191	2.286.700*	1.629.608

*2025 yılında ülkemizde ve bölgede yaşanan zirai don olayı nedeni ile 2025 yılı üretim verileri ortalama verilerin altındadır.

Armut

Armudun anavatanı elma gibi Avrasya'dır. Armut elmadan sonra Dünya çapında en fazla yetiştirilen ve tüketilen yumuşak çekirdekli meyvelerendir. *Pyrus communis* L. türü meyve yetiştirme teknikleri açısından en önemli armut türlerinden biridir. Bugüne kadar birçok tür tanımlanmış olmasına rağmen 13 tür meyve gelişiminde hem çeşit oluşumunda hem de anaç olarak kullanımlarında giderek daha önemli hale gelmektedir. Bu tür Orta ve Doğu Avrupa'dan Anadolu, Kafkaslar ve Türkistan'a kadar geniş bir alana yayılmış ve kültüre alınan armut çeşitlerimizin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Türün orijinlerinden olduğu bilinen ve önemli genetik kaynaklarından biri olarak kabul edilen Anadolu'da, yerel olarak, yazlık ve kışlık standart veya yerel olmak üzere çeşitli ekolojilere uygun 600'den fazla armut çeşidi yetiştirilmektedir.

Tablo 54. Türkiye Armut İhracat ve İthalat Verileri (ABD Doları) (TÜİK, 2024)

Yıl	Armut	
	İhracat	İthalat
2020	9.554.504	15.799
2021	14.308.662	7.286
2022	11.429.974	216.651
2023	12.494.541	58.478
2024	15.823.959	107.028

Armut, Dünya genelinde yaygın olarak yetiştirilen ve hem taze tüketim hem de işleme sanayinde değerlendirilen önemli yumuşak çekirdekli meyve türlerinden biridir. Son yıllarda artan tüketici talebi, depolama ve pazarlama olanaklarının gelişmesiyle birlikte Dünya armut üretimi istikrarlı bir büyüme göstermektedir.

FAOSTAT'ın güncel verilerine göre Dünyada armut üretimi 2024 yılında yaklaşık 27,6 milyon ton seviyesine ulaşmıştır. Dünya armut üretiminde Çin açık ara lider konumda olup yaklaşık 19 milyon tonluk üretim ile küresel üretimin yaklaşık %70'ini gerçekleştirmektedir. Çin'i sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin ve Türkiye takip etmektedir. Türkiye 2025 yılında yaklaşık 424.900 tonluk armut üretimi ile Dünyanın önde gelen armut üreticileri arasında yer almakta ve küresel üretimin yaklaşık %2,3'ünü karşılamaktadır (TÜİK, 2025).

Dünya armut üretim alanları incelendiğinde, üretimin büyük ölçüde Çin'de yoğunlaştığı görülmektedir. Çin yaklaşık 986 bin hektarlık üretim alanı ile Dünya armut üretim alanlarının önemli bir bölümünü oluştururken, Hindistan, Türkiye, Arjantin ve İtalya diğer önemli üretici ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye yaklaşık 25 bin hektarlık armut üretim alanına sahip olup Dünya armut üretim alanlarının yaklaşık %2'sini oluşturmaktadır. Ülkemiz armut ihracat ve ithalat

bakımından önemli bir yere sahip olup, 2024 yılı verilerine göre 15.823.959 dolar ihracat ve 107.028 dolar ithalat rakamları ile ekonomiye önemli ölçüde gelir sağlamaktadır (TÜİK, 2024).

EKK-3 Kümesi açısından değerlendirildiğinde, bölgenin ekolojik koşulları armut yetiştiriciliği için uygun özellikler göstermektedir. Modern bahçe tesislerinin kurulması, kaliteli çeşitlerin yaygınlaştırılması, sulama altyapısının geliştirilmesi ve üreticilerin teknik kapasitelerinin artırılması yoluyla armut üretiminin geliştirilmesi mümkündür. Bu durum, bölgedeki yumuşak çekirdekli meyve üretiminin çeşitlendirilmesine, üretici gelirlerinin artırılmasına ve kırsal kalkınma hedeflerine katkı sağlayacaktır.

Tablo 55. Türkiye Armut Üretim Alanı ve Üretim Miktarları (TÜİK, 2022-2025)

Ürün	2022 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2022 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)	2023 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2023 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)	2024 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2024 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)	2025 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2025 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)
Armut	551.086	237.063	534.513	227.259	630.500	222.584	424.900	220.802

Ülkemizin 2010 yılında 202.524 da olan armut üretim alanı, 2025 yılında 220.802 da'a yükselmiştir. Üretim miktarı da benzer şekilde bir seyir izlemiştir. 2010 yılında 380.003 ton olan armut üretim miktarı 2025 yılında 424.900 tona ulaşmıştır (TÜİK, 2025).

Birim alana verimin yaklaşık 1,79 ton/da olduğu Dünya armut üretiminde birim alana daha yüksek verim alan Avusturya, Hollanda, Belçika, ABD, Şili, Yeni Zelanda, Arjantin gibi ülkeler yetiştiricilikte modern meyvecilik tekniklerini kullanmaktadır. Ülkemizin birim alana armut üretimi (2,09 ton/da) Dünya ortalamasının üzerinde olmasına rağmen üretim alanı az olan ülkelerin hala gerisinde kalmaktadır. Yetiştiricilikte ileri olan ülkeler özellikle birim alana verimin daha yüksek olduğu bodur ya da yarı bodur anaç kullanımına önem vermişlerdir. Özellikle bu amaçla farklı ayva ve armut klon anaçlarının kullanımı her geçen gün yaygınlaşmaktadır.

Ayva

Ayva (*Cydonia oblonga* Mill.), yumuşak çekirdekli meyve türleri içerisinde ekonomik değeri yüksek, taze tüketim ve sanayi kullanımına uygun önemli bir meyve türüdür. Meyve suyu, reçel, marmelat, tatlı ve çeşitli işlenmiş ürünlerin üretiminde değerlendirilmesi nedeniyle Dünya genelinde talep gören ürünler arasında yer almaktadır. Ayrıca uzun depolama süresi, yüksek besin değeri ve işleme sanayine uygunluğu ayva yetiştiriciliğinin önemini artırmaktadır. Türkiye, Dünya ayva üretiminde uzun yıllardır ilk sıralarda yer almakta olup, üretim miktarı bakımından lider ülkelerden biridir. Batı Asya'nın (Kafkasya, Türkiye ve İran) doğal bitkisidir. Türkiye ayva yetiştiriciliği bakımından oldukça uygun ekolojik koşullara sahiptir. Dünya ayva üretimi 2024 yılı verilerine göre 74.317 hektar alanda üretim yapıldığı, Dünya ortalama verimi 9.358,2 kg olduğu görülmektedir. FAOSTAT verilerine göre Dünya ayva üretiminde Türkiye ilk sırada yer almaktadır. Türkiye yaklaşık 203.186 tonluk üretim miktarı ile Dünya ayva üretiminin lider ülkesi konumundadır. Türkiye'yi 116.514,3 ton üretim ile Çin, 90.108,9 ton üretim ile İran ve 85.074,2 ton üretim ile Özbekistan takip

etmektedir. Bu veriler, Türkiye'nin Dünya ayva üretimindeki güçlü konumunu ve sektörün gelişme potansiyelini açıkça ortaya koymaktadır (FAOSTAT, 2024).

Tablo 56. Dünya Ayva Üretiminde Önde Gelen Ülkeler (TÜİK, 2024)

Sıra	Ülke	Üretim Miktarı (ton)
1	Türkiye	203.186
2	Çin	116.514,3
3	İran	90.108,9
4	Özbekistan	85.074,2

Türkiye'nin Dünya üretimindeki liderliği; uygun iklim koşulları, geniş üretim alanları, yetiştiricilik deneyimi ve iç pazar talebinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte ayva üretiminin önemli bir bölümü iç piyasada değerlendirilmekte olup, işleme sanayinde yoğun olarak kullanılmaktadır.

EKK-3 Kümesinde yumuşak çekirdekli meyve üretiminin geliştirilmesi kapsamında ayva yetiştiriciliği önemli bir alternatif üretim kolu olarak değerlendirilmektedir. Bölgenin iklim ve toprak koşulları ayva yetiştiriciliği açısından uygun özellikler taşımakta olup, üretimin yaygınlaştırılması ile çiftçi gelirlerinin artırılması, üretim deseninin çeşitlendirilmesi ve pazara sunulan ürün portföyünün genişletilmesi mümkün olacaktır. Özellikle modern bahçe tesislerinin kurulması, sertifikalı fidan kullanımının artırılması ve üreticilere yönelik teknik eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ile ayva üretiminde verim ve kalite artışı sağlanabileceği öngörülmektedir.

Bu nedenle proje kapsamında ayva yetiştiriciliğinin demonstrasyon çalışmaları, yeni bahçe kurulumları ve genç çiftçi destekleri aracılığıyla teşvik edilmesi, bölgedeki yumuşak çekirdekli meyve sektörünün gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır.

Tablo 57. Türkiye Ayva İhracat ve İthalat Verileri (ABD Doları) (TÜİK, 2024)

Yıl	Ayva	
	İhracat	İthalat
2020	8.322.403	19.138
2021	8.860.322	6.891
2022	7.015.117	28.093
2023	9.313.873	16.388
2024	9.927.712	56.824

Ayva üretiminde gerek iklim gerekse uygun doğal yapıya sahip Türkiye ayva üretiminde Dünyanın önde gelen ülkelerinin başında gelmektedir. Türkiye'deki ayva verimliliği Dünya ortalamasının yaklaşık 3,6 katıdır. Bu verimlilik oranıyla Türkiye Dünya sıralamasında İsviçre'den sonra ikinci sırada yer almaktadır. Dünyadaki ayva ihracatının %89'u Türkiye, Hollanda, İspanya, Yunanistan ve Avusturya tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye Dünyanın en büyük ayva ihracatçısı konumundadır. Dünyadaki ayva ihracatının yaklaşık %41,4'ü Türkiye tarafından yapılmıştır. Günümüzde meyve bahçelerinden başarılı bir üretim ve yüksek ekonomik getiri elde etmek için bahçelerde modern

yetiştirme teknolojilerinin tesislerde uyumu önemlilik arz etmektedir. Bahçelerde birim alandan elde edilen ürünün miktar ve kalitesini arttırmak, aynı zamanda birim ürün maliyetlerini düşürmek rekabet açısında önem arz etmektedir.

7.1.3.1. Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi

EKK-3 Kalkınma Kümesi; Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerini kapsamaktadır. Yahyalı İlçesinde proje kapsamında bulunan mahalle sayısı 24, mahallelerde yaşayan nüfus 9.122 kişi, İlçe ortalama 1.200 metre rakımdadır. Çiftçi Kayıt Sistemi kayıtlarına göre toplam üretici sayısı 2.412, kadın üretici sayısı 151, genç üretici sayısı 252, 1. hedef grubumuz olan 5 dekara kadar üretim yapan üretici sayısı 125, 2. hedef grubumuz olan 5 ile 10 dekar arasında üretim yapan üretici sayısı 213 kişi olduğu görülmektedir. Yeşilhisar İlçesinde proje kapsamında bulunan mahalle sayısı 18, mahallelerde yaşayan nüfus 4.323, İlçemiz ortalama 1.300 metre rakımdadır. ÇKS kayıtlarına göre toplam üretici sayısı 2.802, kadın üretici sayısı 235, genç üretici sayısı 436, 1. hedef grubumuz olan 5 dekara kadar üretim yapan üretici sayısı 143, 2. hedef grubumuz olan 5 ile 10 dekar arasında üretim yapan üretici sayısı 142 kişi olduğu görülmektedir (ÇKS, 2024).

EKK-3 kalkınma kümesi, Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinden oluşmakta olup, yumuşak çekirdekli meyve üretimi açısından EKK-1 ve EKK-2 kümelerinden farklı bir yapıya sahiptir. Bölge, özellikle elma üretiminde uzmanlaşmış olup, yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı önemli üretim merkezlerinden biridir. Son yıllarda tarım sektöründe yaşanan teknolojik gelişmeler ve modern üretim tekniklerinin yaygınlaşmasıyla birlikte, bölgede geleneksel meyvecilik anlayışı yerini bodur ve yarı bodur anaçlarla kurulan modern meyve bahçelerine bırakmaya başlamıştır. Ancak özellikle bodur meyvecilik sistemlerinde ilk tesis maliyetlerinin yüksek olması, üreticilerin bu sisteme geçişini sınırlandırmaktadır. Buna karşılık yarı bodur meyvecilik sistemleri, daha düşük yatırım maliyetleri ve uygun ekonomik koşulları nedeniyle bölgede daha fazla tercih edilmekte ve yeni bahçe tesislerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Her ne kadar klasik meyve bahçelerinden modern bahçe sistemlerine dönüşüm istenilen seviyeye ulaşmamış olsa da, bölgede bu yönde önemli gelişmeler yaşanmakta ve üreticiler modern meyvecilik uygulamalarına yönelmektedir. Bu dönüşümün desteklenmesi, hem birim alandan elde edilen verimin artırılması hem de ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet gücünün yükseltilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

EKK-3 kümesi, sahip olduğu üretim kapasitesi, uygun iklim koşulları ve üretici tecrübesi sayesinde özellikle elma üretiminde bölgesel bir merkez konumundadır. Bölgede üretilen elmanın yaklaşık %25'i meyve suyu sanayinde değerlendirilirken, geri kalan %75'lik kısmı iç piyasa ve ihracat kanalları aracılığıyla pazarlanmaktadır. Kümede faaliyet gösteren üretici ve ihracatçı işletmeler tarafından başta Rusya, Irak, İran, Libya, Lübnan, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Katar, Hindistan ve Suriye olmak üzere yaklaşık 25 ülkeye ihracat gerçekleştirilmektedir. Bu durum, EKK-3 kümesinin yalnızca bölgesel üretim açısından değil, aynı zamanda dış ticaret ve tarımsal katma değer oluşturma bakımından da önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda proje ile modern yarı bodur meyve bahçelerinin yaygınlaştırılması, üretim verimliliğinin artırılması, üreticilerin rekabet gücünün yükseltilmesi ve ihracata yönelik kaliteli ürün arzının sürdürülebilir şekilde geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Tablo 58. EKK-3 Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretim alanları ve Miktarları (TÜİK, 2022-2025)

İlçe Adı	Ürün	2022 Yılı Üretim Miktarı (ton)	2022 Yılı Üretim Alanı (da)	2023 Yılı Üretim Miktarı (ton)	2023 Yılı Üretim Alanı (da)	2024 Yılı Üretim Miktarı (ton)	2024 Yılı Üretim Alanı (da)	2025 Yılı Üretim Miktarı (ton)	2025 Yılı Üretim Alanı (da)
Yahyalı	Elma	87.809	29.601	112.174	29.601	112.169	29.673	12.367	29.673
	Armut	608	110	507	115	507	115	21	115
	Ayva	32	0	32	0	32	0	2	0
Yeşilhisar	Elma	125.194	31.000	117.395	31.135	121.966	31.235	15.641	31.727
	Armut	59	5	64	5	64	5	2	5
	Ayva	13	1	14	1	13	1	0	1

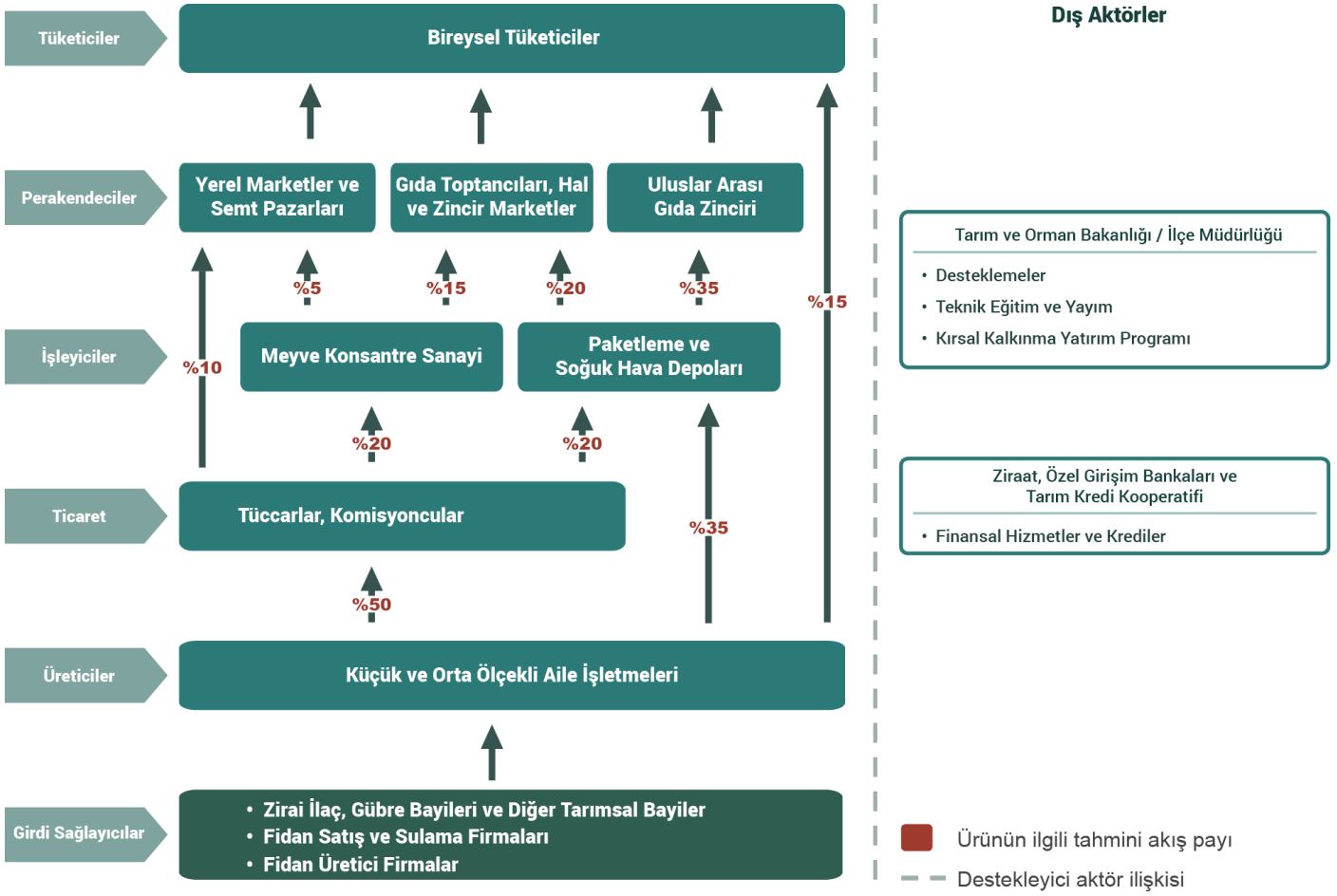
EKK-3 Kalkınma kümesi yumuşak çekirdekli meyve üretimleri incelendiğinde Yahyalı İlçesinde 29.788 dekar alanda yumuşak çekirdekli meyve üretimi yapıldığı 12.367 ton toplam üretilen meyve olduğu görülmektedir (TÜİK, 2025).

Kümede faaliyet gösteren üretici ve ihracatçı işletmeler tarafından başta Rusya, Irak, İran, Libya, Lübnan, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Katar, Hindistan ve Suriye olmak üzere yaklaşık 25 ülkeye ihracat gerçekleştirilmektedir. Bu durum, EKK-3 kümesinin yalnızca bölgesel üretim açısından değil, aynı zamanda dış ticaret ve tarımsal katma değer oluşturma bakımından da önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda proje ile modern yarı bodur meyve bahçelerinin yaygınlaştırılması, üretim verimliliğinin artırılması, üreticilerin rekabet gücünün yükseltilmesi ve ihracata yönelik kaliteli ürün arzının sürdürülebilir şekilde geliştirilmesi hedeflenmektedir.

EKK-3 kalkınma kümesi, yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliği açısından gelişmiş bir üretim altyapısına sahip olmakla birlikte, proje kapsamında öncelikli olarak küçük ölçekli işletmeler ile gelişme potansiyeli bulunan üreticiler hedeflenmektedir. Bölgede büyük ölçekli ve modern üretim yapan işletmeler bulunmasına rağmen, proje desteğinin özellikle parçalı arazi yapısına sahip, üretim kapasitesini artırma potansiyeli bulunan ve mevcut kaynaklarını yeterince değerlendiremeyen üreticilere yönlendirilmesi planlanmaktadır. Proje ile eski ve verimliliği düşük bahçelerin kademeli olarak aralarına yeni fidan dikimleri yapılarak modern yarı bodur meyve bahçelerine dönüştürülmesi, üretim verimliliğinin artırılması, ürün kalitesinin yükseltilmesi ve üreticilerin gelir düzeylerinin sürdürülebilir şekilde geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Böylece küçük aile işletmelerinin rekabet gücünün artırılması, modern üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması ve bölgenin meyvecilik sektöründeki potansiyelinin daha etkin değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

7.1.3.2. Değer Zinciri Analizi

EKK-3'te kalkınma kümemiz için yumuşak çekirdekli meyve üretimi değer zinciri haritası aşağıdaki verilmiştir. Kümede 2024 yılında toplam 234.751 ton yumuşak çekirdekli meyve üretilmiştir. Genel olarak kümede üretilen Yumuşak çekirdekli meyve kalitesi düşük olduğundan, üretimin yaklaşık %20'si meyve suyu fabrikasına ham madde olarak satılırken, geri kalan %80'lik bölümü sofralık elma olarak pazara sunulabilmektedir.

Şekil 13. EKK-3 Yumuşak Çekirdekli Meyve Değer Zinciri

Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretiminin Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller

Girdi Sağlayıcılar

EKK-3 kalkınma kümesi, yumuşak çekirdekli meyve üretiminin yoğun olarak yapıldığı ve tarımsal altyapısının gelişmiş olduğu bir bölgedir. Bölgede meyvecilik sektörünün ihtiyaç duyduğu girdi ve hizmetlere erişim imkanları güçlü bir şekilde mevcut olup, üretim faaliyetlerini destekleyen kapsamlı bir tarımsal tedarik ve hizmet ağı bulunmaktadır. Küme içerisinde çok sayıda bitki koruma ürünü ve gübre bayii, sulama sistemleri firması, tarımsal alet ve ekipman tedarikçisi, bahçe tesis ve danışmanlık firması, fidan satış işletmesi ile Tarımsal Kredi Kooperatif ve üretici örgütleri faaliyet göstermektedir. Bu durum, üreticilerin ihtiyaç duydukları girdilere hızlı ve kolay erişim sağlamalarına olanak tanımakta, modern meyvecilik uygulamalarının yaygınlaştırılmasına katkı sunmaktadır. Bölgede faaliyet gösteren iki adet sertifikalı fidan üreticisi, yeni bahçe tesislerinde ihtiyaç duyulan kaliteli ve standart fidan temininin yerel kaynaklardan karşılanabilmesine imkan vermektedir. Bunun yanında altı adet meyve paketleme tesisi ve on iki adet soğuk hava deposu, hasat sonrası ürünlerin muhafazası, sınıflandırılması, paketlenmesi ve pazarlanması süreçlerinde önemli bir altyapı oluşturmaktadır. EKK-3 kümesinde faaliyet gösteren yurt içi ve yurt dışı ticaret firmaları ile meyve tüccarlarının varlığı, üretilen ürünlerin pazarlanması açısından önemli avantajlar sağlamaktadır. Güçlü üretim altyapısı, gelişmiş depolama ve paketleme kapasitesi ile mevcut pazarlama ağı sayesinde bölge, yumuşak çekirdekli meyve üretiminin geliştirilmesi ve ihracat potansiyelinin artırılması açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu kapsamda proje ile mevcut altyapı ve pazarlama olanaklarından yararlanılarak modern meyve bahçelerinin yaygınlaştırılması, üretim kapasitesinin

artırılması, ürün kalitesinin yükseltilmesi ve üreticilerin katma değeri yüksek pazarlara erişiminin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

Üreticiler

EKK-3 kalkınma kümesi içerisinde faaliyet gösteren yumuşak çekirdekli meyve üreticileri, üretim zincirinin tüm aşamalarında aktif rol üstlenmekte ve bölgenin meyvecilik sektörünün temel aktörlerini oluşturmaktadır. Üreticiler, üretim girdilerinin temin edilmesinden bahçe tesisine, bakım faaliyetlerinden hasat ve pazarlama süreçlerine kadar uzanan geniş bir faaliyet alanında sorumluluk almaktadır. Kümedeki üretici profili incelendiğinde, yüksek kapasiteli ticari işletmelerin yanı sıra orta ve küçük ölçekli aile işletmelerinin de önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Ancak özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerde, bahçelerin parçalı arazi yapısına sahip olması, ağaçların yaşlanmış olması ve farklı çeşitlerin bir arada bulunduğu karışık bahçe yapılarının yaygınlığı; verimlilik, ürün kalitesi ve işletme karlılığı üzerinde olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Bu durum modern üretim tekniklerinin uygulanmasını güçleştirmekte ve birim alandan elde edilen gelirin düşmesine neden olmaktadır. Üreticiler, bahçe tesisinden başlayarak budama, gübreleme, sulama, yabancı ot mücadelesi, hastalık ve zararlı kontrolü, hasat ve hasat sonrası işlemler dahil olmak üzere üretim sürecinin tüm teknik aşamalarını yürütmektedir. Bu nedenle üreticilerin bilgi, beceri ve teknik kapasitesinin geliştirilmesi, sürdürülebilir ve kaliteli üretim açısından büyük önem taşımaktadır. Üreticiler yalnızca üretim aşamasında değil, ürünlerin pazarlanması sürecinde de önemli roller üstlenmektedir. Ancak bölgede üretilen yumuşak çekirdekli meyvelerin önemli bir kısmı tüccarlar ve aracılar vasıtasıyla pazarlanmakta olup, bu durum üreticilerin ürünlerinden elde ettikleri katma değer sınırlı kalmasına neden olabilmektedir. Bu kapsamda proje ile küçük ve orta ölçekli üreticilerin modern bahçe sistemlerine geçişlerinin desteklenmesi, yaşlı ve verimliliği düşük bahçelerin yenilenmesi, üretim tekniklerinin iyileştirilmesi ve üreticilerin pazarlama süreçlerindeki etkinliğinin artırılması hedeflenmektedir. Böylece ürün kalitesinin yükseltilmesi, üretim maliyetlerinin azaltılması, pazarlama olanaklarının geliştirilmesi ve üreticilerin gelir düzeylerinin sürdürülebilir şekilde artırılması amaçlanmaktadır.

Ticaret

EKK-3 kalkınma kümesinde üretilen yumuşak çekirdekli meyveler, farklı pazarlama kanalları aracılığıyla iç ve dış pazarlara ulaştırılmaktadır. Bölgede oluşan pazarlama yapısı incelendiğinde, ürünlerin yaklaşık %35'inin paketlenme tesisleri ve soğuk hava depolarına, %50'sinin tüccar ve komisyonculara, %15'inin ise üreticiler tarafından doğrudan nihai tüketicilere sunulduğu görülmektedir. Tüccar ve komisyoncular, üreticilerden temin ettikleri ürünlerin önemli bir bölümünü farklı pazarlama kanallarına yönlendirmektedir. Bu kapsamda ürünlerin yaklaşık %20'si meyve suyu ve konsantre sanayii, %20'si paketlenme ve soğuk hava depolama tesislerine, %10'u ise yerel marketler ve semt pazarlarına sevk edilmektedir. Böylece ürünlerin hem sanayi ham maddesi olarak değerlendirilmesi hem de taze tüketim amacıyla pazara sunulması sağlanmaktadır. Meyve suyu ve konsantre sanayi işletmeleri tarafından işlenen ürünlerin bir kısmı iç piyasada değerlendirilmekte olup, üretilen mamullerin yaklaşık %5'i yerel marketler ve semt pazarlarına, %20'si ise gıda toptancıları ve ulusal zincir marketlere pazarlanmaktadır. Bölgedeki paketlenme tesisleri ve soğuk hava depoları ise ürünlerin sınıflandırılması, muhafazası ve pazarlanmasında kritik bir rol üstlenmektedir. Bu işletmeler tarafından depolanan ve paketlenen ürünlerin yaklaşık %20'si gıda toptancıları, toptancı halleri ve ulusal zincir marketlere sevk

edilirken, %35'i uluslararası pazarlara ihraç edilmektedir. İhracat yoluyla başta Ortadoğu, Avrupa ve Asya pazarları olmak üzere çeşitli ülkelere ulaştırılan ürünler, uluslararası tedarik zincirleri aracılığıyla nihai tüketicilere sunulmaktadır. Bu pazarlama yapısı, EKK-3 kümesinin yalnızca üretim kapasitesi açısından değil, aynı zamanda depolama, işleme, paketleme ve ihracat altyapısı bakımından da gelişmiş bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Proje kapsamında modern meyve bahçelerinin yaygınlaştırılmasıyla birlikte ürün kalitesinin artırılması, pazarlama kanallarının güçlendirilmesi ve ihracata konu olan kaliteli ürün miktarının yükseltilmesi hedeflenmektedir. Böylece üreticilerin katma değeri yüksek pazarlara erişiminin artırılması ve bölgesel meyvecilik sektörünün rekabet gücünün geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Komisyoncular ise özellikle meyve suyu üretiminde kullanılacak ürünlerin pazarlanmasında üreticiler ile sanayi işletmeleri arasında bağlantı kuran aktörler olarak faaliyet göstermektedir. Küme içerisinde bazı üreticiler aynı zamanda aracılık faaliyetlerinde bulunmakta, kendi üretimlerini diğer üreticilerden temin ettikleri ürünlerle birleştirerek daha büyük partiler halinde işleyicilere ve kısmen de toptancı hallere satış gerçekleştirmektedirler. Bu durum, değer zincirinde ölçek ekonomisi oluşturulmasına katkı sağlamakla birlikte, üreticilerin doğrudan pazarlara erişiminin sınırlı olduğunu da göstermektedir.

İşleyiciler

EKK-3 bölgemiz olan Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinde 6 adet paketleme tesisi, 11 adet soğuk hava deposu bulunmaktadır. Bu paketleme tesisleri kaliteli olan ürünleri alarak değerinde pazara sürmekte soğuk hava depolarında muhafaza etmektedir. Sofralık yumuşak çekirdekli meyve olarak satışı yapılamayan düşük kaliteli meyvelerin tamamı MEYSU firmasına ait Kayseri Organize sanayi bölgesinde bulunan fabrikada meyve suyu, püre, meyve aroması gibi çeşitli ürünlere işlenmekte yurt içinde veya yurt dışında pazara sunulmaktadır.

Perakendeciler

Perakendeciler üreticiler ile tüketiciler arasındaki son bağlantı noktasını oluşturmaktadırlar. İki türlü perakendeci bulunmaktadır. Biri kendi ürettiği ürünü yerel pazarda satışını yapmakta olan üreticiler, diğeri ise toptancılardan aldıkları ürünü ihtiyaçlarına ve alım gücüne göre tüketiciye sunarlar.

Tüketiciler

Tüketiciler yumuşak çekirdekli meyveler veya işlenmiş ürünlerini marketler, bakkallar, semt pazarcıları veya manavlar gibi perakendecilerden satın almaktadır. Türkiye'de sofralık yumuşak çekirdekli meyveleri tüketimi oldukça yaygındır. Tüketiciler ise yumuşak çekirdekli meyveyi çoğunlukla manav, yerel pazar ve marketlerden almaktadırlar.

7.1.3.3. Üretim Maliyetleri ve Üretici Fiyatları

Küme içerisinde yumuşak çekirdekli meyve 2025 yılı için yarı bodur elma bahçesi kurulum maliyeti ve kümede elma üretim maliyetleri Tabloda verilmiştir. 2025 yılı için yarı bodur elma bahçesi kurulum bedeli 152.890,57 TL olduğu görülmektedir. Verilen bu maliyet içerisinde bahçe filesi maliyeti hesaplanmamış olup, 2025 yılı dekara ortalama file maliyeti 120.000 TL'dir. Çiftçiler tür ve çeşit özelliklerine göre file kullanılmaktadırlar, file kullanımı meyve kalitesine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Mevcut durumda meyve bahçelerinin karışık olması, yaşlı ağaçlar olması ve

yeterince bakımı yapılmaması nedeni ile düşük kaliteli ürün almaktadırlar. Aldıkları ürünün büyük bölümü meyve suyu sanayine gitmekte ve yeterince gelir kazandırmaktadır. Üretim maliyet tablosundan anlaşılacağı üzere üretim zarar etmektedir. Bunun en büyük sebebi modern bahçecilik tesisi olmaması verimlerin ve ürün kalitelerinin çok düşük olmasıdır. EKK-3 kümemiz de yeni çeşitlerinden oluşan modern elma bahçelerinin tesis edilmesi elma üretiminde yaşanan sorunun çözülmesi açısından önem arz etmektedir.

Tablo 59. Ürün Maliyet Cetveli (TAMSİS, 2025)

Elma Yarı Bodur		
Sıra	YAPILAN İŞLEMLER	Dekar Tutarı (₺/da)
1	Girdiler (Fidan, damlama, gübre vb.)	22.553,09
2	Bakım ve İşçilik Giderleri (İlk Sürüm, ikileme, çapalama vb.)	10.145,00
3	Sabit Masraflar Toplamı (1.yıl) (Genel idari giderler, çıplak arazi faiz vb.)	28.847,54
4	Tesis Masrafları Toplamı (2.yıl) (Fidan yenileme bakım vb.)	48.384,64
5	Tesis Masrafları Toplamı (3.yıl) (Fidan yenileme bakım vb.)	42.960,30
Toplam		152.890,57

Tablo 60. Yarı Bodur Elma Bahçesi Üretim Maliyet Tablosu (TAMSİS, 2025)

Yarı Bodur Elma Bahçesi Üretim Maliyet Tablosu				
Verim (kg/da)	Satış Fiyatı (TL/kg)	Brüt Gelir (da)	Toplam Masraflar (da)	Net Kar (da)
338	40	13.520	54.939	-41.419

Kümede yarı bodur Armut bahçesi kurulum maliyeti ve kümede Armut üretim maliyetleri tabloda verilmiştir. 2025 yılı için yarı bodur Armut bahçesi kurulum bedeli 160.000,89 TL olduğu görülmektedir. Yarı bodur armut bahçesi tarımında fileli sistem kullanımı tercih edilmemektedir. Hali hazırda kümedeki armut üreticisi zarar etmektedir. Yukarıdaki bölümlerde belirtildiği gibi mevcut meyve bahçelerinin çok yaşlı olması, kümede yüksek verimli pazarda talep gören çeşitlerinden oluşan modern armut bahçelerinin yoktur, üreticilerin uygun üretim tekniklerini uygulamaması gibi nedenlerle mevcut koşullarda kümedeki armut üreticisi zarar etmektedir. Bu veriler ışığında kümede yeni çeşitlerinden oluşan modern armut bahçelerinin tesis edilmesi armut üretiminde yaşanan sorunun çözülmesi açısından önem arz etmektedir.

Tablo 61. Ürün Maliyet Cetveli (TAMSİS, 2025)

Armut Yarı Bodur		
Sıra	YAPILAN İŞLEMLER	Dekar Tutarı (₺/da)
1	Girdiler (Fidan, damlama, gübre vb.)	12.232,00
2	Bakım ve İşçilik Giderleri (İlk Sürüm, ikileme, çapalama vb.)	7.696,00
3	Sabit Masraflar Toplamı (1.yıl) (Genel idari giderler, çıplak arazi faiz vb.)	25.782,72
4	Tesis Masrafları Toplamı (2.yıl) (Fidan yenileme bakım vb.)	41.739,41
5	Tesis Masrafları Toplamı (3.yıl) (Fidan yenileme bakım vb.)	36.615,04
6	Girdiler (Fidan, damlama, gübre vb.)	35.935,72
Toplam		160.000,89

Tablo 62. Yarı Bodur Armut Bahçesi Üretim Maliyet Tablosu (TAMSİS, 2025)

Yarı Bodur Armut Bahçesi Üretim Maliyet Tablosu				
VERİM (kg/da)	SATIŞ FİYATI (TL/kg)	BRÜT GELİR (da)	TOPLAM MASRAFLAR (da)	NET KAR (da)
310	50	15500	52819	-37319

EKK-3 kümesi içerisinde yumuşak çekirdekli meyveler arasında yer alan Ayva tarımı neredeyse hiç yapılmamaktadır. Karışık meyve bahçeleri içerisinde üreticinin kendi tüketimi için bulunan çok az sayıda ayva ağacı bulunmaktadır. Ayva tarımı elma ve armut tarımına çok yakın bir maliyete sahiptir, fakat bölgemizde yeterince üretim olmaması sebebi ile TAMSİS verileri bulunmamaktadır. Bölgede oluşturulacak modern ayva bahçesi tesisi ile bölgeye alternatif gelir getirici ürün elde etmeyi hedefliyoruz.

EKK-3 kalkınma kümesinde yer alan Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinin yüksek rakımlı ekolojik koşullara sahip olması nedeniyle geç çiçeklenen meyve türlerinin desteklenmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda ayva yetiştiriciliğinin, ilkbahar geç donları başta olmak üzere tarımsal risklerden daha az etkilenebileceği ve üreticilere daha yüksek ve sürdürülebilir gelir sağlayabileceği değerlendirilmektedir. Bu nedenle proje kapsamında ayva yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması ve modern bahçe tesislerinin kurulması hedeflenmektedir.

Yapılan analizler doğrultusunda Kayseri genelinde yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğinin ekonomik açıdan zarar ettiği görülmektedir. Ancak bu durumun temel nedeni, verilerin alındığı 2025 yılında ülkemiz genelinde ve proje bölgesinde etkili olan şiddetli zirai don afeti nedeniyle üretimde meydana gelen ciddi verim kayıplarıdır. Kayseri genelinde doğal afetlerin yaşanmadığı normal üretim sezonlarında yumuşak çekirdekli meyvelerde dekara ortalama 1,5-2 ton ürün alınabilmektedir. Bununla birlikte ülkemizde modern yarı bodur anaçlar ile kurulan yumuşak çekirdekli meyve bahçelerinde ortalama verim 7 ton seviyelerine ulaşmakta olup, üreticilere önemli düzeyde gelir sağlamaktadır.

Proje kapsamında tesis edilmesi planlanan modern yumuşak çekirdekli meyve bahçelerinde, uygun yetiştiricilik teknikleri ve modern üretim sistemlerinin uygulanmasıyla dekara 10-12 ton verim potansiyeline ulaşılabilmektedir. Ancak ekonomik analizlerde ihtiyatlı bir yaklaşım benimsenerek, üreticilerin modern bahçelerden dekara ortalama 7 ton ürün elde edeceği varsayılmıştır. Bölgede üretilen kaliteli meyvelerin ortalama satış fiyatının kilogram başına 50 TL olduğu dikkate alındığında, dekardan elde edilen 7 ton ürün karşılığında üreticilerin yaklaşık 350.000 TL brüt gelir elde etmesi öngörülmektedir. Üretim sürecinde gübreleme, sulama, budama, bitki koruma, işçilik, hasat ve diğer bakım giderleri dahil olmak üzere dekara ortalama 55.000 TL üretim maliyeti oluşacağı hesaplanmıştır. Bu doğrultuda üreticilerin dekardan yaklaşık 295.000 TL net gelir elde edebileceği öngörülmektedir. Proje hedef kitlesi içerisinde yer alan küçük ölçekli üreticilerin ortalama 5 dekar büyüklüğünde modern meyve bahçesi tesis etmeleri durumunda, yıllık yaklaşık 1.475.000 TL net gelir elde etmeleri mümkün olacaktır. Bu gelir düzeyi, kırsal alanda yaşayan bir ailenin ekonomik sürdürülebilirliğini önemli ölçüde güçlendirecek, tarımsal faaliyetlerin karlılığını artıracak ve kırsal nüfusun gelir seviyesinin yükseltilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca proje ile oluşturulacak modern bahçelerin uzun yıllar boyunca düzenli gelir üretmesi sayesinde bölgesel kalkınmaya, istihdama ve kırsal refahın artırılmasına önemli katkılar sunması beklenmektedir. Ekonomik analiz sonuçları, modern meyvecilik yatırımlarının bölge koşullarında yüksek gelir potansiyeline sahip olduğunu ve küçük ölçekli aile işletmeleri açısından sürdürülebilir bir geçim kaynağı oluşturabileceğini göstermektedir. Ayrıca yumuşak çekirdekli meyve bahçelerinin tesis edilmesinde üreticilerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri, bahçenin ekonomik verime ulaşmasına kadar geçen sürede gelir elde edilememesidir. Bu dönemde üreticiler bakım, sulama, gübreleme ve diğer kültürel işlemler nedeniyle çeşitli

maliyetlere katlanmak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle bahçelerin verime yatıncaya kadar geçen süreçte üreticilere ek gelir sağlamak amacıyla ara ziraat uygulamalarının desteklenmesi planlanmaktadır. Ara ziraat kapsamında, genç meyve fidanlarının gelişimine zarar vermeyecek ve bölge üreticilerinin yetiştiricilik alışkanlıklarına uygun olan çerezlik kabak ve domates benzeri sebze türlerinin üretimi öngörülmektedir. Bu faaliyetlerin etkin şekilde yürütülebilmesi amacıyla üreticilere tohum, fide ve damla sulama sistemi desteği sağlanması planlanmaktadır. Böylece hem bahçe tesis döneminde gelir kaybının azaltılması hem de mevcut tarım alanlarının daha verimli kullanılması hedeflenmektedir.

7.1.3.4. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

EKK-3 Kümesinde yumuşak çekirdekli meyve üretimine ilişkin gerçekleştirilen GZFT analizi sonuçları aşağıda sunulmaktadır. Analiz sonuçlarına göre, bölgenin sahip olduğu agroekolojik koşullar kümenin en önemli güçlü yönlerini oluşturmaktadır. İklim ve toprak yapısının yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğine uygun olması, verimli ve kaliteli üretim açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır. Ayrıca iç ve dış pazarlarda talep gören çeşitlerin bölgede başarıyla yetiştirilebilmesi, kümenin üretim potansiyelini ve gelecekteki rekabet gücünü destekleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır. Kümenin bir diğer güçlü yönü, mevcut pazarlama altyapısı ve ticari bağlantılarıdır. Halihazırda faaliyet gösteren ve geliştirilme potansiyeline sahip pazar mekanizmaları, üreticilerin ürünlerini pazara ulaştırmalarını kolaylaştırmakta ve ürünlerin ticari değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Bunun yanında kümenin stratejik bir ulaşım aksı üzerinde yer alması önemli lojistik avantajlar sunmaktadır. Bölgenin Türkiye'nin güney illerini iç ve kuzey bölgelere bağlayan ana ulaşım güzergahı üzerinde bulunması, ürünlerin kısa sürede pazarlara ulaştırılmasına ve nakliye maliyetlerinin azaltılmasına katkı sağlamaktadır.

Değer zinciri açısından değerlendirildiğinde, meyve işleme sanayisinin varlığı kümenin önemli güçlü yönlerinden biridir. Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren meyve suyu ve gıda işleme tesisleri, bölgede üretilen yumuşak çekirdekli meyvelerin önemli bir bölümünü ham madde olarak değerlendirmekte ve üreticiler için sürdürülebilir bir pazar oluşturmaktadır. Bu durum özellikle ikinci kalite ürünlerin ekonomik değere dönüştürülmesini sağlayarak üreticilerin pazarlama risklerini azaltmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin meyve suyu ve konsantre ürünler sektöründeki güçlü konumu, küme için önemli bir fırsat alanı oluşturmaktadır. Meyve suyu sanayisinin artan ham madde ihtiyacı ve işlenmiş meyve ürünlerine yönelik ulusal ve uluslararası talebin devam etmesi, kümede üretilen ürünlerin değerlendirilmesi açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır. Bu çerçevede, mevcut üretim altyapısının güçlendirilmesi, ürün kalitesinin artırılması ve değer zinciri aktörleri arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi durumunda kümenin üretim ve pazarlama kapasitesinin daha da artırılabilceği değerlendirilmektedir.

Tablo 63. Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	• Bölgede 6 adet paketlenme tesisi ve 12 adet soğuk hava deposunun bulunması. • Sertifikalı fidan üretimi yapan işletmelerin varlığı sayesinde kaliteli fidan temin edilebilmesi. • Gelişmiş tarımsal girdi ve hizmet altyapısının bulunması (gübre, ilaç, sulama sistemleri, ekipman bayileri vb.). • Meyve üretimi, depolama, paketlenme ve pazarlama konusunda oluşmuş kurumsal bilgi birikimi. • Meyve suyu ve konsantre sanayisi ile güçlü bağlantıların bulunması. • Üreticilerin meyvecilik konusunda yüksek teknik bilgi ve deneyime sahip olması.
Z	• Küçük ve orta ölçekli işletmelerde parçalı arazi yapısının yaygın olması. • Yaşlı ve ekonomik ömrünü tamamlamış bahçelerin önemli bir kısmının halen üretimde kullanılması. • Modern bahçe tesis maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle dönüşüm hızının yetersiz kalması. • Küçük üreticilerin soğuk hava deposu hizmetlerinden yeterince faydalanamaması. • Sulama maliyetlerinin yüksek olması ve enerji giderlerinin üretim maliyetleri üzerindeki baskısı. • Sulama altyapısında rehabilitasyon ve modernizasyon ihtiyacının bulunması. • Don, dolu ve aşırı sıcaklık gibi iklim risklerine karşı koruyucu sistemlerin yetersiz olması. • Üreticilerin önemli bir kısmının ürünlerini tüccar ve komisyoncular aracılığıyla pazarlaması nedeniyle katma değerden yeterince pay alamaması. • Mekanizasyon düzeyinin küçük işletmelerde istenilen seviyede olmaması. • Hasat sonrası depolama ve pazarlama süreçlerinde küçük üreticilerin pazarlık gücünün düşük olması.

Tablo 64. Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	• Modern meyvecilik yatırımlarına yönelik ulusal ve uluslararası hibe programlarının bulunması. • IFAD ve Tarım ve Orman Bakanlığı destekleri ile bahçe yenileme çalışmalarının hızlandırılabilir olması. • Güneş enerjisi sistemleri (GES) yatırımlarıyla sulama maliyetlerinin önemli ölçüde azaltılabilecek olması. • İhracat pazarlarında kaliteli ve sertifikalı meyve talebinin artması. • Soğuk hava deposu ve paketleme yatırımlarıyla ürünlerin daha yüksek katma değerle pazarlanabilmesi. • Modern üretim teknikleri sayesinde dekara verim ve gelir seviyesinin önemli ölçüde artırılabilmesi. • İyi tarım uygulamaları ve sürdürülebilir üretim sistemlerinin yaygınlaştırılması. • Meyve işleme ve katma değerli ürün üretimi alanlarında yeni yatırım fırsatlarının bulunması. • Dijital tarım uygulamaları ve akıllı sulama sistemlerinin yaygınlaşması. • Bölgenin ihracat altyapısının güçlü olması nedeniyle yeni pazarlara erişim imkanlarının bulunması.
T	• İlkbahar geç donları, dolu, kuraklık ve aşırı hava olaylarının sıklığının artması. • İklim değişikliğinin üretim ve verimlilik üzerinde oluşturabileceği olumsuz etkiler. • Elektrik, gübre, ilaç ve işçilik maliyetlerinde yaşanan artışlar. • Sulama suyu kaynaklarının azalması ve su temininde yaşanabilecek sorunlar. • Uluslararası pazarlardaki fiyat dalgalanmaları ve ticaret kısıtlamaları. • Tarımsal üretimde genç nüfusun azalması ve kırsaldan göç. • Zararlı ve hastalık baskısının artması. • Üretim maliyetlerinin ürün fiyatlarından daha hızlı yükselmesi.

EKK-3 Kümesinin, sahip olduğu iklim, toprak ve topografik özellikler bakımından yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliği açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Özellikle elma, armut ve ayva gibi türlerin yetiştiriciliği için uygun agroekolojik koşulların bulunması kümenin güçlü yönleri arasında yer almaktadır. Yüksek rakım, düşük nem oranı ve gece-gündüz sıcaklık farklarının belirgin olması, meyvelerde renk, aroma ve kalite oluşumunu olumlu yönde etkilemektedir. Bunun yanında sulanabilir tarım alanlarının varlığı ve meyvecilik konusunda deneyim sahibi üretici kitlesinin bulunması üretim kapasitesini destekleyen diğer önemli unsurlardır. Kayseri'nin ülkenin önemli ulaşım güzergahları üzerinde yer alması, ürünlerin iç pazarlara hızlı ve ekonomik şekilde ulaştırılmasına olanak sağlamakta, ilde faaliyet gösteren meyve işleme sanayi tesisleri ise özellikle ikinci kalite ürünlerin değerlendirilmesi açısından üreticilere alternatif pazarlama imkanları sunmaktadır.

Özellikle EKK-3 bölgemizin kırsal kesiminde modern meyvecilik tekniklerinin kullanım düzeyinin istenilen seviyede olmaması, yüksek yoğunluklu bahçe tesislerinin sınırlı sayıda bulunması ve mevcut bahçelerin bir kısmının yaşlanmış olması verim ve kalite üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Üreticilerin budama, bitki besleme, sulama yönetimi ve

entegre mücadele gibi teknik konulardaki bilgi düzeylerinin yetersiz olması üretim kayıplarına neden olabilmektedir. Ayrıca işletmelerin büyük bölümünün küçük ölçekli aile işletmelerinden oluşması, üreticilerin pazarlık gücünü azaltmakta ve ortak pazarlama faaliyetlerinin gelişmesini engellemektedir. Soğuk hava depoları, ürün sınıflandırma ve paketleme tesisleri gibi hasat sonrası altyapının yetersiz olması da ürün kayıplarını artıran önemli faktörlerden biridir.

Diğer taraftan sektörün sürdürülebilirliğini tehdit eden çeşitli riskler de mevcuttur. İklim değişikliğine bağlı olarak artan kuraklık, su kaynaklarının azalması ve aşırı hava olaylarının sıklığındaki artış üretim üzerinde ciddi baskılar oluşturmaktadır. Özellikle ilkbahar geç donları, dolu ve aşırı sıcaklıklar bazı yıllarda önemli verim kayıplarına neden olabilmektedir. Gübre, zirai ilaç, enerji ve işçilik maliyetlerinde yaşanan artışlar üretim maliyetlerini yükselterek işletmelerin karlılığını azaltmaktadır. Ayrıca kırsal nüfusun yaşlanması ve genç nüfusun tarımsal faaliyetlerden uzaklaşması sektörde iş gücü teminini zorlaştırmaktadır. Piyasa fiyatlarında yaşanan dalgalanmalar ve üreticilerin pazarlama zincirinde yeterince güçlü konumda olmamaları da gelir istikrarını olumsuz etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. EKK-3 kümemiz değerlendirildiğinde, Genel olarak yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliği güçlü bir üretim potansiyeline sahip olmakla birlikte, modern üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması, üretici örgütlenmesinin güçlendirilmesi, hasat sonrası altyapının geliştirilmesi ve iklim değişikliğine uyum sağlayacak uygulamaların artırılması sektörün rekabet gücü ve sürdürülebilirliği açısından öncelikli müdahale alanları olarak öne çıkmaktadır.

7.1.3.5. Tedbirler

EKK-3 kalkınma kümesi, yumuşak çekirdekli meyve üretimi açısından gelişmiş bir potansiyele ve güçlü bir üretim altyapısına sahip olmasına rağmen, kırsal alanda faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli üreticilerin önemli bir bölümü bu potansiyelden yeterli düzeyde yararlanamamaktadır. Özellikle parçalı arazi yapısı, yaşlanmış bahçeler, yetersiz sermaye imkanları ve modern üretim sistemlerine erişimde yaşanan zorluklar, üreticilerin gelir düzeylerini ve rekabet güçlerini olumsuz etkilemektedir. Bu kapsamda proje ile küçük ve orta ölçekli üreticilerin modern yumuşak çekirdekli meyve bahçeleri kurmalarının desteklenmesi planlanmaktadır. Proje kapsamında sertifikalı fidan kullanımı, modern bahçe tesis teknikleri, damla sulama sistemleri ve uygun yetiştiricilik uygulamalarının yaygınlaştırılması yoluyla üretim verimliliğinin artırılması hedeflenmektedir. Ayrıca ekonomik ömrünü tamamlamış, verim ve kalite açısından yetersiz kalan geleneksel meyve bahçelerinin modern yarı bodur ve bodur üretim sistemlerine dönüştürülmesi teşvik edilecektir. Böylece birim alandan elde edilen verimin artırılması, ürün kalitesinin yükseltilmesi ve üretim maliyetlerinin azaltılması sağlanacaktır. Projenin uygulanmasıyla birlikte küçük ve orta ölçekli üreticilerin gelir düzeylerinin artırılması, kırsal alanda yaşayan ailelerin ekonomik refahının güçlendirilmesi, tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve bölgenin mevcut meyvecilik potansiyelinin daha etkin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Uzun vadede ise modern meyvecilik uygulamalarının yaygınlaştırılması yoluyla bölgesel kalkınmaya katkı sağlanması ve kırsal nüfusun yaşam standartlarının yükseltilmesi hedeflenmektedir. Küme içerisinde yumuşak çekirdekli meyve üretim kapasitesinin yüksek olması soğuk hava deposuna olan ihtiyacı artırmaktadır. Büyük ve orta ölçekli üreticilerin soğuk hava deposu erişimi mümkünken küçük ölçekli üreticilerin soğuk hava deposuna erişimi kısıtlı olduğu görülmektedir. EKK-3 kümemizle Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerine 1'er adet işletmesi kamuda olacak şekilde birer soğuk hava deposu yapımını destekleyerek, küçük ölçekli üreticilerinde soğuk hava deposuna ulaşımını kolaylaştırmayı planlıyoruz.

Bölgede yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğinin geliştirilmesi, üretim deseninin çeşitlendirilmesi ve kırsal nüfus için sürdürülebilir gelir kaynaklarının oluşturulması bakımından önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu kapsamda üreticilerin modern yetiştiricilik teknikleri konusunda bilgi ve becerilerinin artırılması, demonstrasyon bahçeleri aracılığıyla iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması ve yeni bahçe tesislerinin desteklenmesi öncelikli görülmektedir. Yüksek verim ve kalite potansiyeline sahip çeşitlerle kurulacak modern bahçeler, hem üretim miktarının hem de pazarlanabilir ürün oranının yükseltilmesine katkı sağlayacaktır. Genç nüfusun tarımsal faaliyetlere katılımını teşvik etmek ve kırsal alanda istihdam olanaklarını artırmak amacıyla genç çiftçilere yönelik destek mekanizmalarında yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğine öncelik verilecek; Genç Girişimci Paketi kapsamında sağlanacak bahçe kurulumu, sertifikalı fidan temini ve sulama sistemleri desteğiyle sektörde sürdürülebilir büyümenin sağlanması hedeflenmektedir.

Kümelenmeyi Destekleyen Altyapı Yatırımları

EKK-3 kalkınma kümesinde yumuşak çekirdekli meyve üretiminin sürdürülebilirliği açısından en önemli üretim girdileri arasında su ve enerji yer almaktadır. Bölgede özellikle elektrik ve sulama maliyetlerinin yüksek olması, üretim maliyetlerini artırmakta ve üreticilerin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle sulama altyapısının geliştirilmesi ve enerji maliyetlerinin azaltılmasına yönelik yatırımlar, proje kapsamında öncelikli müdahale alanları arasında değerlendirilmektedir. Bölgede faaliyet gösteren Mustafabeyli Sulama Kooperatifi, 11 adet sulama kuyusu aracılığıyla yaklaşık 8.000 dekar tarım alanına hizmet vermektedir. Kooperatifin işletme giderleri içerisinde en büyük payı elektrik maliyetleri oluşturmakta olup, artan enerji maliyetleri sulama hizmetlerinin sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle enerji giderlerinin azaltılması amacıyla hareketli ve sabit güneş enerjisi sistemlerinin (GES) kurulması planlanmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasıyla sulama maliyetlerinin düşürülmesi, işletme giderlerinin azaltılması ve çevresel sürdürülebilirliğin desteklenmesi hedeflenmektedir. Bununla birlikte mevcut kapalı sulama sistemlerinde sayaç altyapısı, şebeke elemanları ve teknolojik ekipmanlar açısından çeşitli eksiklikler bulunmaktadır. Sulama altyapısının daha etkin ve verimli çalışabilmesi amacıyla sayaç sistemlerinin yenilenmesi, altyapı unsurlarının modernize edilmesi ve dijital izleme ve kontrol sistemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması planlanmaktadır. Ayrıca sulama birliği hizmet alanı içerisinde yer alan bazı tarım arazilerinin mevcut koşullarda kooperatif tarafından etkin şekilde sulanamaması ve enerji kullanım maliyetlerinin yüksekliği, su kaynaklarının verimli kullanımını sınırlandıran önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Bu sorunların giderilmesi amacıyla mevcut sulama sistemlerinin rehabilitasyonu, su iletim ve dağıtım altyapısının iyileştirilmesi, sulama hatlarının modernizasyonu ile sulama kanallarının bakım, onarım ve tadilat çalışmalarının gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Proje kapsamında gerçekleştirilecek yatırımlar ile sulama hizmetlerinin etkinliğinin artırılması, su kayıplarının azaltılması, enerji maliyetlerinin düşürülmesi ve üreticilerin daha düşük maliyetlerle kaliteli üretim yapabilmelerinin sağlanması hedeflenmektedir. Böylece EKK-3 kümesinde yumuşak çekirdekli meyve üretiminin sürdürülebilirliği güçlendirilecek, iklim değişikliğine uyum kapasitesi artırılabilecek ve üreticilerin gelir düzeylerine olumlu katkı sağlanacaktır.

EKK-3 kalkınma kümesinde yumuşak çekirdekli meyve üretim kapasitesinin yüksek olması, hasat sonrası muhafaza ve pazarlama süreçlerinde soğuk hava depolama altyapısının önemini artırmaktadır. Bölgede faaliyet gösteren büyük ve orta ölçekli işletmelerin mevcut soğuk hava depolarına erişim imkanları bulunmasına rağmen, küçük ölçekli üreticilerin depolama hizmetlerinden yeterli düzeyde faydalanamadıkları görülmektedir. Bu durum, özellikle hasat dönemlerinde ürünlerin kısa sürede pazara arz edilmesine neden olmakta, üreticilerin pazarlık gücünü azaltmakta ve ürünlerini daha düşük fiyatlarla satmalarına yol açabilmektedir. Küçük ölçekli üreticilerin depolama imkanlarına erişiminin artırılması, ürün kayıplarının azaltılması ve pazarlama süreçlerinde daha avantajlı koşulların oluşturulması amacıyla proje kapsamında Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinde kamu işletmeciliğinde faaliyet gösterecek birer adet modern soğuk hava deposunun kurulması planlanmaktadır. Kurulacak soğuk hava depoları sayesinde küçük ölçekli üreticilerin ürünlerini uygun koşullarda muhafaza edebilmeleri, pazara ürün arzını zamana yayabilmeleri ve daha yüksek katma değer elde edebilmeleri mümkün olacaktır. Aynı zamanda depolama sürecinde meydana gelen kalite kayıplarının ve ürün zayıflatılmasının azaltılması, ürünlerin pazarlanabilirlik süresinin uzatılması ve ihracata uygun kalite standartlarının korunması sağlanacaktır. Bu yatırım ile bölgedeki depolama altyapısının güçlendirilmesi, küçük ölçekli üreticilerin pazarlama zincirine daha etkin katılımının sağlanması ve üreticiler arasındaki depolama imkanlarına erişim farklılıklarının azaltılması hedeflenmektedir. Uzun vadede ise ürünlerin daha uygun piyasa koşullarında değerlendirilmesi yoluyla üretici gelirlerinin artırılması, kırsal ekonomik kalkınmanın desteklenmesi ve bölgenin yumuşak çekirdekli meyve sektöründeki rekabet gücünün güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Çiftçilerin Beceri ve Organizasyonu

EKK-3 Kümesinde yumuşak çekirdekli meyve üretiminin sürdürülebilir biçimde geliştirilmesi ve üreticilerin rekabet gücünün artırılması, üreticilerin teknik bilgi ve uygulama kapasitelerinin güçlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Mevcut durum analizleri, üreticilerin önemli bir bölümünün modern meyvecilik uygulamaları, bahçe yönetimi, bitki besleme, sulama, budama, hastalık ve zararlılarla mücadele ile hasat ve hasat sonrası işlemler konularında bilgi ve beceri eksikliği bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle eğitim, demonstrasyon ve inceleme gezisi faaliyetleri öncelikli müdahale alanları olarak belirlenmiştir.

Bu kapsamda yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğine yönelik çiftçi eğitim programları düzenlenecektir. Eğitimlerde modern bahçe tesisi kurulumu, uygun anaç ve çeşit seçimi, sertifikalı fidan kullanımı, budama ve terbiye sistemleri, bitki besleme, basınçlı sulama sistemleri, entegre mücadele yöntemleri ile hasat ve hasat sonrası uygulamalar ele alınacaktır.

Üreticilerin başarılı uygulamaları yerinde görmeleri ve farklı üretim modelleri hakkında bilgi edinmeleri amacıyla; modern meyvecilik uygulamalarının yaygın olarak kullanıldığı işletmelere, üretici örgütlerine ve örnek bahçelere yönelik çiftçi inceleme gezileri düzenlenecektir. Ayrıca üreticilere uygulamalı eğitim verilmesi ve yeni teknolojilerin tanıtılması amacıyla, bölge koşullarına uygun çeşitler ve modern yetiştiricilik teknikleri kullanılarak yumuşak çekirdekli meyve demonstrasyon bahçeleri kurulacaktır.

Söz konusu faaliyetlerle üreticilerin teknik bilgi düzeylerinin artırılması, modern üretim tekniklerinin benimsenmesi, verim ve ürün kalitesinin yükseltilmesi, üretim maliyetlerinin azaltılması ve pazarlanabilir ürün miktarının artırılması hedeflenmektedir. Üreticiler arasında bilgi paylaşımı ve iş birliğinin geliştirilmesi ile küme içerisinde daha güçlü bir üretici organizasyon yapısının oluşturulması ve kırsal hanelerin gelir seviyelerinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

EKK-3 kalkınma kümesinde yumuşak çekirdekli meyve üretiminin verimliliğinin artırılması, üretim maliyetlerinin azaltılması ve üreticilerin modern meyvecilik uygulamalarına erişimlerinin güçlendirilmesi amacıyla bireysel yatırımların desteklenmesi planlanmaktadır. Bölgenin mevcut meyvecilik potansiyeli dikkate alınarak, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin modern ekipman ve teknolojilere erişiminin kolaylaştırılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda desteklenecek yatırımlar arasında budama makineleri, çapa makineleri, pülverizatörler, gölgelendirme file sistemleri, tel ve çit sistemleri, ara ziraat ekipmanları, taş kırma makineleri ve don koruma sistemleri yer almaktadır. Söz konusu ekipman ve teknolojiler sayesinde üretim süreçlerinde mekanizasyon düzeyinin artırılması, iş gücü verimliliğinin yükseltilmesi ve modern üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır. Budama makineleri, bahçe bakım faaliyetlerinin daha hızlı, etkin ve zamanında gerçekleştirilmesine katkı sağlayarak işçilik maliyetlerini azaltacak ve ağaç gelişiminin daha sağlıklı yönetilmesine imkan tanıyacaktır. Çapa makineleri, toprak işleme ve yabancı ot mücadelesinin daha etkin yürütülmesini sağlayarak üretim maliyetlerini düşürecek ve iş gücü ihtiyacını azaltacaktır. Modern pülverizatörlerin kullanımı ile bitki koruma uygulamalarının daha kontrollü ve etkin şekilde gerçekleştirilmesi sağlanacak, ilaç kullanım etkinliği artırılarak hem ekonomik kayıpların azaltılması hem de çevresel sürdürülebilirliğin desteklenmesi mümkün olacaktır. Gölgelendirme file sistemleri, özellikle güneş yanıklığı, dolu ve aşırı sıcaklık gibi iklim kaynaklı risklerin azaltılmasına katkı sağlayacak; tel ve çit sistemleri ise bahçelerin korunması, modern terbiye sistemlerinin uygulanması ve üretim alanlarının sürdürülebilir şekilde yönetilmesine destek olacaktır. Taş kırma makineleri ile tarıma elverişsiz alanların üretime kazandırılması hedeflenirken, don koruma sistemleri sayesinde ilkbahar geç donlarından kaynaklanan verim ve kalite kayıplarının azaltılması amacı ile don fanları, yağmurlama sistemleri ve benzeri koruma teknolojilerini kapsayan don koruyucu sistemlerin kurulumu desteklenecektir. Üretimin ilk yıllarında birim alandan gelir elde edilebilmesi amacıyla ara ziraat ekipmanları kapsamında damla sulama sistemi ekipmanları ile tohum ve fide desteği sağlanacaktır. Söz konusu bireysel yatırımların desteklenmesi ile üretim maliyetlerinin düşürülmesi, iş gücü verimliliğinin artırılması, ürün kalitesi ve verim düzeylerinin yükseltilmesi, doğal kaynakların daha etkin kullanılması ve iklim risklerine karşı üretim dayanıklılığının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Böylece kümede yumuşak çekirdekli meyve değer zincirinin tüm aşamalarında rekabet gücü artırılarak üreticilerin gelir seviyelerinin yükseltilmesine katkı sağlanacaktır.

Genç Girişimci Paketi: Yumuşak çekirdekli meyve üretiminde faaliyet gösteren ya da bu alanda faaliyet göstermeyi planlayan gençlerin modern üretim teknikleriyle üretim yapabilmeleri amacıyla, temel teknik yetiştiricilik konularında eğitim almaları öngörülmektedir. Gençlerin demonstrasyon faaliyetleriyle desteklenmesi, yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğinin benimsetilmesi açısından önem taşımakta olup, bu kapsamda gençlere demonstrasyon bahçeleri kurulması planlanmaktadır.

Üretimin desteklenmesi amacıyla sulama sistemleri, budama makineleri, çapa makineleri, pülverizatörler, ara ziraat ekipmanları, gübre dağıtım makineleri, gölgelendirme file sistemi, çit uygulaması, taş kırma makineleri ve don koruma sistemlerine ilişkin ekipmanlar sağlanacaktır. Ara ziraat ekipmanı kapsamında üreticilere tohum, fide ve damla sulama sistemi temin edilecektir. Bu destekler kapsamında, hibe uygulama kılavuzunda belirtilen oranın altında kalmayacak sayıda genç, aldıkları eğitim sonucunda hazırladıkları iş planı doğrultusunda yumuşak çekirdekli meyve bahçesi kurulumu konusunda desteklenecektir.

7.1.3.6. Beklenen Çıktılar

EKK-3 kalkınma kümesinde uygulanacak Yumuşak Çekirdekli Meyve Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi önceliği ile bölge üreticileri için yeni ve sürdürülebilir bir gelir kaynağı oluşturulması hedeflenmektedir. Projemizin üretim maliyetleri kısmında hesaplamış olduğumuz ve küme içerisinde yer alan küçük ölçekli üreticilerin ortalama 5 dekar büyüklüğünde modern meyve bahçesi tesis etmeleri durumunda, yıllık yaklaşık 1.475.000 TL net gelir elde etmeleri mümkün olacaktır. Bu gelir düzeyi, kırsal alanda yaşayan bir ailenin ekonomik sürdürülebilirliğini önemli ölçüde güçlendirecek, tarımsal faaliyetlerin karlılığını artıracak ve kırsal nüfusun gelir seviyesinin yükseltilmesine katkı sağlayacaktır. Tesis edilecek meyve bahçelerinin ekonomik verime ulaşmaya kadar geçen ilk üç yıllık dönemde üreticilerin gelir kaybı yaşamalarının önüne geçilmesi amacıyla ara ziraat uygulamaları desteklenecektir. Bu kapsamda üreticilere ara ziraat faaliyetlerinde kullanılmak üzere gerekli ekipman, tohum, fide ve damla sulama sistemleri temin edilerek, bahçelerin verime yatmaya kadar geçen sürecin ekonomik açıdan daha avantajlı geçirilmesi sağlanacaktır.

07.1.4

Öncelik 4: Patates Üretiminin Geliştirilmesi

7.1.4. Öncelik 4: Patates Üretiminin Geliştirilmesi

Günümüzde çağdaş botanistler patatesin anavatanının Güney Amerika olduğu konusunda uzlaşmışlardır. Öyle ki patates And Dağları'nda yabani türler olarak belirmiş ve buradan Kolombiya ve Venezuela'ya oradan da Şili ve kuzey Arjantin'e gelmiştir. En sonunda tüm türler Peru'da ekilmeye başlamıştır. Patates ekimine dair günümüzdeki tek kanıt yaklaşık 7.000 yıl önce Peru'da gerçekleşmiş olmasıdır. Günümüzde tarımı yapılmakta olan verimli patates çeşitleri öncelikle Tuberosum alt türünün kendi arasında ve bu alt türün yabani türlere yapılmış çeşitli melezlemelerinden elde edilmiştir (Altınbaş, 2004). Patatesi Avrupa'ya ilk kez İspanyol Pedro Cieza de León getirmiştir. İsmi Quechua dilinden alan patates, aynı yıllarda İspanya'da ekilmeye başlanmıştır. Patatesi 1590'da ilk olarak botanik literatürüne geçiren İsviçreli botanist Gaspard Bauhin'dir (Altınbaş, 2024).

Patates (*Solanum tuberosum* L.), insan beslenmesinde önemli bir yere sahip olup, artan Dünya nüfusunun gıda ihtiyacının karşılanmasında stratejik öneme sahip tarım ürünlerinden biridir. Geniş ekolojik adaptasyon yeteneği sayesinde deniz seviyesinden yaklaşık 4.000 metre yüksekliğe kadar uzanan farklı coğrafyalarda yetiştirilebilmekte ve günümüzde 125'ten fazla ülkede üretimi gerçekleştirilmektedir. Üretim miktarı bakımından buğday, çeltik ve mısırın ardından Dünyada en fazla yetiştirilen dördüncü tarla bitkisi konumundadır. Patatesin Dünya genelinde yaygın olarak yetiştirilmesinin temel nedenleri arasında yüksek verim potansiyeline sahip olması, ekonomik bir gıda kaynağı sunması, besleyici değerinin yüksek olması ve farklı kullanım alanlarına sahip bulunması yer almaktadır. Üretilen patatesin yaklaşık yarısı doğrudan taze tüketilirken, kalan kısmı işlenmiş gıda sanayinde, hayvan beslemede, nişasta üretiminde ve tohumluk olarak değerlendirilmektedir. Patates yumruları ortalama %15-25 oranında kuru madde içermekte olup; nişasta başta olmak üzere karbonhidratlar, proteinler, C ve B grubu vitaminleri ile potasyum, magnezyum, demir ve fosfor gibi mineraller bakımından oldukça zengindir. Bu besin içeriği sayesinde patates, insan beslenmesinde ve gıda sanayinde önemli bir yere sahiptir (Günel ve ark., 2010). Patatesin gen merkezinin Güney Amerika'da, Peru kıyıları ve And Dağları ile Şili'den Meksika'ya kadar uzanan geniş bir coğrafya olduğu kabul edilmektedir. Haverkort (1981), patatesin 16. yüzyılın ikinci yarısında İspanyol denizciler tarafından Avrupa'ya getirildiğini, ilk olarak İspanya'da yetiştirilmeye başlandığını ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerine yayıldığını belirtmektedir. Türkiye'ye ise 1850'li yıllarda Rusya üzerinden Kafkaslar yoluyla ulaştığı ve ilk yetiştiriciliğinin Karadeniz yaylaları ile Doğu Anadolu Bölgesi'nde yapıldığı bildirilmektedir (Esendal, 1990; Çaylak, 2002). Geniş adaptasyon kabiliyeti nedeniyle farklı iklim ve toprak koşullarında üretilen patates, yüksek verim potansiyeli ve ekonomik üretim avantajlarıyla öne çıkmaktadır. Ayrıca içerdiği karbonhidrat, vitamin ve mineral maddeler sayesinde insan beslenmesinde önemli bir yere sahiptir (Kolsarıcı, 2011).

Dünya patates üretimi 2020 yılından 2024 yılına kadar %5,13 oranında bir artış göstermiş ve en fazla üretime 2024 yılında 390.420.973 ton olarak elde edilmiştir.

Tablo 65. Dünya Patates Verileri (ton) (FAO, 2024)

Patates	2020	2021	2022	2023	2024	Değişim (%)
Üretim (ton)	371.358.416	376.201.273	375.911.086	386.749.498	390.420.973	5,13

Dünya patates üretiminde Çin ilk sırada yer almaktadır ve 2024 yılı toplam üretim miktarı 94.806.520 ton olmuştur. İkinci sırada Hindistan 57.053.344 ton ile yer almaktadır. Bu beş ülkenin toplam patates üretimi Dünya patates üretiminin %53,9' unu oluşturmaktadır. Patates üretiminde 2024 yılında lider konumunda olan Çin Dünya üretiminin %24,2' sini oluşturmaktadır.

Tablo 66. Patates Üreticisi Ülkeler (FAO, 2024)

Ülke	Üretim Miktarı (ton)
Çin	94.806.520
Hindistan	57.053.344
Ukrayna	21.128.900
ABD	19.061.860
Rusya	18.448.001
Toplam	210.498.625

Dünya patates ithalatında en büyük paya Belçika sahiptir ve %23,2'lik bir orana sahiptir. Dünyada 2024 yılında 16,4 milyon ton taze patates ithalatı yapılmıştır. İthalat miktarında bir önceki yıla göre %8,1 artış gerçekleşmiştir. Patates ithalatı yapan ülkeler içerisinde Belçika yaklaşık 4 milyon ton ile ilk sırayı almaktadır. Belçika'yı sırasıyla 2,2 milyon ton ile Hollanda, 1,3 milyon ton ile Özbekistan ve 841 bin ton ile İtalya izlemektedir.

Tablo 67. Ülkelere Göre Patates İthalatı (ITC, 2024)

Ülkeler	2020 (Bin Ton)	2021 (Bin Ton)	2022 (Bin Ton)	2023 (Bin Ton)	2024 (Bin Ton)
Belçika	2.848	2.853	3.254	3.944	3.803
Hollanda	1.533	1.796	1.591	1.843	2.197
Özbekistan	406	547	532	567	1.305
İtalya	527	514	573	797	841
Fransa	290	287	360	491	524
Diğer	7.258	8.090	7.118	7.527	7.730
Dünya	12.862	14.114	13.428	15.169	16.400

Dünya taze patates ihracatı 2024 yılında toplam 14,8 milyon ton olarak gerçekleşmiş olup bir önceki yıla göre %7,2 artış olmuştur. Dünya patates üretiminde öne çıkan ülkeler Çin, Hindistan, Rusya iken bu ülkeler ihracatta söz sahibi değildir. Bu ülkelerde patates daha çok iç tüketime yönelik üretilmektedir. Dünya patates ihracatında 2024 yılında söz sahibi olan ülkeler sırasıyla 3 milyon ton ile Fransa, 2,6 milyon ton ile Almanya ve 1,6 milyon ton ile Hollanda'dır. Fransa'nın Dünya ihracatındaki payı 2024 yılında %20,6, Almanya'nın %17,3 ve Hollanda'nın ise %10,8'dir.

Tablo 68. Ülkelere Göre Dünya Patates İhracatı (ITC, 2024)

Ülkeler	2020 (Bin Ton)	2021 (Bin Ton)	2022 (Bin Ton)	2023 (Bin Ton)	2024 (Bin Ton)
Fransa	2.168	2.232	2.728	2.709	3.048

Ülkeler	2020 (Bin Ton)	2021 (Bin Ton)	2022 (Bin Ton)	2023 (Bin Ton)	2024 (Bin Ton)
Almanya	1.890	1.902	2.085	2.299	2.568
Hollanda	1.121	1.393	1.383	1.688	1.598
Belçika	989	846	1.024	957	944
Pakistan	269	432	925	756	736
Diğer	6.148	6.059	5.723	5.404	5.921
Dünya	12.585	12.865	13.868	13.814	14.815

Türkiye’de mevcut ekoloji sebebiyle patates üretimi geniş alanlara yayılmış ve neredeyse tüm illerde patates yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Türkiye son beş yıllık patates üretim verileri değerlendirildiğinde en fazla üretim 2024 yılında 6.900.000 ton olarak elde edilmiştir. Üretimde ve ekim alanlarında yıllara göre dalgalanmalar olduğu görülmüştür. Yıllar içinde ekim alanları ile doğru orantılı olarak üretim miktarları da artmıştır. Bu durumun temel nedeni patates veriminde ve ülke nüfusunda meydana gelen artıştır. Bu duruma ilaveten patates üretiminin birçok bölgede sözleşmeli üretim usulünce yapılmasıdır. Bu üretim modelinde üreticilerin; üretim esnasında karşılaştıkları riskleri azaltan, ürünlerini ne zaman, kime, hangi fiyattan satacaklarını bildiği ve üretimin her aşamasında üreticilere danışmanlık hizmeti sunan üretim modelidir. Türkiye patates üretim miktarının yıllara göre artış göstermesinin en önemli araçlarından biri de destekleme politikalarında meydana gelen iyileştirmelerdir (Karlı ve ark., 2018a).

Tablo 69. Türkiye Son Beş Yıllık Patates Üretim Verileri (TÜİK, 2025)

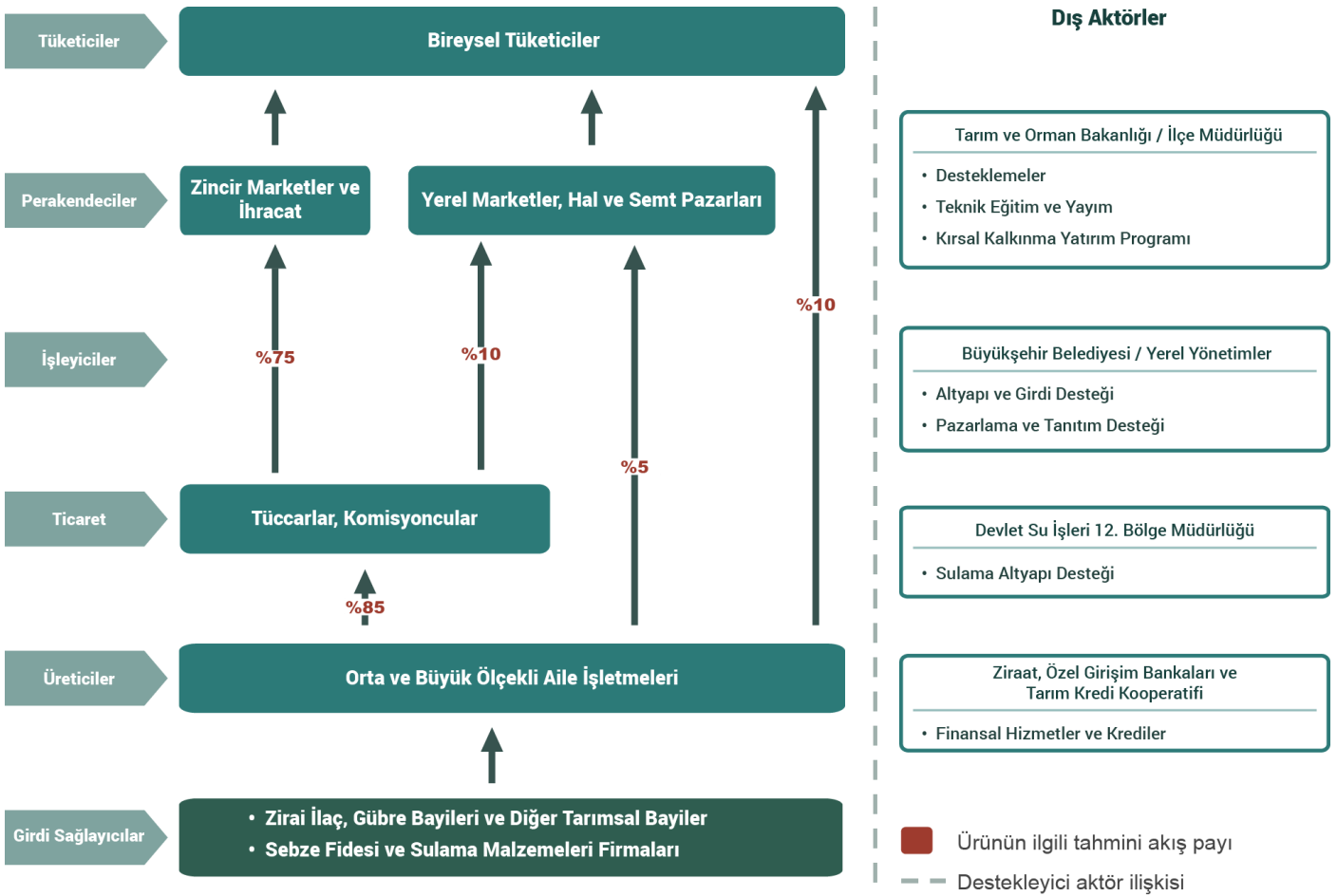
Yıllar	Ekim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)
2021	1.389.175	5.100.000
2022	1.391.716	5.200.000
2023	1.509.269	5.700.000
2024	1.957.753	6.900.000
2025	1.799.619	6.400.000
Toplam		29.300.000

7.1.4.1. Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde Patates Üretimi

Kayseri ili patates yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı illerden biridir. İl genelinde toplamda 194.623 da alanda 933.219 ton patates üretimi gerçekleştirilmekte ve Türkiye genelinde birinci sırada yer almaktadır. Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi içerisinde üretilen patates miktarı il geneli üretimin %10,5 ‘sını oluşturmaktadır. İl geneli üretimde önemli bir orana sahip olan kümede Yeşilhisar ilçesi büyük üretim potansiyelinin büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. 2025 yılı içerisinde Yeşilhisar patates üretim miktarı tüm küme üretim miktarının %99,5’ini oluşturmaktadır. İlçede bulunan geniş düzlükler ve önemli sulama kaynakları patates üretim potansiyelinin artmasına neden olmaktadır. Yeşilhisar’da üretilen patatesin iç tüketimde kullanılmasının yanı sıra bazı Arap ülkelerine de ihraç edilmektedir.

Tablo 70. Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi Son Beş Yıllık Patates Üretimi (TÜİK, 2025)

Yıllar	Ekilen Alan (da)	Üretim Miktarı (ton)
2021	20.335	89.624
2022	15.335	66.406
2023	15.335	67.161
2024	23.105	98.393
2025	22.100	95.192
Toplam	80.875	416.776

7.1.4.2. Değer Zinciri Analizi**Şekil 14.** EKK-3 Patates Üretimi Değer Zinciri**Patates Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller****Girdi Sağlayıcılar**

Orta ve büyük ölçekli çiftçilerden oluşmaktadır. Değer zincirinin bu aşamasında, çiftçiler tarlanın hazırlığı, ekim, gübreleme, sulama yabancı ot, hastalık ve zararlı kontrolü, hasat ve hasat sonrası işlemler olmak üzere üretim aşamasındaki süreçleri yönetmektedirler. İklim koşulları, üreticinin bilgi ve becerisi ile finansa erişim durumu üretim süreçlerini etkileyen en önemli unsurlardır.

Yörenin ekolojik koşullarına uygun, pazarda talep gören yüksek verimli çeşitlerin seçimi ile bitki gelişimi ve gerçekleştirilecek bakım besleme gibi kültürel işlemlere olanak sağlayan düzgün bir tarla tesisinin yapılması ürün kalitesi ve miktarı açısından oldukça önemlidir. En önemli girdiler patates yumrusu gübre ve ilaç girdileridir. Tedarikçiler küme içinde, küme dışında, il merkezinde ve çevre illerde bulunmaktadır. Patates üretiminde sürdürülebilir büyümenin sağlanabilmesi için kaliteli tohumluk arzının güçlendirilmesi, girdi maliyetlerinin azaltılmasına yönelik mekanizmaların geliştirilmesi, modern sulama teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması ve üreticilerin doğru girdi kullanımı konusunda teknik bilgi düzeylerinin artırılması öncelikli stratejik alanlar olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda girdi sağlayıcılar ile üreticiler arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi, değer zincirinin etkinliğini ve sektörel rekabetçiliği artıracaktır. Değer zincirinin bu aşamasında faaliyet gösteren başlıca aktörler; tohumluk üretici ve tedarikçi firmalar, zirai ilaç ve gübre bayileri, sulama sistemleri sağlayıcıları, tarım makinesi ekipmanı satıcıları, Tarım Kredi Kooperatifleri ve diğer tarımsal girdi tedarikçileridir. Söz konusu kuruluşlar, üreticilerin ihtiyaç duyduğu girdilerin zamanında, yeterli miktarda ve uygun kalitede temin edilmesinde kritik rol üstlenmektedir.

Kümede patates üretiminde gübre ve zirai ilaç kullanımı oldukça düşük seviyelerde olmakla birlikte bu işlemlerin de uygun zamanda ve tekniğine uygun olarak yapılması verim ve kaliteyi etkilemektedir.

Patateste yumrular en iyi şekilde; olgun, zedelenmemiş ve temiz olarak 3-4 °C sıcaklık, %85-90 nisbi nemde ve solunum sonucu meydana gelen karbondioksit, su ve ısıyı uzaklaştırıp oksijen sağlamak için havalandırma tertibatı iyi olan özel koruma depolarında saklanabilir. Depolamada yığın yüksekliği, yemeklik patateslerde 3-4 metre olabilir. Tohumluk patateslerde ise en fazla 1 metre olmalıdır.

Üreticiler

Patates üretiminin yanı sıra pazarlama aşamasında da önemli bir rol üstlenmekte ve ürettikleri yazlık patateslerin tamamını doğrudan satmakta, kışlık olarak yetiştirilen patateslerin bir kısmını da diğer illere ve tüccarlara vermektedirler, büyük bir kısmını da mahallelerde ve Niğde-Nevşehir illerinde bulunan doğal depolarda muhafaza etmektedirler. Üretim sürecinde karşılaşılan temel sorunlardan biri, kümenin mevcut üretim hacmini karşılayabilecek yeterli depolama kapasitesinin bulunmaması ve üreticilerin ürünlerini uygun piyasa koşullarında değerlendirememesidir. Depolama altyapısındaki yetersizliklerin yanı sıra, kümede ürünlerin kalite kriterlerine göre sınıflandırılması ve standartlaştırılması için gerekli olan patates boylama ve paketleme makinesinin bulunmaması önemli bir kısıt oluşturmaktadır. Bu durum, ürünlerin uygun şekilde paketlenmesini ve pazara hazırlanmasını zorlaştırmakta, katma değerli pazarlama olanaklarını sınırlandırarak üreticilerin gelir düzeyini olumsuz etkilemektedir.

Yeşilhisar, Kayseri'nin önemli patates üretim merkezlerinden biridir. İlçede üretilen patateslerin önemli bir kısmı ulusal pazarlara ve zaman zaman ihracata yönlendirilmektedir. Üretim genellikle pazara satış amacıyla yapıldığından, işletmelerin büyük bölümü ticari niteliktedir. Özellikle geniş araziye sahip işletmeler ve sözleşmeli üretim yapan üreticiler geçimlik üretimin oldukça üzerindedir. Bununla birlikte küçük arazi varlığına sahip bazı aile işletmeleri, gelir

kaynaklarını çeşitlendirmek amacıyla patates üretimi yapmakta ve bu işletmeler yarı geçimlik özellikler gösterebilmektedir.

Yahyalı'da tarımsal faaliyetler içerisinde elmacılık daha baskın olmakla birlikte patates üretimi yapan işletmeler de bulunmaktadır. Patates üretimi çoğunlukla pazara yönelik gerçekleştirilmektedir. Ancak işletmelerin önemli bir kısmı aile iş gücüne dayalı küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. Bu nedenle Yahyalı'da ticari üretim yapan işletmelerin yanında yarı geçimlik özellik gösteren üreticilere de rastlanabilmektedir.

Değer zincirinde yer alan destekleyici faaliyetler üreticilerin üretim kapasitelerinin geliştirilmesine yöneliktir. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın eğitim, yayım çalışmaları da patates üretiminin yaygınlaşmasının yanında üreticinin bilgi ve becerisini geliştirerek verim ve kalitenin artırılmasına yönelik çalışmaları içermektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen diğer önemli bir destekleyici faaliyet ise üretimin teşvik edilmesi ve üretim maliyetlerinin düşürülmesine yönelik olarak sertifikalı tohum, temel ve planlı üretim desteklemeleridir. Bakanlık tarafından yürütülmekte olan sulama projeleri hibe programı üreticilerin yararlanabileceği bir başka destekleme aracıdır. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen eğitim, yayım ve demonstrasyon faaliyetleri ise üreticilerin teknik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik olup, modern üretim tekniklerinin benimsenmesi, verimliliğin artırılması ve ürün kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetler aynı zamanda bölgede patates yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılmasına ve üreticilerin yenilikçi uygulamalara erişimine katkı sağlamaktadır. Bakanlık tarafından uygulanan diğer destekleme mekanizmaları arasında İyi Tarım Uygulamaları ve Organik Tarım destekleri ile mazot ve gübre destekleri yer almaktadır. Söz konusu destekler üretim maliyetlerinin azaltılması ve çevresel sürdürülebilirliğin artırılması açısından önem taşımaktadır. Su kaynaklarının etkin kullanılması ve sulama maliyetlerinin azaltılması amacıyla üreticiler arasında basınçlı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar da yürütülmektedir. Bu kapsamda, Ziraat Bankası tarafından üreticilere basınçlı sulama sistemlerinin kurulmasına yönelik faizsiz veya düşük faizli kredi imkanları sunulmaktadır. Ayrıca Tarım Kredi Kooperatifleri, ortaklarına uygun koşullarda finansman sağlamakta; gübre, zirai ilaç ve diğer tarımsal girdilerin temininde maliyet avantajı oluşturmaktadır. Bununla birlikte, bölgedeki sulama altyapısının geliştirilmesine yönelik yatırımlar devam etmektedir. Özellikle Devlet Su İşleri tarafından yürütülen sulama projeleri kapsamında basınçlı sulama sistemleri, su iletim hatları ve tarla içi geliştirme hizmetlerine yönelik altyapı yatırımları gerçekleştirilmekte olup, bu yatırımların uzun vadede patates üretim alanlarının genişletilmesine, su kullanım etkinliğinin artırılmasına ve üretim verimliliğinin yükseltilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Ticaret

Kümede patates ticaretinde rol alan aktörler üreticiler ve tüccarlardır. Bölgede üretilen patatesin yaklaşık %10'unu üreticiler doğrudan yine küme içerisindeki ve çevresindeki bireysel tüketicilere satmakta geri kalan kısmını da tüccarlara ve kendi imkanlarıyla diğer illere satmaktadırlar. Bu durum tüketici alışkanlıklarının bir sonucu olarak iç piyasada talebin yüksek olması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Türkiye önemli bir patates üreticisi ülke olmasına rağmen

üretim iç piyasadaki talebi karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Üretici açısından değerlendirildiğinde ise doğrudan bireysel tüketiciye satış yapmak daha kolay ve hızlı bir finansal dönüş sağladığından tercih edilmektedir.

Tüccarlar küme içerisinde faaliyet gösteren birçok üreticiden büyük miktarlarda patates satın alarak bu ürünü perakendecilere ve tüketicilere ulaştıran aktörlerdir. Tüccarlar, ürünlerin küme dışındaki pazarlara ulaştırılması, depolanması ve perakendeciler başta olmak üzere diğer piyasa aktörleriyle bağlantı kurulması konularında önemli avantajlara sahiptir. Küçük ve orta ölçekli çiftçiler hali hazırda ürettikleri patatesin yaklaşık %85'lik bölümünü tüccarlara satmaktadırlar. Tüccarlar ürünün taşınması ve kısa süreli depolanması işlerini üstlenmekte ve bağlantı kurdukları perakendeci veya tüketicilere ürünü ulaştırmaktadırlar.

Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinde patates üretimi ağırlıklı olarak pazara yönelik ticari üretim şeklinde gerçekleştirilmektedir. Özellikle Yeşilhisar ilçesinde üreticilerin önemli bir bölümü ürünlerini ulusal pazarlara ve ihracat kanallarına yönlendirmekte olup ticari işletme niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte her iki ilçede de küçük ölçekli aile işletmeleri bulunmakta ve bu işletmeler kısmen yarı geçimlik üretim özellikleri gösterebilmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, ilçelerdeki patates üretim sistemi yarı geçimlik üretimden ziyade ticari üretim yapısına daha yakın bir görünüm sergilemektedir.

Tüccarlar

Patates değer zincirinde tüccarlar, ürünün üreticiden pazara ulaştırılmasında, ürün toplama ve dağıtım faaliyetlerinin yürütülmesinde ve piyasa bağlantılarının kurulmasında kritik rol oynamaktadır. Bununla birlikte depolama, tasnifleme ve üretici örgütlenmesinin yetersiz olduğu durumlarda üreticilerin pazarlık gücü azalmakta ve ürünler çoğu zaman hasat döneminde düşük fiyatlarla el değiştirebilmektedir. Bu nedenle depolama ve pazarlama altyapısının güçlendirilmesi, üreticilerin pazara erişim imkanlarının artırılması ve değer zincirinde daha fazla katma değer elde edilmesi açısından önem arz etmektedir. Tüccarlar kümede üretilen patatesi üreticiden alarak Ankara, İstanbul, Samsun, İzmir, Adana ve Mersin olmak üzere büyük tüketim merkezlerine, ihracat durumuna göre yurt dışına ve hallere taşınmaktadır.

Perakendeciler:

Perakendeciler üreticiler ile tüketiciler arasındaki son bağlantı noktasını oluşturmaktadırlar. Perakendeciler genellikle tüccarlardan ve ürün işleyicilerden aldıkları ürünü ihtiyaçlarına ve alım gücüne göre tüketiciye sunarlar.

Tüketiciler:

Tüketiciler patatesi doğrudan üreticiden veya marketler gibi perakendecilerden satın almaktadır. Patates ülkemizde yoğun olarak tüketilen bir ürün olduğundan tüketici açısından temini de çok kolaydır.

7.1.4.3. Üretim Maliyetleri ve Üretici Fiyatları

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi yemeklik patates yetiştiriciliği için 2025 yılı üretim maliyetleri verilmiştir.

Kümede 1 dekar için patates üretim maliyeti 38.014,21 TL olacaktır. Patates dekara verimi 4.795 kg/da olarak belirtilmiştir. Üreticinin 2025 yılındaki satış fiyatı 7,00 TL ve toplamda 1 dekardan elde edilen gelir 33.565,00 TL olarak ifade edilmiştir. Patates normal şartlarda kar marjı yüksek olan bir ürün olmasına rağmen 2025 yılında yaşanan ekstrem iklim koşulları sebebi ile kar marjı düşmüş üreticiler zarar etmiştir.

Tablo 71. Patates Üretim Masrafları (TAMSİS, 2025)

Masraf Unsurları	Masraflar (TL/da)
Tohum	8.750
Gübre	3.607
İlaç	1.600
Su ve Enerji	2.718
Dikim ve Arazi Sürüm	2.330
İşçilik	2.250
Hasat ve Hasat İşçiliği	6.475
Nakliye	525
Diğer	9.759,21
Masraf Toplamı	38.014,21

Tablo 72. Patates Üretiminden Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025)

Verim (kg/da)	Fiyat (TL/kg)	Toplam Üretim Değeri (TL/da)	Toplam Üretim Masrafları (TL/da)	Net Kar/Zarar (TL/da)
4.795	7,00	33.565,00	38.014,21	-4.449,21

7.1.4.4. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

Üçüncü EKK'nde patates üretimine ilişkin GZFT analizi Tablo 73-74'te verilmiştir. Kümede patates üretimi ve pazarlama ile ilgili olarak güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler ayrı ayrı aşağıda değerlendirilmiştir.

Üçüncü EKK'nde iklim ve toprak koşulları patates yetiştiriciliğine uygun olması ve iç ve dış pazarda talep gören çeşitlerin kümede yetiştirilme olanağının bulunması üretim potansiyeli açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır. Kümede gece gündüz sıcaklık farkının fazla olması patates gibi yumrulu bitkilerde karbonhidrat birikimini artırdığından yörede üretilen patates özellikle sofralık tüketimde tercih edilmekte ve bu bölgedeki patatese olan rağbeti artırmaktadır.

Bununla birlikte Tarım ve Orman İl Müdürlüğü'nün yönlendirme, eğitim, yayım ve demonstrasyon çalışmalarının bir sonucu olarak patates veriminde artışlar kaydedilmiştir. Ayrıca Tarım ve Orman Bakanlığı'nın patates üretimine yönelik destekleme çalışmaları patates üretimine yeni başlayacak üreticiler için de önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Üreticilerin geleneksel üretim alışkanlıklarından kolay vazgeçmemeleri üretimle ilgili bir tehdit olarak değerlendirilse de patates üretiminin diğer tarımsal ürünlere göre daha karlı bir tarımsal üretim faaliyeti oluşu bu tehdidin etkisini

azaltan bir faktördür. Sahada yapılan anket çalışmaları ve çiftçi görüşmeleri de göstermiştir ki üreticiler genel olarak geleneksel üretim alışkanlıklarını terk edip patates yetiştiriciliğine başlama konusunda isteklidirler.

Son olarak iklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkabilecek sıcaklık dalgalanmaları ya da yağış rejimindeki değişiklikler patates üretimini olumsuz etkileyebilecek tehditler olarak değerlendirilmiştir. Gerçekten de iklim değişikliği konusunda yapılan çeşitli araştırmalar ve projeksiyonlarda ortak görüş olarak, farklı derecelerde olsa da ortalama sıcaklıklarda bir artış, yıllık yağış miktarlarında azalma ve yağış rejiminde farklılaşmalar olacağı öngörülmektedir.

Tablo 73. Patates Üretimi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- Küme içi veya küme dışında bağlantılara sahip, işleyen ve geliştirilmeye uygun pazar mekanizmalarının bulunması - Üretici açısından karlı bir tarımsal faaliyet oluşu - Depolanmaya uygun bir ürün olması - Büyükşehirlerdeki pazarlara ve otoyol ağlarına ulaşım kolaylığı - Bölge çiftçisinin büyük ölçekli ve mekanize tarıma yatkınlığı
Z	- Üreticiler arasında pazarlama ve fiyat belirlemede örgütlenmenin (kooperatifleşme) yetersizliği - İlçe merkezinde ve mahallelerinde modern tasnifleme, boylama ve paketleme tesislerinin eksikliği - Doğal depolama alanlarının yetersizliği - Sulama suyu sıkıntısı ve sulama altyapı eksiklikleri - Markalaşma olmaması - Bölgeye ait tescilli bir markanın veya coğrafi işaretin bulunmaması

Tablo 74. Patates Üretimi Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	- İç ve dış pazarda dondurulmuş ve işlenmiş patates ürünlerine olan talebin sürekli artması - İç ve dış pazarlarda yıldan yıla artan talep - Kümede üretilen patatese olan rağbet - Sözleşmeli üretim modelleri ile sanayi sektörüne doğrudan entegrasyon potansiyeli
T	- İthalatın üreticiyi olumsuz etkilemesi - Girdi maliyetlerinin (tohum, gübre, enerji/akaryakıt) yükselmesinin üretici kar marjını baskılaması - İklim değişikliğine bağlı beklenmedik kuraklık periyotları veya düzensiz yağış rejimleri - Münavebe (ekim nöbeti) kurallarına uyulmaması durumunda toprak kökenli hastalıkların artma riski

Türkiye’de arz talep dengesi incelendiğinde yurt içinde üretilen patates miktarının tüketimi karşılamadığı görülmektedir. Nüfus artışı, gıda ve sanayi sektöründeki gelişmeler gibi etkenler uluslararası pazarda da patatese olan talebin yıldan yıla artmasını sağlamaktadır. İç ve dış pazardaki talebin yükselme eğilimi göstermesi patates için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Yeşilhisar, Akdeniz ve İç Anadolu’yu birbirine bağlayan stratejik karayolu hatları üzerinde yer aldığından büyükşehirlerle (Ankara, İstanbul, Adana) ulaşım kolaylığına sahiptir.

Yeşilhisar kümesinin Niğde-Nevşehir patates havzasına yakınlığı ve otoyol ağlarına olan bağlantısı sayesinde önemli bir avantajı elinde tutmaktadır. Kümenin Ankara ve İstanbul pazarları ile bağlantı sağlayan gelişmiş bir karayolu ulaşım altyapısı vardır. Kümede üretim her ne kadar nispeten düşük olsa da hali hazırda iç ve dış bağlantılara sahip, işleyen ve geliştirilmeye uygun pazar mekanizmaları bulunmaktadır.

7.1.4.5. Tedbirler

Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde genel olarak patates pazarı üretim mekanizmaları ile ilgili çok büyük problemlerin olmadığı ancak pazar mekanizmalarında, ürün işlemede, paketlemede ve depolamada geliştirilmeye yönelik ihtiyaçlar duyulduğu görülmektedir. Depolamanın yanında yapılacak olan boylama ve paketleme tesisi ile birlikte özellikle patates üretim süreçlerinde altyapı eksikliklerinin, piyasanın istediği çeşitte ürün yetiştiriciliği veya çiftçi bilgi becerilerindeki eksiklikler gibi iyileştirmeye muhtaç hususlar bulunmaktadır.

KDAKP kapsamında kümede patates üretiminde sektörel bir yoğunlaşma ve kümelenme yaratmak amacıyla üretim ve pazarlama kanallarının iyileştirilmesine yönelik alınması gereken tedbirler aşağıda sıralanmıştır.

Kümelenmeyi Destekleyen Altyapı Çalışmaları

Kümede gerçekleştirilecek ekonomik altyapı yatırımlarının öncelikli alanını, patates üretiminin sürdürülebilirliğini ve rekabet gücünü olumsuz etkileyen depolama altyapısındaki yetersizliklerin giderilmesi oluşturmaktadır. Mevcut depolama kapasitesinin üretim hacmini karşılayamaması nedeniyle üreticiler, ürünlerini hasat döneminde düşük fiyatlarla pazara arz etmek zorunda kalmakta ve bu durum gelir kayıplarına yol açmaktadır. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak, ürünlerin uygun koşullarda muhafaza edilmesini sağlayacak doğal patates depolarının inşa edilmesi planlanmaktadır. Bunun yanı sıra, hasat sonrası süreçlerde ürün kalitesinin korunması, standartlaştırılması ve pazarlama kabiliyetinin artırılması amacıyla patates boylama ve paketleme makinelerinin temin edilmesi öngörülmektedir. Böylece ürünlerin kalite ve büyüklük kriterlerine göre sınıflandırılması, uygun ambalajlarla pazara sunulması ve daha yüksek katma değerli pazarlara erişimin sağlanması hedeflenmektedir. Söz konusu yatırımların, ürün kayıplarının azaltılmasına, pazarlama altyapısının güçlendirilmesine ve üretici gelirlerinin artırılmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

Altyapıya yönelik tedbirler arasında, patates üretim alanlarında sulama altyapısının geliştirilmesi ile daha çok alanın sulamaya açılması üretim alanlarında su kısıntısının ortadan kaldırılmasını sağlayacaktır. Mevcut bulunan baraj ve göletlerin sulama kapasitelerinin artırılması ve yapım aşamasında olan ve yapılacak barajların bir önce tamamlanması ve kapalı devre sulama sistemlerine en kısa zamanda geçilerek sulanabilir tarım arazilerinin artırılması sağlanmalıdır. Ayrıca sulama verimliliğini ve etkinliğini artırmak amacıyla, açık olan sulama sistemlerinin, kapalı sulama sistemine dönüştürülmesi gereklidir. Kuyu Sulama Sistemlerinde GES entegrasyonu ve enerji Dönüşümünün planlanması sulama altyapısının geliştirilmesinde önemli adımlardan biridir. Yeşilhisar'daki patates üretim alanları genel olarak derin kuyulardan çekilen yer altı suları ile sulanmaktadır. Derin kuyulardan suyun yüzeye çıkarılması ve tarla içi basınçlı sulama sistemlerine (damla/yağmurlama) basılması, yüksek kilovatlı (kW) dalgıç pompaların çalışmasını gerektirmekte, bu da üreticilerin en önemli girdi maliyetini "sulama elektriği" haline getirmektedir.

Enerji maliyetlerinin baskısını azaltmak ve üretimi sürdürülebilir kılmak adına, projede öngörülen kapalı devre ve tarla içi basınçlı sulama altyapısına Güneş enerjisi sistemleri (GES) entegre edilecektir.

Çiftçilerin Beceri ve Organizasyonu

Çiftçilere yönelik eğitim çalışmaları ile patates yetiştiriciliğinin tekniğine uygun şekilde yapılması konusunda üreticilerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi pazar değeri yüksek üretimin geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Çiftçilere yönelik eğitim çalışmaları teorik eğitimlerin yanı sıra demonstrasyon çalışmaları, çiftçi gezileri, üretim ve pazarlama süreçlerinde yer alan aktörlerin bir araya getirildiği odak toplantıları ile zenginleştirilecektir. Eğitim çalışmaları yetiştiriciliğe yönelik teknik bilgilerin yanı sıra üreticilerin işletme ve finansal yönetim ile kümelenme becerilerini artırmayı da amaçlamalıdır. Ayrıca pazar mekanizmaları, pazarlama stratejileri ve ürün geliştirme gibi konuları da içermeli ve üreticilerin bu yönde gelişimlerine katkıda bulunmalıdır.

Eğitim ve yayım çalışmaları süresince patates üreticilerinin organizasyon becerilerinin geliştirilmesine ayrıca önem verilecektir. Üreticilerin orta vadede kooperatif veya üretici birliği şeklinde örgütlenmesi teşvik edilecek ve bu sayede gerek üretim gerekse pazarlama süreçlerinde daha güçlü bir üretici profili oluşturulacaktır. Üreticilerin patates yetiştiriciliğine ilişkin teknik bilgi ve uygulama becerilerinin artırılması amacıyla demonstrasyon çalışmaları gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda, patates üretim süreçlerinin uygulamalı olarak gösterilmesi, iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması ve yeni çeşitlerin bölge koşullarına uygunluğunun değerlendirilmesi amacıyla demonstrasyon alanları kurulacaktır. Demonstrasyon çalışmaları aracılığıyla verim ve kalite potansiyeli yüksek çeşitlerin üreticilere tanıtılması, başarılı bulunan çeşitlerin küme genelinde yaygınlaştırılması ve modern üretim tekniklerinin benimsenmesi hedeflenmektedir. Böylece üreticilerin yeniliklere erişiminin kolaylaştırılması, teknik kapasitelerinin güçlendirilmesi ve birim alandan elde edilen verim ile ürün kalitesinin artırılması amaçlanmaktadır.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

Küme içerisinde yer alan bireysel yatırımcıların üretim altyapılarının geliştirilmesini amaçlayan bu tedbir çerçevesinde patates üretiminin modernizasyonu amaçlanmaktadır. Bireysel kullanıma yönelik olarak, tarla içi basınçlı sulama

sistemleri ve üretim için gerekli olan alet, ekipman ve makinelerin tedariki bu destekleme mekanizması içerisinde yer verilecektir. Bireysel yatırımların desteklenmesi eş finansman odaklı bir destekleme modeli olup programdan faydalanmak isteyen çiftçilerin belirtilen oranda nakdi eş finansman sağlamaları koşulu söz konusu olacaktır.

7.1.4.6. Beklenen Çıktılar

KDAKP kapsamında kümede patates üretim alanlarında sulama altyapısının geliştirilmesi ile sulama verimliliği ve etkinliğinin artırılarak patates üretim ve veriminin artırılması beklenmektedir. Altyapı yatırımları içerisinde yer alan doğal patates deposu ile patates boylama ve paketleme makinesi sayesinde kümede üretilen temel tarımsal ürünlerin bir merkezde toplanması ve tüccar/toptancılar için cazibe ortamı yaratılması ile patatesin pazarlama olanaklarının iyileştirilmesine katkıda bulunacağı öngörülmektedir. Bu konudaki bireysel yatırımların desteklenmesi neticesinde patates üretim alanlarında artış olacağı beklenmektedir.

07.2

STRATEJİK AMAÇ-2

Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi

7.2. STRATEJİK AMAÇ-2

Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi

Bölümü

Hayvancılık sektörü, Dünya genelinde ve Türkiye’de olduğu gibi Kayseri ilinde de kırsal ekonomik yapının güçlenmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında lokomotif rol üstlenmektedir. Kırsal alanlarda sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için hayvancılık sektöründeki mevcut potansiyelin planlı ve akılcı müdahaleler yoluyla etkin biçimde harekete geçirilmesi gerekmektedir.

2025 yılı TÜİK verilerine göre kümede 28.303 baş büyükbaş ve 125.569 baş küçükbaş hayvan varlığı bulunmaktadır. Büyükbaş varlığı 2023-2025 döneminde %13,9 oranında artış göstererek (24.847 → 27.785 → 28.303) sektördeki yatırım iştahını ortaya koymuş; sürünün %50,2’sinin saf kültür, %40,7’sinin kültür melezi ırklardan oluşması kümede genetik kapasitesi yüksek bir süt sığırcılığı tabanının var olduğunu göstermiştir. Saf kültür oranının Yeşilhisar’da %60,0’a ulaşması ova koşullarında entansif süt sığırcılığının yerleştiğine, Yahyalı’daki 2.494 başlık yerli ırk varlığı ise dağlık kesimde meraya dayalı ekstansif yetiştiriciliğin sürdüğüne işaret etmektedir. Küçükbaşta koyun varlığı (100.301 baş; %79,9) baskın olmakla birlikte; kümeyi il genelinden ayıran özellik, %87,7’si Yahyalı’da bulunan 25.268 başlık keçi varlığıdır ve Aladağlar’ın ormanlık-sarp yapısına uyum sağlamış kıl keçisi yetiştiriciliği, ilçenin yayla-göçer kültürünün ayrılmaz parçasıdır. Bunların yanında küme, 252 arıcılık işletmesi, 14.300 kovan ve yıllık 164,2 ton bal üretimiyle il genelinin en güçlü arıcılık tabanlarından birine sahiptir; Yahyalı tek başına 152,2 tonluk üretimiyle ilin arıcılık merkezi konumundadır. Kanatlı üretiminde ise Yeşilhisar’daki 760 bini aşkın yumurtacı tavuk varlığıyla ticari bir sektör mevcut olup, Yahyalı’daki 7.985 adetlik varlık hane halkı gıda güvenmesine yönelik köy tavukçuluğu niteliğindedir.

Bu güçlü üretim varlığına karşın, mevcut kapasitenin katma değere dönüşümünü engelleyen yapısal sorunlar ÇPP toplantılarında bütün boyutlarıyla ortaya konulmuştur. Süt değer zincirinde; sağımın önemli ölçüde manuel yapılması ve hijyenik süt üretiminde yetersiz kalınması, soğutma tankı kapasitesinin ihtiyacı karşılamaması, Yeşilhisar’daki 14 ton kapasiteli süt toplama merkezinin tazyik pompası ve soğutma tankı eksikleri nedeniyle kapasite artırımına gereksinim duyması ve süt üreticileri birliğine ait bir işleme tesisinin bulunmaması nedeniyle hijyen standartlarından uzak koşullarda üretilen nihai ürünlerin (peynir, tereyağı vb.) değerinde satılamaması sektörün karlılığını baskılamaktadır. Üretim altyapısında; mevcut ahır ve ağıl kapasitesinin hayvan varlığını karşılayamaması, işletmelerde yemlik, suluk, sıyrıcı, kilit sistemi ve kaşığı gibi refah mekanizasyonu donanımlarının eksikliği ile silajın uzun süre depolanamaması verim düzeyini düşürmektedir. Mera ve yayla altyapısında; hayvan içme suyu tesisleri, depo ve sıvatların yetersizliği, kırsal mahallelerde (Çavdar, Çamlıca, Delialıuşağı gibi) aşı yolu bulunmaması, mera yollarının bozuk olması, Ceviz, Gücüksu ve Gidenoluk yaylalarındaki beton tankların kullanılamaması ve yaylacılık yapan ailelerin barınma koşullarının yetersizliği üretimi zorlaştırmaktadır. Yan ürün ve hasat boyutunda; kırkım makinelerinin eksikliği küçükbaş yan ürün verimliliğini sınırlamakta, arıcılıkta hasat-işleme ekipmanlarının (bal sağım makinesi, dinlendirme kazanı, sır alma tezgahı) yetersizliği yüksek üretim kapasitesinin hijyenik ve katma değerli ürüne dönüşmesini engellemekte, kanatlıda ise yem maliyetlerinin yüksekliği sektörün en önemli kısıtını oluşturmaktadır.

Bu stratejik amaç; kümenin hayvansal üretim varlığını, üretimden işlemeye ve pazarlamaya uzanan değer zincirinin her halkasında modern altyapı yatırımları ve kapasite geliştirme faaliyetleriyle bütünleştirerek rekabet gücü yüksek, iklim ve piyasa şoklarına dirençli bir sektör yapısına dönüştürmeyi hedeflemektedir. Yatırımların kurgusunda; bireysel işletme modernizasyonu ile ortak kullanıma yönelik kamu ve paylaşılan altyapıların eşgüdümü, göçer yetiştiriciler ve hassas gruplar için pozitif ayrımcılık içeren destek modelleri ile kadın ve genç üreticilerin sektöre kazandırılması yatay ilkeler olarak gözetilmektedir. Saha ziyaretleri, ÇPP toplantıları, değer zinciri analizleri ve paydaş görüşmeleri sonucunda; bu stratejik amaca yönelik öncelik alanları büyükbaş hayvancılığın geliştirilmesi, küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesi, arıcılığın geliştirilmesi ve kanatlı hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Birinci öncelik olan büyükbaş hayvancılığın geliştirilmesi; kümenin genetik kapasitesi yüksek ve büyüyen süt sığırları varlığını hijyenik ve verimli bir süt değer zincirine kavuşturmayı esas almaktadır. Ahır modernizasyonu demonstrasyonlarıyla barınak koşullarının iyileştirilmesi; süt sağım makineleri ve süt soğutma tanklarıyla süt kalitesinin yükseltilerek üreticinin pazarlık gücünün artırılması; yem karma makineleriyle en büyük maliyet kalemi olan yem giderlerinin düşürülmesi ve katı gübre dağıtma makineleriyle hayvansal gübrenin bitkisel üretime kazandırılması öngörülmektedir. Değer zincirinin üst halkasında ise; mevcut süt toplama merkezinin kapasite artırımı ve süt işleme tesisi yatırımıyla, halen çiğ olarak veya hijyen standartlarından uzak koşullarda işlenerek değerinin altında satılan sütün, kayıtlı ve katma değerli mamul ürünlere dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Meraya dayalı yetiştiricilik yapan işletmeler için taşınabilir güneş enerjisi sistemleri ve taşınabilir çadır ağullar, üretimin yayla koşullarında da sürdürülebilmesinin araçları olarak kurgulanmıştır.

İkinci öncelik olan küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesi; kümenin en güçlü üretim kolunu, hem işletme hem de mera-yayla altyapısı boyutuyla bütüncül biçimde desteklemeyi amaçlamaktadır. Mera ulaşım ağının ıslahı, hayvan içme suyu (HİS) tesisleri ve aşı yolu ile parazit ilaçlama havuzlarını içeren mera sağlık kompleksleri gibi ortak altyapılarla otlatma ve sürü sağlığı koşullarının iyileştirilmesi; taşınabilir yaşam konteynerleri, çadır ağullar, taşınabilir GES ve buzdolabı temin edilmesi ile göçer yetiştiricilerin yayladaki üretim ve yaşam koşullarının insanca bir düzeye taşınması; modern kırım makineleri, kuzu/oğlak bölme padok sistemleri ile yem karma, kırma ve akıllı besleme donanımlarıyla işletme verimliliğinin artırılması öngörülmektedir. Çamlıca, Ulupınar ve Yeşilköy mahallelerinde sürdürülen küçükbaş süt sağım ve peynir üretim geleneğinin modern sağım ve hijyen kitleriyle desteklenmesi, kümenin kıl keçisi ve koyun sütüne dayalı yöresel ürün potansiyelinin kayıtlı ve hijyenik bir üretim modeline kavuşturulmasını sağlayacaktır.

Üçüncü öncelik olan arıcılığın geliştirilmesi; Yahyalı'nın il genelindeki merkez konumunu güçlendirmeyi ve Yeşilhisar'da kovan başına verimi yükselterek arıcılığı etkin bir yan gelir faaliyeti haline getirmeyi hedeflemektedir. Boş kovan destekleriyle koloni kapasitelerinin artırılması; bal sağım makineleri ve arıcılık alet-ekipman paketleriyle hasadın teknik şartlara uygun ve hijyenik biçimde yürütülmesi; portatif arıcı barakaları ve taşınabilir GES donanımlarıyla gezginci arıcılık koşullarının iyileştirilmesi öngörülmektedir. Aladağlar'ın endemik florasından beslenen Yahyalı balının kayıt altına alınması ve markalaşması, üretim kapasitesindeki artışın gelire dönüşmesinin temel koşuludur.

Dördüncü öncelik olan kanatlı hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi; Yeşilhisar'da yerleşik ticari yumurta sektörünün varlığıyla kanıtlanmış üretim elverişliliğini, özellikle kadınlar ve dar gelirli haneler için düşük yatırım maliyetli bir alternatif gelir modeline dönüştürmeyi amaçlamaktadır. ÇPP toplantılarında tavukçuluğun ilçede gelir getirici ve sürdürülebilir bir faaliyet olduğu teyit edilmiş; ancak yem maliyetlerinin yüksekliği sektörün temel kısıtı olarak tespit edilmiştir. Öncelik kapsamında; demonstrasyonlar ve çadır kümes ekipmanlarıyla köy tavukçuluğunun tabana yayılması ile kesimhane gibi özelde paylaşılan altyapılarla da hijyen standartlarının sağlanması ve ürünün pazara kayıtlı biçimde sunulması hedeflenmektedir.

Tüm önceliklerde çiftçi eğitimleri, inceleme gezileri ve 18-40 yaş grubuna yönelik genç girişimci başlangıç paketleri ortak tedbirler olarak yer almakta; böylece sektörün insan kaynağının yenilenmesi ve genç nüfusun hayvancılığa kazandırılması yatay hedef olarak gözetilmektedir.

Ayrıca; bu stratejik amacın tüm önceliklerindeki Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımlar alt bileşeni kapsamında yer alacak Hassas Grupların Desteklenmesi Programı, sosyal içermeyi ve toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan HGD çerçevesinde uygulanacaktır. Proje sahasında en düşük gelir grubunda yer alan ve diğer finansman kaynaklarına erişimi bulunmayan hassas hanelere yönelik yatırımlar ise %100 hibe oranıyla hayata geçirilecektir.

Bu öncelikler kapsamında uygulanacak tedbirler, gerekçeleri ve uygulama esasları ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Tablo 75. STRATEJİK AMAÇ-2 Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi

STRATEJİK AMAÇ-2 Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi		
ÖNCELİK ALANLARI	Öncelik 1:	Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi
	Öncelik 2:	Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi
	Öncelik 3:	Arıcılığın Geliştirilmesi
	Öncelik 4:	Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi

07.2.1

Öncelik 1: Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi

7.2.1. Öncelik 1: Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi

Kayseri ili, tarım ve hayvancılık sektöründe İç Anadolu Bölgesi'nin en önemli merkezlerinden biri konumundadır. Bu potansiyelin en dinamik şekilde hayat bulduğu Yahyalı ve Yeşilhisar ilçeleri, geniş meraları, yem bitkisi üretimine elverişli tarım arazileri ve köklü hayvancılık kültürüyle büyükbaş hayvancılık faaliyetleri için stratejik bir küme oluşturmaktadır. Ancak günümüz sosyoekonomik dinamikleri, bölgedeki geleneksel üretim yapısını tehdit etmekte ve sürdürülebilir gıda arzını riske atmaktadır.

Bölgedeki temel sorun, kırsal nüfusun omurgasını oluşturan küçük aile işletmelerinin yüksek girdi maliyetleri, ölçek yetersizliği ve pazara erişim kısıtları nedeniyle üretimden çekilmesidir. Küçük ölçekli işletmelerin tasfiyesi, sadece ekonomik bir kayıp değil, aynı zamanda kentlere doğru düzensiz göçü tetikleyen ciddi bir sosyal problemdir. Kırsal nüfusun toprağını ve işletmesini terk etmesi, üretimin azalmasına, yerel istihdamın kaybına ve nihayetinde tüketicinin sağlıklı ve güvenilir gıdaya erişiminin zorlaşmasına neden olmaktadır.

Bu stratejik yatırım planı; Yahyalı ve Yeşilhisar bölgelerindeki küçük aile işletmelerinin rekabet güçlerini artırarak yerinde kalkınmayı sağlamak amacıyla kurgulanmıştır. Proje kapsamında, küçük işletmelerin modernize edilmesi, sürü büyüklüklerinin optimize edilerek ölçek ekonomisine geçişlerinin sağlanması ve verimlilik odaklı bir dönüşümün gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Büyükbaş hayvancılık, kırsal kalkınma ve gıda güvenliği açısından stratejik öneme sahip bir sektördür. Özellikle süt ve et üretiminin temel kaynağını oluşturan sığır yetiştiriciliği, hem üretici gelirlerinin artırılmasında hem de toplumun hayvansal protein ihtiyacının karşılanmasında kritik rol oynamaktadır. Bu nedenle Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinde faaliyet gösteren küçük aile işletmelerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması, yalnızca bölgesel kalkınma açısından değil, ulusal hayvancılık politikaları ve gıda arz güvenliği açısından da önem taşımaktadır.

Dünya genelinde ise et, süt ve deri üretimi amacıyla en geniş coğrafyada yürütülen yaygın hayvancılık faaliyeti büyükbaş sığır yetiştiriciliğidir. Küresel sığır varlığı 1 milyar 573 milyon başa ulaşmış olup; Brezilya 238 milyon baş ile ilk sırada yer almaktadır. Brezilya, Hindistan, ABD, Çin ve Etiyopya küresel ölçekte öne çıkan diğer önemli sığır üreticileri iken, Türkiye bu sıralamada 20. sırada konumlanmaktadır (FAOSTAT, 2024).

Tablo 76. Canlı Büyükbaş Hayvan Sayıları Bakımından İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (bin baş) (FAOSTAT, 2024)

Ülke	2023 Yılı Sığır Varlığı	2024 Yılı Sığır Varlığı
Brezilya	238.620	238.180
Hindistan	194.539	194.753
ABD	88.841	87.157
Çin	73.559	70.325
Etiyopya	69.318	71.916
Türkiye	16.421	16.824

Ülke	2023 Yılı Sığır Varlığı	2024 Yılı Sığır Varlığı
Toplam	1.574.101	1.573.069

Türkiye'nin 2025 yılı toplam sığır varlığı 17.544.200 baş olup, bu varlığın %22,5'i sırasıyla Konya, İzmir, Erzurum, Ankara ve Balıkesir illerinde yoğunlaşmıştır. Kayseri ili, 460.294 baş sığır popülasyonu ile ulusal sıralamada 9. sırada yer almakta ve bölgedeki büyükbaş hayvancılık odaklı yatırımların sektörel gerekçesini güçlü bir şekilde desteklemektedir. (TÜİK, 2025)

Tablo 77. Büyükbaş Hayvan Sayısı Bakımından Türkiye’de İlk Beş Şehir (TÜİK, 2025)

Sıra	Şehirler	Büyükbaş Hayvan Sayıları (Baş)
1	Konya	966.037
2	İzmir	929.791
3	Erzurum	780.675
4	Ankara	666.348
5	Balıkesir	616.907
9	Kayseri	460.294

Küresel büyükbaş hayvancılık sektörü, canlı hayvan ve katma değerli hayvansal ürün dış ticareti ekseninde şekillenmektedir. Dünya genelindeki sığır ihracat hacmi 40,2 milyon ton seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu küresel ticaret akışında Brezilya ve ABD, pazar payları ve arz güçleriyle öne çıkan en stratejik aktörlerdir (FAOSTAT, 2024). Türkiye, küresel sığır ticaretinde iç piyasa arz güvenliğini sağlamak ve besilik/damızlık materyal ihtiyacını karşılamak amacıyla net ithalatçı bir pozisyonundadır. Bu dış ticaret yapısında, canlı hayvan ithalatı ağırlık kazanırken yüksek girdi maliyetleri ve yoğun iç talep nedeniyle katma değerli hayvansal ürünlerin ihracatı sınırlı düzeyde kalmaktadır.

Sığır Eti Üretimi ve Ticareti

Küresel kırmızı et endüstrisinin en stratejik bacağına oluşturan sığır eti üretimi Dünya genelinde yıllık ortalama 76 milyon ton seviyesinde gerçekleşmektedir. Dünya sığır eti üretiminde ABD yıllık yaklaşık 12,3 milyon ton ile liderliği elinde tutarken; onu sırasıyla Brezilya (11,2 milyon ton) ve Çin (7,5 milyon ton) takip etmektedir. ABD'nin canlı hayvan varlığı bakımından Dünyada 3. sırada yer almasına rağmen et üretiminde ilk sırada konumlanması; doğru ırk seçimi, genetik ıslah ve modern üretim sistemleri sayesinde birim hayvandan elde edilen yüksek karkas veriminin bir sonucudur.

Dünyada sığır eti üretimi uygulanan besi metodolojileri ve tercih edilen sığır ırklarına bağlı olarak ciddi verim farklılıkları göstermekte olup, küresel ölçekte öne çıkan diğer önemli üreticiler ise Avrupa Birliği ve Hindistan'dır. Türkiye, yıllık yaklaşık 1,2 milyon tonluk sığır eti üretim kapasitesiyle küresel ligde 10. sırada, %1,6'lık bir pazar payı ile yer almaktadır. Bu durum, yerel düzeyde yürütülecek ırk ıslahı ile modernizasyon projelerinin ulusal üretim payını ve birim verimliliğini daha üst seviyelere çıkarma potansiyelini ortaya koymaktadır.

Tablo 78. Dünya Sığır Eti Üretiminde İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon ton) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülkeler	2023 Yılı Sığır Eti Üretimi*	2024 Yılı Sığır Eti Üretimi*
1	ABD	12,1	12,3
2	Brezilya	10,9	11,2
3	Çin	7,2	7,5
4	AB	6,4	6,6
5	Hindistan	4,4	4,5
10	Türkiye	1,1	1,2
Dünya Toplamı		75,3	76,1

*Kemikli sığır eti esas alınmıştır.

Türkiye gıda pazarında yüksek üretim maliyetleri, kırmızı et sektörünün uluslararası rekabet şansını olumsuz etkilemektedir. İç piyasadaki et arzını dengelemek adına Et ve Süt Kurumu vasıtasıyla besilik ve kasaplık canlı hayvan ithalatına başvurulmaktadır. Küresel ölçekte hayvan sayısındaki düşüşe rağmen birim hayvandan elde edilen karkas veriminin artmasıyla toplam et üretimi yükselirken Türkiye’de canlı hayvan varlığındaki artışın et üretimine aynı oranda yansımaması dikkate değer bir yapısal sorundur. Bu durum, ithal hayvana olan bağımlılığın getirdiği adaptasyon sorunları ve yüksek girdi maliyetleri sebebiyle optimize edilemeyen rasyon yönetiminden kaynaklanmaktadır. Bu gerekçelere dayanarak Yahyalı ve Yeşilhisar kümesinde doğru besleme teknikleri, kaliteli kaba yem üretimi ve rasyon optimizasyonu sağlanarak karkas veriminin artırılması hedeflenmektedir.

Süt ve Süt Ürünleri Üretimi Ticareti

Küresel süt endüstrisi 985 milyon tonluk bir büyüklüğe ulaşmış ve inek sütü 797 milyon tonluk hacmiyle (%81 pay) sektörün lokomotifi olmuştur. Hindistan, ABD, Çin, Brezilya ve Almanya’nın başı çektiği küresel pazarda; gelişmiş ülkelerdeki doyum noktasına karşın, gelişmekte olan coğrafyalarda talep ve üretim grafiği hızla yükselmektedir. Türkiye, yıllık 21,4 milyon ton çiğ süt üretimiyle küresel ölçekte %2,6’lık bir pazar payına sahip olup, Dünya inek sütü üretiminde 13. sırada yer almaktadır (TÜİK). Ulusal pazardaki bu büyüme potansiyeli, yerel düzeyde çiğ süt toplama, soğuk zincir ve işleme altyapılarını güçlendirmeye yönelik projelerin sektörel gerekçesini oluşturmaktadır. Türkiye süt sektörünün ulusal çaptaki büyüme potansiyeline ve sütün stratejik önemine karşın, küme bünyesinde üretilen çiğ sütün yerinde işlenmeden çevre illere sevk edilmesi, bölgenin bu büyüme trendinden hak ettiği katma değeri almasını engellemektedir.

Tablo 79. Dünya İnek Sütü Üretiminde İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	İnek Sütü Üretim Miktarı (milyon ton)
1	Hindistan	135,0
2	ABD	102,5
3	Çin	40,8
4	Brezilya	36,8
5	Almanya	33,8
13	Türkiye	21,4

Süt ve süt ürünleri sektörü, küresel tarım pazarları içerisinde korumacı politikaların ve stratejik müdahalelerin en yoğun uygulandığı alanlardan biridir. AB, Ortak Tarım Politikası reformlarıyla küresel pazardaki liderliğini pekiştirirken; gelişmekte olan ülkeler yerli üretimi teşvik, kırsal kalkınma ve ithalat harcamalarını azaltma odaklı politikalar yürütmektedir. Buna rağmen, gelişmekte olan birçok pazarda gelecekte kendi kendine yeterlilik oranının düşeceği ve dışa bağımlılığın artacağı tahmin edilmektedir. Sütün ikame edilemez ve stratejik yapısı, ülkeleri yüksek gümrük vergileri ve kotalar gibi korumacı enstrümanlar kullanmaya sevk etmekte, bu durum küresel fiyat mekanizmalarını doğrudan etkilemektedir. Ulusal pazarda da fiyat istikrarı ve üretici refahını korumaya yönelik müdahaleler öne çıkmakta olup; 2024 yılı verilerine göre Türkiye’de çiğ süt çiftçi referans fiyatları, maliyet artışları ve piyasa regülasyonları doğrultusunda yıl içinde 11,5 TL/L’den başlayarak sırasıyla 13,5 TL/L ve 14,65 TL/L seviyelerine revize edilmiştir. Küresel ve ulusal düzeydeki bu fiyat kırılganlıkları ve yüksek girdi maliyetleri kümedeki üreticilerin kar marjlarını daraltmaktadır. Bu nedenle, yerel düzeyde süt toplama verimliliğinin artırılması ve çiğ sütün kayıtlı soğuk zincir ağına dahil edilmesi, üreticinin ulusal fiyat politikaları karşısında korunması açısından kritik bir önem arz etmektedir.

Tablo 80. Çiğ Sütün Çiftçi Satış Fiyatları (FAOSTAT, 2024)

Ülke/Bölge	2024 Yılı Çiğ Süt Üretici Fiyatı Yaklaşık (USD/Ton)
AB Ortalaması	~500-550
ABD	~450-500
Türkiye	~400-450
Hindistan	~350-450

Ulusal çiğ süt fiyatlarının AB ve ABD paritelerine yakın olmasına rağmen; yüksek yem ve nakliye girdi maliyetleri, birim hayvan verimliliğindeki yapısal farklar ve teknik saklama koşullarının yetersizliği Türkiye’deki üreticilerin karlılık rasyolarını baskılamaktadır. Endüstriyel boyutta inek sütü; içme sütü, taze ürünler, peynir, tereyağı ve süt tozu üretiminin ana girdisidir. Dünya genelinde üretilen 25 milyon ton peynirin %48’ini karşılayan AB ve %28’ini üreten ABD sektörel hakimiyeti elinde bulundurmaktadır. Tereyağı, süt tozu ve küresel inek peyniri ihracatında AB bölgesi (Almanya, Hollanda, Fransa, İtalya) lokomotif rol oynarken, Türkiye süt endüstrisinde küresel ve bölgesel ticarete stratejik bir paya sahiptir. Bu durum, yerli süt sektöründe sürdürülebilirliğin ve karlılığın sağlanması adına saklama koşullarının iyileştirilmesini ve lojistik maliyetlerin düşürülmesini hedefleyen yatırımların gerekçesini oluşturmaktadır.

Süt sanayinde endüstriyel çiğ inek sütü; içme sütü ve taze süt ürünleri üretiminin yanı sıra peynir, tereyağı ve yoğurt gibi katma değeri yüksek geleneksel ve endüstriyel gıdaların temel girdisini oluşturmaktadır. Küresel ölçekte yıllık yaklaşık 25 milyon ton peynir, 4,9 milyon ton yoğurt ve 5,9 milyon ton tereyağı üretimi gerçekleştirilmektedir (FAOSTAT,2023). Ulusal üretim verileri incelendiğinde; Türkiye’nin yıllık inek sütü bazlı tereyağı üretimi 126 bin ton, peynir üretimi 796 bin ton ve endüstriyel yoğurt üretimi ise 1,2 milyon ton seviyesindedir. Bu üretim hacimleriyle Türkiye; küresel peynir arzının %3,18’ini, tereyağı arzının %2,14’ünü ve Dünya yoğurt üretiminin ise önemli bir payını tek başına karşılamaktadır. Ulusal süt işleme sanayisinin bu üretim gücü ve küresel pazar payları; yerel düzeyde çiğ süt

kalitesini, standardizasyonunu ve soğuk zincir güvenliğini artıracak yatırımların, endüstriyel katma değeri ve ihracat potansiyelini optimize etmedeki stratejik önemini ortaya koymaktadır.

Ulusal hayvancılık politikaları ve sanayi altyapısı ekseninde Türkiye, süt ve süt ürünleri dış ticaretinde net ihracatçı pozisyonunu güçlü bir şekilde sürdürmektedir. TÜİK verilerine göre, 2025 yılı genel ticaret dengesinde Türkiye; 523 milyon 328 bin dolarlık süt ve süt ürünleri ihracatına imza atarken, buna karşılık yaklaşık 108 milyon 373 bin dolarlık ithalat gerçekleştirmiştir. Gerçekleşen bu dış ticaret hacmi, ülkenin süt işleme endüstrisindeki yapısal rekabet gücünü ortaya koymaktadır.

Söz konusu dönemde Türkiye'nin en yoğun ihracat faaliyetleri gerçekleştirdiği pazarlar sırasıyla Irak, Cezayir, Suudi Arabistan ve KKTC olarak kayıtlara geçmiştir.

İthalat kanadı incelendiğinde ise, toplam süt ürünleri ithalat faturasının %65,0 gibi baskın bir oranını lüks tüketim ve endüstriyel ham madde odaklı peynir çeşitleri oluşturmaktadır. İthalatta parasal değer bazında ikinci en büyük paya sahip olan ürün %11,7 ile dondurmadır. Sektörel ithalatın gerçekleştirildiği ana tedarikçi ülkeler ise sırasıyla KKTC, İtalya, İrlanda ve Avusturya'dır (TÜİK, 2025).

Tablo 81. Türkiye Süt Ürünleri İthalat Verileri (TÜİK, 2025)

Ürün Grubu	Pay (%)
Peynirler	65,2
Süt ve Krema	11,2
Dondurma	11,7
Sütte Elde Edilen Yağlar	4,6
Krema, Yayıkalı Süt, Yoğurt, Kefir vb. Diğer Süt ve Krema	3,8
Peynir Altı Suyu ve Diğer Süt Bileşen Ürünleri	3,5

Türkiye, süt ürünlerinde net ihracatçı bir ülke olmasına rağmen, uluslararası pazardaki rekabet gücü yapısal üretim engelleri nedeniyle kısıtlanmaktadır. Ulusal hayvancılık ağında son dönemde büyük ölçekli yatırımlar ivme kazansa da, süt sığırcılığı işletmelerinin çoğunluğu halen 10 baş altı kapasiteye sahip küçük aile işletmelerinden oluşmaktadır. İşletme yapılarının mikro ölçekli ve dağınık olması, operasyonel üretim maliyetlerini doğrudan yükseltirken; çiğ sütün fabrikalara ulaştırılmasında da ciddi lojistik ve taşıma maliyetleri doğurmaktadır. Sonuç olarak süt işleme tesisleri, ham madde tedarikinde devamlılık ve kapasite kullanım oranı sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Yerel düzeyde kurgulanacak modern süt toplama, soğutma ve lojistik ağları, bu verimsizliği ortadan kaldırarak hem üretici refahını hem de sanayinin ham madde güvenliğini sağlama noktasında kritik bir kaldıraç görevi görecektir.

Tablo 82. Türkiye Süt Ürünleri İhracat Verileri (TÜİK, 2025)

Ürün Grubu	Pay (%)
Peynirler	41,1
Süt ve Krema	20,2

Ürün Grubu	Pay (%)
Peynir Altı Suyu ve Diğer Süt Bileşen Ürünleri	14,9
Dondurma	13,9
Krema, Yayıkalı Süt, Yoğurt, Kefir vb. Diğer Süt ve Krema	7,4
Sütte Elde Edilen Yağlar	2,5

2025 yılı TÜİK süt ürünleri ihracat verilerine göre, süt ve süt ürünleri sektöründe ihracatın büyük ölçüde peynir ürününde yoğunlaştığı görülmektedir. Toplam payın %41,1'ini oluşturan peynir ürünleri, ihracatın lider lokomotif ürün grubu konumundadır. Peynir ürünlerini %20,2 pay ile süt ve krema ürünleri takip etmekte ve peynir altı suyu ve diğer süt bileşenlerinden elde edilen ürünler ise %14,9'luk ihracat payı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu durum yan ürünlerin değerlendirilmesine yönelik işleme ve ihracat kapasitesinin gelişmekte olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde %13,9 paya sahip dondurma ürünleri de ihracat içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Diğer süt ve krema ürünleri grubunun ihracat payı %7,4 seviyesinde kalırken, sütte elde edilen yağların payı ise %2,5 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2025).

Tablo 83. Türkiye'nin Süt Ürünleri İthalatı Yaptığı Ülkeler (TÜİK, 2025)

Sıra	Ülke	İthalat miktarı (Mil. / Dolar)
1	KKTC	27,7
2	İtalya	16,3
3	İrlanda	6,6
4	Avusturya	6,4
5	Hollanda	6,2

2025 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye'nin en yoğun ithalat faaliyetleri gerçekleştirdiği pazarlar sırasıyla KKTC, İtalya, İrlanda, Avusturya ve Hollandadır.

Tablo 84. Türkiye'nin Süt Ürünleri İhracatı Yaptığı Ülkeler (TÜİK, 2025)

Sıra	Ülke	İhracat miktarı (Mil. / Dolar)
1	Irak	89
2	Cezayir	42
3	Suudi Arabistan	27
4	KKTC	27
5	BAE	27

Söz konusu dönemde Türkiye'nin en yoğun ihracat faaliyetleri gerçekleştirdiği pazarlar sırasıyla Irak, Cezayir, Suudi Arabistan, KKTC ve BAE olarak kayıtlara geçmiştir.

7.2.1.1. Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde Büyükbaş Hayvancılık

Yahyalı ve Yeşilhisar ekonomik kalkınma kümesinde büyükbaş hayvancılık önemli ekonomik faaliyetlerden birini oluşturmaktadır. Kümenin tamamında büyükbaş hayvancılık yapılmakla birlikte bu ekonomik faaliyetlerin en yoğun olduğu köyler; Yahyalı ilçesinde Karaköy, Taşhan ve Kopçu ile Yeşilhisar ilçesinde ise Kavak, Derbentbaşı, Başköy mahalleleridir. Kümede bazı bölgelerde mera yetersizliği bazı bölgelerde meraya ulaşım problemi yaşanması sebebiyle ağırlıklı olarak kesif ve kaba yem kullanılmaktadır.

2025 yılı verilerine göre büyük çoğunluğu kültür ırkı olmak üzere 28.303 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerinde yıllara göre Yahyalı ve Yeşilhisar bölgesinde kültür ırkı, kültür melezi, yerli ırk ve manda sayıları tabloda verilmiştir.

Tablo 85. EKK-3 Kültür ırkı, Kültür Melezi, Yerli ırk ve Manda Sayıları (adet) (TÜİK, 2025)

İrk	2023	2024	2025
Saf Kültür	11.821	13.883	14.216
Kültür Melezi	8.910	11.479	11.522
Yerli İrk	4.112	2.407	2.500
Manda	4	16	65
Toplam	24.847	27.785	28.303

Yahyalı Yeşilhisar ekonomik kalkınma kümesinde büyükbaş hayvancılık ağırlıklı olarak aile işletmesi düzeninde olup işletmede bulunan hayvan sayısı ailenin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. İşletmelerde üretim büyüklüğü ortalama 10 baş olan ve aile tüketiminin yanı sıra bitkisel üretimle birlikte gelir getirici bir faaliyet olarak yürütülen aile işletmelerinde yapılmaktadır. Bu tip işletmelerde üretim, girdi temini, pazarlama ve işletme finansmanında etkinlik yakalamak oldukça zordur. Tarım ve Orman Bakanlığı Hayvancılık İstatistik Bilgi Sistemi verilerine göre 2026 yılında Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma kümesinde üretim tipi ve büyüklüklerine göre büyükbaş işletme sayıları Tabloda verilmiştir.

Tablo 86. EKK-3 Üretim Tipi Ve Büyüklüklerine Göre Büyükbaş İşletme Sayıları (adet) (HİBS, 2026)

Büyükbaş	01-05	06-10	11-20	21-50	51-500	Toplam
Yahyalı- Yeşilhisar İşletme Sayısı	822	391	292	193	47	1.745
Yahyalı- Yeşilhisar ı Hayvan Sayısı	2.371	3.024	4.193	6.180	3.824	19.592

Besiciliğin daha çok canlı hayvan ticareti için yapıldığı kümede kırmızı et üretimi sadece küme içerisindeki tüketimi karşılamak üzere yapılmaktadır. Kümede ruhsatlı ve aktif olarak çalışan bir mezbaha bulunmaktadır. Yeşilhisar ilçesinde ise altyapısı mevcut ancak kurban bayramları haricinde pasif bir konumdadır. Bu nedenle kesim çağına gelen besi hayvanları küme içerisindeki Yahyalı mezbahanesinde veya küme dışında olan Develi mezbahanesine, Kayseri’de bulunan mezbahanelere kesime sevk edilmektedir.

Kümede üretilen sütün %90’ını inek sütü oluşturmaktadır. Bu veri kümenin süt üretim karakteristiğinin baskın olarak büyükbaş hayvancılığa dayandığını göstermektedir. Küme kapsamındaki ilçelerin ham madde lojistiği ve toplama

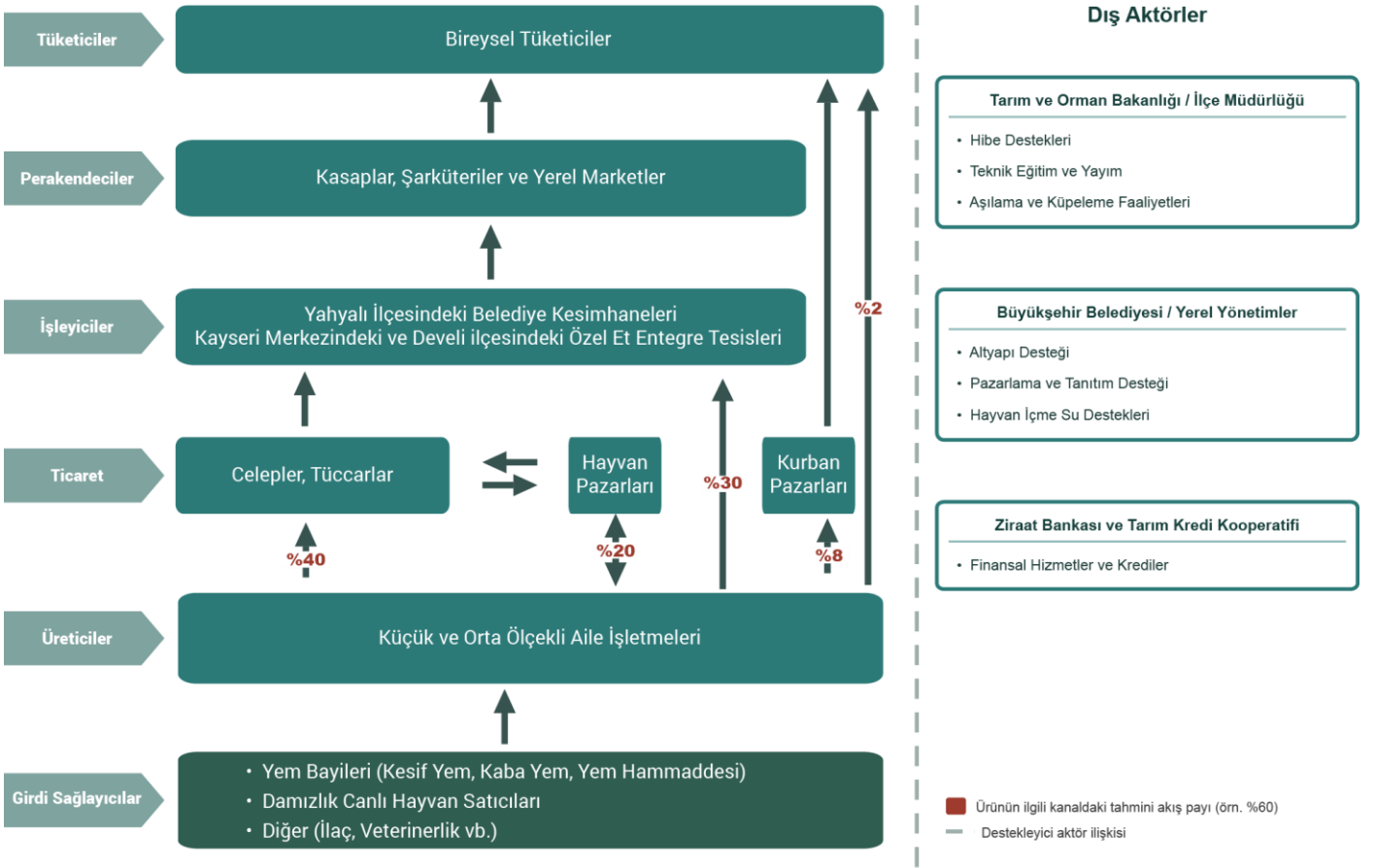
altyapısı incelendiğinde; Yahyalı ilçesinde Yahyalı Süt Üreticileri Birliğine ait yaklaşık 18 ton kapasiteli bir süt toplama merkezi faaliyet göstermektedir. İlçede kurumsal toplama ağının yanı sıra, günlük yaklaşık 3 ton kapasiteye sahip bağımsız toplama araçları vasıtasıyla tedarik edilen çiğ sütler, işlenmek üzere çevre illerdeki endüstriyel tesislere sevk edilmektedir. Yeşilhisar ilçesinde ise Yeşilhisar Organize Süt Ürünleri ve Tarımsal Üreticileri Birliğine ait 12 ton kapasiteli bir toplama merkezi işletilmekte, bununla birlikte birlik dışındaki aracı firmalar tarafından da yaklaşık 4 ton çiğ süt toplanıp küme dışındaki işleme tesislerinde işlenmektedir. Üretilen çiğ sütün bir kısmı ilçe içinde doğrudan tüketime sunulurken, önemli bir kısmı ise birlik ve toplayıcı firmalar aracılığıyla soğuk zincir halkası korunarak çevre illerdeki endüstriyel tesislere ham madde olarak sevk edilmektedir. Öte yandan, küme genelinde üretilen süt ve süt ürünlerinin kayda değer bir kısmı resmi kayıt mekanizmalarının dışında kalan kanallarla pazarlanmaktadır. Özellikle geleneksel yöntemlerle üretilen peynir, yoğurt ve tereyağı gibi katma değerli ürünler doğrudan yerel pazarlarda alıcı bulmaktadır. Söz konusu ürünler, endüstriyel işleme ve ambalajlama süreçlerinden kaynaklanan ilave maliyetlere katlanmak istemeyen, nispeten düşük gelir düzeyindeki tüketici grubu tarafından öncelikli olarak tercih edilmektedir.

7.2.1.2. Değer Zinciri Analizi

Bu bölümde Yahyalı-Yeşilhisar kümesi için sığır eti ve süt endüstrisinde yer alan tüm aşamaların ve aktörlerin birbirleri ile bağlantılarının görsel bir sunumunu içeren et süt değer zinciri haritaları ortaya konmuş ve ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bu sayede üreticiden tüketiciye ulaşıncaya kadar gerek süt gerek sığır eti sektörünün güçlü ve zayıf yönleri ile hangi aşamalarda iyileştirmeye gereksinim duyulduğu ortaya konulmuştur.

Sığır Eti Değer Zinciri

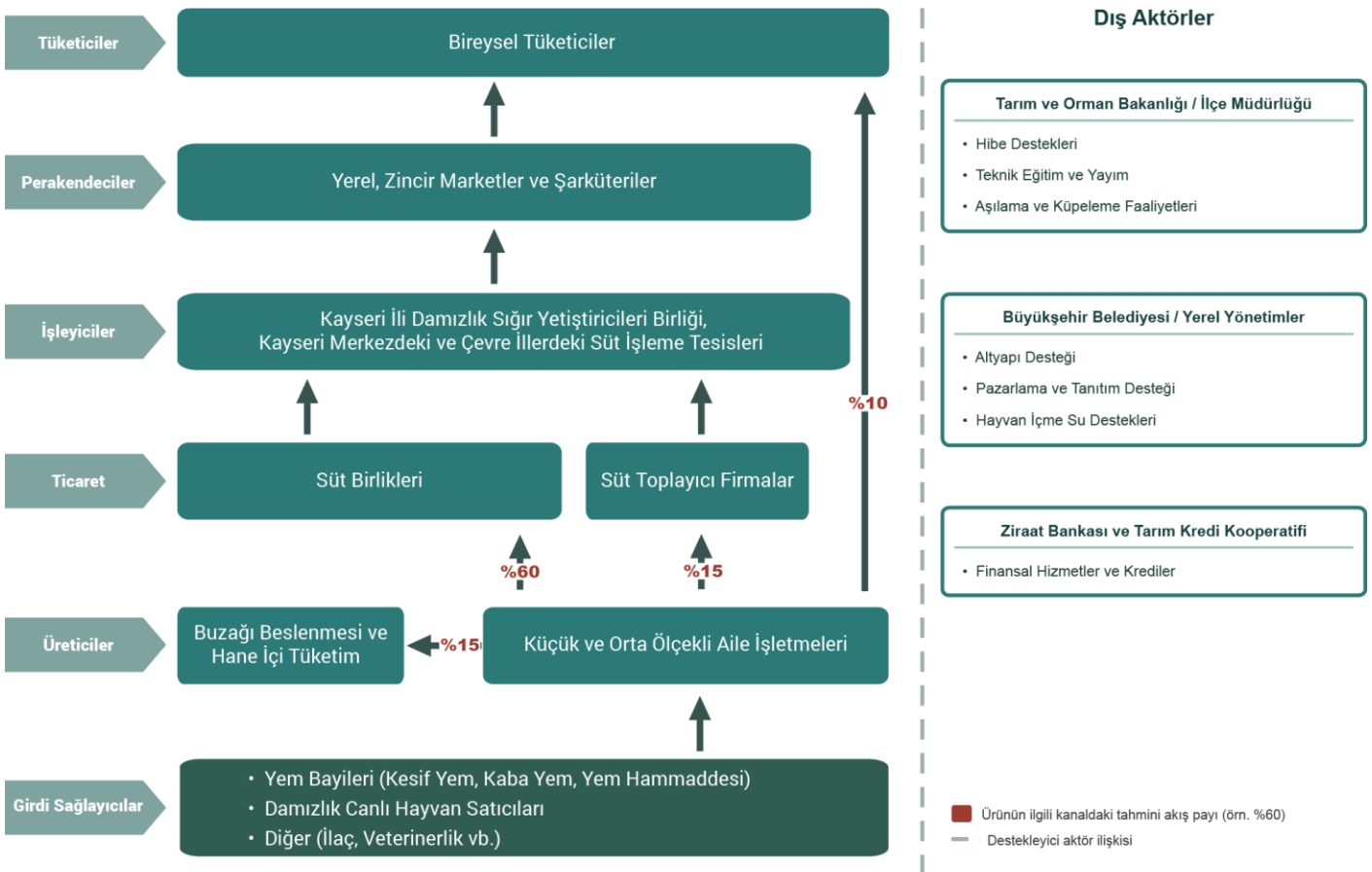
Yahyalı ve Yeşilhisar ekonomik kalkınma kümesi için kırmızı et sektörü değer zinciri haritası şekilde verilmiştir. Kırmızı et sektörü ile ilgili kümede gerçekleştirilen ticari faaliyetler canlı hayvan ticaretinden oluşmaktadır. Bununla birlikte küme dışında canlı hayvan olarak satılan ürünler ulusal kırmızı et piyasasına dahil olmaktadır. Değer zincirinde yer alan aktörler ve rolleri aşağıda sıralanmıştır.

Şekil 15. EKK-3 Sığır Eti Değer Zinciri

İnek Sütü Değer Zinciri

Yahyalı-Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesi için inek sütü değer zinciri haritası Şekilde verilmiştir. Değer zincirinde yer alan aktörler girdi sağlayıcılar, üreticiler, süt toplayıcıları, süt işleme tesisleri, marketler ve tüketicilerdir.

Şekil 16. EKK-3 İnek Sütü Değer Zinciri

Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller

Girdi Sağlayıcılar

Büyükbaş hayvancılıkta temel girdiler canlı hayvan materyali, yem, tarım alet makineleri, suni tohumlama, veteriner ilaçları ve veterinerlik hizmetleridir. Büyükbaş hayvancılık yapacak üreticiler ihtiyaçları olan canlı hayvan materyalini %70 oranında küme içerisinde veya komşu ilçelerdeki diğer üreticilerden satın alırken %30 oranında komşu illerdeki hayvan pazarından satın almaktadır.

Hayvancılıkta canlı hayvan materyalinden başka en önemli girdi hayvan yemidir. Üreticiler kaba yem ihtiyaçlarını karşılamak üzere sap-saman, mısır silajı, yonca ve fiği büyük ölçüde kendileri üretirken, balya mısır silajını ise dışarıdan satın almaktadırlar. Gereksinim duydukları kesif yemi ise kümede faaliyet gösteren yem bayilerinden, Tarım Kredi Kooperatifinden veya Kayseri’deki yem fabrikalarından doğrudan ya da tüccarlar aracılığı ile temin etmektedirler. Yem maliyetleri toplam üretim maliyetlerinin yaklaşık %70’ini oluşturmakta ve özellikle son zamanlarda yem fiyatlarının yükselmesi üreticileri olumsuz etkilemektedir.

Üretim için gerekli olan tarım alet ekipmanları küme içindeki bayilerden sağlanmaktadır. Suni tohumlama, koruyucu veteriner ilaçları ve veterinerlik hizmetleri ise Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından veya kümede faaliyet gösteren serbest veterinerlerce sağlanmaktadır. İşletmelerin küçük olması yılın yarı döneminde meraya dayalı hayvancılıktan

dolayı hayvan bakımı ve veteriner kontrollerini zorlaştırsa da kümede veterinerlik hizmetlerinin yeterli düzeyde ve sağlıklı bir şekilde sunulduğu söylenebilir.

Bölgedeki işletme ölçeklerinin küçük olması, meraya dayalı beslenme şekline dolayı sürü yönetimini, senkronize takipleri ve rutin veteriner kontrollerini fiziki açıdan zorlaştırmaktadır. Buna karşın, kümede yerleşik veteriner hekim ağının yaygınlığı ve kurumsal erişilebilirlik sayesinde, veterinerlik ve suni tohumlama hizmetlerinin arz güvenliği, operasyonel yeterliliği ve sağlığı koruyucu düzeyi nitelikli bir seviyede seyretmektedir.

Üreticiler

Kümede büyükbaş hayvancılıkla uğraşanların %85'lik bölümü mikro ölçekli işletmelerdir. Bu işletmelerin esas amacı süt hayvancılığı ve besiciliktir. Bununla birlikte kümede zaman zaman canlı hayvan ticareti yapılmaktadır. Bu ticaret yılın belli dönemlerinde mali durumlardan ötürü ya da kurbanlık amacıyla erkek-dişi sığırın satıldığı dönemlerde yoğunlaşmaktadır.

İşletmelerin maliyet kalemleri, başta yem olmak üzere hayvancılık girdileri ve diğer işletme giderleri olarak sıralanabilir. Besilik veya damızlık hayvanı kendi çiftliğinden sağlayabilen bir işletme için, en önemli maliyet kalemi yemdir. Büyükbaş hayvanı yavruyken satın alıp besilik veya damızlık olarak hazırlayan üreticiler ise hem canlı hayvan maliyetine hem de yüksek yem maliyetlerine katlanmak zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenle üreticilerin ihtiyaç duydukları yemi kendilerinin üretmesi maliyetlerin düşürülmesi ve kümede büyükbaş hayvancılığın sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Bu yönde üreticilerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

İşletmelerin büyük bir kısmında ahırların, hayvan refahı ve sağlığı açısından son derece yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Üretim koşullarındaki bu olumsuz durum hayvan sağlığının yanında süt verimi ve kalitesini de olumsuz etkilemektedir. Geleneksel yöntemlerle hayvancılık yapıldığından meralar bu üretim modelinin önemli unsurlarından birini oluşturmaktadırlar. Üreticiler ellerindeki hayvanları meralarda ve sıklıkla kaba yemle beslemekte olup özel bir besi programına tabi tutmaktadırlar.

Küme genelindeki mera alanlarının verimliliğini artırmak adına kapsamlı bir ıslah ve altyapı modernizasyon çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Mevcut durumda mera sahasında hayvan içme suyu üniteleri, sıvat ve gölet/havuz gibi kritik hidrolojik altyapı unsurları bulunmamaktadır. Diğer taraftan, hayvan refahını ve lojistik erişilebilirliği doğrudan etkileyen mera yollarının da fiziki koşullarının iyileştirilmesi, bölgedeki hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından büyük önem arz etmektedir.

İşletmelerde kesime hazır hale gelen hayvanların %40'i üreticiler tarafından celep ve tüccarlar aracılığıyla pazara arz edilmekte, %30'u ise Yahyalı ilçesi ile Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren kesimhanelere sevk edilmektedir. Geriye kalan payın %20'lik kısmı çevre illerde yer alan canlı hayvan pazarlarında değerlendirilirken, %8'lik oranı Kurban Bayramı döneminde doğrudan tüketicilere canlı hayvan olarak satılmaktadır. Üretim potansiyelinin %2'lik son kısmı ise

üreticilerin öz tüketimleri ile yakın çevrelerinin et ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılmaktadır. Kümede yeterli sayıda hayvan bulunmasına rağmen bir hayvan pazarının olmaması üreticilerin hayvanlarını piyasa fiyatlarını çok da iyi bilmeden tüccar ve celeplere zaman zaman düşük fiyatlarla satmasına neden olmaktadır.

Yahyalı-Yeşilhisar kümesindeki süt üreticisi büyükbaş hayvan işletmeleri, mikro ölçekli aile işletmesi niteliği taşımakta olup maliyet yapıları besi işletmeleriyle benzer şekilde başta canlı hayvan materyali olmak üzere yem, hayvancılık girdileri ve genel işletme giderlerinden oluşmaktadır. İşletmelerde en kritik üretim girdisini oluşturan kaba yemin bir kısmı öz kaynaklarla üretilse de bu miktar yetersiz kalmakta ve girdi sağlayıcılardan yoğun şekilde yem tedariki yapılmaktadır. Ayrıca, mevcut altyapı analizlerinde ahırların hayvan refahı ve sağlığı standartları açısından yetersiz olduğu tespit edilmiş olup üretim koşullarındaki bu teknik eksiklikler, hayvan sağlığının yanı sıra süt verimi ve kalitesini de doğrudan olumsuz etkilemektedir.

Üreticiler ürettikleri sütün yaklaşık %20'sini buzağı beslemesi ve kendi ihtiyaçları için ayırmaktadırlar. Kümede üretilen sütün yaklaşık %70'ı ise toplayıcılar aracılığı ile süt işleme tesislerine satılmaktadır. Kümede yaklaşık %10'luk kayıt dışı süt ve süt ürünleri üretimi olduğu tespit edilmiştir. Çünkü üreticiler sütün bir kısmı ile peynir, yoğurt ve tereyağı üretmekte ve bu ürünleri Cuma günleri Yahyalı-Yeşilhisar Pazarında doğrudan tüketiciye satmaktadırlar. Bu yolla pazara sunulan süt ürünleri ekonomik kayıt sistemi dışında kalmasının yanında pazara sunumda soğuk zincir sağlanamadığından üründe bozulmalar veya kalite kayıpları ortaya çıkmaktadır. Oldukça kırılgan yapıda olan ve üretimlerini sürdürmekte zaman zaman ciddi zorluklar yaşayan üreticiler genellikle işletmelerine hızlı nakit akışı sağlamak amacıyla bu üretim ve pazarlama yolunu tercih etmektedirler.

Ticaret

Celep ve tüccarlar üreticilerden satın aldıkları canlı hayvanların küme dışına taşınmasındaki en önemli aktörlerdir. Kümede bir hayvan pazarı bulunmadığından kesime hazır hale gelen hayvanlar celep ve tüccarlar tarafından Develi Hayvan Pazarı ve Niğde hayvan pazarlarında satılmaktadır. Celep ve tüccarlar, üreticilerden aldıkları besi veyahut damızlık hayvanları hayvan pazarları, küme içinde satış vasıtasıyla Yahyalı mezbahasına ve küme dışında bulunan Kayseri merkezindeki ve Develi'deki özel et entegre tesislerine satmaktadır. Küme içerisinde özel et işleme tesisi bulunmamaktadır.

Yahyalı-Yeşilhisar Kümesinde çiğ inek sütü pazarlaması büyük ölçüde süt toplama birlikleri ve özel araçlar vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Küme genelinde kurumsal olarak faaliyet gösteren 2 adet süt toplama birliği mevcuttur. Bunlardan Yeşilhisar'daki süt toplama tesisinin günlük kapasitesi 12 ton, toplama araçlarının toplam kapasitesi ise 11 tondur. Yahyalı'daki süt toplama merkezinin kapasitesi 18 ton iken, araç taşıma kapasitesi 13 ton olarak öne çıkmaktadır. Bahse konu üretici birliklerinin yanı sıra, aracı firmalar tarafından da Yeşilhisar'da yaklaşık 4 ton, Yahyalı ilçesinde ise 3 ton çiğ süt toplanmaktadır. Söz konusu aktörler tarafından üreticilerden günlük olarak tedarik edilen tüm bu çiğ sütler, soğuk zincir altyapısıyla küme dışındaki ve komşu illerdeki süt işleme tesislerine sevk edilmektedir. Süt toplayıcıları üreticilerden çiğ süt alımlarını Ulusal Süt Konseyi tarafından 1 Mayıs 2026 dönemi itibarıyla belirlenen

ve yürürlükte olan 24,30 TL/Litre taban tavsiye fiyatı üzerinden (yağ ve protein baz standartlarına göre yem farkları gözetilerek) gerçekleştirilmektedir. Ancak kümedeki hayvanların beslenme yetersizlikleri ve rasyon hazırlama konusundaki teknik bilgi eksiklikleri, sütün yağ ve protein oranlarının USK baz standartlarının altında kalmasına neden olmaktadır. Bu niteliksel sorunlara üreticilerin soğutma altyapısı yetersizliği de eklenince, ürünler sıcak süt olarak pazarlanmakta ve yetiştiriciler çiğ sütü tavsiye edilen taban fiyatın oldukça altında bir bedelle satmak zorunda kalmaktadır.

İşleyiciler

Celepler ve aracı tüccarlar vasıtasıyla canlı hayvan olarak küme dışına transfer edilen besi materyalleri, ulusal kırmızı et değer zincirine dahil olmaktadır. Türkiye genelinde bu ham maddenin işlenmesi ve nihai tüketiciye ulaştırılması süreçlerinde, belediye mezbahalarından özel sektöre ait entegre tesislere kadar farklı ölçek ve nitelikte kurumsal aktörler görev almaktadır. Zincirin başlıca işleyicileri konumundaki bu özel kesimhaneler ve et işleme sanayii; tedarik edilen hayvanların kesimi, parçalanması ve katma değerli mamul ürün haline getirilmesi operasyonlarını yürütmektedir. Bu endüstriyel aşamalardan geçen sığır eti, dikey bir akışla perakende ağlarına veya doğrudan nihai tüketiciye arz edilmektedir.

Kümede üretilen besi ve damızlık hayvanlarının önemli bir kısmı ise Develi ve Niğde pazarına gitmektedir. Yahyalı ve Yeşilhisar'daki kasaplar, celep ve tüccarlar aracılığı ile aldıkları canlı hayvanların kesim işi için Yahyalı Belediyesi'ne ait kesimhaneden veya Develi ilçesinde bulunan özel kesimhanelerden hizmet alımı yapmaktadırlar. Kasaplar kesim işlemi sonrasında karkas haline aldıkları ürünün parçalanması işini kendileri yapmakta ve sığır eti olarak marketlere veya doğrudan tüketicilere satışını yapmaktadırlar.

Kümede üretilen sütün işlenebileceği aktif bir süt işleme tesisi (mandıra-özel sektör) bulunmamaktadır. Üreticiler çiğ sütü toplayıcılara; toplayıcılar da il dışındaki süt işleme tesislerine satmaktadırlar. Kümede üretilen sütün herhangi bir katma değer yaratmadığından çiğ süt olarak küme dışına satılması üreticiler açısından önemli bir dezavantajdır.

Toptancılar ve Dağıtıcılar

Kırmızı et sektöründe, proje bölgesinde yerel bir mezbaha bulunmasına rağmen, kesim işlemleri çoğunlukla Kayseri il merkezindeki ve Develi ilçesindeki mezbahalarda gerçekleştirilmektedir. Kesimi yapılan hayvanların işleme ve parçalama süreçleri de il merkezinde tamamlanmaktadır. İşlenen et ürünleri, il merkezindeki toptancılar ve dağıtım ağları aracılığıyla yeniden Yahyalı ve Yeşilhisar'daki yerel kasaplara sevk edilmekte ve buradan tüketiciye ulaştırılmaktadır.

Süt sektöründe ise her iki ilçede de faal süt toplama tesisleri işletilmektedir. Bu tesislerde toplanan çiğ süt, bölge içinde işlenmeyip farklı illerde bulunan süt işleme fabrikalarına dökme olarak sevk edilmektedir. Öte yandan, bazı yetiştiriciler ürettikleri çiğ sütü bu toplama tesislerine vermek yerine, resmi kayıt mekanizmalarının dışında kalan kanallarla doğrudan tüketicilere satmaktadır.

Perakendeciler

Yahyalı ve Yeşilhisar ekonomik kalkınma kümesinde faaliyet gösteren marketler, kasaplar işlenmiş sığır eti ve et ürünlerinin nihai tüketicilere ulaştırılmasında önemli bir dağıtım ve pazarlama fonksiyonu üstlenmektedir. Söz konusu işletmeler, bireysel tüketicilerin yanı sıra lokantalar, kamu kurumları, toplu tüketim işletmeleri ve yemek hizmeti sunan firmalar gibi kurumsal alıcılara yönelik ürün tedarik ve dağıtım süreçlerini de etkin bir şekilde yürütmektedir.

Kümedeki değer zincirinde yer alan bir diğer kritik perakendeci aktör ise yerel ve ulusal zincir marketlerdir. Bu marketler, küme dışındaki endüstriyel işleyicilerden ambalajlı ve pastörize olarak satın aldıkları içme sütü, peynir, yoğurt, ayran ve tereyağı gibi süt ürünlerini hem bireysel hane halkı tüketicilerine hem de bölgedeki kurumsal işletmelere sunmaktadır. Kümede endüstriyel ölçekte yerel bir işleme tesisi bulunmadığından, bölgedeki süt ürünleri perakende piyasası büyük oranda dış kaynaklı işlenmiş ürünlerin yerel marketler vasıtasıyla bölgeye geri dönmesi döngüsüne dayanmaktadır.

Tüketiciler

Yahyalı ve Yeşilhisar kümesinde bulunan marketler, özel et işleme tesisleri ve kasaplardan aldıkları işlenmiş sığır eti ve et ürünlerinin bireysel tüketicilere ulaştırılmasında rol almaktadırlar. Market ve kasaplar et ve et ürünlerinin lokantalar, kamu kuruluşları, yemek şirketleri gibi kurumsal tüketiciye ulaştırılması işini de yürütmektedirler.

Lokantalar, kamu kuruluşları, yemek şirketleri gibi kurumsal ve bireysel tüketiciler değer zincirinde yer alan son aktörlerdir. Türkiye’de içme sütü tüketimi birçok ülkenin gerisinde olmakla birlikte peynir, yoğurt ve ayran gibi süt ürünleri göreceli olarak daha fazla tüketilmektedir. Şehir merkezlerinde tüketiciler süt ve süt ürünlerini daha çok market ve şarküteri gibi satış noktalarından satın alırken; kırsaldaki tüketiciler daha çok doğrudan üreticilerden satın alma eğilimi göstermektedirler.

Dış Aktörler

Büyükbaş hayvancılık değer zincirinin "Destekleyici ve Düzenleyici Dış Aktörleri" olarak konumlandırılan T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, T.C. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri, birincil üretim süreçlerinde doğrudan yer almamakla birlikte, makro politikaları ve enstrümanları ile üretici kararlarını ve sektör davranışlarını stratejik düzeyde şekillendiren en temel kurumsal yapılardır.

Sektörün düzenleyici otoritesi olan Tarım ve Orman Bakanlığı (İl ve İlçe Müdürlükleri); sürü sağlığı yönetimi kapsamındaki periyodik aşılama, hayvan bilgi sistemine entegre küpeleme/kayıt altına alma operasyonları ve gıda güvenliği denetim hizmetlerinin yanı sıra; buzağı/malak desteği, çiğ süt desteği, besilik erkek sığır (kırmızı et) desteği, kaliteli yem bitkileri üretimi desteği ve düve alım desteği gibi sektöre sağladığı ayni ve nakdi hayvancılık desteklemeleri ile üretimde sürdürülebilirliğin, verimliliğin ve biyolojik güvenliğin en önemli teminatıdır. Bakanlık tarafından yürütülen bu regülasyonlar ve bahse konu teşvik mekanizmaları işletmelerin finansal şoklara karşı direncini artırmaktadır.

Değer zincirinin finansman ayağında yer alan T.C. Ziraat Bankası tarafından sunulan finansal hizmetler ve kredi enstrümanları ise sermaye yoğun (yüksek sabit ve değişken maliyetli) bir yapıya sahip olan büyükbaş hayvancılık sektörü için hayati bir kaldıraç görevi görmektedir. Üreticilere sağlanan düşük faizli işletme ve yatırım kredileri, yem ve girdi tedariki finansmanı ile tarımsal sigorta destekleri, mikro ölçekli aile işletmelerinin işletme sermayesi ihtiyaçlarının karşılanmasında ve modernizasyon yatırımlarının fonlanmasında en kritik kurumsal kaynakları oluşturmaktadır.

Tarım Kredi Kooperatifleri, büyükbaş hayvancılık işletmelerinin üretim süreçlerinde ihtiyaç duyduğu yem, veterinerlik ürünleri, ekipman ve diğer tarımsal girdilerin temininde önemli bir rol üstlenmekte; uygun finansman olanakları ve tedarik desteği sağlayarak işletmelerin üretim kapasitesinin korunmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

7.2.1.3. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesi büyükbaş hayvancılık GZFT analizi ilgili başlıkta sunulmuştur. Mikroklimatik ve coğrafi koşulların büyükbaş hayvancılık faaliyetleri için yüksek adaptasyon sunması, kümelenme bölgesinin sahip olduğu zengin bitki örtüsü varlığı ve mikro-bölgenin ulusal/bölgesel büyük pazarlara olan lojistik ulaşım ağları, hayvancılık sektörü açısından en stratejik fiziksel güçlü yönler olarak öne çıkmaktadır. Buna ek olarak, bölgedeki üreticilerin nesiller boyu aktarılan hayvan yetiştiriciliği kültürü ile bölge genelindeki kaliteli yem bitkileri üretimi konusundaki köklü pratik tecrübesi ve beşeri sermaye altyapısı, kümenin rekabetçiliğini artıran temel unsurlar arasında yer almaktadır.

Tablo 87. Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- Bölgenin iklim ve coğrafi koşullarının büyükbaş hayvancılık faaliyetleri ve verimliliği için uygun olması - Mevcut mera alanlarının yanı sıra, ormanlık bölgelerdeki zengin ve çeşitli ot kaynaklarından alternatif olarak faydalanılabilmesi - Kümelenme alanında yonca, silajlık mısır ve fiğ gibi kaliteli kaba yem bitkileri üretiminin yaygın olarak yapılması - Bölgedeki üreticilerin büyükbaş hayvancılık, bakım ve sürü yönetimi konularında köklü bir tecrübeye sahip olması - Üretim odağının, bölgesel ve ulusal ölçekteki büyük pazarlara ve entegre işleme tesislerine lojistik bağlantılarının bulunması.
Z	- Bölgedeki mera alanlarında otlatma verimliliğini ve hayvan refahını doğrudan etkileyen altyapı, sulama ve ıslah çalışmalarının yetersiz olması - Mevcut hayvancılık işletmelerinin ekonomik ölçeğin altında kalması ve yapısal olarak küçük aile işletmesi formundan çıkamaması - Mevcut hayvan barınaklarının modern teknik standartlardan uzak, fiziki, hijyenik ve havalandırma koşulları açısından yetersiz olması - Küçük ölçekli üreticilerin organize gıda sanayisine entegre olamaması, pazar paylarının düşük kalması ve katma değerli zincire katılımda güçlük yaşaması - Üretim süreçlerinde modern teknolojiler yerine verimliliği düşüren geleneksel yöntemlerin ağırlıklı olarak tercih edilmesi - Yetiştiricilerin modern sürü yönetimi, rasyon hazırlama, hayvan sağlığı ve biyogüvenlik gibi konularda teknik bilgiden mahrum olması - Yem bitkileri üretimine rağmen girdi maliyetlerini doğrudan artıran dışa bağımlı fabrika yemine olan yüksek bağımlılık oranı - Kırsaldaki genç nüfusun sektörel gelecek görmemesi, sosyal ve ekonomik gerekçelerle hayvancılık faaliyetlerinden uzaklaşarak kentlere göç etmesi

Tablo 88. Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	- Değişen tüketim alışkanlıkları ve nüfus artışına paralel olarak, pazardaki kırmızı et ve süt ürünleri talebinin sürekli bir artış eğilimi göstermesi - Ulusal pazarda et ve süt fiyatlarının yükselme eğiliminde olmasının üretici bazında işletme karlılığını ve yatırımların geri dönüş hızını pozitif etkilemesi - Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen hayvancılık desteklemeleri, hibe programları ve teşvik mekanizmalarının üretim maliyetlerini hafifletici unsur olması - Üretim bölgesine yakın konumdaki Kayseri il merkezinde organize canlı hayvan pazarı, modern mezbahalar, gelişmiş et ve süt işleme tesislerinin varlığının ham madde pazarlamasını ve sanayi entegrasyonunu kolaylaştırması.
T	- Girdi maliyetlerinin en büyük kalemini oluşturan kesif ve sanayi yemi fiyatlarının sürekli yükselmesi - Kontrolsüz canlı hayvan ithalatının yerli üretici fiyat dengesi üzerinde yarattığı piyasa baskısı ve rekabet zorluğu - Kırmızı et ithalatı politikalarının yerel besi hayvancılığı sürdürülebilirliğini ve iç piyasa fiyat istikrarını olumsuz etkilemesi - İklim değişikliğine bağlı kuraklık risklerinin mera verimliliğini düşürmesi ve kaba yem üretim maliyetlerini doğrudan artırması.

Diğer yandan kümedeki meralarda sıvaz, gölgelik gibi altyapı eksikliklerinin bulunması hayvan beslemesi açısından önemli bir eksikliktir. Yöredeki işletmeler genellikle küçük ölçekli aile işletmeleri olduğundan bu işletmelerin gıda sanayi ile entegrasyonu gelişmemiştir. Bölgede ruhsatlı bir mezbaha olmasına karşın yetersiz kalması ve süt işleme tesisinin bulunmaması bu entegrasyonu daha zor hale getirmektedir. Ayrıca işletmelerdeki ahırların fiziki yapısı hayvan sağlığı ve refahı açısından oldukça yetersizdir. Hijyen koşullarının sağlanamadığı bu ortamlar verim ve kaliteyi de olumsuz etkilemektedir.

Üreticiler geleneksel yöntemlere bağlı kalarak üretim yapmayı sürdürmekte, teknik bilgi yetersizliği üretim miktarı ve kaliteyi etkilemektedir. Üreticiler gereksinim duydukları yemi kısmen kendileri üretse de halen sanayi yemine bağımlılık sürmektedir. Bu durum üretim maliyetlerini artırmakta işletmenin zaten düşük olan karlılığını daha da düşürmektedir. İşletmelerin ekonomik ve sürdürülebilir olmaktan gün geçtikçe uzaklaştığı bu ortamda genç nüfus hayvancılık yapmak istememekte; şehirlere göç ederek daha fazla gelir elde edebilecekleri farklı sektörlerde iş arayışına girmektedir.

Nüfus artışına paralel olarak küresel ölçekte et ve süt tüketimi artmaktadır. Gün geçtikçe artan bu talebi karşılamak için üretimde devamlılığının sağlanması gerekmektedir. Bu üretici açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Pazarda et ve süt fiyatlarının artış eğiliminde olması, özellikle üretim maliyetlerini düşürebilen üreticiler için daha büyük avantaj sağlayacaktır. Tüm bunlara ek olarak, Tarım ve Orman Bakanlığı hayvancılığın geliştirilmesi ve ülkede et ve süt üretiminin artırılması amacıyla çok çeşitli destekleme mekanizmalarını hayata geçirmiştir. Başlıca destekleme araçları

arasında buzağı desteklemeleri, soy kütüğüne kayıtlı hayvan desteklemeleri, yem bitkileri desteklemeleri, süt ve kırmızı et desteklemeleri sayılabilir.

Kümede büyükbaş hayvan yetiştiriciliği açısından tehdit olarak değerlendirilebilecek unsurlar ise yem fiyatlarındaki sürekli artış ve iç talebi karşılamak üzere zaman zaman yapılan kırmızı et ithalatıdır. Her iki tehdit unsuru ile ilgili olarak üreticinin kendi yemini üretmesi ve üretim maliyetlerini düşürmesi önemlidir. Bu sayede karlılık oranı artan işletmelerin genişleme olanakları oluşacak ve buna bağlı olarak üretimi artacaktır.

7.2.1.4. Tedbirler

Yahyalı Yeşilhisar kümesinde büyükbaş hayvancılık en önemli ekonomik faaliyetlerden biri olmakla birlikte henüz bu ekonomik faaliyet alanında tam anlamıyla işleyen bir kümelenme yaratılamamıştır.

Aşağıda sıralanan ve KDAKP projesi çerçevesinde uygulamaya konulması planlanan tedbirlerin yörede büyükbaş hayvancılıkta gerçek bir kümelenmenin oluşturulmasına katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

Kümelenmeyi Destekleyen Altyapı Yatırımları:

Süt tedarik zinciri ve katma değerli işleme altyapısının geliştirilmesi bileşeni kapsamında, kümede çiğ süt kalitesinin korunması ve ürünün yüksek katma değerle pazara arz edilmesi amacıyla iki aşamalı bir entegrasyon stratejisi uygulanacaktır.

Öncelik Yeşilhisar Organize Süt Ürünleri ve Tarımsal Üreticileri Birliğinin olmak üzere süt toplama merkezlerinin kapasite artırımı ve optimizasyonu kapsamında küme genelinde toplanan çiğ sütün soğuk zincir disiplinine uygun olarak muhafaza edilmesi ve lojistik kayıpların minimize edilebilmesi amacıyla, mevcut süt toplama merkezlerine kapasite artırımı yatırımları gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda, merkezin tazyik pompalı ve modern cidarlı soğutma tankı altyapısı genişletilerek gıda güvenliği standartları ve halk sağlığı kriterleri en üst düzeye çıkarılacaktır.

Entegre süt işleme tesisinin geliştirilmesi kapsamında ise toplama merkezinde güvence altına alınan kaliteli çiğ sütün, küme sınırları dışına ham madde olarak çıkmasını önlemek ve bölgede tutulan katma değeri maksimize etmek amacıyla modern süt işleme tesisi geliştirilme çalışması planlanmıştır. Çiğ sütün küme içinde işlenerek endüstriyel ve paketli nihai ürünlere dönüştürülmesi sayesinde yerel üreticilerin çiğ süt satışındaki kar marjları ve pazar rekabet güçleri artırılabilecek, aynı zamanda bölgedeki kayıt dışı süt ürünleri üretiminin önemli ölçüde azaltılması ve halk sağlığının sürdürülebilir bir koruma altına alınması sağlanacaktır.

Çiftçi Beceri ve Organizasyonu

Beşeri sermayenin geliştirilmesi ve kurumsal kapasite oluşturma bileşeni kapsamında, küme genelindeki üreticilerin büyükbaş hayvan yetiştiriciliği süreçlerindeki teknik bilgi kısıtlarını ortadan kaldırmak amacıyla hedef odaklı ve aşamalı bir eğitim programı yürütülecektir.

Geleneksel ve konvansiyonel metotlarla üretim yapan yetiştiricilere yönelik aralıksız sürdürülecek bu kapasite geliştirme faaliyetlerinde; modern hayvan bakımı ve besleme teknikleri, nitelikli yem bitkileri yetiştiriciliği, silaj yapım teknolojileri, bilimsel rasyon hazırlama, çiftlik hijyeni, biyogüvenlik ve hayvan refahı standartları ana müfredatı oluşturacaktır.

Üreticilerin kurumsal örgütlenme becerilerinin artırılması, mevcut pazar olanaklarına erişimlerinin kolaylaştırılması ve stratejik pazarlama kabiliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla; yayım çalışmaları ve teknik danışmanlık desteklerinin yanı sıra, iyi uygulama örneklerinin yerinde görülerek deneyim paylaşımının sağlanması hedefiyle çiftçi teknik inceleme gezisi organize edilecektir.

Ayrıca, bu yatırım planı kapsamında kümede hayata geçirilecek ortak kamusal altyapı tesislerinin (süt toplama merkezi ve süt işleme tesisi vb.) etkin, verimli ve profesyonel şekilde işletilmesini güvence altına almak adına, bu tesislerin yönetim organlarına yönelik yönetsel, mali ve kurumsal kapasite geliştirme eğitim programları eş zamanlı olarak planlanacaktır.

Büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinde işletme içi toplam işletme giderlerinin en dinamik ve yüksek payını yem girdisi oluşturmaktadır. Üreticilerin rasyon gereksinimlerini ticari piyasadan hazır tedarik etmek yerine kendi işletmelerinde ikame etmeleri, kümedeki girdi maliyetlerinin minimize edilmesi ve işletme karlılığının maksimize edilmesi açısından stratejik öneme sahiptir.

Bu doğrultuda, küme genelinde yüksek besin değerli yem bitkileri yetiştiricilik teknikleri, modern silaj yapım teknolojileri, bilimsel rasyon hazırlama metodolojileri ve buzağı bakım-besleme protokolleri konularında düzenlenecek teorik kapasite geliştirme programları, sahada geniş ölçekli ve yoğun uygulamalı demonstrasyon faaliyetleriyle desteklenecektir.

Hayvancılık işletmelerinde sürdürülebilir büyümenin sağlanması, sürü projeksiyonlarının optimize edilmesi ve erken dönem buzağı kayıplarının asgari düzeye indirilmesi amacıyla biyogüvenlik odaklı özel demonstrasyon alanları kurulacaktır. Bu kapsamda; buzağı kulübesi, kolostrum yönetimini sağlayan teknik biberonlar, dezenfeksiyon ve bakım kitlerini içeren koruyucu ekipman kombinasyonları sahada uygulamalı olarak üreticilere tanıtılacak ve hibelendirilerek havalandırma, aydınlatma, sürü konforu ve hijyen standartlarının verimlilik üzerindeki doğrudan etkileri bölgedeki diğer yetiştiricilere uygulamalı olarak aktarılacak ve küme genelinde yapısal dönüşüm tetiklenecektir.

Kümedeki işletmelerde geleneksel kızgınlık takibi nedeniyle yaşanan buzağı kayıpları, döl verimi düşüklüğü ve aile iş gücünün sürekli ahıra bağımlı kalması bölgesel üretimi kısıtlamaktadır. Bu doğrultuda gizli kızgınlıkları hassas bir şekilde yakalamak, döl verimini artırarak buzağı kayıplarını önlemek ve yetiştiricilerin iş yükünü hafifleterek sosyal hayata zaman kazandırmak amaçlanmaktadır. Yaşanan sorunları çözmek ve hedeflenen verimliliği sağlamak amacıyla küme

genelinde büyükbaş hayvan kızgınlık takip sisteminin kurulması planlanmış olup, bu yenilikçi uygulamanın çevre yetiştiricilere de örnek olması adına bir demonstrasyon projesi olarak hayata geçirilmesi öngörülmektedir.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi: Genç girişimciliğinin desteklenmesi ve kırsal istihdamın artırılması alt bileşeni kapsamında; hedef kitleye yönelik modern yetiştiricilik, inovatif üretim teknikleri, tarımsal girişimcilik ve kurumsal örgütsel beceriler odaklı kapsamlı bir kapasite geliştirme süreci yürütülecektir. Bu eğitim sürecinin ardından, katılımcı genç girişimciler tarafından formüle edilen iş planları nesnel ve şeffaf kriterler çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Yapılacak teknik değerlendirmeler neticesinde, küme genelinde besi veya süt sığırcılığı odağında ticari faaliyet gösterecek genç girişimcilerin büyükbaş hayvancılık alanındaki ekonomik yatırımları bu tedbir paketi kapsamında finanse edilecektir. Genç girişimcilerin seçim süreçleri, kapasite geliştirme eğitimleri, iş planlarının hazırlanması ve nihai hibe onay mekanizmaları; KDAKP Tasarım Raporu sonucunda belirlenecek olan resmi yöntem, usul ve uygunluk kriterleri doğrultusunda yürütülecektir.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

Kümelenme yatırım ortaklığı finansman çerçevesinde; küme genelinde üretim standartlarının yükseltilmesi amacıyla mevcut hayvancılık barınaklarının modernizasyonuna yönelik bireysel yapısal yatırımların yanı sıra işletmelerin teknik ve operasyonel altyapılarının iyileştirilmesini sağlayacak makine, alet ve ekipman tedariki hibe mekanizmalarıyla desteklenecektir.

Kümede faaliyet gösteren mevcut hayvancılık barınaklarının fiziki ve yapısal koşullarını iyileştirmek amacıyla otomasyon sistemleri, kontrollü havalandırma üniteleri, otomatik/akıllı suluklar, kauçuk hayvan altlıkları, konfor ve bakım bölmeleri ile otomatik kaşağı sistemlerini içerecek şekilde kapsamlı tadilat, onarım ve teknoloji entegrasyonu işleri gerçekleştirilecektir.

İşletmelerin özellikle yılın büyük çoğunluğunu merada geçiren yetiştiricilerin, elektrik ihtiyacını yenilenebilir kaynaklardan karşılayarak enerji maliyetlerini düşürmek amacıyla taşınabilir güneş enerjisi sistemleri (GES) ve bu yetiştiricilerin merada portatif ahır kullanarak doğanın sunduğu ücretsiz yeşil yemden maksimum düzeyde faydalanması, hava stresi, yaban hayvanı saldırısı ve mera yaşlanması gibi riskleri en aza indirmek amacıyla taşınabilir çadır ahır hibelenirilecektir. Ayrıca stratejik makine ekipmanların yıllara göre hibe dağıtım projeksiyonu çerçevesinde iş gücü tasarrufu sağlamak ve rasyon homojenliğini artırmak amacıyla yem karma ve kırma makinesi (elektrikli ve saftlı) ve silaj yapma makinesi, çiğ sütte somatik hücre ve bakteri sayısını düşürerek soğuk zinciri güvence altına almak için süt sağım makinesi ve süt soğutma tankı, çiftçilerin kimyasal gübre bağımlılığını azaltıp toprak verimliliğini artırmak amacıyla çiftlik gübresi dağıtma römorku hibelenirilmesi planlanmıştır.

7.2.1.5. Beklenen Çıktılar

Yahyalı, Yeşilhisar alt bölgesinde hayata geçirilecek stratejik müdahaleler ve hibe tedbirleri neticesinde geleneksel ve parçalı yapıdan sıyrılan küme modern standartlarda işleyen, entegre ve yüksek katma değer üreten kurumsal bir kümelenme ekosistemine dönüşecektir. Yatırımların tamamlanmasıyla birlikte, modern süt işleme tesisinin kurulması ve toplama merkezlerinin kapasite optimizasyonu sayesinde çiğ sütün bölge dışına ham madde olarak çıkışı engellenecek, ürünün yerinde işlenerek katma değerli nihai mamullere dönüştürülmesiyle yerel üreticilerin pazarlık gücü ve karlılığı kalıcı olarak artırılabilecektir. Soğuk zincir disiplininin küme genelinde tesis edilmesi ve kayıt dışı üretimin engellenmesi, bölgeyi ulusal gıda güvenliği ve halk sağlığı standartlarında üretim yapan güvenilir bir üs haline getirecektir.

En büyük operasyonel gideri oluşturan yem maliyetleri, geniş ölçekli kaba yem üretimi ve bilimsel rasyon hazırlama kabiliyetinin yaygınlaşmasıyla optimize edilirken; buzağı koruma odaklı modern altyapıların sahada benimsenmesiyle erken dönem buzağı kayıpları asgari düzeye indirilecek ve kümedeki toplam sürü büyüklüğü sürdürülebilir bir artış trendine girecektir.

Mevcut barınakların modernizasyonu ile hayvancılık faaliyetlerini kontrollü mikroklima ortamlarına taşıırken modern mekanizasyon araçlarının entegrasyonu ile iş gücü verimliliği maksimize edilecektir. Beşeri sermayeyi güçlendiren teknik eğitimler, yönetim becerilerini artıran kurumsal programlar ve genç girişimcilere sunulan başlangıç destekleri ise kırsaldaki genç nüfusu üretime kazandırarak bölgesel göçün önüne geçecek kümenin kendi kendine yetebilen, organize ve ulusal pazar mekanizmalarıyla tam entegre bir yapıda sürekliliğini güvence altına alacaktır.

07.2.2

Öncelik 2: Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi

7.2.2. Öncelik 2: Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi

Küçükbaş hayvancılık (koyun ve keçi yetiştiriciliği), gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun tüm ülkeler açısından önemli bir hayvancılık alt sektörüdür. Koyun ve keçiler, zayıf mera koşullarına, kuraklık ve iklimsel zorluklara diğer çiftlik hayvanlarına göre daha kolay uyum sağlayabilmeleri sayesinde hayvansal üretimde stratejik bir rol üstlenmektedir. Bu özellikleri nedeniyle özellikle gelişmekte olan ülkelerde kırsal kalkınmanın desteklenmesi, gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve yoksullukla mücadele açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca düşük yatırım maliyeti ve yüksek adaptasyon kabiliyeti, küçükbaş hayvancılığı küçük ölçekli aile işletmeleri için sürdürülebilir bir geçim kaynağı haline getirmektedir.

Koyun ve keçiler, başta et ve süt üretimi olmak üzere deri, kıl ve yün elde etmek amacıyla yetiştirilen ve Dünya genelinde en yaygın yetiştiriciliği yapılan küçükbaş hayvan türleridir. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde, ülkelerin çevresel koşulları, doğal kaynakları ve sosyoekonomik yapıları doğrultusunda farklı üretim sistemleri uygulanmaktadır. Ancak Dünya genelinde koyun ve keçi yetiştiriciliği ağırlıklı olarak küçük ölçekli aile işletmeleri ve karma tarımsal üretim sistemleri içerisinde gerçekleştirilmektedir. Çayır, mera ve otlaklardan yararlanma hemen hemen tüm küçükbaş yetiştiricilik sistemlerinin temel unsurlarından birini oluşturmaktadır. Özellikle keçi yetiştiriciliği, zorlu arazi ve iklim koşullarına uyum yeteneği sayesinde tarih boyunca göçebe ve yarı göçebe yaşam biçimlerinin önemli bir ekonomik faaliyeti olarak varlığını sürdürmüştür. Bu özellikleriyle küçükbaş hayvancılık; doğal kaynakların etkin kullanımı, kırsal kalkınmanın desteklenmesi ve sürdürülebilir hayvansal üretimin sağlanması açısından stratejik öneme sahiptir.

FAO 2024 yılı verilerine göre Dünyada yaklaşık 2,5 milyar küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Son beş yılda Dünyada küçükbaş hayvan sayısı %7,06 oranında artış göstermiştir. Küçükbaş hayvanlar gerek mera ve yaylalardan faydalanma oranının yüksek olması ve barınma ortamının kolay dizayn edilebilmesi gerekse uygun koşullarda doğum oranlarının yüksek olması ile Dünya kırmızı et üretiminde önemli bir yere sahiptir.

Tablo 89. Kıtalaraya Göre Koyun Varlığı (FAOSTAT, 2024) (adet)

Yıl	Afrika	Amerika	Asya	Avrupa	Okyanusya	Toplam
2020	418.714.777	83.005.957	572.209.089	123.887.979	89.598.989	1.287.416.791
2021	424.044.488	81.479.897	603.184.397	122.119.691	93.822.087	1.324.650.560
2022	426.307.743	81.962.207	624.124.530	120.191.853	95.413.611	1.347.999.944
2023	432.673.751	81.968.829	628.213.776	117.687.567	96.470.911	1.357.014.834
2024	438.674.829	81.144.241	624.926.513	114.882.046	102.963.312	1.362.590.941

Tablo 90. Kıtalaraya Göre Keçi Varlığı (FAOSTAT, 2024) (adet)

Yıl	Afrika	Amerika	Asya	Avrupa	Okyanusya	Toplam
2020	493.515.287	39.334.144	541.995.765	15.854.596	3.727.798	1.094.427.590
2021	493.730.968	38.728.256	552.983.437	15.463.322	3.849.013	1.104.754.996
2022	504.633.694	38.730.597	573.881.962	14.874.852	4.219.029	1.136.340.134

Yıl	Afrika	Amerika	Asya	Avrupa	Okyanusya	Toplam
2023	516.434.721	39.371.753	587.581.541	14.192.250	4.554.544	1.162.134.809
2024	533.691.640	39.550.491	594.687.289	13.768.119	5.826.698	1.187.524.237

FAO 2024 verilerine göre küçükbaş hayvan varlığı en çok olan 5 ülke sırası ile Hindistan, Çin, Nijerya, Pakistan ve Etiyopya'dır. Türkiye ise 44.080.584 baş koyun ile 7. sırada, 10.822.084 keçi ile 22. sırada, toplam küçükbaş varlığı ile de 9. sırada yer almaktadır. Avrupa'da ise hem koyun hem de keçi varlığı ile 1. sırada yer almaktadır.

Tablo 91. Küçükbaş Hayvan Varlığı En Çok Olan 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	Keçi (adet)	Koyun (adet)	Toplam (adet)
1	Hindistan	210.632.609	114.623.765	325.256.374
2	Çin	117.554.000	182.939.000	300.493.000
3	Nijerya	90.970.883	52.136.324	143.107.207
4	Pakistan	87.035.000	32.731.000	119.766.000
5	Etiyopya	53.982.678	41.050.910	95.033.588
9	Türkiye	10.822.084	44.080.584	54.902.668

2025 yılı TÜİK verilerine Türkiye'de küçükbaş hayvan sayısı sıralamasında en çok hayvan varlığı bulunan ilk 5 il sırası ile Van, Konya, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Ankara'dır. Kayseri 1.150.117 baş hayvan ile 14. sırada yer almaktadır.

Tablo 92. Türkiye Küçükbaş Hayvan Varlığında Şehirler (baş) (TÜİK, 2025)

Sıra	İl	Toplam Hayvan Sayısı (adet)
1	Van	3.464.897
2	Konya	3.318.481
3	Şanlıurfa	2.687.813
4	Diyarbakır	2.379.285
5	Ankara	2.131.618
14	Kayseri	1.150.117

FAO 2024 verilerine göre Dünya'da yaklaşık 28,8 milyar dolar değerinde canlı hayvan ticareti yapılmış olup bu değer, 2023 yılına (28,9 milyar dolar) kıyasla yaklaşık %0,16'lık çok hafif bir düşüşe işaret etse de pazar genel olarak durağan ve güçlü yapısını korumuştur.

Canlı küçükbaş hayvancılıkta ise bu değer yaklaşık 4,6 milyar dolar ile toplam hacmin yaklaşık %16'sını oluşturmaktadır.

Uluslararası küçükbaş canlı hayvan ticaretinde daha çok Afrika ve Ortadoğu ülkeleri öne çıkmaktadır. Dünyada gerçekleşen canlı küçükbaş ihracatının yaklaşık %88'ini Sudan, Somali, Romanya, İspanya, Ürdün, Umman, Avustralya, İran, Macaristan ve Fransa gerçekleştirmektedir. Sudan, Somali ve Romanya canlı küçükbaş ticaretinde küresel değer bazında en yüksek paya sahip ülkelerdir. Özellikle Sudan, 2024 yılında gerçekleştirdiği 650 milyon doların üzerindeki küçükbaş ihracatıyla küresel pazarın en büyük arz sağlayıcılarından biri konumundadır.

Tablo 93. Canlı Küçükbaş İhracatında İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon dolar) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	İhracat Değeri	Yüzde
1	Sudan	651	29,84
2	Somali	309	14,16
3	Romanya	284	13,02
4	İspanya	254	11,64
5	Ürdün	138	6,33
35	Türkiye	4,1	0,19

Buna karşılık Suudi Arabistan, Umman, Fas, Ürdün ve Kuveyt Dünya canlı küçükbaş ithalatının yaklaşık %90'ını gerçekleştirmektedir. Suudi Arabistan yaklaşık 1,28 milyar dolarlık küçükbaş hayvan ithalatı ile açık ara Dünya birincisi konumundadır.

Tablo 94. Canlı Küçükbaş İthalatında İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon dolar) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	İthalat Değeri	Yüzde
1	Suudi Arabistan	1.275	53,60
2	Umman	414	17,40
3	Fas	165	6,93
4	Ürdün	162	6,81
5	Kuveyt	132	5,55
33	Türkiye	5,6	0,24

Dünyada Küçükbaş Eti Üretimi ve Ticareti

Dünya genelinde koyun ve keçi eti sektörü, özellikle kültürel tüketim alışkanlıkları, nüfus artışı ve coğrafi koşullara bağlı olarak şekillenen, küresel kırmızı et ticaretinin stratejik bir ayağıdır. Küresel ölçekte küçükbaş hayvan eti üretimi, ihracatı ve ithalatına ilişkin öne çıkan ekonomik veriler ve pazar dinamikleri şu şekildedir;

Dünya Küçükbaş Eti Üretimi; Dünya genelinde koyun ve keçi eti üretimi istikrarlı bir büyüme eğilimindedir. Toplam üretim miktarı yıllık 14-15 milyon ton civarında seyretmektedir. Çin, küresel koyun ve keçi eti üretiminin tek başına yaklaşık %25'ini gerçekleştirerek açık ara Dünyanın en büyük üreticisidir. Ancak nüfusu nedeniyle bu üretim iç tüketime ancak yetmekte, hatta ülkeyi büyük bir ithalatçı konumuna getirmektedir. Üretimin kıtasal dağılımında %68,6'lık payla Asya ve %17,5'lik payla Afrika üretimin en büyük kısmını oluşturmaktadır. Bu iki kıtayı Okyanusya ile Avrupa takip etmektedir. Avustralya, Yeni Zelanda, Türkiye, Cezayir, Hindistan, Sudan ve İran Dünya ölçeğinde öne çıkan diğer önemli küçükbaş eti üreticileridir. Türkiye, Avrupa ve Ortadoğu coğrafyasında üretimiyle ilk sıralarda yer alır.

Tablo 95. Kıtalaraya Göre Küçükbaş Hayvan Eti Üretimi (bin ton) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Kıta	Et Üretimi	Yüzde
1	Asya	9.875	68,6
2	Afrika	2.403	17,5
3	Okyanusya	1.060	7,5

Sıra	Kıta	Et Üretimi	Yüzde
4	Avrupa	485	3,9
5	Amerika	375	2,5

Dünya Küçükbaş Eti İhracatı; üretimin aksine, küresel küçükbaş eti ihracatı inanılmaz derecede konsantre bir yapıya sahiptir. Dünya genelindeki toplam küçükbaş eti ihracatının %60'ından fazlasını sadece iki ülke üstlenmektedir. Avustralya ve Yeni Zelanda iç tüketimin az olması nedeniyle küresel ihracatın yaklaşık %62'si ile ihracat devi konumundadırlar. İhracat yaptıkları ülkeler başta Çin olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Ortadoğu Ülkeleri ve Avrupa Birliği Ülkeleridir. Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği Ülkeleri ise ihracatının tamamına yakını yine Avrupa ülkelerine yapmaktadır. Afrika ve Ortadoğu ülkeleri ise yoğunluklu olarak Suudi Arabistan ve Körfez Ülkelerine ihracat yapmaktadırlar.

Tablo 96. Küçükbaş Eti İhracatı Yapan İlk Beş Ülke ve Türkiye'nin Konumu(milyon dolar) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	İhracat Değeri	Yüzde
1	Avustralya	3.656	39,3
2	Yeni Zelanda	2.176	23,39
3	Birleşik Krallık	739	7,95
4	Fransa	436	4,69
5	İrlanda	412	4,42
32	Türkiye	6,89	0,074

Dünya Küçükbaş Eti İthalatı; küresel ithalat tarafında başı çeken ülkeler, hem yüksek nüfusa sahip olanlar hem de kişi başına düşen küçükbaş eti tüketimi yüksek olan refah seviyesi gelişmiş ülkelerdir. Çin Dünyanın en büyük üreticisi olmakla birlikte, küresel küçükbaş eti ithalatının da yaklaşık %25'ini yapmaktadır. Avustralya ve Yeni Zelanda'nın en büyük müşterisidir.

Kendi yerli üretimi çok düşük olan ABD, özellikle kaliteli kuzu eti ithalatında (büyük oranda Avustralya'dan) Dünyanın en büyük pazarlarından biridir. Fransa, İngiltere ve Almanya geleneksel olarak kuzu eti tüketimi yüksek ülkelerdir ve Yeni Zelanda'dan ciddi miktarda ithalat yaparlar. Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ve Katar gibi ülkeler dini ve kültürel nedenlerle (özellikle hac dönemi ve ramazan ayında) Dünyanın en yoğun canlı hayvan ve kırmızı et ithalatçılarındandır.

Tablo 97. Küçükbaş Eti İthalatı Yapan İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (ton) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	İthalat Değeri	Yüzde
1	Çin	361.490	24,8
2	ABD	142.881	9,8
3	Fransa	117.922	8,1
4	Birleşik Krallık	67.995	4,7
5	Birleşik Arap Emirlikleri	54.090	3,7

Sıra	Ülke	İthalat Değeri	Yüzde
82	Türkiye	526	0,036
Toplam		744.378	51,10

Küresel Ekonomik Trendler ve Gelecek Beklentileri

OECD ve FAO verilerine göre, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki nüfus artışı ve gelir yükselmesine bağlı olarak küçükbaş eti tüketiminin önümüzdeki yıllarda da yıllık bazda istikrarlı büyümesi bekleniyor. Kişi Başına Tüketim Şampiyonları; Dünyada kişi başına en çok koyun/kuzu eti tüketen ülkelerin başında Kazakistan (yıllık ~8.5 kg) ve Avustralya (yıllık ~5.8 kg) gelmektedir. Daha sonra Türkiye, Norveç ve Suudi Arabistan (yıllık ~ 4-4.5 kg ile) izlemektedir.

Kuraklık, yem maliyetlerinin artışı ve iklim değişikliği; Avustralya gibi dev üreticilerin sürü büyüklüklerini doğrudan etkilemekte, bu da Dünya et fiyatlarında dalgalanmalara yol açmaktadır. Keçi eti pazarına özel bir parantez açmak gerekirse koyun etine kıyasla daha lokal ve kayıt dışı zincirlerle (özellikle Afrika ve Güney Asya'da küçük ölçekli yetiştiricilerle) üretilmektedir. Ancak Avrupa Ülkelerinde "yağ oranı düşük, sağlıklı alternatif" olarak popülaritesi ve ticari değeri artmaktadır. Genel olarak küçükbaş hayvan eti ticaretinin %90'ından fazlasını koyun eti oluşturmaktadır.

Türkiye'de Küçükbaş Eti İthalatı ve İhracatı

Türkiye, coğrafi yapısı ve geleneksel beslenme kültürü nedeniyle küçükbaş hayvancılıkta tarihsel olarak çok güçlü bir aktördür. Ancak son yıllarda artan girdi maliyetleri, iklim şartları ve tüketim alışkanlıklarındaki kaymalar sektörü ciddi şekilde etkilemektedir. Türkiye'de üretilen toplam kırmızı etin yaklaşık %30'unu küçükbaş eti oluşturmaktadır. Kalan büyük kısım ise sığır etidir.

Türkiye, küçükbaş hayvancılıkta büyükbaş hayvancılığa göre dışa bağımlılığı çok daha düşük bir ülkedir. Ancak dönemsel politikalara göre dış ticaret dengesi değişmektedir.

Büyükbaş hayvancılıkta (özellikle besilik dana ve karkas sığır etinde) Türkiye ciddi bir ithalatçıdır. Ancak küçükbaş etinde yerli üretim talebi büyük oranda karşılayabildiği için koyun ve keçi eti ithalatı yok denecek kadar azdır. Dönemsel olarak piyasayı dengelemek amacıyla Et ve Süt Kurumu (ESK) üzerinden sınırlı canlı koyun ithalatı yapılırsa da, küçükbaşta ana hedef yerli üretimi korumaktır.

Türkiye'nin küçükbaş hayvancılıkta en büyük avantajı, coğrafi olarak Ortadoğu ve Körfez ülkelerine yakınlığıdır. Arapların damak tadına çok uygun olan kıvırcık ve akkaraman gibi yerli koyun ırklarımız bu pazarda yüksek değere sahiptir. Türkiye; Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelere özellikle canlı koyun ve kuzu ihraç etmektedir.

Türkiye küçükbaş hayvancılıkta devasa bir potansiyele ve yaklaşık 50 milyonun üzerinde bir hayvan varlığına sahip olsa da, ekonomik şartlar ve yüksek maliyetler nedeniyle son yıllarda üretimde yaklaşık %8'lik bir gerileme yaşamıştır.

Sektörün sürdürülebilir kalkınması; meraların ekolojik altyapısının korunmasına, genç girişimci destek paketleri ile genç yetiştiricilerin üretime entegre edilmesine ve aile tipi küçük ölçekli işletmelerin pazara erişim olanakları artırılarak çok yönlü desteklenmesine bağlıdır.

Koyun ve Keçi Sütü ve Süt Ürünleri Üretimi

2024 yılı itibarıyla Dünya süt üretiminin 970 milyon tonun üzerine çıktığı tahmin edilmektedir. Bu üretimin yaklaşık %81'i inek sütünden sağlanırken, keçi sütü üretimi 17 milyon tonun, koyun sütü üretimi ise 9 milyon tonun üzerine çıkmıştır. Buna göre keçi sütünün toplam süt üretimindeki payı yaklaşık %1,75, koyun sütünün payı ise yaklaşık %0,92 düzeyinde gerçekleşmektedir. Koyun ve keçi sütü, toplam süt üretimindeki payı sınırlı olmasına rağmen yüksek kuru madde, yağ, protein, mineral madde ve biyolojik değeri yüksek besin öğeleri içermesi nedeniyle önemli bir ekonomik değere sahiptir. Özellikle peynir üretiminde tercih edilen koyun ve keçi sütü, katma değeri yüksek ürünlerin elde edilmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle küçükbaş sütü; yalnızca üretim miktarı açısından değil, işlenmiş ürün değeri açısından da stratejik öneme sahiptir.

Dünya koyun sütü üretiminde Akdeniz Havzası ülkeleri ön plana çıkmaktadır. Çin, Türkiye, Yunanistan, Suriye ve Cezayir başlıca üretici ülkeler arasında yer almaktadır. Keçi sütü üretiminde ise Hindistan, Sudan, Pakistan, Bangladeş, Fransa, Güney Sudan ve Türkiye önemli üretici ülkeler olarak dikkat çekmektedir. Küçükbaş sütü üretimi özellikle kurak ve yarı kurak bölgelerde yaşayan üreticiler için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır.

Türkiye, sahip olduğu geniş küçükbaş hayvan varlığı sayesinde Dünya koyun ve keçi sütü üretiminde önemli bir konuma sahiptir. Son yıllarda uygulanan hayvancılık destekleri, ıslah çalışmaları ve yetiştiricilik faaliyetlerindeki gelişmeler sonucunda koyun ve keçi sütü üretiminde sürekli bir artış yaşanmaktadır. FAO verilerine göre 2024 yılı itibarıyla Türkiye'de yaklaşık 906 bin ton koyun sütü ve 482 bin tonun üzerinde keçi sütü üretilmiştir. Böylece toplam küçükbaş sütü üretimi 1,3 milyon ton seviyesini aşmıştır. Türkiye'de küçükbaş sütü üretimi özellikle Ege, Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaşmaktadır. İzmir, Balıkesir, Çanakkale, Konya, Van, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Mardin illeri koyun ve keçi sütü üretiminde öne çıkan merkezler arasında yer almaktadır. Bu bölgelerde üretilen sütler; beyaz peynir, tulum peyniri, Ezine peyniri, Mihaliç peyniri, Van otlu peyniri ve çeşitli yöresel süt ürünlerinin üretiminde kullanılmaktadır.

Son yıllarda tüketicilerin doğal, geleneksel ve fonksiyonel gıdalara olan ilgisinin artması, koyun ve keçi sütüne dayalı ürünlere yönelik talebi de artırmıştır. Laktoz hassasiyeti bulunan bireylerin keçi sütüne yönelmesi, koyun sütünden üretilen peynirlerin yüksek besin değeri ve gastronomi sektöründeki gelişmeler küçükbaş sütü pazarının büyümesini desteklemektedir. Bu durum, Türkiye'nin sahip olduğu küçükbaş hayvan varlığını ekonomik değere dönüştürmesi açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Gelecek dönemde verimliliğin artırılması, süt kalitesinin iyileştirilmesi, örgütlü üretimin yaygınlaştırılması ve katma değeri yüksek süt ürünlerinin geliştirilmesiyle birlikte Türkiye'nin Dünya küçükbaş sütü üretimindeki payının daha da artması beklenmektedir.

Tablo 98. Dünya’da Koyun Sütü Üretiminde İlk 5 Ülke (ton) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	Süt Üretimi	Yüzde
1	Çin	1.256.430	12,88
2	Yunanistan	945.820	9,70
3	Türkiye	906.944	9,30
4	Suriye	714.642	7,33
5	Cezayir	542.279	5,56

Tablo 99. Dünya’da Keçi Sütü Üretiminde İlk 5 Ülke ve Türkiye’nin Konumu (ton) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	Süt Üretimi	Yüzde
1	Hindistan	7.335.907	35,97
2	Sudan	1.143.484	5,61
3	Pakistan	1.074.000	5,27
4	Bangladeş	1.053.080	5,16
5	Fransa	703.230	3,45
7	Türkiye	482.247	2,36

Koyun ve Keçi Yan Ürünlerinin Üretimi ve Ticareti

Dünya yün pazarı, sürdürülebilir ve doğada çözünebilir moda trendlerinin yükselişiyle birlikte güçlü bir büyüme eğilimindedir. Küresel yün pazarının büyüklüğü 44 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

Avustralya, özellikle tekstilde en çok aranan ve en kaliteli yün türü olan merinos yünü üretiminde Dünya liderliği ile küresel kirli yün üretiminin yaklaşık %25’ini tek başına karşılar. Ancak son yıllardaki kuraklıklar ve sürü küçülmeleri nedeniyle Avustralya’nın kırkım miktarı yıllık 280 milyon kg (yağlı yün) seviyelerine doğru bir miktar gerilemiştir. Çin, hem ciddi bir yün üreticisidir hem de Dünyanın en büyük yün ithalatçısı ve işleyicisidir. Dünyadaki kirli yün ithalatının yaklaşık %75’ini Çin tek başına yapar; kendi devasa endüstrisinde yıkar, tarar, iplik haline getirir ve tekstil ürünü olarak Dünyaya ihraç eder. İtalya (özellikle Biella bölgesi), Dünyanın en kaliteli Merinos yünlerini işleyen lüks moda markalarına (Ermenegildo Zegna, Loro Piana vb.) ev sahipliği yapar ve işlenmiş yün ithalatında zirvededir.

Küçükbaş hayvanlardan elde edilen tek yan ürün lifler değildir; endüstriyel olarak çok değerli iki ürün daha vardır; Lanolin (yün yağı), yünün yıkanması ve işlenmesi sırasında açığa çıkan doğal bir yağdır. Kozmetik, krem, ilaç sanayisi ve pas önleyici koruyucu malzemelerin üretiminde ham madde olarak kullanılır.

Kozmetik sektörünün büyümesiyle lanolin pazarı da ciddi bir ekonomik değer kazanmıştır. Koyun ve keçi derisi, özellikle İtalya, İspanya, Türkiye ve Çin; lüks ayakkabı, çanta ve ceket üretimi için küçükbaş derisini işleme (tabaklama) konusunda Dünya liderleridir. Koyun derisi (napa) yumuşaklığı nedeniyle giyim sektöründe sığır derisine göre daha elit bir yere sahiptir.

7.2.2.1. Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde Küçükbaş Hayvancılık

Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesi içerisinde hayvancılık sektörü, kırsal nüfusun gelir elde etmesinde stratejik öneme sahip temel ekonomik faaliyetlerden biridir. Bölgede faaliyet gösteren işletmelerin büyük çoğunluğu küçük ölçekli aile işletmeleri niteliğinde olup, tarımsal üretim ile birlikte küçükbaş hayvancılığı geçim kaynağı olarak sürdürmektedir. Özellikle gelir düzeyi nispeten düşük olan kırsal haneler açısından küçükbaş hayvancılık, düzenli nakit akışı sağlayan önemli bir ekonomik faaliyet olarak öne çıkmaktadır.

Küçükbaş hayvancılık, yalnızca hane gelirlerinin artırılmasına katkı sağlamakla kalmayıp, kırsal nüfusun gıda güvencesinin desteklenmesi, ailelerin hayvansal protein ihtiyacının karşılanması ve kırsal yaşamın sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından da kritik bir rol üstlenmektedir. Bölgenin mera varlığı, iklim koşulları ve geleneksel yetiştiricilik kültürü dikkate alındığında, küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesi; istihdamın artırılması, kırsal yoksulluğun azaltılması, genç nüfusun kırsalda tutulması ve yerel ekonominin güçlendirilmesi bakımından önemli bir kalkınma aracı olarak değerlendirilmektedir.

2025 yılı verilerine göre Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde 100.301 baş koyun ve 25.268 baş keçi olmak üzere toplam 125.569 baş küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Küçükbaş hayvan varlığının yaklaşık %79,9'unu koyunlar, %20,1'ini ise keçiler oluşturmaktadır. Bu durum genel toplamda koyun yetiştiriciliğinin hayvancılık faaliyetleri içerisinde baskın bir konuma sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Ağırlıklı olarak yerli koyun ve keçi ırkları yetiştirilmekte olan kümede, Kıl Keçisi sayıca en fazla olan keçi ırkı iken Akkaraman en fazla olan koyun ırkıdır. Kümede düşük sayıda olsa da İle de France, Lacaune ve Merinos ırkı koyunlar ile Honamlı keçisi de yetiştirilmektedir.

Tablo 100. EKK-3 Son 3 Yıl Koyun ve Keçi Sayıları (TÜİK, 2023-2025)

İrk	2023 TÜİK			2024 TÜİK			2025 TÜİK		
	Koyun	Keçi	Toplam	Koyun	Keçi	Toplam	Koyun	Keçi	Toplam
Yahyalı	48.166	18.904	67.070	50.045	19.354	69.399	56.259	22.169	78.428
Yeşilhisar	45.628	3.655	49.283	41.671	2.516	44.187	44.042	3.099	47.141
Toplam	93.794	22.559	116.353	91.716	21.870	113.586	100.301	25.268	125.569

Tablo 101. EKK-3 Küçükbaş İşletme Büyüklükleri (HBS, 2026)

İşletme Büyüklüğü (Baş)	01-24	25-49	50-99	100-199	200-499	500 ve üzeri
İşletme Sayısı	51	58	98	125	177	79
Hayvan Sayısı	712	2.054	7.131	18168	56.815	61.754

Küçükbaş hayvan varlığının büyüklüğü, kümenin et, süt ve damızlık üretimi açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, mevcut hayvan varlığının ekonomik katma değere dönüştürülebilmesi

için verimliliğin artırılması, sürü yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi, yem kaynaklarının etkin kullanılması, hayvan sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi ve üreticilerin örgütlenme kapasitesinin artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda uygulanacak destekleme ve yatırım faaliyetleri, bölgedeki küçükbaş hayvancılığın rekabet gücünü artırarak kırsal kalkınmaya ve üretici gelirlerinin yükseltilmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Son dönemde sosyal imkanların dönüşmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşma talebi, teknolojik ilerlemeler ve köyden kente göç, geleneksel hayvancılık düzenini derinden sarsmıştır. Özellikle genç neslin daha iyi ekonomik fırsatlar ve konforlu bir yaşam arayışıyla şehirlere göç etmesi, küçükbaş hayvancılıkta ciddi bir iş gücü açığı yaratırken üretici yaş ortalamasını da yukarı çekmektedir. Bu durumla eş zamanlı olarak göçer ve yarı göçer yaşam tarzının cazibesini yitirmesi, meralardan yararlanma biçimlerini değiştirerek köklü yetiştiricilik kültürünün geleceğini ve sürdürülebilirliğini tehlikeye atmaktadır.

Bölgede küçükbaş hayvancılığın gelecekte de ekonomik önemini koruyabilmesi için üretim koşullarının iyileştirilmesi, modern sürü yönetimi uygulamalarının yaygınlaştırılması, mera altyapısının güçlendirilmesi, üreticilerin yaşam standartlarının yükseltilmesi ve özellikle genç nüfusun sektöre kazandırılmasına yönelik destek mekanizmalarının geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilecek yatırımlar ve kırsal kalkınma uygulamaları, küçükbaş hayvancılığın sürdürülebilirliğini artırarak bölgesel ekonomiye ve istihdama önemli katkılar sağlayacaktır.

Bölgede küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine dayalı ekonomik faaliyetler ağırlıklı olarak canlı hayvan üretimi ve ticareti üzerine şekillenmektedir. Üreticiler tarafından yetiştirilen koyun ve keçiler, genellikle damızlık veya besi amacıyla canlı hayvan olarak pazara sunulmakta ve bölge hayvancılık ekonomisinin temel gelir kaynaklarından birini oluşturmaktadır.

Küçükbaş hayvanlardan elde edilen süt ise büyük ölçüde aile işletmeleri bünyesinde işlenmekte olup, yoğurt, peynir, tereyağı ve benzeri geleneksel süt ürünlerine dönüştürülmektedir. Üretilen bu ürünlerin bir kısmı hane halkı tüketiminde kullanılırken, bir kısmı da yerel pazarlarda veya doğrudan tüketicilere satış yoluyla değerlendirilmektedir. Süt üretiminin önemli ölçüde kayıt dışı ve aile ölçeğinde işlenmesi nedeniyle, pazarda değerlendirilecek koyun ve keçi sütü üretimi bulunmamaktadır.

Bu durum, bölgenin süt ve süt ürünleri üretim potansiyelinin tam olarak belirlenmesini güçleştirmekte ve katma değer yaratma kapasitesinin ölçülmesini sınırlandırmaktadır. Küçükbaş sütü üretiminin kayıt altına alınması, üretici örgütlenmesinin güçlendirilmesi ve süt işleme altyapısının geliştirilmesi, bölgedeki hayvancılık faaliyetlerinin ekonomik değerinin artırılması ve yerel ürünlerin pazarlama imkanlarının geliştirilmesi açısından önemli bir ihtiyaç olarak değerlendirilmektedir.

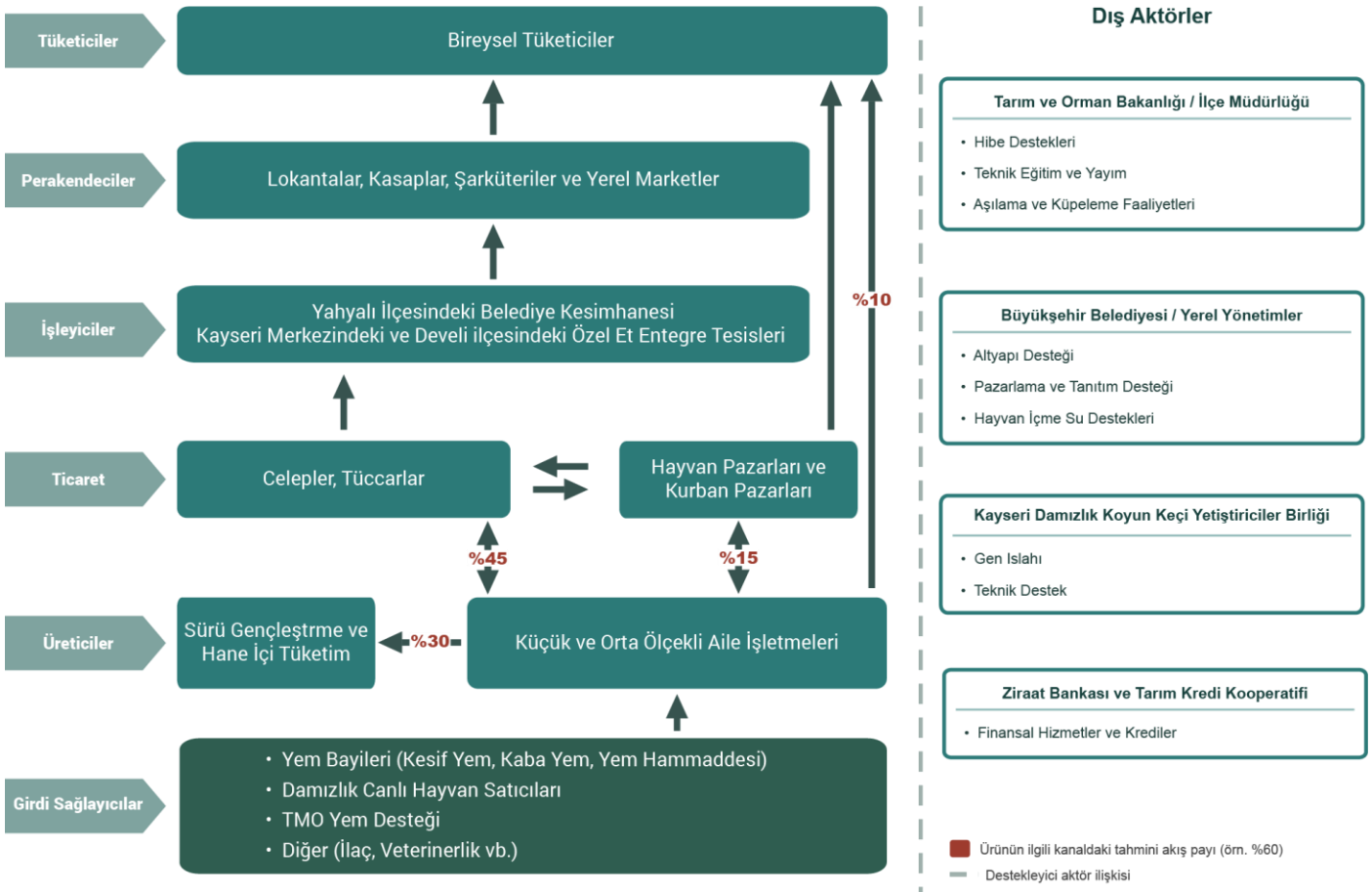
7.2.2.2. Değer Zinciri Analizi

Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde Yahyalı'da bulunan belediye kesimhanesinde toplam küçükbaş hayvanların %5'lik kısmı ilçe içi ve kümede değer zincirine dahil edilebilmektedir. Buna karşılık hayvanların önemli bir

bölümü canlı hayvan olarak küme dışındaki pazarlara celepler vasıtası ile sevk edilmekte ve satışa sunulmaktadır. Bu durum, hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen katma değerın önemli bir kısmının bölge dışında oluşmasına neden olmakta ve yerel ekonominin potansiyel gelir imkanlarını sınırlandırmaktadır.

Kümede koyun ve keçi sütü sağımı yeterli iş gücü bulunmamasından dolayı sınırlı düzeyde olup, aile işletmeleri bünyesinde değerlendirilmektedir. Elde edilen süt geleneksel yöntemlerle peynir, yoğurt, tereyağı ve benzeri geleneksel süt ürünlerine dönüştürülmektedir. Üretilen bu ürünlerin bir kısmı hane halkının tüketim ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılırken, bir kısmı da yerel pazarlarda veya doğrudan tüketicilere satış yoluyla değerlendirilmektedir. Küçükbaş sütü üretimi bölge ekonomisinde ticari bir faaliyet niteliğinden ziyade aile tüketimini destekleyen tamamlayıcı bir üretim kolu olarak öne çıkmaktadır.

Küçükbaş hayvancılık sektörünün bölgesel kalkınmaya daha fazla katkı sağlayabilmesi için üretim ve pazarlama altyapısının güçlendirilmesi ve özellikle üreticiler arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi sektörün rekabet gücünü artıracaktır. Bu sayede bölgede üretilen hayvansal ürünlerin ekonomik değeri artırılarak üretici gelirlerinin yükseltilmesi ve kırsal kalkınmanın desteklenmesi mümkün olacaktır.

Şekil 17. EKK-3 Küçükbaş Değer Zinciri

Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller

Girdi Sağlayıcılar

Küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinde başlıca üretim girdilerini canlı hayvan materyali, yem, veteriner ilaçları ve veterinerlik hizmetleri oluşturmaktadır. Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde faaliyet gösteren üreticiler, ihtiyaç duydukları damızlık ve canlı hayvan materyalinin büyük bölümünü bölge içerisindeki işletmelerden veya çevre ilçelerdeki yetiştiricilerden temin etmektedir. Mevcut durumda canlı hayvan materyali temininin yaklaşık %70'i küme içerisinden veya komşu ilçelerden karşılanırken, yaklaşık %30'u ise Develi, Niğde ve Nevşehir'de bulunan hayvan pazarları veya üreticilerden sağlanmaktadır. Bu durum, bölgede küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin büyük ölçüde yerel üretim kaynaklarına dayandığını göstermektedir.

Yem, küçükbaş hayvancılık işletmelerinde maliyet unsurları içerisinde önemli bir paya sahiptir. Bölgenin mera varlığı sayesinde koyun ve keçiler, genellikle nisan ayından kasım ayı sonuna kadar doğal mera ve otlaklardan yararlanarak beslenmektedir. Bu durum yem maliyetlerinin azaltılmasına katkı sağlamakla birlikte, kış aylarında mera imkanlarının kısıtlanması nedeniyle işletmelerin kesif yem ve kaba yem kullanımına olan bağımlılığı artmaktadır. Özellikle son yıllarda yem fiyatlarında yaşanan artışlar, küçükbaş hayvancılık işletmelerinin karlılığını etkileyen temel faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Hayvan sağlığının korunması ve verimliliğin artırılması amacıyla kullanılan aşılar, antiparaziter ilaçlar ve diğer koruyucu veterinerlik uygulamaları ise sektörün önemli girdileri arasında yer almaktadır. Bölgedeki veterinerlik hizmetleri, büyük ölçüde Tarım ve Orman Bakanlığı'nın il ve ilçe müdürlükleri tarafından yürütülen koruyucu sağlık programları ile serbest veteriner hekimler tarafından sağlanmaktadır. Düzenli aşılama, hastalıklarla mücadele ve sürü sağlığı yönetimi uygulamaları sayesinde hayvan kayıplarının azaltılması ve üretim verimliliğinin artırılması hedeflenmektedir.

Kümenin sahip olduğu yerel damızlık kaynakları, mera varlığı ve veterinerlik altyapısı küçükbaş hayvancılık açısından önemli avantajlar sunmakla birlikte, yem maliyetlerinin azaltılması, kaliteli damızlık materyaline erişimin artırılması ve koruyucu hayvan sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi sektörün sürdürülebilir gelişimi açısından öncelikli ihtiyaç alanları olarak değerlendirilmektedir.

Üreticiler

Ekonomik Kalkınma Kümesinde küçükbaş hayvancılık faaliyetleri ağırlıklı olarak geçimlik ve yarı geçimlik aile işletmeleri ve ticari üretim yapan işletmeler tarafından yürütülmektedir. Bu işletmeler, damızlık temininden sürü yönetimine, yetiştiricilik faaliyetlerinden hayvanların pazara hazır hale getirilmesine kadar üretim zincirinin tüm aşamalarını kendi imkanlarıyla gerçekleştirmektedir.

Bölgede küçükbaş hayvancılık uzun yıllardır mera temelli ve yaylacılık esasına dayalı üretim sistemi içerisinde sürdürülmektedir. Üreticiler, hayvanların doğal otlaklardan azami düzeyde yararlanabilmesi amacıyla sürülerini yılın belirli dönemlerinde yerleşim alanlarından uzak mera ve yaylalara götürmektedir. Bölgenin zengin bitki örtüsü ve doğal mera kaynakları, hayvansal ürünlerin verim ve kalitesine olumlu katkı sağlamakta, düşük maliyetli üretim imkanı sunmaktadır.

Bununla birlikte, yayla ve mera alanlarında hayvan barınakları, içme suyu temin sistemleri, enerji altyapısı ve temel üretim ekipmanlarının yetersiz olması üretim faaliyetlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Özellikle yaz aylarında bazı doğal su kaynaklarının debisinin azalması veya kuruması, hayvanların su ihtiyacının karşılanmasında güçlükler oluşturabilmektedir. Ayrıca mera alanlarında yeterli korunaklı barınakların bulunmaması, sürülerin iklim koşulları ve yabancı hayvan kaynaklı risklere karşı daha hassas hale gelmesine neden olmaktadır.

Kış döneminde üreticiler yerleşim yerlerine dönmekte ve hayvanlarını köylerde bulunan ağıllarda barındırmaktadır. Ancak mevcut ağılların önemli bir kısmı modern hayvancılık işletmeciliğinin gerektirdiği teknik ve fiziki standartları karşılayamamaktadır. Barınak koşullarındaki yetersizlikler hayvan refahını, verimliliği ve sürü sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle barınakların iyileştirilmesi ve modernizasyonu, bölgedeki küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesi açısından önemli bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır.

Pazarlama açısından değerlendirildiğinde, kesime hazır hale gelen hayvanların büyük bölümü tüccar ve aracılar vasıtasıyla pazarlanmaktadır. Bölgede ruhsatlı mezbahaların ihtiyacı karşılayamaması üreticilerin pazarlık gücünü azaltmakta ve ürünlerini zaman zaman gerçek piyasa değerinin altında satmalarına neden olabilmektedir. Alternatif pazarlama kanallarına erişmek isteyen üreticiler ise farklı illerde bulunan kesimhane ve kombinalara yönelmek zorunda kalmakta, bu durum ilave nakliye ve lojistik maliyetleri doğurmaktadır.

Mevcut üretim potansiyelinin ekonomik değere dönüştürülebilmesi için mera altyapısının geliştirilmesi, hayvan içme suyu sistemlerinin kurulması, modern barınak yatırımlarının desteklenmesi, ruhsatlı kesim ve pazarlama altyapısının oluşturulması, üretici örgütlenmesinin güçlendirilmesi ve katma değerli hayvansal ürün üretiminin teşvik edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu yatırımların hayata geçirilmesiyle birlikte bölgedeki küçükbaş hayvancılığın verimliliği ve rekabet gücü artırılarak üretici gelirlerinin yükseltilmesi ve kırsal kalkınmanın desteklenmesi mümkün olacaktır.

Ticaret

Bölgede faaliyet gösteren celepler ve hayvan tüccarları, üreticilerden temin ettikleri canlı küçükbaş hayvanları başta Kayseri, Nevşehir ve Niğde illeri ile Develi ilçesi olmak üzere hayvan pazarlarında, bölgedeki diğer işletmelere damızlık hayvan satışı yaparak, Kayseri ve Develi'de bulunan kesimhanelerde kuzu kesimi yaptırarak değerlendirmektedir. Bu pazarlama ağı, kümede üretilen hayvanların ulusal pazarlara erişiminde önemli bir rol oynamaktadır.

Pazarlanan hayvanların yaklaşık %45'i Kayseri ilinde faaliyet gösteren et işleme tesisleri, mezbahalar ve kasap işletmeleri celepler aracılığı ile satın alınırken, yaklaşık %30'u sürü gençleştirme ve hane içi tüketimde, yaklaşık %15'i hayvan pazarı ve kurban pazarlarında ve yaklaşık %10'u yetiştiriciler tarafından doğrudan bireysel tüketicilere adaklık ve kurbanlık olarak satılmaktadır. Bu durum, kümenin küçükbaş hayvancılık üretiminin önemli ölçüde bölge dışındaki işleme ve pazarlama merkezlerine bağımlı olduğunu göstermektedir.

Mevcut pazarlama yapısı, üreticilerin hayvanlarını değerlendirebilmelerine olanak sağlamakla birlikte, kesim, işleme ve katma değer oluşturma faaliyetlerinin büyük ölçüde küme dışında gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak hayvancılık sektöründen elde edilen ekonomik katma değer önemli bir bölümü bölge ekonomisine yansımamaktadır.

Küçükbaş hayvancılık sektörünün bölgesel kalkınmaya daha fazla katkı sağlayabilmesi için canlı hayvan satışına dayalı mevcut yapının yanında il merkezli kesimhanelerde kestirilerek, üretici tarafından işleme, paketlenme ve pazarlama organizasyonunun geliştirilmesi önem taşımaktadır. Ayrıca yereldeki yetiştiricilerin eğitilmesi, alet ekipman desteği ve yaşam standartlarının artırılması ile pazara daha fazla canlı hayvan ve ham madde sağlanmış olacaktır.

İşleyiciler

Ekonomik Kalkınma Kümesinde yetiştirilen besi hayvanlarının önemli bir bölümü celepler ve hayvan tüccarları aracılığıyla canlı hayvan olarak küme dışına pazarlanmaktadır. Bu şekilde bölgeden sevk edilen hayvanlar, ulusal kırmızı et değer zincirine dahil edilerek kesim, işleme ve pazarlama aşamalarından geçmekte ve nihai tüketiciye ulaştırılmaktadır.

Kümede üretilen küçükbaş hayvanların kesimi ve karkas ete dönüştürülmesinde Kayseri merkezde faaliyet gösteren yaklaşık 6 kesimhane, 7 işleme tesisli kesimhane ve 8 işleme tesisi önemli bir rol oynamaktadır. Bu işletmeler, celepler ve tüccarlar aracılığıyla ya da doğrudan üreticilerden temin ettikleri hayvanların kesim, karkas hazırlama ve parçalama işlemlerini gerçekleştirmekte, elde edilen ürünleri kasaplara, marketlere ve diğer perakende işletmelere pazarlamaktadır.

Küme ilçeleri ve çevre ilçelerde faaliyet gösteren kasap işletmeleri de değer zincirinin son halkalarından birini oluşturmaktadır. Bu işletmeler, ihtiyaç duydukları canlı hayvanların bir kısmını hayvan pazarlarında celepler ve tüccarlardan satın almaktadır. Kendi bünyelerinde kesimhane bulunmayan kasaplar, kesim hizmetlerini Kayseri’de faaliyet gösteren özel kesimhaneler veya ilçelerinde bulunan belediyelere ait ruhsatlı kesimhanelerden almaktadır. Kesim sonrasında elde edilen karkas etlerin parçalanması, hazırlanması ve perakende satışa sunulması işlemleri ise kasaplar tarafından gerçekleştirilmektedir. Nihai ürünler marketlere, restoranlara ve doğrudan tüketicilere ulaştırılarak değer zinciri tamamlanmaktadır.

Mevcut yapı incelendiğinde, kümede yetiştirilen küçükbaş hayvanların önemli ölçüde canlı hayvan olarak bölge dışına sevk edildiği ve etten elde edilen katma değer büyük bölümünün kesim ve işleme faaliyetlerinin gerçekleştirildiği merkezlerde olduğu görülmektedir.

Toptancılar ve Dağıtıcılar

Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde üretilen koyun ve keçi etinin pazarlanmasında toptancılar ve dağıtıcılar önemli bir rol üstlenmektedir. Kesimhaneler, et işleme tesisleri ve kasaplardan temin edilen karkas etler ile

parçalanmış et ürünleri, toptancılar aracılığıyla bölgesel ve ulusal pazarlara ulaştırılmaktadır. Özellikle Kayseri, Adana ve Gaziantep gibi tüketimin yoğun olduğu merkezlerde ve bölgeye yakın Nevşehir ve Niğde illerinde faaliyet gösteren toptancılar, ürünlerin marketler, kasaplar, restoranlar, oteller ve toplu tüketim işletmelerine dağıtımını sağlamaktadır.

Dağıtıcılar, ürünlerin soğuk zincir koşullarında taşınması, depolanması ve satış noktalarına ulaştırılması süreçlerinde görev alarak et ürünlerinin kalite ve güvenilirliğinin korunmasına katkı sunmaktadır. Bununla birlikte, kümede kesim ve işleme altyapısının yetersiz olması nedeniyle et ticaretinden elde edilen katma değer önemli bir bölümü bölge dışında faaliyet gösteren toptancı ve dağıtıcı işletmeler tarafından oluşturulmaktadır.

Perakendeciler

Perakendeciler, bireysel tüketicilerin yanı sıra restoranlar, oteller, kamu kurumları ve yemek şirketleri gibi kurumsal yapıların da et ihtiyacını karşılayarak kritik bir köprü görevi üstlenmektedir. Bu sayede bölgede üretilen küçükbaş hayvan ürünleri, çok daha geniş bir kitleye ulaştırılarak ulusal gıda tedarik zincirine etkin bir şekilde entegre edilmektedir.

Tüketiciler

Koyun ve keçi eti değer zincirinin son aşaması nihai tüketicilerdir. Kesimhaneler, işleme tesisleri, toptancılar ve perakendeciler üzerinden dağıtılan et ürünleri; hane halklarının yanı sıra restoran, otel, kamu kurumu ve yemek şirketleri gibi hem bireysel hem de kurumsal tüketici gruplarına ulaştırılmaktadır.

Bölgede üretilen koyun ve keçi eti, yüksek besin değeri, lezzeti ve geleneksel mutfak kültüründeki önemi nedeniyle tüketiciler tarafından tercih edilmektedir. Özellikle kurban dönemleri, dini bayramlar, düğünler ve çeşitli sosyal etkinlikler küçükbaş etine olan talebin arttığı dönemler olarak öne çıkmaktadır.

Kümede üretilen küçükbaş hayvanların önemli bir kısmı canlı hayvan olarak bölge dışına sevk edildiğinden, et ürünlerinin nihai tüketiciye ulaştırılması sürecinde oluşan katma değer büyük bölümü bölge dışında gerçekleşmektedir.

Dış Aktörler

Değer zinciri haritasında dış aktörler olarak tanımlanan Tarım ve Orman Bakanlığı ile Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği, Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifi üretim sürecinde doğrudan yer almamakla birlikte üretici davranışlarını önemli ölçüde etkileyen kuruluşlardır. Özellikle Tarım ve Orman Bakanlığı'nın aşılama, küpeleme ve kontrol hizmetlerinin yanında sağlamış olduğu hayvancılık destekleri sektörün sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifi ise sunduğu finansal hizmetler ile üreticileri destekleyen aktörlerdir.

7.2.2.3. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde küçükbaş hayvancılık sektörüne ilişkin GZFT (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler) analizi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Kümenin sahip olduğu zengin flora yapısı, geniş mera alanları, uygun iklim ve coğrafi koşullar küçükbaş hayvan yetiştiriciliği açısından önemli avantajlar sağlamaktadır. Bölgede uzun yıllara dayanan yetiştiricilik kültürünün bulunması, üreticilerin küçükbaş hayvancılık konusunda bilgi ve deneyim sahibi olması ve yüksek sayıda küçükbaş hayvan varlığının bulunması sektörün güçlü yönleri arasında yer almaktadır. Ayrıca mera temelli üretim sistemi sayesinde işletmeler, yılın önemli bir bölümünde düşük maliyetli üretim yapabilme imkanına sahiptir.

Bununla birlikte, işletmelerin büyük ölçüde küçük ölçekli aile işletmelerinden oluşması, modern barınak ve üretim altyapısının yetersizliği, kesim ve işleme tesislerinin bulunmaması, pazarlama faaliyetlerinde araçlara bağımlılık ve üretici örgütlenmesinin istenilen düzeyde olmaması sektörün başlıca zayıf yönleri olarak öne çıkmaktadır. Özellikle ruhsatlı mezbaha ve hayvan pazarı eksikliği nedeniyle üreticiler hayvanlarını çoğunlukla canlı olarak küme dışına satmakta ve oluşan katma değer önemli bir kısmı bölge dışında kalmaktadır.

Artan kırmızı et talebi, küçükbaş hayvancılığa yönelik devlet destekleri, kırsal kalkınma programları, mera ıslah çalışmaları ve coğrafi işaret potansiyeli taşıyan yerel hayvansal ürünlerin varlığı sektör açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca tüketicilerin doğal ve geleneksel yöntemlerle üretilen ürünlere olan ilgisinin artması, bölgede üretilen koyun ve keçi ürünlerinin pazarlama imkanlarını güçlendirebilecek önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

Diğer taraftan yem fiyatlarında yaşanan artışlar, kırsaldan kente göç nedeniyle genç iş gücünün azalması, iklim değişikliği kaynaklı kuraklık riski, mera alanları üzerindeki baskılar ve hayvan hastalıkları sektörün karşı karşıya olduğu temel tehditler arasında yer almaktadır. Bu nedenle bölgede küçükbaş hayvancılığın sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için üretim altyapısının güçlendirilmesi, üretici örgütlenmesinin geliştirilmesi, pazarlama imkanlarının artırılması ve katma değer yaratan yatırımların desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Tablo 102. Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- Geçmişten geleneksel bilgi birikimi ve yetiştirici deneyimi ile sürdürülen yörük/göçer hayvancılık kültürü ve yaylacılık geleneğinin yaşatılması. - Geniş mera ve yaylacılığa elverişli coğrafyanın baskı altında olmakla birlikte küme genelinde otlatmaya açık alan varlığının korunması. - Atıl durumda bulunan mevcut süt ve peynir işleme altyapısının varlığının modernize edilerek yeniden faaliyete geçirilmesi halinde üreticiler nezdinde süt sağım alışkanlıklarının yeniden kazanılabilme imkanı. - Kümenin bölgedeki büyük pazarlara ulaşım bağlantılarının olması ve hayvan alım satım ticaretinin küme içerisinde var olması. - Küme içerisinde, yüksek gelir getirici temel hayvancılık faaliyetlerine başlıca alternatifin küçükbaş hayvancılık olması.
Z	- Erken ve aşırı otlatma baskısı altında bitki örtüsünün ve alan kapasitesinin verimliliğini yitirmesi. - Mera ve yaylalarda hayvan içme suyu (HİS) kaynaklarının sayıca ve kalitece yetersiz kalması nedeniyle mera kapasitesi yeterli olan alanlarda dahi su kaynağının bulunmaması. - Modern barınak/ağıl eksikliğinden kaynaklı özellikle kış dönüsünde yerleşim yeri içi hayvan barınak yetersizliği ve mevcut yapıların hayvan refahı açısından fiziki yetersizliği. - Sürü yöneticisinin (çoban) yayla dönemindeki barınma ve yaşam koşullarının asgari insani standartların altında kalması gibi durumların nitelikli iş gücünün sektöre girişini caydırması. - Rasyon hazırlama ve doğru besleme yönetiminde teknik bilgi eksikliğine bağlı verim kayıpları ve yemden yararlanma oranının düşüklüğü. - Modern kırkım makinesi, yem karma/kırma ekipmanı ve sürü yönetimi donanımlarının yetersizliği sonucu yün kırkımında dışarıdan gelen mevsimlik ekiplere bağımlılık - Meralarda toplu aşılama, küpeleme ve paraziter mücadeleyi kolaylaştıracak aşı yolu/padok ve sabit düzenek altyapısının bulunmaması. - Birlik gibi yapıların işlevsel yetersizliği, ortak girdi temini ve pazar gücünün düşüklüğü, kooperatifçilik kültürünün istenilen düzeyde gelişmemiş olması. - Hassas gruplarda canlı hayvan varlığının düşüklüğü nedeniyle ekonomik ve sürdürülebilir sürü ölçeğine ulaşamaması.

Tablo 103. Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	• Ulusal küçükbaş hayvan varlığının 2025 yılında %5,4 artarak 57 milyon 874 bine ulaşması sektörel büyüme momentumunu ortaya koymaktadır. • İthalat kapılarının kapanması ve Türkiye'nin yeniden ihracatçı konuma gelmesi anlamına gelen bu artış çerçevesinde küçükbaş hayvancılığın kırmızı et arz güvenliğinin teminatı olarak öne çıkması. • Sürü yöneticisi (çoban) istihdamına yönelik ilave devlet desteğinin mevcut olması, kümenin en kritik darboğazı olan çoban açığını kısmen telafi edebilecek bir araç olması. • Tarım ve Orman Bakanlığı'nın kuzu ve oğlak, aile işletmesi, genç ve kadın girişimci desteklemeleri • Doğal ve geleneksel ürünlere yönelik tüketici talebinin artış göstermesi.
T	• Nadas alanlarının daraltılması ve yayılım alanlarının sınırlandırılmasının mevcut meralar üzerindeki baskıyı daha da artırması. • Yem, mazot, gübre ve kesif yem başta olmak üzere girdi maliyetlerinin yüksek ve istikrarsız seyri nedeniyle hayvansal üretimde en büyük gider kalemi olan yem maliyetinin işletme karlılığını sürekli baskılaması. • Genç nüfusun göçü ve üretim geleneğinin yeni nesle aktarılamaması sonucu iş gücü erozyonunun ve nesil kopukluğunun sektörün sürdürülebilirliğini tehdit etmesi. • İklim değişkenliği ve kuraklık riskinin mera kapasitesi ile su kaynakları üzerindeki baskıyı derinleştirilmesi. • Komşu bölgelerden gelen göçer grupların yerel meralar üzerinde rekabet oluşturmaları ve kaynak baskısını artırması.

7.2.2.4. Tedbirler

Kümelenmeyi Destekleyen Altyapı Yatırımları

Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde, özellikle Yahyalı ilçesi sınırları içerisinde yer alan Aladağlar bölgesindeki yaylalara ulaşımı sağlayan yollar, yüksek rakım ve engebeli arazi yapısı nedeniyle düzenli bakım ve iyileştirme çalışmalarına konu olamamaktadır. Bunun yanı sıra küme genelinde bulunan mera yolları, olumsuz iklim koşullarının etkisiyle kısa sürede deformasyona uğrayarak ulaşımında çeşitli aksaklıklara neden olmaktadır. Küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin desteklenmesi amacıyla üreticilerin mera ve yayla alanlarına güvenli, hızlı ve ekonomik şekilde erişimlerini sağlamak üzere mera ulaşım altyapısının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda mevcut durumda bozuk ve yetersiz olan mera yollarında bakım, onarım ve gerekli altyapı düzenlemeleri yapılacak, ulaşımı güçleştiren kritik noktalarda iyileştirme uygulamaları hayata geçirilecektir. Mera ulaşım ağının güçlendirilmesiyle üreticilerin ulaşım maliyetlerinin azaltılması, hayvan hareketlerinin kolaylaştırılması, mera alanlarının daha etkin ve verimli kullanılması hedeflenmektedir. Böylece bölgedeki küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin verimliliğinin artırılmasına, üretim sürekliliğinin sağlanmasına ve kırsal ekonomik kalkınmanın desteklenmesine katkı sunulacaktır.

EKK-3'te mera ve yayla alanlarında hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini etkileyen temel sorunlardan biri, hayvanların yeterli ve sağlıklı içme suyuna erişiminde yaşanan yetersizliklerdir. Yahyalı ilçesinde mevcut su kaynaklarının belirli alanlarda yoğunlaşması nedeniyle birçok yaylada hayvanların yararlanabileceği içme suyu imkanı bulunmamakta, Yeşilhisar ilçesinde ise geniş mera alanlarında doğal kaynak suları mevcut olmasına rağmen bu kaynakların depolanması ve hayvanların kullanımına sunulmasını sağlayacak sıvat, su deposu ve benzeri altyapı unsurları yetersiz kalmaktadır. Bu durum, hayvanların mera ve yaylalardan yararlanma sürelerini kısıtlamakta ve işletmelerin yemleme maliyetlerini artırmaktadır. Bu kapsamda, mera ve yayla alanlarında hayvanların yeterli ve sağlıklı içme suyuna erişimini sağlamak amacıyla Hayvan İçme Suyu (HİS) tesislerinin kurulması planlanmaktadır. Yatırım kapsamında Yeşilhisar ilçesinde mevcut doğal su kaynaklarının depolanması ve hayvanların kullanımına sunulmasına yönelik gerekli altyapı tesisleri oluşturulacak, Yahyalı ilçesinde ise mevcut su kaynaklarının çevredeki mera ve yayla alanlarına iletilmesi ve depolanmasını sağlayacak sistemler kurulacaktır. Gerçekleştirilecek yatırımlar sayesinde özellikle kurak dönemlerde yaşanan su temini sorunlarının azaltılması, hayvan refahının artırılması, mera ve yayla alanlarının daha etkin kullanılmasının sağlanması ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

Kümede küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin önemli bir bölümü göçer yetiştiricilik sistemiyle yürütülmektedir. Yetiştiriciler, bahar ve yaz aylarında sürülerini yayla alanlarına götürmekte ve otlatma sezonu boyunca hayvanlar sürekli olarak mera ve yaylalarda bulunmaktadır. Bu durum, hayvanlara yönelik koruyucu sağlık hizmetlerinin zamanında ve düzenli olarak uygulanmasını zorlaştırmakta; aşılama, küpeleme, tedavi, tartım ve parazit kontrolü gibi işlemlerin etkinliğini azaltmaktadır. Bu sorunun giderilmesi amacıyla Stratejik Yatırım Planı kapsamında, küme genelindeki hayvan varlığı ve sürü hareketliliği dikkate alınarak uygun lokasyonlarda Mera Sağlık Kompleksleri oluşturulacaktır. Söz konusu tesislerde hayvan sağlığı hizmetlerinin sahada ve düzenli şekilde sunulabilmesine yönelik gerekli altyapı tesis edilecek; muayene, aşılama, küpeleme, tartım, ilaçlama ve diğer veterinerlik uygulamalarının gerçekleştirilmesine imkan sağlanacaktır. Uygulamanın hayata geçirilmesiyle birlikte hayvan hastalıklarının kontrol altına alınması, sağlık hizmetlerine erişimin artırılması, sürü yönetiminin güçlendirilmesi ve üretim kayıplarının azaltılması hedeflenmektedir. Böylece bölgedeki küçükbaş hayvancılık işletmelerinin verimliliğinin ve sürdürülebilirliğinin artırılmasına katkı sağlanacaktır.

Çiftçilerin Beceri ve Organizasyonu

Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde gerçekleştirilen ÇPP toplantıları ile yetiştiricilerle yapılan birebir görüşmeler sonucunda, üreticilerin mesleki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim ihtiyacının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, yetiştiricilerin teknik kapasitelerinin artırılması amacıyla Çiftçi Eğitim Programlarının uygulanması planlanmaktadır. Program kapsamında sürü yönetimi, hayvan besleme, mera yönetimi ve kullanımı, hayvan sağlığı ve refahı, biyogüvenlik uygulamaları, kayıt tutma sistemleri, verimlilik artırıcı üretim teknikleri ve pazarlama konularında eğitim faaliyetleri gerçekleştirilecektir. Düzenlenecek eğitimlerle üreticilerin modern hayvancılık uygulamalarını benimsemeleri, işletme yönetim kapasitelerini geliştirmeleri, üretim maliyetlerini azaltmaları ve işletme verimliliklerini artırmaları hedeflenmektedir. Ayrıca gençler ve kadınlar başta olmak üzere kırsal

nüfusun hayvancılık faaliyetlerine katılımını teşvik edecek eğitim çalışmalarıyla sektörde nitelikli insan kaynağının güçlendirilmesine katkı sağlanacaktır.

Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde faaliyet gösteren küçükbaş hayvan yetiştiricilerinin önemli bir bölümü, hayvancılık faaliyetlerini günümüz üretim koşullarının gereksinimlerini karşılamayan, geleneksel yapıda ve ekonomik ömrünü büyük ölçüde tamamlamış ağıllarda sürdürmektedir. Özellikle Yeşilhisar ilçesinin yüksek rakımlı kırsal yerleşimlerinde hayvan barınaklarının önemli bir kısmı yığma kerpiç yapılardan oluşmakta olup, bu durum hayvan refahı, işletme verimliliği ve biyogüvenlik uygulamaları açısından çeşitli kısıtlar oluşturmaktadır. Stratejik Yatırım Planı kapsamında modern ve sürdürülebilir küçükbaş hayvancılık uygulamalarının yaygınlaştırılması amacıyla küçükbaş ağıl modernizasyonu demonstrasyonu gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Demonstrasyon çalışmaları kapsamında seçilecek örnek işletmelerde havalandırma sistemleri, akıllı yemleme uygulamaları, padok düzenlemeleri, hayvan refahını artırıcı ekipmanlar ve modern ağıl yönetim unsurlarına yönelik iyileştirmeler yapılacaktır. Uygulamalı olarak gerçekleştirilecek demonstrasyon faaliyetleri ile üreticilerin modern ağıl sistemleri konusunda farkındalıklarının artırılması, yenilikçi uygulamaların tanıtılması ve ilerleyen süreçte bireysel hibe destekleri aracılığıyla modernizasyon yatırımlarının yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi: SYP kapsamında küçükbaş hayvancılık sektörünün sürdürülebilirliğinin sağlanması, genç nüfusun kırsal alanda ekonomik faaliyetlere katılımının artırılması ve sektörde nesiller arası devamlılığın güçlendirilmesi amacıyla Genç Girişimci Başlangıç Paketi uygulanması planlanmaktadır. Tedbir ile özellikle küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine yeni başlayacak genç girişimcilerin desteklenmesi ve mevcut genç yetiştiricilerin sektörde kalıcılığının teşvik edilmesi hedeflenmektedir. Paket kapsamında genç girişimcilere yönelik teknik eğitim programları, danışmanlık ve mentorluk hizmetleri ile işletme kuruluş ve geliştirme süreçlerinde ihtiyaç duyulan temel ekipman destekleri sağlanacaktır. Ayrıca işletme yönetimi, sürü yönetimi, hayvan sağlığı, hayvan besleme, kayıt tutma, biyogüvenlik uygulamaları ve pazarlama konularında kapasite geliştirme faaliyetleri yürütülecektir. Uygulanacak destek programı ile gençlerin küçükbaş hayvancılık sektörüne girişlerinin kolaylaştırılması, ekonomik açıdan sürdürülebilir ve rekabetçi işletmelerin kurulması, kırsal alanda istihdam ve gelir imkanlarının artırılması hedeflenmektedir. Bununla birlikte sektörde yenilikçi ve girişimci bir üretici profilinin oluşturulması, genç nüfusun kırsal alanlarda tutulması ve küçükbaş hayvancılık sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelikli insan kaynağının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde mera ve yaylalara göç eden yetiştiriciler, barınma ihtiyaçlarını çoğunlukla geçici ve yetersiz fiziki koşullara sahip çadırlarla karşılamaktadır. Bölgenin değişken iklim koşulları, ani hava olayları ve yüksek gece-gündüz sıcaklık farkları yetiştiricilerin yaşam kalitesini ve çalışma verimliliğini olumsuz etkilerken, mevcut yapıların dayanıklılık ve güvenlik açısından yetersiz olması çeşitli riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda, yetiştiricilerin ve ailelerinin yaşam koşullarının iyileştirilmesi amacıyla temel barınma, dinlenme ve günlük yaşam ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte taşınabilir yaşam konteynerlerinin temin edilmesi

planlanmaktadır. Söz konusu destek ile göçer yetiştiricilerin yaşam standartlarının yükseltilmesi, mera dönemlerinde karşılaşılan zorlukların azaltılması, kırsal yaşamın cazibesinin artırılması ve gençler ile aile bireylerinin hayvancılık faaliyetlerine katılımının teşvik edilmesi hedeflenmektedir.

Küme içerisinde HAYBİS 2026 verilerine göre 1. hedef grup olarak belirlenen, (yarı-geçim seviyesinde üretim yapan hassas grup) 50 baş altı kapasiteyle küçükbaş hayvancılık faaliyeti yürüten yaklaşık 109 ve 2. hedef grup olarak belirlenen (yükselme potansiyeli olan ekonomik bakımdan aktif hassas grup) 50-100 kapasite ile hayvancılık faaliyeti yürüten 98 işletme sahibi bulunmaktadır. Söz konusu işletmelerin mevcut barınak altyapısının yerleşim alanı içerisinde bulunması, hayvan refahı ve sağlığı standartlarının tam olarak karşılanmasını zorlaştırmaktadır. Bu doğrultuda, her iki ilçedeki barınak koşullarının iyileştirilmesi amacıyla yetiştiricilere kurulumu ve taşınması kolay, taşınabilir çadır ağıl sistemlerinin temin edilmesi planlanmaktadır. Bu modern yapılar sayesinde hayvanların olumsuz iklim koşullarından korunması, gece barınma ihtiyaçlarının güvenli bir ortamda karşılanması ve sürü yönetimi süreçlerinin daha etkin bir şekilde yürütülmesi sağlanarak Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerindeki üretim verimliliğinin artırılması hedeflenmektedir.

Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerindeki mevcut küçükbaş hayvancılık faaliyetleri kapsamında, meraya çıkış dönemini takiben havaların ısınmasıyla birlikte hayvanların kırım işlemleri başlamaktadır. Söz konusu işlemler, ilçe dışından gelen kırım ekipleri veya yetiştiricilerin imece (iaşe) usulüyle oluşturduğu belirli bir sıra dahilinde yürütülmektedir. Bu durum, özellikle sıcak yaz aylarında hayvanların uzun süre bekletilmesine ve operasyonel verimsizliklere yol açmaktadır. Kırım süreçlerinin daha hızlı, standardize ve hijyenik koşullarda gerçekleştirilmesi amacıyla modern kırım makinelerinin temin edilmesi planlanmaktadır. Tedarik edilecek bu ekipmanlar sayesinde iş gücü ihtiyacı optimize edilecek, hayvanlardaki stres ve yaralanma riskleri minimuma indirilecektir. Ayrıca, EKK kapsamında yetiştiricilere sağlanacak Güneş Enerjisi Sistemleri (GES) desteği ile kırım işlemlerinin elektrik altyapısı bulunmayan yayla ve meralarda da kesintisiz olarak yapılması mümkün kılınacaktır. Bu entegre yaklaşımla, EKK-2’de kurulması planlanan yün işleme tesisine de yüksek kalitede ve sürdürülebilir ham madde tedariki garanti altına alınmış olacaktır.

Kümedeki mevcut göçer hayvancılık faaliyetleri kapsamında, Yeşilhisar’daki yetiştiricilerin büyük bir bölümü, Yahyalı’daki yetiştiricilerin ise yaklaşık yarısı nisan-ekim ayları arasındaki dönemde mera ve yaylalarda ikamet etmektedir. Yayla alanlarında sabit elektrik altyapısının bulunmaması nedeniyle yetiştiriciler, enerji ihtiyaçlarını yüksek maliyetli jeneratörlerle kısıtlı şekilde karşılamakta veya tamamen enerjisiz kalmaktadır. Bu durum, üreticilere ek bir ekonomik külfet yüklemenin yanı sıra elde edilen hayvansal ürünlerin muhafaza edilemeyerek bozulmasına yol açmaktadır. Yetiştiricilerin yaşam kalitesi ve refah düzeyinin yükseltilmesi, üretim girdi maliyetlerinin düşürülmesi ve pazara sunulan ürün miktarının artırılarak gıda güvenliğinin sağlanması amacıyla, bölgeye Güneş Enerjisi Sistemleri ve buzdolabı temin edilmesi planlanmaktadır. Bu entegre teknolojik çözümler sayesinde, hem üretilen süt ve süt ürünlerinin soğuk zincir çatısı altında kalitesi korunacak hem de yetiştiricilerin gıda saklama ve kesintisiz haberleşme gibi temel yaşamsal ihtiyaçları modern imkanlarla karşılanmış olacaktır.

Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerindeki yetiştiriciler kış döneminde hayvanlarını ağıllara aldıklarında; yem hazırlama, rasyon karma, kuzu ayırma-katma ve kuzu besleme gibi operasyonel süreçleri tamamen geleneksel ve manuel yöntemlerle yürütmektedir. Bu işlemlerin el işçiliğine dayalı olarak yapılması, üreticiler için ciddi bir zaman kaybına yol açmaktadır. Ayrıca manuel olarak hazırlanan rasyonların homojen bir yapıya sahip olmaması, sürü besleme kalitesini ve işletme verimliliğini olumsuz etkilemektedir. Yetiştiricilerin zaman yönetimini optimize etmek, besleme kalitesini artırmak ve üreticiler ile ailelerinin sosyal yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla; yem karma, yem kırma, akıllı besleme ve modern kuzu padok sistemleri gibi teknolojik donanımların temin edilmesi planlanmaktadır. Mekanizasyona dayalı bu modern altyapı sayesinde; iş gücü gereksiniminin azaltılması, küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin kırsalda daha sürdürülebilir ve cazip hale getirilmesi, özellikle genç neslin sektöre olan ilgisinin artırılması ve operasyonel süreçlerin kolaylaştırılarak bölgesel hayvancılığın rekabet gücünün yükseltilmesi hedeflenmektedir.

7.2.2.5. Beklenen Çıktılar

Tedbirlerin uygulanması sonucunda Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde küçükbaş hayvancılık sektörünün üretim kapasitesinin, verimliliğinin ve rekabet gücünün artırılması beklenmektedir. Gerçekleştirilecek eğitim faaliyetleri, inceleme gezileri ve demonstrasyon çalışmaları sayesinde üreticilerin teknik bilgi düzeyi yükselerek modern yetiştiricilik uygulamalarının yaygınlaşması sağlanacaktır. Böylece hayvan başına et, süt ve yapağı veriminde artış elde edilmesi, üretim maliyetlerinin azaltılması ve işletme karlılığının artırılması hedeflenmektedir.

Proje kapsamında hayata geçirilecek mera altyapısı yatırımları, hayvan içme suyu tesisleri, mera sağlık kompleksleri, taşınabilir yaşam konteynerleri ve çadır ağıl uygulamaları sayesinde üreticilerin ve hayvanların yaşam koşulları iyileştirilecektir. Bu yatırımların hayvan refahını artırması, hastalık ve verim kayıplarını azaltması, mera alanlarının daha etkin kullanılmasını sağlaması ve üretim faaliyetlerinin sürdürülebilirliğine katkı sunması beklenmektedir.

Yem hazırlama ve besleme ekipmanları, modern kırkım makineleri, taşınabilir güneş enerjisi sistemleri ve buzdolabı temini gibi teknolojik yatırımlar sayesinde işletmelerde mekanizasyon düzeyi artacak, iş gücü ihtiyacı azalacak ve kaynakların daha verimli kullanılması mümkün olacaktır. Aynı zamanda ürün kalitesinin korunması ve üretim kayıplarının azaltılması yoluyla üreticilerin gelir seviyelerinde iyileşme sağlanacaktır.

Proje kapsamında gerçekleştirilecek genç girişimci destekleri ile kırsal istihdamın artırılması hedeflenmektedir. Özellikle gençlerin sektöre kazandırılması, girişimcilik kapasitesinin geliştirilmesi ve üretici örgütlenmesinin güçlendirilmesi sayesinde küçükbaş hayvancılık sektörünün uzun vadeli sürdürülebilirliği desteklenecektir.

Genel olarak proje sonunda, bölgedeki küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen katma değer artırılması, üretici gelirlerinin yükseltilmesi, kırsal yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinin küçükbaş hayvancılık alanında daha güçlü ve rekabetçi bir üretim merkezi haline gelmesi beklenmektedir.

07.2.3

Öncelik 3: Arıcılığın Geliştirilmesi

7.2.3. Öncelik 3: Arıcılığın Geliştirilmesi

İnsanlığın temel ihtiyaçlarından biri olan gıda, toplumların sağlıklı ve sürdürülebilir bir yaşam sürmesi için büyük önem taşımaktadır. Özellikle son zamanlarda ortaya çıkan COVID-19 pandemisi ve bölgesel savaşlardan kaynaklanan kısıtlamalar, kolay üretilen protein kaynaklarına ulaşımın ne kadar önemli ve hassas bir konu olduğunu ortaya koymuş, gıda güvenliğinin toplumların refahı ve sağlığı açısından kritik bir role sahip olduğunu göstermiştir. Üretilmesi nispeten daha kolay olan hayvansal proteinlerin başında yumurta ve arıcılıktan elde edilen bal bulunmaktadır.

Arıcılık, toprağa bağımlı bir tarım kolu olmadığı için topraksız ve az topraklı çiftçiler için tek başına bir geçim kaynağı olabilmektedir. Az masraf ve iş gücü ile yapılabilmesi, kolay ve zevkli olması, kısa zamanda gelir getirmesi, ürünlerinin kolayca pazarlanabilmesi ve kovan yapımı için gerekli kerestenin yurt içinden sağlanabilmesi arıcılığı cazip kılan diğer önemli sebeplerdendir. Kırsal kesimde yaşamını sürdüren ailelerin gelir düzeyini yükseltmesi, balın değerli bir besin maddesi ve şifa kaynağı olarak kullanılması ve diğer tarımsal ürünlere göre bozulmadan uzun süre saklanabilmesi nedeniyle son yıllarda arıcılığa olan ilgi artmış, böylece koloni sayısında ve bal üretiminde artışlar sağlanmıştır (Sıralı, 2010).

Arıcılık faaliyetleri kapsamında bal üretiminin yanında polen, arı sütü, propolis, arı zehiri ve balmumu gibi yüksek katma değerli arı ürünleri de elde edilmektedir. Söz konusu ürünler, üreticilere ek gelir imkanı sunarak kırsal ekonominin güçlenmesine ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesine önemli katkılar sağlamaktadır.

Arıcılık; Avrupa'da genellikle geleneksel bir uğraşı, İspanya, Polonya, Macaristan, Yunanistan ve Türkiye gibi ülkelerde kırsal geliri artırıcı bir araç, Uzak Doğu ile Orta ve Güney Amerika ülkelerinde önemli bir dış gelir kaynağı, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Japonya gibi ülkelerde ise ağırlıklı olarak bitkisel üretimde tozlaşmada kullanılmak amacıyla yapılmaktadır (Uzundumlu ve ark., 2011).

2024 yılı FAO verilerine göre küresel ölçekte 2014 yılında 87.417.595 olan koloni sayısı 2024 yılında 101.713.116 adede, 1.767.927 ton olan bal üretimi ise 1.987.519,56 tona ulaşmıştır.

Tablo 104. Dünya Arıcılık İstatistikleri (FAOSTAT, 2014-2024)

Yıl	Koloni Sayısı (adet)	Bal Üretimi (ton)	Balmumu Üretimi (ton)	Bal Verimi (kg/Koloni)
2024	101.713.116	1.987.519,56	64.537,52	19,54
2023	102.058.674	1.893.805	65.036	18,56
2022	100.996.303	1.830.768	65.063	18,13
2021	101.624.052	1.771.944,36	65.046,23	17,44
2020	93.999.656	1.770.119	62.166	18,83
2019	93.495.376	1.766.420	62.621	18,89
2018	93.676.742	1.851.292	62.229	19,76
2017	91.827.594	1.882.479	66.493	20,50
2016	90.183.346	1.871.398	67.363	20,75
2015	89.226.826	1.826.949	67.442	20,48
2014	87.417.595	1.767.927	66.316	20,22

Günümüzde Dünyada yapılan en yaygın tarımsal faaliyetlerin başında arıcılık gelmektedir. 2024 yılı FAO verilerine göre Dünya genelinde yaklaşık 101.713.116 adet arı kolonisi bulunmaktadır. Dünyadaki toplam koloni sayısının %12,44'ü 12.649.433 adet ile Hindistan'da, %9,20'si 9.362.193 adet ile Çin'de ve %8,81'i ise 8.961.975 adet ile Türkiye'de yer almaktadır.

Tablo 105. Dünya Arı Kolonisi Varlığı (adet) (FAOSTAT, 2024)

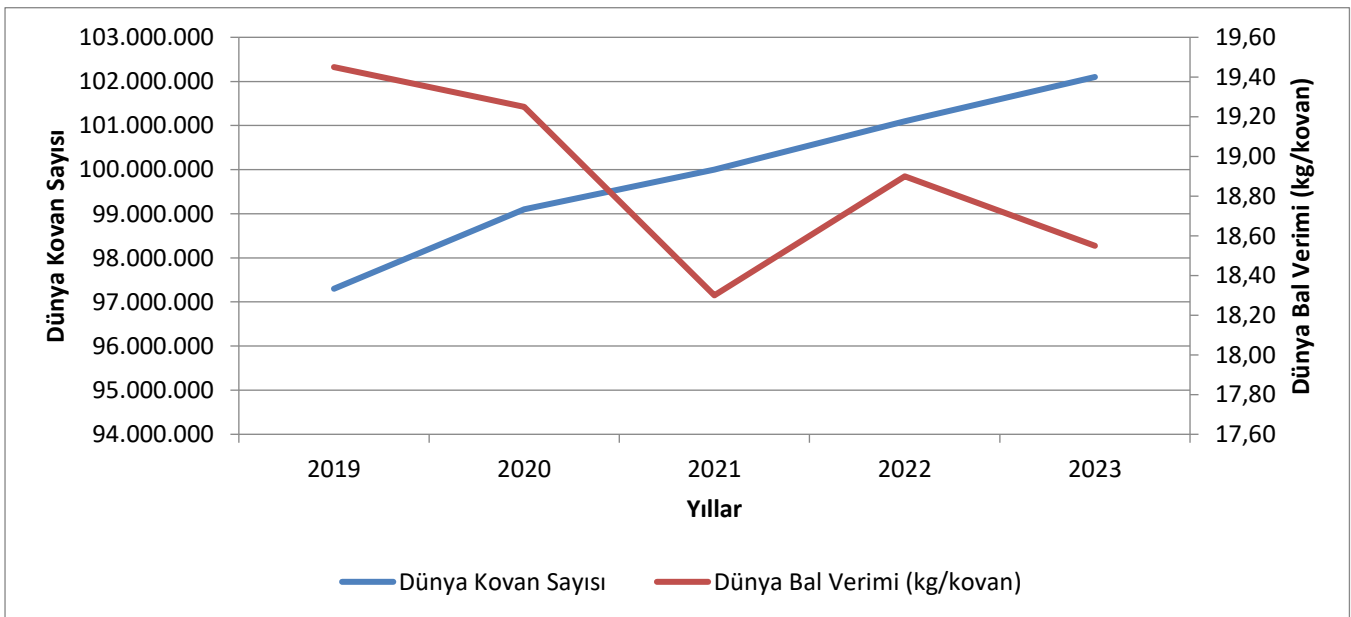
Sıra No	Ülke Adı	Koloni Sayısı (adet)
1	Hindistan	12.649.433
2	Çin	9.362.193
3	Türkiye	8.961.975
4	İran	7.259.700
5	Etiyopya	6.710.019
6	Tanzanya	3.115.721
7	Arjantin	2.986.469
8	Rusya	2.671.205
9	ABD	2.597.000
10	Meksika	2.139.447

Arıcılık faaliyetleri kapsamında elde edilen ürünler arasında bal, Dünya genelinde en yaygın olarak bilinen ve tüketilen arı ürünü olarak öne çıkmaktadır. 2024 yılında küresel bal üretim miktarı toplam 1.987.519 ton olup bunun 444.800 tonu Çin'de, 146.000 tonu Hindistan'da, 95.492 tonu ise Türkiye'de üretilmiştir. Türkiye, yıldan yıla artan koloni sayısı ve bal üretim miktarı ile Dünya arıcılık sektöründe önde gelen ülkelerden biri haline gelmiştir.

Tablo 106. Dünya Bal Üretim Miktarı (ton) (FAOSTAT, 2024)

Sıra No	Ülkeler	Bal Üretimi (ton)
1	Çin	444.800
2	Hindistan	146.000
3	Türkiye	95.492
4	Etiyopya	85.960
5	İran	80.249
6	Arjantin	69.298
7	Brezilya	67.314
8	Rusya	65.455
9	ABD	60.960
10	Meksika	57.430

Gelişmiş arıcılık teknikleri, uygun iklim ve bitki örtüsü koşulları ile arı sağlığına verilen önem, kovan başına verimliliği önemli ölçüde etkilemektedir. Dünya genelinde kovan sayısının artmasına rağmen verimlilikte belirgin bir artışın olmaması, sürdürülebilir arıcılık uygulamalarının ve arı sağlığını koruma çabalarının önemini vurgulamaktadır. FAO verileri kullanılarak hesaplanan 2023 yılı Dünya ortalama kovan başına verimi yaklaşık 18,6 kg olarak gerçekleşmiş ve bir önceki yıla oranla %1,7 düşüş göstermiştir. En fazla kovan sayısına sahip ülkeler Hindistan, Çin ve Türkiye iken, en yüksek bal üretimine sahip ülkeler Çin, Hindistan ve Türkiye'dir. Bu durum, ülkeler arasında kovan başına düşen bal verimliliğinde önemli farklılıklar bulunduğunu; bu farklılıkların arı ırkları, iklim koşulları, nektar kaynaklarının zenginliği, arıcılık teknikleri ile hastalık ve zararlı yönetimi gibi çeşitli faktörlerden kaynaklandığını göstermektedir.

Grafik 1. Dünya Kovan Sayısı ve Kovan Başına Bal Verimi (FAO Verilerinden TEPGE Hesaplamaları, 2019-2023)

Arıcılık faaliyetleri sayesinde elde edilen bal, Dünya genelinde yoğun olarak tüketilen ve uluslararası ticarete önemli bir paya sahip olan doğal bir üründür. Dünya bal ihracatı, 2020-2024 döneminde genel olarak büyüme eğiliminde olmuş; 2020 yılında 721 bin ton olan toplam ihracat 2024 yılında 767.580 tona ulaşarak yaklaşık %6,44 artış göstermiştir. 2024 yılında Dünya bal üretiminde olduğu gibi ihracat miktarında da birinci sırada 169.573 ton ile Çin yer alırken, üretim miktarında ikinci sırada bulunan Türkiye ihracatta 19. sırada yer almaktadır. Dünya genelinde üretilen balın yaklaşık %35'i uluslararası pazarlara sunulmakta, bu da balın küresel ticarete önemli bir tarımsal ürün olduğunu göstermektedir.

Tablo 107. Dünya Bal İhracatı (ton) (FAOSTAT, 2024)

Ülke	2020	2021	2022	2023	2024
Çin	132.469	145.886	156.002	152.636	169.573
Hindistan	54.834	70.514	86.183	98.273	94.779
Ukrayna	80.775	57.528	48.372	55.357	85.812
Arjantin	68.985	63.934	67.380	68.880	78.094
Brezilya	45.728	47.190	36.886	28.555	37.931
Macaristan	23.063	18.329	16.341	16.215	34.483
İspanya	28.263	28.442	27.867	27.352	27.012
Almanya	29.740	29.758	20.947	18.021	19.323
Belçika	22.353	25.740	32.021	27.158	16.536
Portekiz	7.442	9.635	10.999	8.853	12.768
Diğer	227.497	253.497	247.616	190.805	191.269
Dünya	721.149	750.272	750.614	692.105	767.580

2020 yılında 747 bin ton olan Dünya bal ithalat miktarı 2024 yılında %0,6 oranında azalarak 743 bin tona gerilemiştir. 2024 yılında 255 bin ton ile ABD Dünya bal ithalatının %34,3'ünde söz sahibi iken, Almanya %9,8 ve Birleşik Krallık %8,1 oranında ithalat gerçekleştirmiştir.

Tablo 108. Dünya Bal İthalatı (ton) (FAOSTAT, 2024)

Ülke	2020	2021	2022	2023	2024
ABD	196.531	220.538	205.156	199.296	254.926
Almanya	90.136	78.701	75.443	64.469	72.634
Birleşik Krallık	52.654	45.852	51.912	50.917	60.302
Japonya	49.348	47.132	47.381	41.924	45.416
İspanya	31.690	31.627	0	31.005	35.587
Fransa	34.913	29.348	35.538	31.309	33.690
Polonya	37.344	37.594	31.769	27.004	26.651
İtalya	21.041	23.586	24.770	24.361	25.155
Belçika	28.147	31.745	39.756	37.231	24.689
Hollanda	13.582	17.396	17.105	14.698	17.005

Ülke	2020	2021	2022	2023	2024
Diğer	191.907	199.286	258.512	167.228	147.072
Dünya	747.293	762.805	735.430	689.442	743.127

Arıcılık sektöründe bal üretiminin yanı sıra balmumu, polen, propolis ve arı zehiri üretimi de gerçekleştirilmektedir. Bu ürünler bala kıyasla daha az üretildiklerinden küresel piyasada balın gerisinde kalmakta ve uluslararası ticaret hacimleri sınırlı olmaktadır. Baldan sonra üretimi yapılan en fazla arı ürünü balmumdur. Doğal, yenilenebilir ve çevre dostu bir ürün olan balmumu; kozmetikten gıdaya, ilaç sanayinden sanata kadar geniş bir kullanım alanına sahiptir. Balmumu bal üretiminin doğal bir yan ürünü olduğundan, bal üretimindeki artışlar genellikle balmumu üretimine de olumlu yansımaktadır; ancak bu orantılı ilişki üretim yöntemleri, arı ırkları ve balmumunun işlenme şekline bağlı olarak ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir.

2023 yılında Dünyada toplam 65 bin ton civarında balmumu üretilmiştir. Kovan varlığında birinci sırada yer alan Hindistan %38,1'lik payı ile balmumu üretiminde de birinci, %9,1'lik pay ile Etiyopya ikinci, %7,7'lik pay ile Arjantin üçüncü ve %6,5'lik pay ile Türkiye dördüncü sırada yer almaktadır.

Tablo 109. Dünya Balmumu Üretimi (ton) (FAOSTAT, 2024)

Ülke	2019	2020	2021	2022	2023
Hindistan	23.980	24.378	24.523	24.662	24.801
Etiyopya	5.524	5.608	5.742	5.845	5.939
Arjantin	5.040	5.045	5.011	5.025	5.040
Türkiye	3.971	3.765	3.766	4.099	4.231
Güney Kore	3.780	3.944	3.951	3.983	4.016
Kenya	2.616	2.591	2.597	2.605	2.614
Angola	2.319	2.319	2.316	2.317	2.318
Tanzanya	1.878	1.890	1.893	1.897	1.901
Brezilya	1.767	1.779	1.776	1.782	1.787
ABD	1.585	1.590	1.593	1.591	1.590
Diğer	10.865	10.628	10.875	10.930	10.799
Dünya	63.325	63.537	64.043	64.736	65.036

Türkiye’de arıcılık, yüzyıllardır sürdürülen köklü bir tarımsal faaliyet olup ülke ekonomisi ve kırsal kalkınma açısından önemli bir yere sahiptir. Zengin bitki çeşitliliği, farklı iklim özellikleri ve elverişli coğrafi konumu sayesinde Türkiye, Dünya arıcılığında öne çıkan ülkeler arasında yer almaktadır. Farklı iklim kuşaklarının etkisi altında bulunması ve geniş flora çeşitliliğine sahip olması, arıların yıl boyunca çeşitli nektar ve polen kaynaklarından yararlanabilmesine olanak sağlamaktadır.

Türkiye, arıcılık sektöründe hem geleneksel üretim yöntemlerinin geliştirilmesi hem de modern teknolojilerin sektöre entegre edilmesi konusunda önemli ilerlemeler kaydetmektedir. Bu çalışmalar, arıcılık faaliyetlerinin verimliliğini ve sürdürülebilirliğini artırmayı amaçlamakta olup; sektörün güçlendirilmesi, üretim kapasitesinin artırılması ve ülke ekonomisine katkısının yükseltilmesi hedeflenmektedir.

2025 yılı TÜİK verilerine göre 2019-2025 döneminde Türkiye’de arıcılıkla uğraşan işletme sayısı %19,8 oranında artışla 80.675’ten 96.646’ya, toplam arılı kovan sayısı ise %11,20 artışla 7.929.368’den 8.817.155 adede yükselmiştir. Bal üretimi ise söz konusu dönemde, iklim koşulları ve üretim şartlarına bağlı olarak dalgalı bir seyir izlemiş; 2022 yılında 118.297 ton ile en yüksek seviyesine ulaştıktan sonra 2025 yılında 97.253 tona, balmumu üretimi ise 3.971 tondan 3.258 tona gerilemiştir.

Tablo 110. Arıcılık Faaliyetleri Açısından Türkiye’deki Genel Durum (TÜİK, 2025)

Yıl	İşletme Sayısı (adet)	Toplam Kovan Sayısı (adet)	Bal Üretimi (ton)	Balmumu Üretimi (ton)
2019	80.675	7.929.368	109.330	3.971
2020	82.862	7.956.933	104.077	3.765
2021	89.361	8.456.305	96.344	3.766
2022	95.386	8.734.938	118.297	4.165
2023	100.399	8.969.387	114.886	3.971
2024	97.984	8.961.975	95.492	3.316
2025	96.646	8.817.155	97.253	3.258

Ülke detayına inildiğinde, 729 bin arılı kovan ile Muğla Türkiye toplam kovan varlığında %8,1’lik pay ile birinci sırada yer alırken, 625 bin kovan ile %7’lik paya sahip Ordu ikinci ve 487 bin kovan ile %5,4’lük paya sahip Adana üçüncü sırada bulunmaktadır. Bal üretimi bakımından değerlendirildiğinde ise 2025 yılında 16.750 ton ile Ordu birinci, 11.591 ton ile Adana ikinci ve 6.806 ton ile Muğla üçüncü sırada yer alırken, Kayseri ili ise bal üretiminde 473 tonluk üretimle 35. sırada yer almaktadır.

Tablo 111. Türkiye’de İllere Göre Bal Üretimi (ton) (TÜİK, 2025)

Sıra No	İller	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1.	Ordu	17.213	11.377	19.098	19.007	13.001	16.750
2.	Adana	12.172	12.336	12.646	12.280	11.582	11.591
3.	Muğla	6.104	3.820	6.578	8.082	7.031	6.806
4.	Sivas	5.471	5.744	6.079	6.383	4.003	4.213
5.	Siirt	2.401	2.323	2.498	2.799	3.048	3.174
6.	Aydın	3.643	3.254	3.143	3.412	2.998	2.884
7.	İzmir	1.493	3.056	3.516	3.626	2.884	2.759
8.	Diyarbakır	1.533	1.413	1.480	2.229	2.459	2.098
9.	Şanlıurfa	2.120	2.107	2.199	2.370	2.420	2.285
10.	Çanakkale	1.716	2.122	1.890	2.176	2.291	2.177

Sıra No	İller	2020	2021	2022	2023	2024	2025
35.	Kayseri	464	475	532	454	457	473
	Diğer	49.748	48.316	58.639	52.069	43.318	42.038
	Türkiye	104.077	96.344	118.297	114.886	95.492	97.253

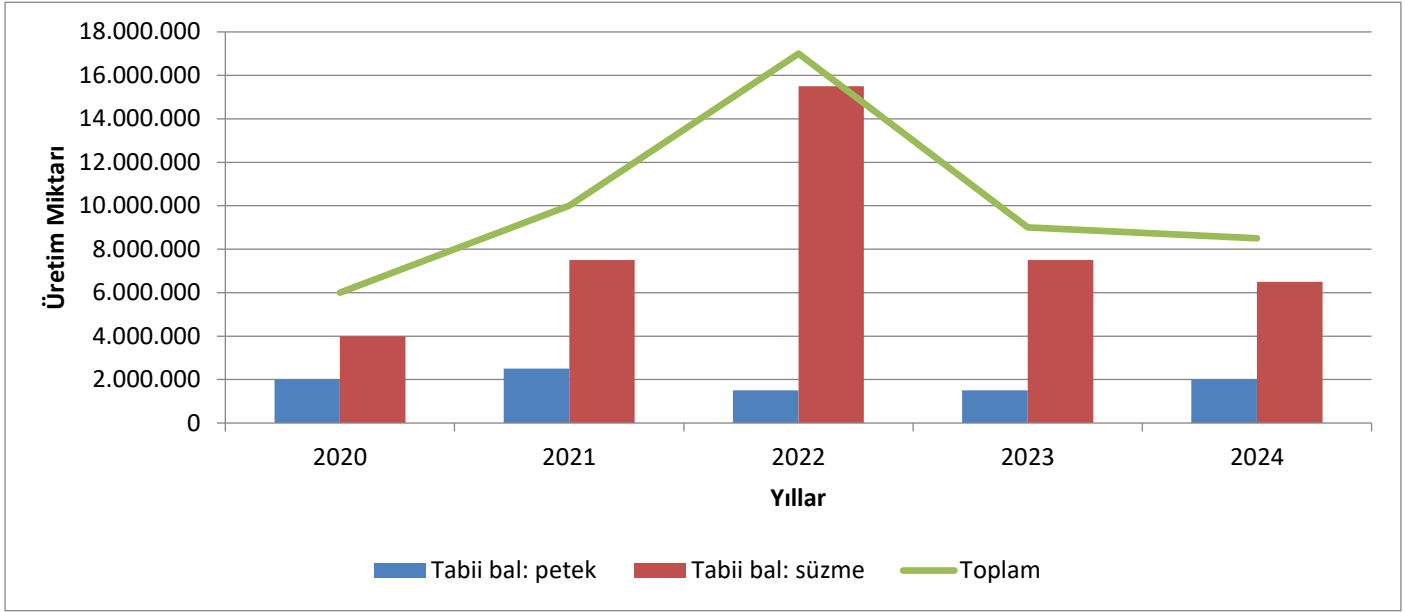
2025 yılında Türkiye’de toplam 3.258 ton civarında balmumu üretimi gerçekleşmiştir. Muğla %10,7’lik payı ile birinci, %7,6’lık payı ile Ordu ikinci ve %7,1’lik üretimi ile Adana üçüncü sırada yer almaktadır. Kayseri ili ise 14 tonluk balmumu üretimiyle 50. sırada yer almaktadır.

Tablo 112. Türkiye’de illere Göre Balmumu Üretimi (ton) (TÜİK, 2025)

Sıra No	İller	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1.	Muğla	404	386	371	386	356	336
2.	Adana	493	459	437	329	251	250
3.	Ordu	163	172	278	228	237	257
4.	Mersin	96	52	285	211	186	161
5.	İzmir	46	181	72	125	139	123
6.	Aydın	96	92	92	109	131	122
7.	Antalya	101	115	116	131	108	94
8.	Çanakkale	83	86	89	94	96	97
9.	Van	115	135	160	125	94	100
10.	Denizli	40	36	73	80	88	74
50.	Kayseri	18	18	18	14	13	14
	Diğer	2.110	2.032	2.173	2.138	1.618	1.630
	Türkiye	3.765	3.766	4.165	3.971	3.316	3.258

Türkiye, Dünya bal üretiminde önemli bir konuma sahip olmasına rağmen mevcut ihracat potansiyelini tam anlamıyla değerlendirememektedir. Bu durumun temel nedenlerinden biri, üretilen balın büyük bölümünün iç piyasada tüketilmesidir. Yüksek iç talep, ihracata yönlendirilebilecek ürün miktarını sınırlandırmakta ve Türkiye’nin küresel bal ticaretindeki payının artmasını engellemektedir. Nitekim Dünya bal üretiminde ikinci sırada yer alan Türkiye, bal ihracatında ancak 19. sırada bulunmaktadır. Ülkenin bal üretiminde büyük ölçüde kendine yeterli olması nedeniyle kayda değer bir bal ithalatı da gerçekleştirilmemektedir.

Grafik 2. Yıllara Göre Türkiye Bal İhracatı (kg)

7.2.3.1. Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde Arıcılık

Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3) içerisinde arıcılık faaliyetleri, diğer tarımsal üretim faaliyetlerine kıyasla daha sınırlı düzeyde gerçekleştirilmekle birlikte, EKK-1 ve EKK-2 kümelerine göre arıcılığın en yoğun yürütüldüğü kümedir. Bölgenin sahip olduğu uygun iklim koşulları, topografik yapısı, zengin bitki örtüsü ve yüksek çiçeklenme kapasitesi arıcılık açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır. Özellikle gezginci arıcılık faaliyetleri kapsamında ara konaklama güzergahı olarak tercih edilen EKK-3 bölgesinde, mayıs ayı ortasından ağustos ayı başına kadar olan dönemde arı kolonisi varlığında yaklaşık 2 kat artış gözlenmektedir. Kümede yer alan Yahyalı ilçesi, arıcılık faaliyetlerinin yoğun bir şekilde yürütüldüğü ve yetiştiricilikte merkezi bir konumda bulunan Adana iline komşu durumdadır; kümede faaliyet gösteren yetiştiriciler arılarını kış aylarında yakınlığı sebebiyle genellikle Adana ilinde kışlatmaktadır. Üreticiler, bölgede gerçekleştirilen çiçek balı hasadının tamamlanmasının ardından farklı dönemlerde nektar akışından yararlanabilmek amacıyla, çiçeklenme döneminin daha geç gerçekleştiği kuzey ve doğu illerine göç ederek üretim sezonunu uzatmakta ve bal verimliliğini artırmaktadır. 2025 yılı AKS verilerine göre kümede faaliyet gösteren Yahyalı 59 ve Yeşilhisar 9 olmak üzere 68 arıcı (195 kayıttan, %35'i) Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliğine üyedir; üreticilerin birlik çatısı altında toplanması sektörün güçlü yönlerinden birini oluşturmaktadır.

2025 yılı TÜİK verilerine göre ise, 2020 yılında 223 adet olan arı yetiştiriciliği işletme sayısı %13 oranında artış göstererek 2025 yılında 252 işletmeye yükselmiştir. Bu artış, Ekonomik Kalkınma Kümesinde arı yetiştiriciliğine olan ilginin kademeli olarak arttığını göstermektedir.

Tablo 113. EKK-3 Bölgesinde Yıllara Göre Arıcılık İşletme Sayısı (adet) (TÜİK, 2025)

Yıllar	Yahyalı	Yeşilhisar	Toplam
2020	95	128	223
2021	101	140	241
2022	175	145	320

Yıllar	Yahyalı	Yeşilhisar	Toplam
2023	176	140	316
2024	174	130	304
2025	197	55	252

2020-2025 döneminde kümede arılı kovan varlığı 2020 yılında 12.720 adetten 2021’de 19.807’ye yükselmiş, daha sonra 2025 yılında 14.300’e düşmüştür. Dönem içindeki dalgalanmalar coğrafi ve iklimsel koşulların etkisini göstermektedir. Bununla birlikte, bölgenin sahip olduğu doğal kaynaklar ve arıcılık potansiyelinin daha etkin değerlendirilmesi amacıyla modern arıcılık uygulamalarının yaygınlaştırılması, koloni yönetimi ve hastalıklarla mücadele konularında üreticilerin teknik kapasitelerinin güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca genç nüfusun sektöre kazandırılmasına yönelik destek ve teşvik mekanizmalarının geliştirilmesi, arıcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına ve üretim kapasitesinin artırılmasına katkı sunacaktır.

Tablo 114. EKK-3 Bölgesinde Yıllara Göre Arılı Kovan Sayısı (adet) (TÜİK, 2025)

Yıllar	Yahyalı	Yeşilhisar	Toplam
2020	11.102	1.618	12.720
2021	10.600	9.207	19.807
2022	12.070	3.007	15.077
2023	12.020	2.994	15.014
2024	11.811	2.965	14.776
2025	11.383	2.917	14.300

Kalkınma kümesinde faaliyet gösteren arıcılar konaklama alanı olarak çoğunlukla yüksek rakımlı yaylaları tercih etmektedir. Bu alanlarda tarımsal ilaç (pestisit) kullanımının ova bölgelerine kıyasla oldukça düşük seviyelerde olması, elde edilen balın kalite ve doğal üretim kriterleri açısından önemli bir avantaj sağlamakta; bölgenin kaliteli ve katma değeri yüksek arıcılık ürünleri üretme potansiyelini artırmaktadır.

Bölgedeki arıcılık işletmelerinin sürdürülebilir üretim kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla üreticilerin teknik bilgi ve beceri düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitim ve yayım faaliyetlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca üreticilerin yalnızca bal üretimine odaklanmak yerine polen, arı sütü, propolis ve arı ekmeği gibi yüksek katma değerli arı ürünlerinin üretimi ve pazarlanması konusunda yönlendirilmesi, sektörde gelir çeşitliliğinin artırılmasına ve bölgesel kalkınmaya önemli katkılar sağlayacaktır.

2025 yılı TÜİK verilerine göre 2020-2025 döneminde, arıcılıkla uğraşan işletme sayısının artmasına rağmen 2020 yılında toplam 183,91 ton olan bal üretimi %10,71 azalışla 164,21 tona gerilemiştir. Bu azalışın başlıca nedenleri arasında kümenin kapsadığı bölgedeki iklim koşullarındaki değişimler, kuraklık, nektar kaynaklarının yetersizliği, koloni verimliliğinde yaşanan dalgalanmalar ve arıcıların modern arıcılık uygulamalarından uzak ekstansif bir üretim

gerçekleştirmesi yer almaktadır. Özellikle son yıllarda yaşanan olumsuz iklim koşulları, bitkilerin çiçeklenme dönemlerini ve nektar verimini etkileyerek bal üretim miktarlarının azalmasına neden olmuştur.

Tablo 115. EKK-3 Bölgesinde Yıllara Göre Üretilen Bal Miktarı (ton) (TÜİK, 2025)

Yıllar	Yahyalı	Yeşilhisar	Toplam
2020	166,53	17,38	183,91
2021	158,23	15,21	173,44
2022	181,05	16,10	197,15
2023	149,52	8,00	157,52
2024	147,52	10,00	157,52
2025	152,21	12,00	164,21

Arıcılık faaliyetlerinde bal üretiminden sonra en önemli ürünlerden biri balmumudur. TÜİK verilerine göre EKK-3 Kümesinde 2020 yılında 8,91 ton olan balmumu üretimi, 2025 yılında %35,47 oranında azalış göstererek 5,75 tona gerilemiştir. Söz konusu azalışın, iklim koşullarına bağlı olarak nektar ve polen kaynaklarının yetersiz kalması ile eski peteklerin yenilenme oranının düşmesinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

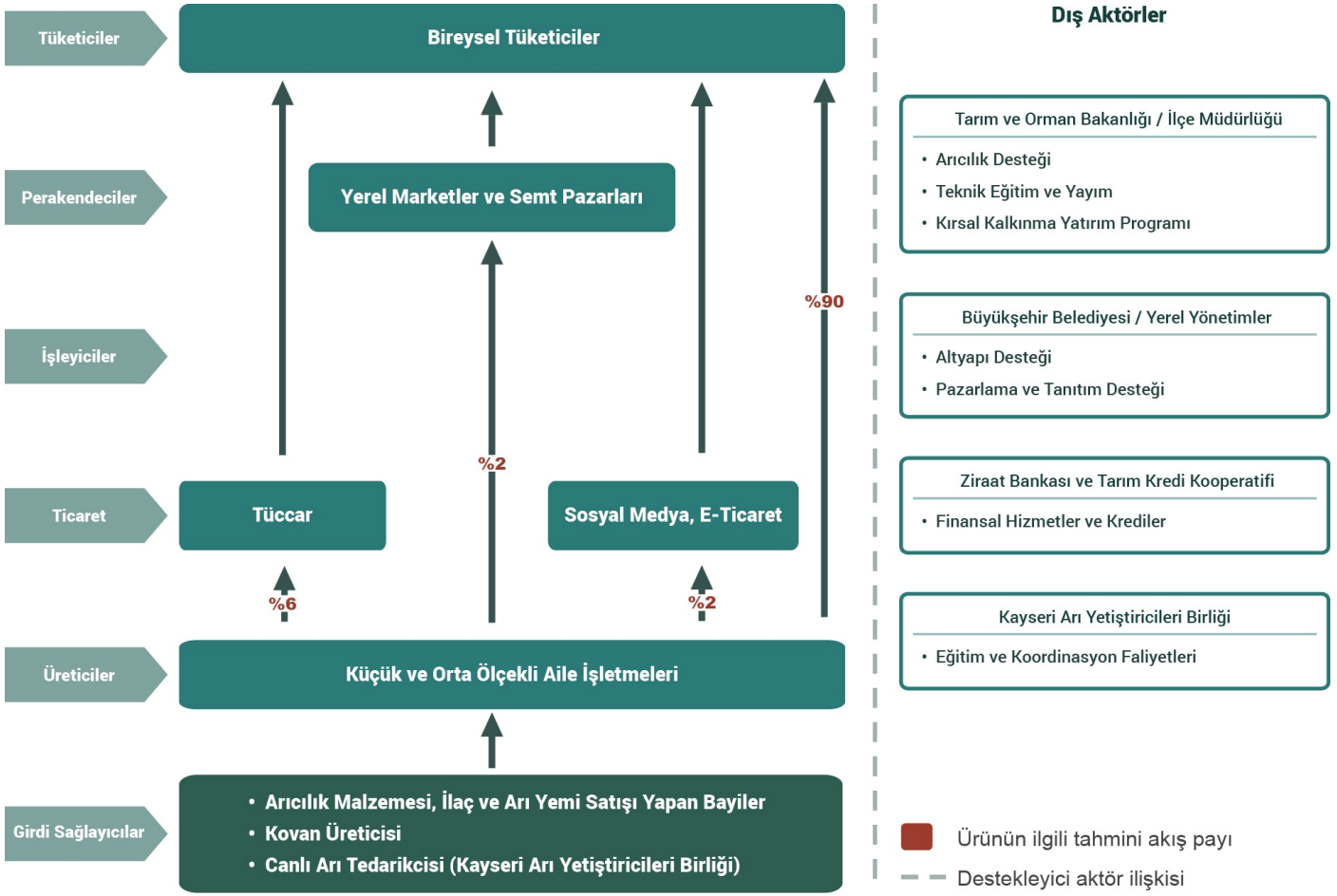
Tablo 116. EKK-3 Bölgesinde Yıllara Göre Üretilen Balmumu Miktarı (ton) (TÜİK, 2025)

Yıllar	Yahyalı	Yeşilhisar	Toplam
2020	8,77	0,14	8,91
2021	8,37	0,15	8,52
2022	8,21	0,25	8,46
2023	6,14	0,20	6,34
2024	5,61	0,21	5,82
2025	5,25	0,50	5,75

7.2.3.2. Değer Zinciri Analizi

Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerini kapsayan EKK-3 Kümesinde üretilen bala ait değer zinciri Şekil 18’de verilmiştir. Değer zincirinde yer alan temel aktörler ve üstlendikleri roller analiz edilerek zincirin güçlü ve zayıf yönleri belirlenmiş; etkinliğin artırılması amacıyla iyileştirme gerektiren aşamalar ortaya konulmuştur.

Arı ürünlerinin yaklaşık %90’lık kısmını yetiştirici kendi imkanları ile kendisinden daha önceden alışveriş yapmış olan tüketicilere doğrudan, %2’lik kısmını yine tüketicilere sosyal medya araçlarını kullanarak satmakta; kalan kısmının %2’lik kısmını yerel marketler ve semt pazarlarında satışa sunarken, kalan %6’lık kısmını ise tüccarlara firmalara satmaktadır. Satışa sunulan ballar, peteklerin sır tutma durumuna bağlı olarak ortalama %70 oranında çerçevesi petek bal ve %30 oranında süzme bal şeklinde pazarlanmaktadır.

Şekil 18. EKK-3 Bal Değer Zinciri

Arıcılığın Geliştirilmesi Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller

Girdi Sağlayıcılar

Değer zincirinin ilk aşamasını; canlı arı, arıcılık ekipmanları, arı sağlığına yönelik ürünler ve yem gibi temel girdilerin teminini sağlayan aktörler oluşturmaktadır. Arıcılık faaliyetlerinin sürdürülebilmesi açısından en kritik girdilerden biri canlı arıdır. İncelenen kümede üreticilerin canlı arı ihtiyaçlarının karşılanmasında temel aktör, merkezi Kayseri’de bulunan Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliğidir. Birlik, üyesi olan canlı arı üreticilerinden temin ettiği canlı arıları yine kendi üyelerine ulaştırarak küme içerisindeki tedarik sürecinin etkin yürütülmesine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte arıcılar, kendi işletmelerinde fazla ürettikleri canlı arıları doğrudan diğer üreticilere satabilmekte; ihtiyaç duydukları canlı arıyı arı ticareti yapan özel firmalardan da temin edebilmektedirler.

Arıcılık faaliyetlerinde kullanılan temel girdilerden biri de kovan ve petektir. EKK-3 kümesi içerisinde yer alan Yahyalı ve Yeşilhisar ilçesinde birer adet satış noktası bulunmaktadır. Küme içerisinde profesyonel arıcılık yapan üreticilerin büyük bir kısmı, arılarını kışlama amacıyla Yahyalı ilçesi’nin güney komşusu olan Adana’da değerlendirmektedir. Bu durum, kovan ve petek temininde Adana ilinin İmamoğlu ve Kozan ilçelerinde faaliyet gösteren üreticilerin önemli bir tedarik kaynağı olarak öne çıkmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte başka bir alternatif olarak da Yeşilhisar’da yetiştiricilik yapan arıcılar Niğde ili ve Kayseri merkez bayilerinden; Yahyalı ilçesinde üretim yapan arıcılarda yine

Kayseri il merkezinde bulunan bayilerden alet ve ekipman tedarik işlemini gerçekleştirebilmektedirler. Küme dışında kışlatma yapmayan üreticiler için ise yeterli sayıda girdi sağlayıcı firma bulunan Kayseri ilinden temin işlemini gerçekleştirmektedirler. Arıcılıkta kullanılan diğer ekipmanlar, ilaçlar ve yemler de Kayseri ilinde faaliyet gösteren bayiler ve Veteriner klinikleri aracılığıyla temin edilebilmektedir.

Üreticiler

Arıcılık, kısa sürede gelir elde edilebilmesi, düşük sermaye gerektirmesi ve arazi varlığına bağımlı olmadan gerçekleştirilebilmesi gibi özellikleri nedeniyle tarımsal faaliyetler içerisinde önemli bir avantaja sahiptir. Ayrıca ek gelir imkanı sağlaması, arıcılığı kırsal kalkınma açısından da cazip bir üretim faaliyeti haline getirmektedir.

EKK-3 Kümesinde toplam 252 arı işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin çoğunluğu küçük ve orta ölçekli işletmelerdir. Arıcılık bireysel olarak yapılması zor bir tarımsal faaliyettir. Bu nedenle yetiştiricilik ve üretimde aile bireylerinin tamamının çalışması gerekmektedir. Aile bireyleri arıcılık faaliyetlerinin farklı aşamalarında aktif rol almaktadır. Erkek bireyler genellikle kovanların nakli, yer değişimi ve arıların beslenmesi gibi saha çalışmalarını yürütmektedir. Kadın bireyler ise peteklerin kovana yerleştirilmesi, balın süzülmesi ve peteklerin işlenerek balmumu elde edilmesi gibi üretim sürecinin daha çok işleme aşamalarında görev almaktadır.

Arıcılık işletmelerinde üretim başarısını etkileyen temel unsurların başında yöre koşullarına uygun arı ırkı ve uygun kovan tipinin seçimi gelmektedir. EKK-3 Kümesinde faaliyet gösteren arıcılık işletmelerinde yaygın olarak modern kovanlar kullanılmaktadır. Ülkemizde en fazla tercih edilen modern kovanlar arasında Dadant ve Langstroth tipi kovanlar yer almaktadır. Dadant tipi kovanlar özellikle kışlatmanın sert geçtiği Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Bölgelerinde kullanılırken, İç Anadolu Bölgesinde yer alan Ekonomik Kalkınma Kümesinde Langstroth tipi kovanlar tercih edilmektedir. Langstroth tipi kovanlar; kuluçkalık, ballık, gövde ve çerçeve ölçülerinin standart olması nedeniyle bakım, yönetim ve ekipman kullanımında önemli avantajlar sağlamaktadır. Söz konusu kovanlar, özellikle bitki florasının nispeten zayıf olduğu, nektar akım döneminin kısa sürdüğü, kışların ılık geçtiği sıcak ve kurak iklim bölgelerinde etkin bir kullanım imkanı sunmaktadır. Ayrıca gezginci arıcılık faaliyetlerine uygun yapısı sayesinde üreticiler tarafından yaygın olarak tercih edilmektedir.

Arı ırkı seçiminde bölgenin iklim koşulları, flora yapısı, bal verimi, kışlama performansı ve hastalıklara dayanıklılık gibi kriterler dikkate alınmaktadır. Türkiye’de yetiştiriciliği yapılan arı ırklarının başında *Apis mellifera anatoliaca* (Anadolu Arısı) ve *Apis mellifera caucasica* (Kafkas Arısı) gibi yerli ırklar gelmekte; bunların yanı sıra *Apis mellifera carnica* (Karniyol Arısı) ve *Apis mellifera ligustica* (İtalyan Arısı) gibi yabancı kökenli ırklar da bulunmaktadır. EKK-3 Kümesinde en fazla *Apis mellifera anatoliaca* (Anadolu Arısı) ve *Apis mellifera caucasica* (Kafkas Arısı) gibi yerli ırklar ve melezleri kullanılmaktadır.

Arıcılık, üretim sürecinin büyük ölçüde iklim koşulları, bitki örtüsü ve nektar kaynaklarının varlığına bağlı olduğu bir tarımsal faaliyet koludur. Bu nedenle üreticiler, koloni gelişimini desteklemek, nektar ve polen kaynaklarından en üst

düzeyde yararlanmak ve bal verimini artırmak amacıyla yıl içerisinde kovanlarını farklı bölgelere taşımaktadır. Gezginci arıcılık olarak adlandırılan bu üretim modeli, farklı dönemlerde çiçeklenen bitki türlerinden yararlanılmasına olanak sağlayarak hem bal veriminin hem de ürün çeşitliliğinin artırılmasına katkı sunmaktadır.

EKK-3 Kümesinde faaliyet gösteren arıcılık işletmeleri de ağırlıklı olarak gezginci arıcılık sisteminin bir kolu olan yayla arıcılığı uygulanmaktadır. Bu kapsamda kovanlar, ilkbahar sonu ve yaz dönemlerinde kümenin ova kesimlerinden yüksek rakımlı bölgelere taşınmakta; yaz sonu ve sonbahar dönemlerinde ise iklim koşullarının daha elverişli olduğu ova bölgelerine nakledilmektedir. Böylece kolonilerin farklı flora kaynaklarından yararlanması sağlanmakta ve üretim sezonu uzatılmaktadır.

Ekonomik kalkınma kümesi içerisinde profesyonel arıcılık yapan ve temel geçim kaynağı arıcılık olan az sayıdaki işletme ise, ilkbahar, yaz ve sonbahar dönemlerinde farklı illere göç ederek bal üretimi gerçekleştirmesini sağlayan mevsimsel gezginci arıcılık sistemini kullanmaktadırlar. Ekonomik kalkınma kümesi içerisinde yer alan Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinde yetiştiricilik alanının geniş ve uygun olması sebebiyle üretim dönemi içerisinde, il dışından gezginci arıcıların bölgeye dahil olmasıyla birlikte işletme ve kovan sayılarının yaklaşık olarak üç katına çıktığı görülmektedir. Bölgede aktif arıcılık sezonu genellikle hava koşullarına bağlı olarak Şubat ayı sonlarında, hava sıcaklığı 14°C' ye ulaştığında başlayarak, Mart ayı sonundan itibaren yoğunlaşmakta, bal hasadı ise çoğunlukla Temmuz ayı ortası ve Ağustos ayı sonu aralığında gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte üretim faaliyetleri yıl boyunca devam etmekte olup kovan bakımı, koloni kontrolleri, besleme uygulamaları, ana arı yenileme çalışmaları, oğul kontrolü, hastalık ve zararlılarla mücadele, petek yenileme işlemleri, bal sağımı ve kışlatma hazırlıkları gibi faaliyetler düzenli olarak yürütülmektedir.

Üretim sürecinde koloni sağlığının korunması ve verimliliğin artırılması amacıyla modern arıcılık teknikleri uygulanmakta, arı hastalıkları ve zararlılarına karşı koruyucu ve önleyici tedbirler alınmaktadır. Ayrıca üreticiler, çiçeklenme dönemlerinin sona ermesiyle birlikte kovanlarını nektar ve polen kaynaklarının yoğun olduğu yeni bölgelere sevk ederek üretim sürekliliğini sağlamaktadır.

Arıcılık faaliyetlerinde başarıyı belirleyen temel faktörler arasında iklim koşulları, bitki florasının çeşitliliği ve sürekliliği, su kaynaklarına erişim, koloni yönetimi, ana arı kalitesi, üreticilerin bilgi ve deneyim düzeyi ile hastalık ve zararlılarla etkin mücadele yer almaktadır. Bu unsurlar yalnızca üretim miktarını değil, aynı zamanda bal, balmumu, polen, propolis ve arı sütü gibi arıcılık ürünlerinin kalite standartlarını da doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle sürdürülebilir ve rekabetçi bir arıcılık faaliyetinin yürütülebilmesi için teknik bilgi, uygun üretim planlaması ve doğal kaynakların etkin kullanımı büyük önem taşımaktadır.

Arıcılık faaliyetleri, biyolojik çeşitliliğin korunması, tarımsal üretimde verimlilik ve kaliteyi artıran polinasyon hizmetlerinin sürdürülebilir şekilde yürütülmesi ile ekolojik dengenin muhafaza edilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Arılar, bitkisel üretimde tozlaşmanın sağlanmasında üstlendikleri kritik rol sayesinde tarımsal verimlilik ve gıda

güvenliğine önemli katkılar sunmaktadır. Bunun yanı sıra, polinasyon faaliyetleri aracılığıyla biyolojik çeşitliliğin korunması, ekolojik dengenin sürdürülmesi ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının desteklenmesinde stratejik bir işlev görmektedir. Birçok sebze, meyve ve tohumlu bitki türünde yüksek verim ve kalite düzeyine ulaşılabilmesi, arılar tarafından gerçekleştirilen polinasyon faaliyetlerine bağlıdır.

Küme içerisinde yer alan Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinin özellikle ova kesimlerinde elma yetiştiriciliği önemli bir tarımsal faaliyet alanı olup, üretim endüstriyel ölçekte ve yaygın bir şekilde gerçekleştirilmektedir. 2025 yılı TÜİK verilerine göre Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerini kapsayan elma üretim havzasında 22.872 ton elma üretimi gerçekleştirilmiştir. Ancak aynı yıl meydana gelen don afeti nedeniyle bu üretim miktarı, bölgenin gerçek üretim kapasitesini yansıtmamaktadır. Nitekim 2024 yılı TÜİK verileri incelendiğinde ise, havzanın elma üretim kapasitesinin 234.135 ton seviyesinde olduğu görülmektedir.

EKK-3 kümesinde elma yetiştiriciliğinin yaygın olarak yapılması, arıcılık faaliyetleri açısından da önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Elma bahçelerinde verim ve kaliteyi artırmak amacıyla üreticiler tarafından polinasyon hizmetlerinden yararlanılmakta, bu kapsamda bazı bahçe sahipleri tarafından bombus arıları kullanılmakta iken, elma üreticilerinin büyük bir kısmı da, çiçeklenme döneminde bölgeye konaklamak üzere gelen gezgin arıcıların arı kolonilerinden faydalanılmaktadır. Elma üreticileri tarafından tozlaşmada, arının önemli bir polinatör olduğu yavaş yavaş kavranmaya başlamış, bu da arıcılık ve meyvecilik sektörleri arasında güçlü bir etkileşimin başlaması ile birlikte; arıcılar için artık yeni bir ek gelir kapısının aralanması sağlanmıştır.

Ticaret

Kümede üretilen balın sınırlı bir bölümü tüccar ve toptancılar aracılığıyla pazarlanırken, üretimin önemli bir kısmı doğrudan tüketicilere ulaştırılmaktadır. Son yıllarda dijital iletişim teknolojilerinin ve sosyal medya platformlarının yaygınlaşması, üreticilerin ürünlerini aracısız olarak son tüketiciye sunabilmelerine önemli katkı sağlamıştır. Sosyal medya üzerinden yürütülen tanıtım, pazarlama ve satış faaliyetleri sayesinde üreticiler daha geniş müşteri kitlelerine erişebilmekte; kümede üretilen süzme bal ve petek bal başta olmak üzere arıcılık ürünleri, ülkenin farklı bölgelerindeki tüketicilere de kolaylıkla ulaştırılabilmektedir. Dijital pazarlama kanallarının etkin kullanımı, üreticilerin satış ağlarını genişletmelerine, ürünlerini daha yüksek katma değerle pazarlamalarına ve pazarlamada aracı sayısını azaltmalarına olanak sağlamaktadır.

Kümede üretilen balın tüccar ve toptancılara ulaştırılmasında, Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği önemli bir koordinasyon ve aracılık görevi üstlenmektedir. Birlik, üreticiler ile alıcılar arasında iletişimin kurulmasına katkı sağlayarak pazarlama sürecinin daha etkin ve güvenilir yürütülmesine destek olmakta; üreticilerin pazar erişimini artırırken alıcıların da ihtiyaç duydukları miktar ve kalitedeki ürüne daha hızlı ulaşmasına imkan tanımaktadır. Yeşilhisar ilçesinde üretilen balın tamamı doğrudan tüketiciye ulaştırılması nedeniyle, tüccar bazlı bal ticareti yapılmadığından, bölge arıcıları bu imkan ve olanaklardan faydalanamamaktadır. Yahyalı ilçesinde ise üretilen balın %80'ini doğrudan tüketiciye, %20'lik kısmı da tüccarlara satılmaktadır.

İşleyiciler

EKK-3 Kümesinde üretilen bal, petek ya da süzme olarak küme içerisinde perakendecilere ve son tüketiciye satılmaktadır. Kümede bal ürünü işleyici tesis bulunmamaktadır.

Perakendeciler

EKK-3 Kümesi içerisinde, ürünlerin Türk Gıda Kodeksi Bal Tebliği hükümlerine uygun şekilde işlenmesi, ambalajlanması ve markalanmasına yönelik faaliyet gösteren bir bal işleme ve paketlenme tesisi bulunmamaktadır. Bu nedenle kümede üretilen balın önemli bir bölümü, perakendeciler tarafından temel ambalajlama işlemleri gerçekleştirildikten sonra marka etiketi kullanılmaksızın pazara sunulmaktadır.

Tüketiciler

Bal tüketicileri ürünü doğrudan üreticiden temin edebildikleri gibi marketler, yerel satış noktaları, şarküteriler ve diğer perakende kanalları aracılığıyla da satın alabilmektedir. Özellikle kırsal alanlarda yaşayan veya kırsaldaki üreticilerle doğrudan bağlantısı bulunan tüketiciler, ürünün kaynağını bilme ve güvenilirliğinden emin olma isteği nedeniyle balı çoğunlukla doğrudan üreticiden temin etmeyi tercih etmektedir. Son yıllarda doğal ve güvenilir gıdalara yönelik talepte önemli artışlar yaşanmış; özellikle COVID-19 pandemi döneminde bağışıklık sistemini destekleyici doğal ürünlere ilginin artması, bal ve diğer arıcılık ürünlerine yönelik talebi yükseltmiştir. Sosyal medya ve dijital iletişim kanallarının yaygınlaşması da üreticiler ile tüketiciler arasındaki doğrudan iletişimi güçlendirerek güvene dayalı satış modellerinin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Dış Aktörler

Değer zincirinin doğrudan bir parçası olmamakla birlikte, arıcılık sektörünün gelişimi ve sürdürülebilirliği üzerinde etkili olan çeşitli kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bu aktörlerin başında Tarım ve Orman Bakanlığı gelmektedir. Bakanlık; arıcılık faaliyetlerinin geliştirilmesi, üretim kapasitesinin artırılması ve sektörün rekabet gücünün yükseltilmesi amacıyla üreticilere yönelik çeşitli destekleme programları uygulamakta, arılı kovan ve ana arı desteklemeleri başta olmak üzere farklı teşvik mekanizmaları ile ekonomik katkı sağlamaktadır. Ayrıca düzenlenen eğitim, yayım ve danışmanlık faaliyetleri ile üreticilerin teknik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi desteklenmektedir.

Sektörde örgütlenmenin güçlendirilmesi açısından yetiştirici birlikleri de önemli bir rol üstlenmektedir. Bu kapsamda Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği; üyelerine yönelik eğitim faaliyetleri yürütmekte, üreticilerin kayıt altına alınmasına katkı sunmakta ve sektörel koordinasyonu desteklemektedir. Bunun yanı sıra üreticilerin işletme sermayesi ihtiyaçlarının karşılanması, ekipman yatırımlarının gerçekleştirilmesi ve üretim kapasitelerinin geliştirilmesi amacıyla Tarım Kredi Kooperatifleri ve Ziraat Bankası tarafından sunulan Altın Kovan Kredisi gibi kredi ve finansman olanakları da arıcılık işletmelerini olumlu yönde etkileyen dış faktörler arasında değerlendirilmektedir.

7.2.3.3. Üretim Maliyetleri ve Üretici Fiyatları

Türkiye’de bal üretici satış fiyatlarının 2020-2025 döneminde sürekli artış eğilimi gösterdiği görülmektedir. 2020 yılında 42,01 TL/kg olan ortalama üretici satış fiyatı, 2025 yılında 293,81 TL/kg seviyesine yükselmiştir. Böylece söz konusu dönemde bal fiyatlarında yaklaşık %600 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Yıllık değişim oranları değerlendirildiğinde, en yüksek fiyat artışlarının 2022 ve 2023 yıllarında sırasıyla %78,31 ve %79,74 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 117. Türkiye’de Bal Üretici Satış Fiyatlarının Yıllara Göre Değişimi (2020-2025) (TÜİK, 2025)

Gösterge	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Ortalama Üretici Fiyatı (TL/kg)	42,01	50,57	90,17	162,07	237,80	293,81
Yıllık Değişim (%)	-	20,38	78,31	79,74	46,73	23,55

Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği’nin çalışmasında, 2026 yılı için asgari şartlarda 10 kolonilik bir arılık kurma maliyeti aşağıdaki şekilde hesaplanmıştır. Bu maliyet yapısı, özellikle sermaye yetersizliği bulunan üreticiler ve sektöre yeni başlayacak gençler açısından önemli bir giriş engeli oluşturmakta; ekipman ve genç girişimci desteklerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Tablo 118. 10 Kolonilik Bir Arılık İçin Tahmini Kurulum Maliyeti (Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği, 2026)

Maliyet Unsuru	Birim Fiyatı (TL)	Toplam Fiyat (TL)
Ana Arı	650	6.500,00
Katlı Kovan	5.000	50.000,00
Çita	50	500,00
Kabartılmış Petek	120	1.200,00
Körük	500	500,00
El Demiri	400	400,00
Maske	1.000	1.000,00
Toplam		60.100,00

7.2.3.4. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

EKK-3 Kümesinde arıcılık faaliyetlerine ilişkin GZFT analizi aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir. Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinin sahip olduğu zengin flora varlığı ile arıcılık için uygun iklim ve coğrafi koşullar, sektörün gelişimi açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Kümenin Adana iline komşu olması hem kışlatma hem de kovan, petek ve diğer girdilerin temininde önemli bir avantaj sağlamakta; yörede yerleşik arıcılık kültürünün bulunması ise üreticilerin sahip olduğu tecrübe ile birleşerek faaliyetlerin sürdürülebilir ve verimli yürütülmesine katkı vermektedir. Nitekim, Yahyalı ve Yeşilhisar ilçeleri toplamda 14.300 arılı kovan varlığıyla il düzeyinde arıcılığın en yoğun yapıldığı ilçeler arasındadır.

İlçelerde hedef grupla yüz yüze gerçekleştirilen saha görüşmelerinde, üreticilerin önemli bir kısmının arıcılık konusunda uzun yıllara dayanan deneyime sahip olmakla birlikte modern üretim teknikleri, koloni yönetimi, hastalık ve zararlılarla mücadele, ürün işleme ve kalite standartları konularında teknik bilgi ve uygulama eksiklikleri yaşadığı tespit edilmiştir. Özellikle Yeşilhisar ilçesindeki hassas gruplarda arıcılığa ilişkin teknik donanım ile bilgi ve beceri düzeyinin yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Bu eksiklikler üretim verimliliği ve ürün kalitesi üzerinde olumsuz etki oluşturmakta, sektörün rekabet gücünü sınırlandırmaktadır.

Saha görüşmelerinde her iki ilçede de bal hasadının hijyenik, hızlı ve verimli yürütülmesini sağlayacak bal sağım makinelerinin yetersiz olduğu öne çıkmıştır; Yahyalı ilçesinde elektrikli, yaylalarda elektrik altyapısının bulunmadığı Yeşilhisar ilçesinde ise güneş enerji sistemli bal sağım makinelerine ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Küçük aile işletmelerinin koloni kapasitelerini artıracak boş ve arılı ahşap kovan ihtiyacı; bal hasadının ve depolamanın teknik şartlara uygun yürütülmesini sağlayacak portatif çadır ile arıcı barakası eksikliği; balın dinlendirilmesine yönelik kazan, sır alma tezgahı, çift cidarlı krom dinlendirme ekipmanı, invert şurup ve fondon-kek makinesi gibi sağım sonrası işleme ekipmanlarının yetersizliği üreticilerin öne çıkardığı başlıca kısıtlar arasında yer almaktadır. Ayrıca kolonilerin kış dönemini verimli geçirmesi ve stok ihtiyacının karşılanması amacıyla besleme şekeri desteğine gereksinim duyulduğu belirtilmiştir.

Saha görüşmelerinde öne çıkan bir diğer husus, üretimin büyük ölçüde bal ile sınırlı kalması ve polen, propolis, arı sütü gibi yüksek katma değerli ürünlere geçişin yeterince yapılamamasıdır. Bununla birlikte kümede ürünlerin Türk Gıda Kodeksi Bal Tebliği hükümlerine uygun şekilde işlenmesi, ambalajlanması ve markalanmasına yönelik bir bal işleme ve paketleme tesisinin bulunmaması, gelir çeşitliliğini ve katma değer oluşturma potansiyelini sınırlandırmaktadır.

Sektörün karşı karşıya olduğu önemli sorunlardan biri de genç nüfusun arıcılık faaliyetlerine olan ilgisinin giderek azalmasıdır. Gezgin arıcılığın yoğun emek gerektirmesi, uzun süreli seyahatleri zorunlu kılması ve zorlu çalışma koşulları içermesi; buna ek olarak sermaye ve finansmana erişim güçlükleri gençlerin sektöre yönelimini olumsuz etkilemektedir.

Bölgede arı florasını ve üretim sürekliliğini etkileyen çevresel kısıtlar da bulunmaktadır. Son yıllarda yaşanan olumsuz iklim koşulları ve kuraklık, bitkilerin çiçeklenme dönemlerini ve nektar verimini etkileyerek bal ve balmumu üretim miktarlarının gerilemesine neden olmuş; nektar bulunmayan dönemlerde artan ek besleme maliyetleri ile bilinçsiz pestisit kullanımı üreticilerin verimliliğini ve maliyetlerini olumsuz etkilemektedir.

Tablo 119. Arıcılığın Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- İklim ve coğrafi koşulların arıcılığa uygun olması - Yörenin flora zenginliği ve yüksek çiçeklenme kapasitesi - Yörede yerleşik arıcılık kültürünün bulunması ve üreticilerin bilgi ve tecrübesi - EKK-1 ve EKK-2'ye kıyasla arıcılığın en yoğun yürütüldüğü küme olması - Gezginci arıcılıkta ara konaklama güzergahı olma avantajı - Yüksek rakımlı yaylalarda düşük pestisit kullanımı ve buna bağlı yüksek bal kalitesi - Adana iline komşu olması; kışlatma ile kovan, petek ve ekipman temininde avantaj - Kümenin yakın çevresinde gelişmiş pazarlama altyapısının bulunması - Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği bünyesinde güçlü örgütlenme yapısı
Z	- Üreticilerde modern üretim teknikleri, koloni yönetimi ve hastalık-zararlı mücadelesi konusunda teknik bilgi eksikliği - Küçük aile işletmelerinde koloni kapasitesini artıracak boş ve arılı ahşap kovan yetersizliği - Bal sağım makinelerinin yetersizliği - Yaylalarda portatif çadır ve arıcı barakası eksikliği - Balın dinlendirilmesi ve işlenmesine yönelik kazan, sır alma tezgahı, çift cidarlı krom ekipman, invert şurup ve fondon-kek makinesi gibi ekipmanların yetersizliği - Üretimin ağırlıklı olarak bal ile sınırlı kalması; ürün çeşitlendirmeye gidilememesi - Kümede bal işleme, paketleme ve markalama tesisinin bulunmaması - İşletmelerin küçük ölçekli yapısı - Gençlerin arıcılık sektörüne ilgisizliği

Tablo 120. Arıcılığın Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	- Pazarda bal fiyatlarının yıldan yıla artış göstermesi - Tarım ve Orman Bakanlığının arıcılık desteklemeleri - Doğal ve güvenilir gıdalara yönelik tüketici talebinin artması - Dijital pazarlama ve sosyal medya kanallarının yaygınlaşması - Kümenin yakın çevresinde iyi bir pazarlama altyapısının bulunması ve Adana iline yakınlık
T	- Tüketicilerin düşük kaliteli ve ucuz bala yönelmesi - İklim değişikliği ve kuraklık nedeniyle nektar kaynaklarının azalması - Bilinçsiz pestisit kullanımı nedeniyle arı florasının zarar görmesi - Nektar bulunmayan dönemlerde artan ek besleme maliyetleri - Arı nakliyesinde yaşanabilecek koloni kayıpları

7.2.3.5. Tedbirler

Arıcılık sektörü; temel ürünü olan balın yanı sıra balmumu, polen, propolis, arı sütü ve arı zehiri gibi yüksek katma değerli ürünlerin üretimine imkan sağlayan önemli bir tarımsal faaliyet alanıdır. Bu ürün çeşitliliği, sektörün yalnızca gıda üretimi ve gıda güvenliği açısından değil; aynı zamanda kozmetik, sağlık, ilaç ve fonksiyonel gıda sanayileri açısından da stratejik bir ham madde kaynağı niteliği taşıdığını göstermektedir. Özellikle tüketicilerin doğal ve fonksiyonel ürünlere yönelik taleplerinin artması, arıcılık ürünlerinin ekonomik değerini her geçen gün genişletmektedir.

Arıcılık; teknik bilgi ve becerilerin edinilmesinin görece kolay olması, düşük sermaye ile başlanabilmesi, arazi varlığına bağımlı olmaksızın gerçekleştirilebilmesi ve kısa sürede gelir elde etme imkanı sunması nedeniyle kırsal kalkınma açısından önemli bir üretim faaliyetidir. Tarımsal işletmelere ek gelir kaynağı oluşturmalarının yanı sıra aile iş gücünün değerlendirilmesine katkı sağlayarak istihdam olanaklarını artırmaktadır.

Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerini kapsayan EKK-3 Kümesinde arıcılık sektörünün rekabet gücünün artırılması, üretim kapasitesinin geliştirilmesi ve katma değerli üretimin yaygınlaştırılması amacıyla, Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi kapsamında saha tespitleri ile uyumlu, çeşitli tedbirlerin uygulanması planlanmaktadır. Bu doğrultuda, üreticilerin teknik kapasitelerinin artırılması ve sektördeki ekonomik fırsatlardan daha etkin yararlanılması amacıyla planlanan tedbirler aşağıda sunulmuştur.

Çiftçilerin Beceri ve Organizasyonu

Üreticilere verilecek arı yetiştiriciliği eğitimi ile üreticilerin teknik bilgi eksikliklerinin giderilmesi, modern arıcılık uygulamalarına ilişkin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ve üretim süreçlerinde verimlilik ile kalite standartlarının artırılması amaçlanmaktadır. Saha görüşmelerinde özellikle Yeşilhisar ilçesindeki hassas gruplarda arıcılığa ilişkin teknik bilgi ve beceri düzeyinin yetersiz kaldığının belirtilmesi nedeniyle, eğitim faaliyetleri kapsamında bal üretiminin yanı sıra yüksek katma değere sahip polen, arı sütü, propolis ve arı zehiri gibi ikincil arı ürünlerinin üretimi, hasadı, işlenmesi, muhafazası ve pazarlanmasına yönelik teknik bilgiler aktarılacaktır. Arı yetiştiriciliğinde önemli ekonomik kayıplara neden olan arı hastalık ve zararlıları ile mücadele konusunda üreticiler eğitilecek; ayrıca kolonilerin kış dönemini verimli geçirmesi ve doğada nektar bulunmayan dönemlerde artan besleme maliyetlerinin azaltılması amacıyla arıcıların kendi işletmelerinde kullanabilecekleri arı yemi ve arı keki hazırlama yöntemleri de eğitim programına dahil edilecektir. Eğitimler, Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği'nin iş birliği ve ortaklığında gerçekleştirilecektir.

Ayrıca üreticilerin başarılı modern arıcılık uygulamalarını yerinde gözlemleyerek bilgi ve deneyim kazanabilmesi amacıyla, iyi uygulamalar konusunda öncü olan üretici ve firmalara yönelik teknik inceleme gezisi düzenlenmesi planlanmıştır.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi: Gezginci arıcılığın yoğun emek gerektirmesi, zorlu çalışma koşulları içermesi, sermaye yetersizlikleri ve teknik bilgi eksiklikleri gibi faktörler genç nüfusun arıcılık sektörüne yönelimini olumsuz

etkilemektedir. Saha görüşmelerinde özellikle arıcılıkla ilgilenmek istemelerine rağmen yeterli sermayeye sahip olmayan gençlerin, uygun destek ve teşvik mekanizmaları aracılığıyla sektöre kazandırılması gerektiği tespit edilmiştir. Bu nedenle gençlerin sektöre olan ilgisinin artırılması, girişimcilik kapasitelerinin geliştirilmesi ve üretim faaliyetlerine aktif katılımlarının teşvik edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Genç girişimcilerin sektöre dahil edilmesi yalnızca üretim kapasitesinin artırılmasına değil; yenilikçi uygulamaların yaygınlaşmasına, kırsal alanlarda istihdamın güçlendirilmesine ve arıcılık faaliyetlerinin uzun vadeli sürdürülebilirliğine de katkı sunacaktır. Bu kapsamda; yetiştiricilik, üretim teknikleri ve örgütsel becerilere odaklanan bir eğitim faaliyetinin ardından, EKK-3 Kümesinde arıcılık konusundaki ekonomik girişimleri bu tedbir paketi çerçevesinde desteklenecektir.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

Arıcılık sektöründe verimliliğin artırılması, iş gücü ihtiyacının azaltılması ve ürün kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla, EKK-3 Kümesinde modern alet, ekipman ve makine kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik bireysel yatırımlar desteklenecektir. Söz konusu destekler, Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinde gerçekleştirilen saha görüşmelerinde öne çıkan kovan, bal sağım makinesi, arıcı barınma ve sağım sonrası işleme ekipmanı yetersizliği gibi temel kısıtlarla doğrudan uyumlu olarak belirlenmiştir.

Modern Kovan Desteklemesi: Saha görüşmelerinde her iki ilçede de küçük aile işletmelerinin koloni kapasitelerini artırmak, sadece bal üretimine olan bağımlılık sorununun giderilmesi amacı ve boş kovan ihtiyacının ortaya çıkması sebebiyle, kümede polen tuzaklı modern kovan alımına yönelik bireysel yatırımlar desteklenecektir.

Arıcılık Alet Ekipman Paketi Desteklemesi: Kovan verimliliği ve ürün kalitesinin artırılması ile üretim yerlerinde hijyen koşullarının sağlanması amacıyla; bal süzme makinesi, bal dinlendirme kabı, bal sağım çadırı, invert şeker şurubu makinesi, arıcı fırçası, arıcı körüğü ve el demiri gibi malzemeler paket halinde desteklenecektir. Bu paket, saha görüşmelerinde Yahyalı ilçesinde öne çıkan sır alma tezgahı, fondon-kek makinesi, invert şurup makinesi ve dinlendirme ekipmanı ile Yeşilhisar ilçesinde belirtilen dinlendirme kazanı, sır alma tezgahı ve temel arıcılık alet-ekipman ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir.

Arıcılar için Taşınabilir Güneş Enerjisi Sistemleri Desteklemesi: Saha görüşmelerinde özellikle yaylalarda elektrik altyapısının bulunmadığının ve Yeşilhisar ilçesinde güneş enerji sistemli bal sağım ihtiyacının belirtilmesi nedeniyle; buzdolabı ve diğer elektrikli üretim araçlarını çalıştıracak kapasitede, güneş enerjisinden elektrik üreten taşınabilir üniteler hibe programı kapsamına alınacaktır.

Bal Sağım Makinesi Desteklemesi: Üreticilerin bal hasadını hijyenik, hızlı ve verimli şekilde gerçekleştirmesini sağlamak, iş gücü kayıplarını azaltmak ve ürün kalitesini artırmak amacıyla; saha görüşmelerinde Yahyalı ilçesinde elektrikli, Yeşilhisar ilçesinde ise güneş enerji sistemli bal sağım makinesi ihtiyacının öne çıkması dikkate alınarak küme içerisinde bal sağım makinesi dağıtımı planlanmıştır.

Portatif Arıcı Barakası Desteklemesi: Arıcılık faaliyetlerinin daha düzenli ve güvenli yürütülebilmesine katkı sağlamak, balın depolama ve sağım faaliyetlerinin teknik şartlara uygun yürütülmesini temin etmek ve üreticilerin çalışma koşullarını iyileştirmek amacıyla; saha görüşmelerinde her iki ilçede de öne çıkan portatif çadır ve arıcı barakası ihtiyacı dikkate alınarak küme içerisinde portatif arıcı barakası desteği planlanmıştır.

7.2.3.6. Beklenen Çıktılar

KDAKP tedbirlerinin EKK-3 Kümesinde uygulamaya konulmasıyla birlikte arıcılık işletmelerinin teknolojik dönüşümü hızlanacak; modern bal sağım makineleri, ekipman paketleri ve taşınabilir GES üniteleri sayesinde üretim maliyetleri azalarak üreticilerin gelir seviyelerinde kayda değer artışlar sağlanacaktır. Boş kovan desteğiyle küçük aile işletmelerinin koloni kapasitesi ve koloni refahı artacak; eğitim ve teknik inceleme gezisi yoluyla üreticilerin teknik bilgi ve becerileri gelişerek bal ve balmumu verimi ile ürün kalitesi yükselecektir. Portatif arıcı barakası ile sağım sonrası işleme ekipmanlarının yaygınlaştırılması iş gücü kayıplarını azaltacak ve balın teknik şartlara uygun şekilde işlenmesine olanak tanıyacaktır. Özellikle mali sıkıntılar nedeniyle üretime katılamayan gençlerin katma değer üretmesini destekleyen tedbirler, gençlerin sektöre ve milli ekonomiye katılımını kolaylaştıracaktır.

07.2.4

Öncelik 4: Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi

7.2.4. Öncelik 4: Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi

Kanatlı hayvan yetiştiriciliği günümüzde birçok bölgede birbirinden bağımsız olarak yerel kaynaklarla sürdürülebilirliği olan önemli bir yetiştiricilik alanıdır. Kanatlı hayvanlar kendi ekonomik sınıflarına göre etlik, ekolojik ve hobi amaçlı üretim potansiyeli ile ekonomik girdi ve istihdam altyapısı oluşturabilmektedir. Günümüz tüketici bilincinin yüksek olması sebebi gıda odaklı yetiştiricilikte biyogüvenlik, sağlık, ekoloji disiplinlerini benimseyen bir çerçevede üretim altyapısı benimsenmeye başlamıştır. Bu talepler doğrultusunda iyi tarım, organik tarım ve ekolojik çevre devamlılığı için olmazsa olmaz atık yönetimi ilkelerinin benimsenmesi ile gerek Dünyada gerekse ülkemizde günümüzde yeni ve daha sürdürülebilir bir üretim altyapısı benimsenmeye başlamıştır.

Dünya genelinde gerek ihracat potansiyeli gerekse üretimsel veriler çerçevesinde bakıldığında kanatlı sektörünün ciddi bir mali ekonomi yarattığı bilinmektedir. Ancak hane halkı yetiştiriciliği yönünden gerek Dünyada gerekse Türkiye’de sağlıklı istatistiki veriler bulunmamaktadır. Bu sebeple doğrudan kanatlı eti tüketim verileri baz alınarak ülkelerin genel kanatlı potansiyeli hakkında somut verilere ulaşmak mümkün olabilir. Tüketim bazlı sektöre bakıldığı zaman kanatlı sektörünün Dünyanın belli başlı devletlerinde yüksek tüketim değerlerine sahip olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye’nin de gelişmekte olan potansiyel çerçevesinde bu potansiyelinin olduğu ancak Dünya kişi başı tüketim ortalamasının az farklar ile Dünya ortalamasının üzerinde seyrettiği ve bu potansiyelin hane halkı yetiştiriciliği ile desteklendiği zaman gelişmiş ülkelerin tüketim ortalamalarına yükseltilebileceği öngörülmektedir.

Tablo 121. Tarım ve Orman Bakanlığı Kümes Hayvancılığı Durum Tahmin Raporu verileri (kg/yıl) (TOB, 2025)

Sıra	Ülke/Bölge	Değer	Sıra	Ülke/Bölge	Değer
1	İsrail	41,9	7	Arjantin	27,5
2	ABD	34,8	8	Yeni Zelanda	24,4
3	Peru	32,2	9	Suudi A.	24,1
4	Avustralya	30,9	10	Kanada	23,8
5	Malezya	30,1	11	Türkiye	11,6
6	Brezilya	29,3	12	Dünya	10,1

Türkiye’de halihazırda hane halkı yetiştiriciliğinin aktif olarak her daim kadın ve genç nüfus tarafından yürütüldüğü bilinmektedir (Şekeroğlu ve Sarıca, 2007). Türkiye’nin genel nüfusu dikkate alındığında bu veriler ışığında oldukça yüksek bir potansiyelinin olduğu ancak endüstriyel üretim ile bu potansiyelinden istenilen düzeyde yararlanamadığı görülmektedir. Hane halkı yetiştiriciliği halihazırda “köy tavukçuluğu” şeklinde kırsal bölgelerdeki halkın geçim kaynağı olarak sürdürülmektedir. Ancak ekonomik olarak katkısı kayıt dışı olarak devam etmektedir.

Türkiye’de hane halkı kanatlı yetiştiriciliğinin en büyük handikapı üretici birlikleriyle organizasyon eksiklikleri, pazarlama ve krediye ulaşım zorluğu olduğu bilinmektedir. Hane halkı kanatlı yetiştiriciliğinin devamlılığı için bu imkanların haneye sağlanması son derece önemli ve değerlidir.

Hane halkı kanatlı yetiştiriciliği ekolojik ve ekonomik açıdan da bölge için son derece büyük potansiyele sahiptir. Endüstriyel üretimlere göre iş gücü ihtiyacı son derece azdır. Bu da personel giderleri bazında ciddi bir avantaj sağlamaktadır. Ayrıca personel sirkülasyonu da endüstriyel yetiştiricilikte biyogüvenlik riskini de artırdığı için ek biyogüvenlik tedbirleri bazında da son derece büyük maliyetler oluşturmaktadır. Ancak hane halkı yetiştiriciliğinde böyle bir maliyete gerek yoktur. Hane halkı yetiştiriciliğinde özellikle barınma giderleri yok denecek kadar azdır. Yerel malzemelerin yeniden değerlendirilmesi ile oluşturulan çoğunluğunu gezinti alanlarının oluşturduğu ve çoğunluğu el işçiliği barındıran barınaklar ile barınma sorunu zahmetsizce çözülmektedir.

Endüstriyel sistemde ise büyük maliyetli yüksek malzeme ve işçilik içeren barınakların sağlanması ve bu barınakların büyük çoğunluğunun gezinti alanı yerine toplu barınma mantığı ile tasarlanmış olması bu durumda hayvanın verimini artırma kaynaklı biyolojik sınırlarının zorlanması stres faktörü olarak ortaya çıkabileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Ayrıca endüstriyel yetiştiricilikte su sanitasyonu da ayrı ve önemli bir faktördür. Hane halkı yetiştiriciliğinde ise doğal su kaynaklarına erişim kolaylığı ve uygun sanitasyon koşuluyla; su kolay ulaşılabilir bir parametre olarak karşımıza çıkmaktadır. Endüstriyel yetiştiricilikte en büyük gider kalemlerinden birisi yem temini ve yemin depolanmasıdır. Bu süreç son derece büyük maliyetler ve lojistik masraflarını beraberinde getirmektedir. Oysa hane halkı yetiştiriciliğinde bu durum tam bir yeniden dönüşüm ve atık kontrolü şeklinde yürümektedir. Evsel yemek artıkları ve kanatlıların doğal avcılık özellikleri ile neredeyse sıfır maliyetle idame ettirilebilir. Hane halkı yetiştiriciliğinin desteklenmesi hem biyolojik atık yönetimi hem de sürdürülebilirlik bazında son derece avantajlıdır. Böylece hane halkı kanatlı yetiştiriciliği sıfır atık bilincine de katkı sunmuş olacaktır.

Hane halkı yetiştiriciliğinde serbest gezinti ve biyolojik ihtiyaçlar karşılığında yem tüketimi olduğu için nispeten daha kaliteli bir biyolojik altyapı gereği daha iyi tekstürde, az yağlı, daha lezzetli et üretimi sağlanabilmektedir. Bu durum hane halkı yetiştiriciliğinde et kalitesi gerek tekstür gerekse düşük yağlı olması sebebi ile endüstriyel üretime göre bir diğer avantaj olarak görülmektedir. Endüstriyel üretimde hareketsizlik ve yüksek yem tüketimi gereği yağlı ve düşük tekstürlü et eldesi mevcuttur. Bu durum hane halkı yetiştiriciliğinde kanatlılara daha kolay adaptasyon ve hareket yeteneği sağlamaktadır. Bu durum hane halkı bazında da çevresel uyum ve maddi yönde faydalar sağlanmaktadır (Şekeroğlu ve Sarıca, 2007).

Türkiye’nin 2020-2025 yıllarında kanatlı eti üretimini ortalama %40 oranında artırdığı görülmektedir. 2020’den 2025 yılına kadar artış gösteren bir et üretim verisi vardır (TÜİK, 2020-2025). Bu sebeple sektörel olarak üretimin artmış olması beraberinde maliyetlerin daha uygun tutulabilmesi ve şirket karlılığının artırılabilmesi için tekelleşme riskini beraberinde getirebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu da ekonomik tablolara enflasyon artışı şeklinde yansıtılabilmektedir. Bu süreçte hem maliyetlerin daha ekonomik olması hem karlılığın optimize edilebilmesi için

alternatif bir üretim ve örgütlenme sistematiğine ihtiyaç doğmaktadır. Bu da üretimin tabana yayılması, yerinde üretim ve beslenme altyapısının kurulabilmesine bağlıdır. Bu sistematik için en güzel ve en güvenli alternatif hane halkı yetiştiriciliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Üretimin tabana yayılması ile hane halkı yetiştiriciliği bir model olarak her sektöre öncülük edebilecek bir ekonomik girdi olarak sınıflandırılabilir. Bu sistemin sürdürülebilirliği için olmazsa olmaz en önemli unsur yerinde üretim sistemidir. Maliyetinin düşük olmasının yanı sıra kendi bölgesi içinde tüketim için düzgün planlamalar yapıldığında nakliye masrafları sebebiyle maliyet kalemlerinde önemli bir fayda sağlayacaktır.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB)'nin yıllık tavuk eti ortalama kg fiyatı verilerine göre 2020-2025 yılları arasında fiyatlarda ortalama %650'lik bir artış gözlemlenmiştir. Üretimin yaklaşık ortalama %40 oranında artış gözlemlenen kanatlı etinde aynı dönemlerde %650'lik bir artışın gözlemlenmesi maliyet bazında zorlayıcı birçok faktörün oluştuğunun göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple endüstriyel yetiştiricilik koşullarının gün geçtikçe daha fazla maliyet yükü altına girdiği gözlemlenmektedir.

33154 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Ticari Etlik ve Yumurtacı Kanatlı İşletmelerinin Biyogüvenlik Kurallarına Dair Tebliğ" uyarınca 500 adet altındaki etçil amaçlı tavuk yetiştiriciliği yönünden herhangi bir ek biyogüvenlik önlemi zorunluluğu bulunmamaktadır. Buda hane halkı yetiştiriciliği için kanun nezdinde maliyet avantajı sağlamaktadır. Normal şartlarda ticari işletmeler için uygulanan biyogüvenlik kuralları son derece katı ve rutinde her işletme için uygulanması ağır ve ciddi prosedürler içeren birtakım uygulamalar içermektedir. Bu uygulamalar içme suyu sanitasyonu, dezenfeksiyonu ve depolanması yanı sıra birçok dış teması engelleyici ağır önlemler içermektedir. Ayrıca birçok iş akışının ve hareketin kaydının tutulması gibi rutin takip isteyen birçok uygulamayı da barındırmaktadır. Biyogüvenlik uygulamalarının bir diğer önemli yanı ise personel hijyeni, personel hareketleri ve kemirgen ve haşere mücadelesi konularını içermektedir. Bütün bu prosedürlerin ana amacı salgın hastalık, bulaş riski ve bu süreçlerin kontrolünün sağlanabilmesidir. Bu nedenle Türkiye'de bu işin ticari olarak yapılması en başta işçilik ve zaman gibi ek maliyetlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

7.2.4.1. Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği

Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3) içerisinde kanatlı hayvan yetiştiriciliği faaliyetleri hane halkı kanatlı yetiştiriciliği bazında oldukça yaygındır. Ortalama mevcut hanelerin birçoğunda hane bazlı üretim mevcuttur. Bu sebeple bu bölgede verilecek olan bu tarz destekler hem maddi hem de kalkınma bazlı son derece büyük çaplı bir fayda sağlayacaktır. EKK-3'te toplam bazda yaklaşık 6537 kişilik kadın ve 3153 kişi 18-40 yaş nüfusu kapsayan toplam bazda da 4203 haneye yerinde üretim ile ekonomik üretim imkanı verecektir. Ekonomik kalkınma kümesinde hali hazırda Tarım Kredi Kooperatifleri yaygın bir örgütlenmeye sahiptir. Bu da lojistik altyapı yönünden bölgeye güçlü bir destek sağlamaktadır.

Kayseri Valiliği tarafından desteklenen Kadın Girişimci Kooperatifleri oluşturulmuş olup hali hazırda her ilçede ve özellikle kalkınma kümesinde aktif bir şekilde istiridye mantarı üreticiliği yapılarak gerek toptancılar gerekse perakendeciler gerekse bireysel satışlar ile nihai tüketiciye başarılı bir şekilde ulaştırılmaktadır. Hane halkı kanatlı

yetiştiriciliğinde de aynı tarz kooperatif örgütlenmesinin kolayca sağlanabilmesi için son derece önemli ve başarılı bir örnektir.

Kayseri ticari ve endüstriyel kanatlı sektöründe potansiyel olarak güçlü bir yapıya sahiptir. Bu bazda hane bazlı gelirler ile bu durum desteklenirse şehir ekonomisi ve hane gelirleri de olumlu yönde etkilenecektir. Kayseri'nin ticari olarak yaklaşık 220.000 et tavuğu potansiyeli olduğu göz önünde bulundurulduğunda hane bazlı üretim ile bu sayı daha yükseltilebilir. Şehrin genel ticari hasılasında reel şekilde haneyi doğrudan kalkındıracak şekilde bir ekonomik büyüme elde edilebilecektir. Ayrıca bu ekonomik girdi sayesinde hane halkı eğitimi ve üretim bilincinin de gelişmesine katkıda bulunacaktır. Böylece kırsal kalkınma bazlı bir yaklaşım benimsenerek üretimin tabana yayılması kolaylaşacaktır. Bu sonucun daha sağlıklı ve sürdürülebilir olabilmesi için bölgedeki hane bazlı üretim, eğitim ve yayım faaliyetlerinin sürekliliği ile desteklenmelidir.

Tablo 122. EKK-3 Proje Alanı Ekonomik Kalkınma Kümesi Hane ve Nüfus Bilgileri (TÜİK, 2025)

İlçe	Hane Sayısı	Kadın Nüfus	18-40 Yaş Nüfus
Yeşilhisar	1.353	2.087	866
Yahyalı	2.850	4.450	2.287
Toplam	4.203	6.537	3.153

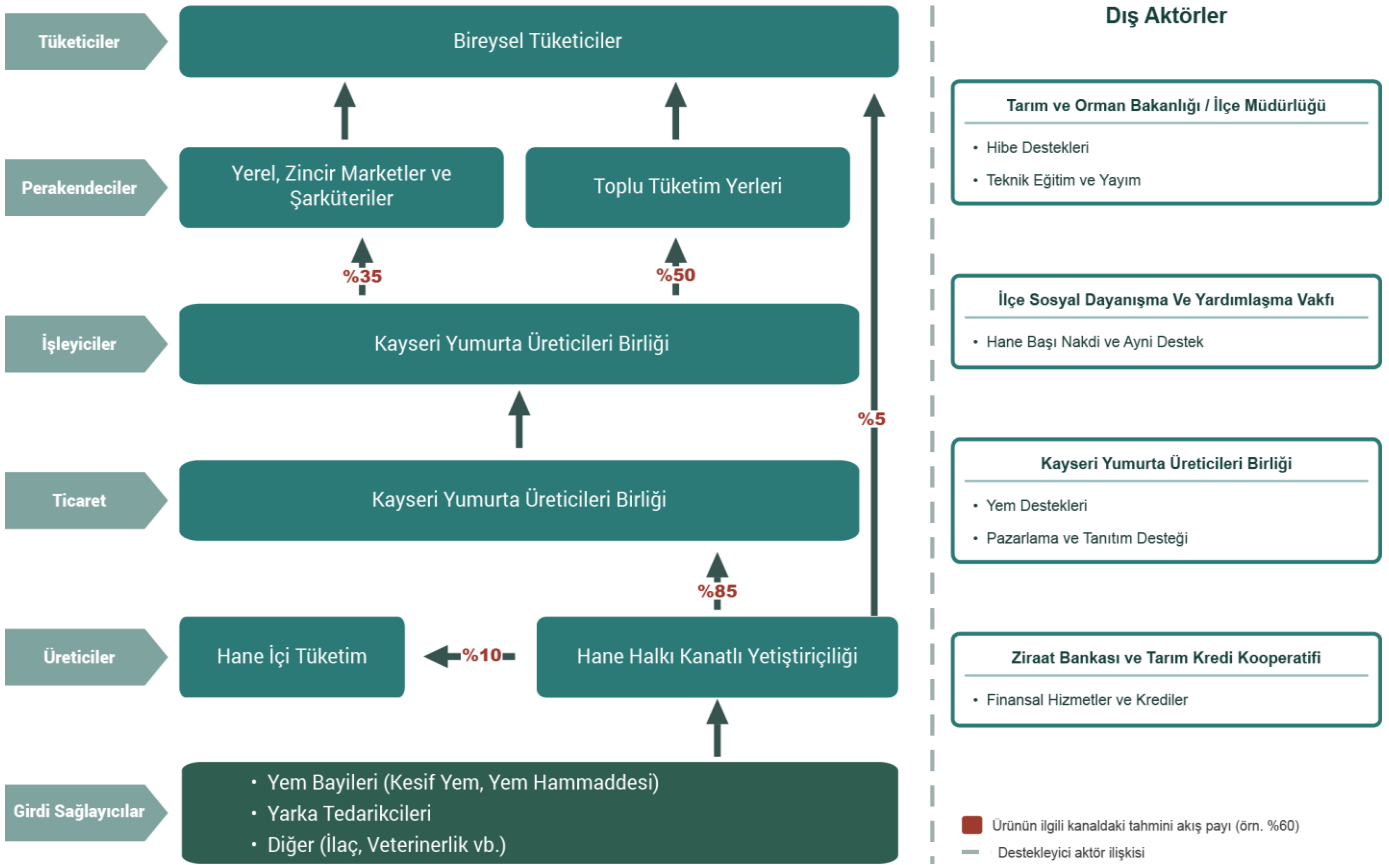
Tablo 123. Kayseri İli Ticari Kanatlı Hayvan Verileri (TÜİK, 2025)

Kümes Hayvan Varlığı	Adet
Yumurta Tavuğu	3.756.072
Et Tavuğu	220.000
Toplam	3.976.072

7.2.4.2. Değer Zinciri Analizi

Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de üretilen kanatlı ürünlerine ait değer zinciri, bu değer zincirinde yer alan temel aktörler ve üstlendikleri roller analiz edilerek zincirin güçlü ve zayıf yönleri belirlenmiş; etkinliğin artırılması amacıyla iyileştirme gerektiren aşamalar ortaya konulmuştur.

Bu ürünlerin büyük bir çoğunluğu hane halkı kanatlı yetiştiriciliği yapanlar tarafından mevcut bölgede satılabilir. Ancak daha fazla ticari pazar için Kayseri Yumurta Üreticileri Birliği ile iş birliği kurularak bu model desteklenmelidir. Ayrıca üretimin hem daha kaliteli hem daha bilinçli devam ettirilebilmesi için mutlak suretle eğitim ve yayım faaliyetlerinin belirli bir disiplin ile sürdürülmesi şarttır. Özellikle kanatlı eti olarak mutlak suretle Kayseri'de Kamu-STK disiplini şeklinde kurulması planlanan kanatlı kesimhanesi ile iş birliği içerisinde olmalıdırlar. Aksi halde hane halkı kanatlı yetiştiriciliği ile üretilen etin ticarileştirilmesi mümkün değildir.

Şekil 19. EKK-3 Kanatlı Etlik Değer Zinciri

Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller

Girdi Sağlayıcılar

Değer zincirinin hem biyogüvenlik hem de ticari olarak en önemli aşamasını canlı civciv tedariki oluşturmaktadır. Bununla birlikte barınak için kullanılacak olan kapalı alan için üretilecek çözümler (çadır, tel kafes vb.) en önemli ve temel unsurlardandır. Buna ek olarak kurulacak barınakların kurulumu ve kullanımı içinde ayrıca destek alınması gerekmektedir. Ayrıca genel olarak kullanılacak olan yem ya da buna benzer katkı maddelerinin tedariki de ayrı bir önem arz etmektedir. Oluşabilecek hastalıkların çözümü ya da koruyucu hekimlik uygulamaları dahilinde yapılacak olan aşılar ve bunların tedariki de bu sürecin en önemli bileşenleridir. Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de bu ihtiyaçları karşılayacak yeterli veteriner kliniği mevcuttur. Ayrıca temel kurulum malzemeleri için Kayseri merkezde birçok toptancı ve perakendeci bulunmaktadır. Buna ek olarak yem tedariki için Kayseri merkezde yeteri kadar yem fabrikası mevcuttur. Bu şekilde toptan yem eldesi hem maliyet hem de lojistik masrafları açısından da son derece büyük avantajlar barındırmaktadır. Ayrıca Kayseri Yumurta Üreticileri Birliğinin gerek civciv tedariki gerekse lojistik destek sağlama noktasında yeterli altyapısı mevcuttur. Bunun yanı sıra Birlik bünyesinde yeterli bilgi ve tecrübeye sahip yetişmiş personel de mevcuttur. Bütün bu faktörler değerlendirildiğinde girdi temini konusunda EKK-3 ciddi bir avantaja sahiptir.

Üreticiler

Üreticilerin ana çoğunluğu genç ve kadın olan hane halkıdır. Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de üretici kesiminin en önemli özelliği kırsal nüfus içerisinde en hassas gelir düzeyine sahip kesimi

temsil etmesi kaynaklıdır. Ayrıca bu bölgelerin özellikle şehir merkezine uzaklıklarının fazla olması sebebi ile profesyonel iş gücüne katkıları yok denecek kadar azdır. Ancak özellikle hanede iş üretme kapasitesi en yüksek ve en dinamik kesimdir. Bu yetiştirici grubunun desteklenmesi kırsal kalkınma ve süreklilik bazında en önemli faydayı sağlayacak olan kesimdir. Bu hane halkı seyahat ve ticari ilişkiler bakımından en dezavantajlı kesim olması sebebiyle özellikle kanatlıların bakımı için günlük olarak emek verebilecek ve zaman ayırabilecek niteliktedirler. Bu kesimin yetiştirdiği hayvanlarını ticari olarak pazarlama yetenekleri de yoktur. Bu sebeple mutlak suretle bu basamakta birliklerden göreceği destek ve lojistik katkılar zincirin en önemli halkasını oluşturacaktır. Çünkü kanatlı etinin ticari bir potansiyele döndürülememesinde en önemli ve kilit nokta budur. Bu nokta çözüldüğü zaman her hane için yerinde emek harcanarak yetiştirilen kanatlılar ekonomik bir değere dönüşerek et üretimini destekleyecek bir zincirin parçası olabilecektir. Aksi halde hane halkının üretse bile pazar ve ticari potansiyel oluşturamaması kaynaklı ekonomik girdilerde kayıplar yaşanacaktır. Bu sebeple her hanenin bu gibi durumları değerlendirebilmesi için özellikle lojistik destek son derece önemlidir.

Hane halkı yetiştiriciliği modeliyle; hem en doğal hem de en sağlıklı hali ile kanatlı eti hızlı bir sirkülasyon ile pazara sürülebilir. Bu da özellikle işçilik maliyetleri kaynaklı maliyeti düşüreceği için gıda enflasyonu bazında da ekonomik göstergelere katkı sağlayacaktır. Hem kırsalda üretimin desteklenmesi hem bölgesel üretim bölgesel tüketim zincirinin muntazam bir biçimde kurulabilmesi için bu hane halkının eğitim ve tecrübe yönünden de desteklenmesi sürekliliğin sağlanması yönünden de son derece önemlidir. Hane halkı yetiştiriciliğinin en önemli ve daimi basamağı mutlak suretle eğitim olmalıdır. Bunun için gerekli ortam, materyal ve yayım faaliyetleri de daimi olarak desteklenmelidir.

Ticaret

Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de hane halkı yetiştiriciliği ile üretilen kanatlılar Kayseri'de Kamu-STK disiplini şeklinde kurulması planlanan kanatlı kesimhanesinde kesildikten sonra elde edilen etlerin kesimden sonra marketler ve Kayseri Yumurta Üreticileri Birliği aracılığıyla ticari pazarlara girişi sağlanacaktır. Bu konuda tüketici kooperatifleriyle de iş birlikleri kurularak doğal ve organik ürünlerin tanıtımı, pazarlanması ve pazarın genişletilmesi sağlanarak hane halkı yetiştiriciliği katma değerinin sürdürülebilirliği sağlanacaktır.

İşleyiciler

Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de hane halkı yetiştiriciliği ile üretilen ürünlerin kesimi ve parçalanması Kayseri'de Kamu-STK disiplini şeklinde kurulması planlanan kanatlı kesimhanesinde gerçekleştirilecektir. Kanatlı etlerinin ticarileşebilmesi için Kayseri ili gerek lojistik gerek dağıtım gerekse teknik donanımı olması açısından bir merkez konumundadır.

Toptancılar ve Dağıtıcılar

Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de hane halkı yetiştiriciliği ile üretilen kanatlılar Kayseri merkezde kesimlerinden sonra gerek toptan gerekse perakende şekilde dağıtımı sağlanacaktır. Bu

süreçte hem Kayseri Yumurta Üreticileri Birliği hem tüketici kooperatifleri ile yapılacak iş birlikleri etkin roller oynayacaktır.

Perakendeciler

Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de hane halkı yetiştiriciliği ile üretilen kanatlılardan elde edilen etler kanatlı birliği ve tüketim kooperatiflerinden toptan şekilde perakendeci marketlere, tüccarlara ve gerek kamu gerekse özel sektör yemekhanelerinde hızlı ve pratik bir şekilde tüketimi için aktarılacaktır. Bu süreçte ürünlerin tanıtımı ve son tüketiciye ulaşması için gerekli kolaylaştırıcı iş birlikleri sağlanarak ürünlerin daha ön planda tutulması ve satışının teşviki sağlanacaktır.

Tüketiciler

Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de hane halkı yetiştiriciliği ile üretilen kanatlılardan elde edilen etlerin ana tüketicisine perakende satış ile ulaştırılması planlanmıştır. Ancak sürdürülebilirlik açısından süreç içerisinde kamu ve özel sektör yemekhanelerinde, özellikle okul yemekhanelerinde toplu satış yolu ile günlük bazda daha hızlı ve taze tüketimi için gerekli işbirlikleri yapılacaktır. Böylece perakende satışa göre daha hızlı ve toplu bir şekilde etlerin tüketilmesi planlanmaktadır. Halihazırda bireysel tüketici "köy tavukçuluğu" şeklinde üretilen tavukları kontrolsüz şekilde tüketmektedir. Ayrıca bu şekilde kayıt dışı bir gıda üretimi ve pazarlaması oluşmaktadır. Hane halkı yetiştiriciliği yöntemi ile son tüketici daha güvenli ve kontrollü bir şekilde "köy tavuğu geleneği" ile yetiştirilen tavuklara ulaşım sağlayabileceği gibi hem de bu sistem tamamen kayıt altına alınabilecektir. Ayrıca mevcut sistemde "köy tavukçuluğu" yapan müteşebbislerin daha iyi şartlarda daha kontrollü ve mevcut kapasitesinden daha yüksek kapasitelerle üreticilik yapabilmesi sağlanacaktır. Bu da tüketicinin daha güvenli gıdaya ulaşmasını sağlayacaktır.

Dış Aktörler

Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de hane halkı yetiştiriciliği başta Tarım ve Orman Bakanlığı olmak üzere Kaymakamlık Sosyal Yardımlaşma, Büyükşehir Belediyesi ve Yerel Yönetimler tarafından idari bazda desteklenecektir. Kayseri Yumurta Üreticileri Birliği (YUMBİR) tarafından yetiştiricilik, lojistik, yem tedariki yönünden desteklenecektir. Ayrıca Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifi üretim sürecinde doğrudan yer almamakla birlikte üreticiye gerek mali gerekse pazar desteği sağlayarak üretim sürekliliğinin sağlanabilmesine katkı sunacaklardır.

7.2.4.3. Üretim Maliyetleri ve Üretici Fiyatları

2026 yılı için asgari şartlarda 300 civcivlik örnek bir kümes kurma maliyeti aşağıdaki şekilde hesaplanmıştır. Yapılan piyasa araştırması neticesinde ortaya çıkan ortalama maliyetler ihtiyaç olan ekipmanlar ve kesim süreci için dönemsel olarak hesaplanmıştır.

Tablo 124. 300 Civevlik İlk Kurulum Maliyeti Dahil Dönemsel Maliyet Tablosu

Maliyet Unsuru	Birim Fiyatı (TL)	Birim (TL)	Toplam (TL)
Civev (adet)	30	300	9.000

Maliyet Unsuru	Birim Fiyatı (TL)	Birim (TL)	Toplam (TL)
Nakliye	3.000	1	3.000
Barınma (Çadır)	100.000	1	100.000
Elektrik, su, yakıt, ısınma	25.000	1	25.000
Beklenmeyen Giderler (%10)			13.700
Toplam			150.700

7.2.4.4. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

EKK-3 kümesinde hane halkı yetiştiriciliğine ilişkin GZFT analizi aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir. Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de hane halkı yetiştiriciliği açısından son derece verimli bir ekolojyaya sahiptir. Bu bölgenin en önemli özelliği hanenin erkeğinin gurbetçi olarak dış şehirlerde bulunmasıdır. Bu süreçte evin bütün iş, işleyiş ve üretimsel faaliyetlerini evin kadını ve genç nüfus tarafından sağlanmaktadır. Bu durum üretimsel olarak hane halkı yetiştiriciliği ve aile ekonomisine yerinde üretimle destek sağlanması yönünden son derece önemlidir. Bu sürecin en kısıtlayıcı tarafı hane halkının genel olarak evinden ayrılamaması ve dış ilişkilerde son derece kısıtlı olmasıdır. Bu sebeple aslında sosyal olarak dezavantaj olarak görünen bu durum üretim açısından önemli bir avantajdır. Hane halkı yetiştiriciliği aslında bu tarz sosyokültürel durumdaki aileler için son derece uygun ve ekonomik katkısı açısından da bağımsız ve alternatif bir kazanç kapısı açılması bakımından son derece değerlidir. Bu yetiştiricilik çeşidi özellikle endüstriyel üreticilik piyasasının tekelleşmesinin önlenmesi açısından da çok stratejik bir öneme sahiptir. Bu sayede alternatif ve birbirinden bağımsız bir üretici kesimi oluşturularak piyasanın kendi serbest piyasa koşullarında ilerlemesi güvence altına alınmış olacaktır. Bu da gerek arz alternatifinin oluşturulabilmesi gerekse talep dengesinin sağlanabilmesi açısından son derece kıymetlidir. Bir diğer avantajı ise üretimin, iş gücüne katılımı pasif bir kesimine yaptırılması sayesinde işsizlik ve gayri safi milli hasılanın desteklenmesi sağlanacaktır. Ayrıca yöredeki insanların, hane halkı yetiştiriciliği yönünden üretim konusunda yerleşik bir tecrübesinin olması da sürecin hem verimliliğini hem de sürdürülebilirliğini destekleyici bir unsurdur. Ayrıca köy hayatının gereklilikleri olarak hane halkı yetiştiriciliği mali yönden de son derece avantajlıdır. Gerek artık yemeklerin yem olarak kullanılabilmesi gerekse serbest şekilde kanatlıların kendi avlanma içgüdülerine göre kendi yemini bulabilmesi bakımından coğrafyanın uygunluğu bu sürecin verimliliğini artırmaktadır. Bu sayede yem ve yem katkılarına son derece sınırlı bir şekilde ihtiyaç duyulacaktır. Bu da maliyet açısından ekstra bir katkı sunacaktır. Yem yönünden maliyete bindirilen her yük, devamlı olması yönünden, diğer kalemlerden daha büyük maliyet oluşturmaktadır. Çünkü yemdeki her türlü maliyet süreklilik arz edeceği için uzun vadede sürdürülebilirliğe darbe vuracaktır. Ayrıca yem fiyatlarında oluşacak her türlü dalgalanma yetiştiriciliğin önünde duran en büyük risktir. Bu sebeple hane halkı yetiştiriciliğinde aslında en büyük ve riskli gider kalemi olan yemin oluşturacağı riskleri minimize ederken piyasada yem vb. girdilerden etkilenen son tüketicinin alım gücünün korunmasına da katkı sunacaktır. Endüstriyel yetiştiricilik ise yem vb. maliyet dalgalanmalarında adeta savunmasızdır. Bu yüzden buradaki maliyetlerdeki tüm külfet son tüketiciye yansıtılmaktadır. Bu durumun da makro ekonomide en olumsuz çıktısı gıda enflasyonu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple hane halkı yetiştiriciliğinin desteklenmesi aslında piyasanın yem maliyetlerini domine etme yeteneğini de yok edebilecek önemli bir gıda arzı alternatifidir. Tüketim bazında da toplu tüketim hizmeti veren özel ya da kamu kurumları ile anlaşmalar yapıldığı takdirde olası sirkülasyon hızının artırılabilmesi göz önüne alındığında üretimin mali kazanca dönüşümü de ciddi

oranda hızlanacak ve pratikleşecektir. Uzun vadede bu sürecin başarılı şekilde yürütülmesiyle daha çok hane ve daha çok insana kazanç kapısı olabilecek bir model oluşturulmuş olacaktır. Bunun reel sektör tarafından fark edilmesi durumunda da iştirak şeklinde bu üretimin model olarak kullanılabileceği ve firmaların üzerindeki maliyet ve işçilik yükünü oldukça düşürebileceği farklı bir modele de evrilebilir.

Tablo 125. Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- EKK-3 kümesinin hane halkı kanatlı yetiştiriciliğine elverişli, verimli ekocoğrafyaya sahip olması, Ayrıca yörede meyve bahçeciliğinin yaygın olması sebebi ile gezinti alanları bahçelerden oluşmaktadır. Bu durum tavuklara meyve zararlıları bazında avlanma ve beslenme ortamı yaratacaktır. Bu sayede biyolojik mücadele bazında olumlu katkılar sunacaktır. - Hanedeki artık gıdaların yem olarak değerlendirilebilmesi ve bunun maliyete ek katkı sunması - Hanenin kadın ve genç nüfusunun üretime kesintisiz zaman ayırabilen iş gücü yapısı oluşturması - İş gücüne katılımı görece pasif kalan nüfus kesiminin üretimle ekonomiye kazandırılması; bunun istihdama ve gayrisafi katma değere katkısı - Pazara çıkışı kolaylaştıracak örgütlenme (birlik/kooperatif) yapısının başlangıç için yeterli olması
Z	- Hanelerin dış ilişkilerinde ve pazarlama kanallarına erişiminde kısıtlı olması - Üretimin dağınık ve bireysel yapıda yürütülmesi nedeniyle ölçek ekonomisinin oluşamaması - Kurumsal ve toplu alıcı ağına doğrudan erişimin bulunmaması - Hanenin erkeğinin gurbette olması sebebiyle ağır iş gücü gerektiren operasyonlarda yapısal sınırlılık - Bölgenin Kayseri merkeze çok uzak olması sebebi ile lojistik maliyetleri yönünden dezavantajlı olması

Tablo 126. Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	- Endüstriyel üretimin tekelleşmesine karşı alternatif ve birbirinden bağımsız bir üretici kesimi oluşturma potansiyeli; bu sayede serbest piyasa koşullarının güçlendirilmesi - Toplu tüketim hizmeti veren kamu ve özel kurumlarla tedarik anlaşmaları yapılarak ürün sirkülasyon hızının ve mali kazanca dönüşümün artırılması - Bölgenin Kayseri merkeze uzak olması sebebi ile yerinde üretim, yerinde tüketim modeline daha uyumlu olması - Arz çeşitliliği ve talep dengesine katkı sağlayarak piyasada alternatif gıda arzı oluşturulması - Sürecin başarıyla yürütülmesi halinde daha çok hane ve daha çok insana kazanç kapısı açan ölçeklenebilir bir modelin kurulması
T	- Yem fiyatlarındaki dalgalanmaların, sürekli gider kalemi olması nedeniyle üretim maliyetini ve uzun vadeli sürdürülebilirliği baskılaması - Endüstriyel üreticilerin piyasaya hakimiyeti ve yem maliyetlerini domine etme gücü - Girdi maliyetlerinin son tüketiciye yansımaları sonucu ortaya çıkan gıda enflasyonu baskısı - Pazara erişimde aracılar bağımlılık riski

7.2.4.5. Tedbirler

Kümelenmeyi Destekleyen Altyapı Yatırımları

Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de hane halkı yetiştiriciliğinin en stratejik aşaması olan yetiştirilen kanatlıların kesiminin yapılmasıdır. Kayseri genelinde kanatlı kesimhanesi bulunmadığı için Kayseri Yumurta Üreticileri Birliği (YUMBİR) aracılığı ile Özelde Paylaşılan Altyapı Yatırımları sağlanarak kesimhane kurulması ve bu ihtiyacın giderilmesi planlanmaktadır. Bu şekilde kurulacak altyapısal işlemler sürecin en önemli basamağını oluşturmaktadır.

Çiftçilerin Beceri ve Organizasyonu

Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de hane halkı yetiştiriciliği ile hali hazırda üretim yapan mevcut yetiştiricilerin eğitiminin sağlanması birinci öncelik olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca mevcut şartları uygun olmayanlar için kümes ekipmanları ve yapısal destekler ile mevcut kümes sisteminin iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Mevcut yetiştiricilerden ekipman ve barınma yönünden durumu yeterli olanların da kapasitelerinin artırımı ve verimliliklerinin artırımı için destek sağlanması planlanmaktadır. Bu süreçte asıl hedef genç nüfusun özellikle yetiştiricilik eğitimleri ve uygulamaları yönünden tecrübe kazanmaları için çeşitli periyodlarla demonstrasyonların yapılması düşünülmektedir. Bütün bunlara ek olarak örnek uygulamalar ve tekniklerin yerinde gösterilebilmesi için teknik geziler düzenlenmesi planlanmaktadır.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi

Hane halkı yetiştiriciliğinin, yerinde üretim yerinde tüketim sistemi şeklinde kurgulanması sebebi ile özellikle genç nesil için hızlı sermaye dönüşümü sağlayabilecek bir yöntemdir. Genç neslin özellikle eğitim, tecrübe eksikliklerinin desteklenmesi ve iş hayatına katılabilmesi için önemli fırsatlar sunacaktır. Sağlanacak destekler ve tecrübe paylaşımları ile gençlerin hayata atılmalarını teşvik etmek ve kırsal istihdama katkıda bulunabilmek adına büyük katkılar sunacaktır. Bu kapsamda; yetiştiricilik, üretim teknikleri ve örgütsel becerilere odaklanan bir eğitim faaliyetinin ardından, EKK-3 kümesinde kanatlı hayvan yetiştiriciliği konusundaki ekonomik girişimleri bu tedbir paketi çerçevesinde desteklenecektir.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de hane halkı yetiştiriciliği kapsamında mevcut barınak durumu iyi olmayan ya da kapasite artırmak için hane halkının desteklenerek eksik ya da eskiyen ekipmanlarının sağlanması ve özellikle barınak ekipmanları (su, yemlik vb.) yönünden bu desteğin verilmesi planlanmaktadır. Ayrıca bu süreç içerisinde eğitimsel materyallerinde sağlanması bu kapsamda değerlendirilmiştir.

7.2.4.6. Beklenen Çıktılar

Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-3)'de hane halkı yetiştiriciliği teşvik edildiği takdirde yerinde üretim ve yerinde tüketim kültürü yaygınlaştırılarak daha büyük kitlelerin bu modele teşviki sağlandığı takdirde hem endüstriyel yetiştiricilerin piyasa üzerindeki baskısını azaltan bir alternatif yol oluşturulmuş olacaktır. Gıda arzı güvenliği art niyetle domine edilemez hale getirilecektir. Bunun sonucunda özellikle üretimin tabana yayılması ile kırsal kesime doğrudan olarak hitap edecek ve doğrudan olarak bu kesimin ekonomik gücünü artıracak sürdürülebilir bir ekosistem kurulmuş olacaktır. Ayrıca bu süreçte uygulanacak olan eğitim ve yayım faaliyetleri kapsamında halkın bilinçlenmesi ve farkındalığının artması yönünde de sekonder katkılar sağlayacaktır. Ayrıca artan nüfusun beslenme ihtiyacının karşılanması ve kaliteli protein kaynaklarının artırılabilmesi içinde artan bir üretim skalasının oluşturulması açısından son derece büyük katkı sunacaktır. Ayrıca coğrafi olarak da bölgenin katma değer üretmesi için alternatif bir model olarak değerlendirilebilir.

Yerinde üretim kültürünün yaygınlaşmasının en büyük faydası kırsal kalkınmanın yerinde sağlanması ve göç oranlarının makul seviyelerde tutulmasına yardımcı olacaktır. Bu sayede maddi imkansızlıklardan dolayı zorunlu olarak yerleşim yerlerini terk eden nüfusun bu mağduriyetinin çözümüne katkı sunulacaktır. Kadın ve genç nüfusunda bağımsız bir kazanç eldesi sağlanarak ekonomik bağımsızlık elde etmelerine katkı sunulacaktır. Ayrıca işçilik maliyetleri kaynaklı maliyeti düşüreceği için gıda enflasyonu bazında da makro ekonomik göstergelere katkı sağlayacaktır.

Bu sürecin tamamında, hane halkının hem kanatlı birlikleri hem tüketici kooperatifleri ile iş birlikleri güçlendirilmesi hedeflenirken kırsaldaki pasif bir nüfusun aktif iş hayatı ile temas etmesine katkı sunacaktır. Ayrıca bu süreçte üreticiden dağıtıcıya ve son tüketiciye kadar oluşan bu yolun daha verimli hale getirilmesiyle ve bu iş birliklerinin güçlenmesiyle nihai tüketicinin daha taze gıdaya daha ucuza buluşması hedeflenmiş olacaktır. Böylece “köy tavukçuluğu” yetiştiriciliğindeki kontrolsüz üretim, hane halkı yetiştiriciliği ile artık kayıtlı, kontrollü ve daha

sürdürülebilir bir şekilde çağın gereksinimlerine göre kurgulanarak hayata geçirilecektir. Bunun sonucunda ekonomik olarak da kayıt dışı bir ekonomik girdi kayıt altına alınarak hem gıda hem de ekonomideki önemli bir eksikliği tamamlayacaktır.

07.3

STRATEJİK AMAÇ-3

Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

7.3. STRATEJİK AMAÇ-3 Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

Bölümü

Dünya ölçeğinde ivme kazanan küresel entegrasyon süreçleri, uluslar arasındaki sosyoekonomik gelişmişlik makasını daha görünür hale getirmiştir. Gelişmiş ekonomiler, ellerinde bulundurdıkları finansal ve politik enstrümanlar sayesinde yüksek refah standartlarına ulaşırken, kendi içlerindeki bölgesel eşitsizlikleri de belirli ölçüde optimize etmeyi başarmışlardır. Buna karşın coğrafi alanlar arasındaki kalkınma adaletsizliği, gelişmekte olan ve az gelişmiş devletlerin en kronik yapısal sorunu olmaya devam ettiği gibi, gelişmiş ülkelerin de tamamen aşamadığı bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Nitekim küreselleşmenin tetiklediği makroekonomik, teknolojik, hukuki ve sosyo-kültürel dönüşümler, tüm ülkeleri mevcut kalkınma paradigmalarını dinamik bir şekilde revize etmeye mecbur bırakmıştır. Bu yeni konjonktürde, kırsal bölgelerin topyekün kalkınmasında geleneksel tarımsal faaliyetlerin yanı sıra kırsal turizm de stratejik bir büyüme alanı olarak kabul görmeye başlamıştır. Günümüzde kırsal alanlardaki azalan ekonomik etkinlikler, tarım sektörünün içerisinde bulunduğu yeniden yapılanma süreci, kırsal sanayinin küçülmesi ve kırsal alanın kente göç vererek nüfusunun azalması gibi nedenlerle birçok Batı ülkesinde turizm; kırsal alanların ekonomik ve sosyal yönden yeniden yapılandırılması için alternatif bir kalkınma stratejisi olarak değerlendirilmektedir (Aydın, 2012).

Kırsal turizm; çiftlik turizmi, yeşil turizm veya yayla turizmi gibi farklı adlarla anılmakla birlikte; doğa tatillerini ve özellikle ekoturizm, alışveriş, kayak, bisikletli ve atlı doğa gezileri, macera, rafting, spor, termal turizm, avcılık ve balıkçılık ile sanat, tarih ve etnik yapıya endeksli faaliyetleri kapsayan bir turizm şekli olarak karşımıza çıkmaktadır (Çeken ve ark., 2007). Kırsal turizmin bölgesel kalkınma üzerindeki etkisi; ilgili yörenin tarihi, ekolojik, kültürel ve tarımsal potansiyelinin ne derece verimli yönetildiğiyle doğrudan ilişkilidir. Günümüz konjonktüründe turizm odaklı kırsal büyüme modelleri, yerel girişimcilerin ekosisteme katılımıyla işlevsellik kazanmakta ve geçimini topraktan sağlayan nüfus için kritik bir alternatif gelir kapısı aralamaktadır. Kırsal coğrafyalar; kendilerine has etnografik yapıları, geçmişleri, özgün kültürel kodları ve el değmemiş doğaları sayesinde turistler için özgün birer cazibe merkezi niteliğindedir. Tarihsel süreçte turizm, talep boyutuyla yalnızca elit bir azınlığın erişebildiği bir lüks iken; refah düzeyinin yükselmesi, iş hayatındaki yapısal reformlar, ulaşırmadaki teknolojik devrimler, iletişim ağlarının yaygınlaşması ve küresel eğitim seviyesinin artmasıyla kitlesel bir nitelik kazanmıştır. Tüketici tercihlerindeki bu demokratikleşme ve dönüşüm; turizm endüstrisinde dağcılık, yayla, av, su sporları, kültür ve kırsal turizm gibi niş alternatif alanların doğmasını tetiklemiştir. Bilhassa endüstrileşmiş merkezlerde ve metropollerde yaşayan bireylerin, modern yaşamın getirdiği zihinsel ve fiziksel yorgunluğu doğaya dönüş yoluyla rehabilite etme arzusu, kırsal turizme yönelik talebi dinamik bir biçimde yukarı taşımaktadır.

Kırsal turizm; her mevsim yapılabilen, kentsel alanların ve endüstriyel merkezlerin dışındaki az nüfuslu coğrafyalarda, homojen kitle turizminin yarattığı sosyoekonomik ve çevresel tahribata alternatif olarak gelişen, sürdürülebilir bir bölgesel kalkınma ve rekreasyon modelidir. Bu kavram, salt bir seyahat motivasyonu olmanın ötesinde; tarımsal faaliyetlerin gerilemesiyle yapısal dönüşüm yaşayan kırsal mekanların, kültürel ve doğal kaynaklarını ekonomik birer girdiye dönüştürme sürecini ifade etmektedir. Kırsal turizm; doğal habitat, yerel kültür ve tarımsal üretim süreçleriyle organik bir bağ kurmasının yanı sıra alternatif turizm disiplinleriyle de yüksek düzeyde entegrasyon kabiliyetine

sahiptir. Bu esnek yapısı sayesinde yerel, ulusal ve uluslararası ölçekteki çok paydaşlı projelerle muhtevası sürekli zenginleştirilen kırsal turizm, günümüzde küresel çapta bir destinasyon modeli haline gelmiştir. Bu durum, kent hayatından uzaklaşmak ve otantik deneyimler yaşamak isteyen geniş kitlelerin tatil tercihini kırsal coğrafyalara yönlendirmesinde dinamik bir rol oynamaktadır (Soykan, 1999).

Kırsal kalkınma ile kırsal turizm arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Kırsal turizm, kırsal bölgelerde tarım dışı çeşitlendirmenin başarı sembolüdür (Soykan, 2006). Ayrıca kırsal kalkınmada öncü ve en önemli sektörlerden birisi kırsal turizmdir. Kırsal alanlardaki doğal ve kültürel varlıkların zenginliği ve çeşitliliği, turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin geliştirilmesi açısından önemli bir potansiyel arz etmektedir.

Ülkemizde turizm algısı ve yatırımları, uzun yıllardır büyük ölçüde "deniz-kum-güneş" üçlemesine endekslenmiş ve yaz aylarıyla sınırlandırılmıştır. Kuzey Ege'den Batı Akdeniz şeridine kadar uzanan kitle turizmi odaklı bu sahil şeridinde turizm sezonu ortalama 4 ile 8 ay arasında değişmektedir. Bu dar zaman diliminde kıyı bölgelerinde meydana gelen aşırı turist yoğunluğu; ciddi çevresel, altyapısal ve sosyoekonomik problemleri de beraberinde getirmektedir. Buna karşın, kıyı şeridinin hemen ardında yükselen iç bölgelerin dağları, yaylaları, ormanları, su kaynakları, kendine has tarımsal dokusu ve otantik kültürel mirası incelendiğinde; bu alanların yılın tamamına yayılabilen bir kırsal turizm potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kırsal turizm, sahil şeridinin arka planında konumlanarak deniz turizmini tamamlayıcı veya ondan bağımsız bir seçenek oluşturma potansiyeli taşımaktadır. Türkiye'deki turizm literatüründe ve uygulamalarında kırsal turizm olgusu, çoğunlukla yalnızca coğrafi bir sınır tanımlaması olan kırsal yerleşimlerle bağdaştırılmaktadır. Bu doğrusal algı nedeniyle; yayla turizmi, mağara turizmi, av turizmi, ekoturizm ve doğa temelli açık hava sporları gibi bağımsız turizm disiplinleri, kırsal turizm kavramıyla eş anlamlı kabul edilmekte ve bu kavramın altında doğrudan eritilmektedir. Başka bir ifadeyle mekanın kırsal olması, o mekanda yapılan her türlü alternatif turizm faaliyetinin hatalı bir şekilde kırsal turizm olarak sınıflandırılmasına yol açmaktadır.

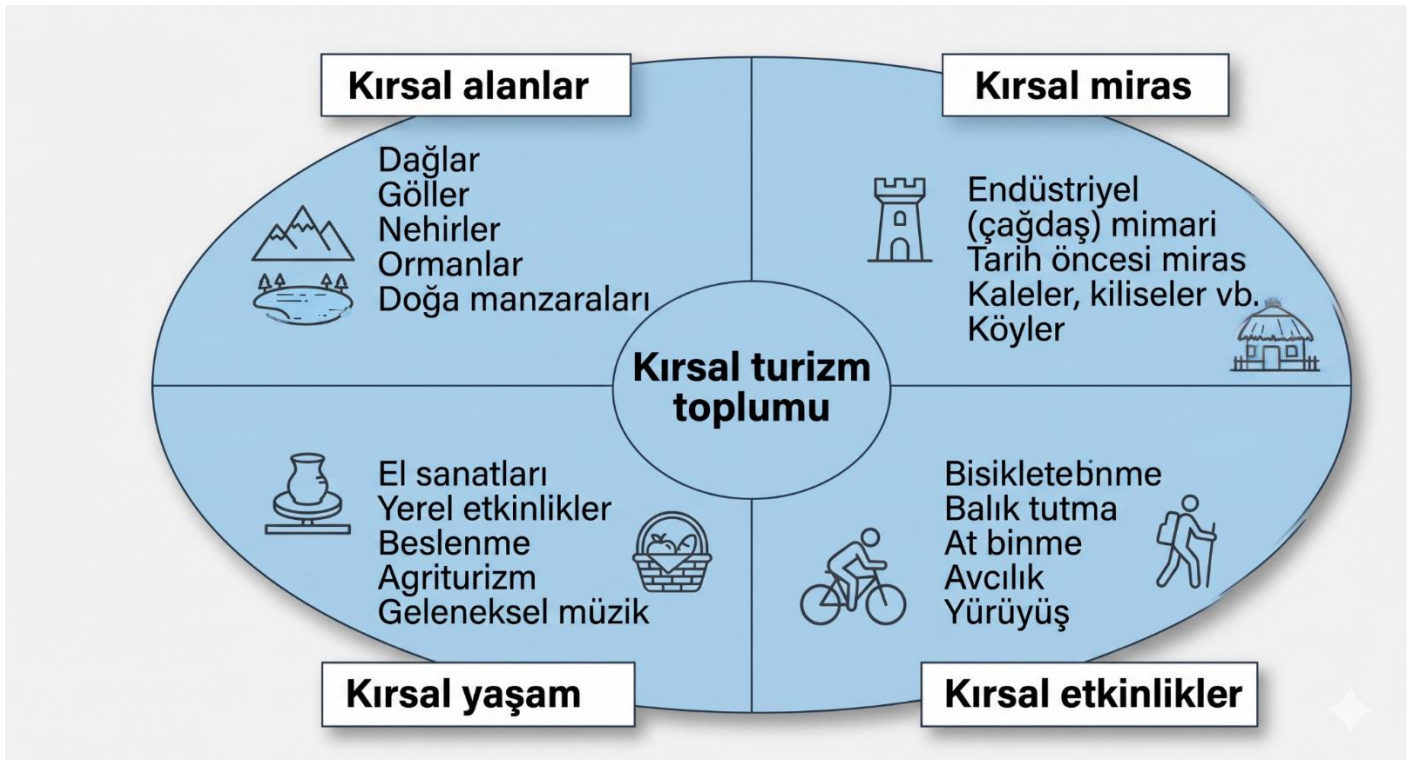
Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UN Tourism) ve Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC) verilerine göre, uluslararası turizm sektörü küresel makro ekonomik ve jeopolitik dalgalanmalara rağmen büyüme eğilimini sürdürmektedir. Veriler incelendiğinde; uluslararası turizm harcamalarının toplamda 1,9 trilyon dolara, yolcu taşımacılığı ücretleri de dahil edildiğinde toplam turizm ihracat gelirlerinin 2,2 trilyon dolara ulaştığı görülmektedir. Sektörel bazda harcama eğilimleri incelendiğinde; turistlerin seyahat başına yaptıkları ortalama harcamalarda geçmiş dönemlere kıyasla belirgin bir artış yaşandığı ve bu durumun kitle turizminden ziyade alternatif, yüksek katma değerli turizm türlerine olan yönelimi desteklediği saptanmıştır (UN Tourism, 2024).

Dünya turizm literatürü incelendiğinde, uzmanlar tarafından kırsal turizmin çiftlik turizmi, köy turizmi, yayla turizmi, tarımsal turizm ve ekoturizm gibi farklı isimlerle anlatıldığı görülmektedir. Bunun nedeni, kırsal turizmin kapsamı hakkında ortak bir görüşe sahip olunmamasıdır (Esengün ve ark., 2001). Nitekim günümüzde sanayileşme hamleleri ve hızlı nüfus artışı, kent yaşamını her geçen gün daha da zorlaştırmaktadır. Şehir hayatının getirdiği gürültü, çevre kirliliği

ve yoğun kargaşadan uzaklaşmak isteyen bireyler; artık klasik deniz turizmi yerine dinlendirici ve sakin bir alternatif sunan kırsal turizme yönelmektedir.

Alternatif turizm türleri arasında en yüksek finansal hacme sahip segment doğa turizmidir. Küresel ölçekte gerçekleştirilen uluslararası seyahat ve harcamaların yaklaşık %28'ini doğa odaklı turizm faaliyetleri oluşturmaktadır. Ekonomik büyüklük açısından ele alındığında; milli park ziyaretleri, ekoturizm ve macera turları gibi faaliyetlerin doğrudan ve dolaylı ekonomik hacminin yıllık 600 milyar doları aştığı görülmektedir. Doğa turizmi harcamalarının alt kırılımları incelendiğinde; çevre dostu konaklama ve turları kapsayan ekoturizmin %43, dış mekan aktivitelerini içeren macera turizminin %37 ve doğal habitat gözlemciliğini kapsayan yaban hayatı turizminin %20 oranında pay aldığı tespit edilmiştir.

Kırsal turizm ve tarım turizmi, küresel turizm pastasından doğrudan %3,5-4 civarında bir pay olarak daha niş bir pazarı temsil etmektedir. Finansal değer olarak kırsal turizm harcamalarının küresel ölçekte 118,8 milyar dolarlık bir pazar büyüklüğüne ulaştığı; bu hacmin yaklaşık 81 milyar dolarlık kısmının doğrudan tarım ve çiftlik odaklı turizm faaliyetlerinden elde edildiği görülmektedir. Oransal payı düşük görünmekle birlikte, kırsal turizm harcamalarının yıllık büyüme hızının (%8,2) geleneksel kitle turizminin büyüme hızının yaklaşık iki katına ulaştığı raporda vurgulanmaktadır. Ayrıca kırsal turizm harcamalarının %70'e yakınının iç turizm hareketleriyle gerçekleştiği, bu harcamaların %41,7'sinin doğrudan kırsal alanlardaki konaklama ve yerel ürün tedarikine aktarılacak yerel kalkınmayı doğrudan desteklediği saptanmıştır (World Travel & Tourism Council [WTTC], 2024). Kırsal turizmin kavramsal çerçevesini netleştirmek adına, bu turizm türünü meydana getiren temel bileşenler aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

Şekil 20. Kırsal Turizm Kavramı (kırsal turizm bileşenleri) (Cabrini 2004)

Kırsal turizm, kırsal ekonomi için değerli katkılarda bulunmaktadır. Çeşitliliğe imkan sağlamakla birlikte sosyal mirasın korunmasını desteklemektedir. Kırsal turizm, AB-15 ülkelerinde çoğu kırsal alanda, kıyı kesimlerinde ve dağlık alanlarda büyük bir iş gücü kaynağı oluşturmıştır. 1994-1999 dönemi boyunca kırsal turizm; çiftçiler için gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve tüm kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi başlığı altında AB Kırsal Kalkınma politikası kapsamında desteklenmiş; LEADER girişimi (LEADER I ve LEADER II), 1994 öncesi dönemde kırsal bölgelerde turizmin desteklenmesine olanak tanımıştır. Gündem 2000 iki bileşeni ortaya çıkarmıştır: birincisi Ortak Tarım Politikası, ikincisi Kırsal Kalkınma bileşenidir. Bütçe olarak OTP'ye ayrılan pay kırsal kalkınmaya ayrılan paydan yüksek olmakla birlikte, kırsal kalkınmanın toplam bütçeden aldığı pay giderek artmaktadır ve ilerleyen yıllarda da bu yönde bir eğilimin süreceğini öngörmek güç değildir. Gündem 2000'in en önemli amaçları arasında (Şerefoğlu, 2009); tarım ve ormancılık sektörünün güçlendirilmesi, kırsal alanlarda rekabetin artırılması ile çevrenin ve kırsal mirasın sürdürülmesi ve korunması gelmektedir.

Kırsal turizmi diğer turizm türlerinden ayıran özellikler söz konusudur. Bu özellikler incelendiğinde; kırsal turizm diğer turizm türleriyle ilişkilidir, doğal-tarihsel doku ön plandadır, geleneksellik ve yöreye özgülük değerlidir, yerellik belirleyicidir ve küçük yerleşim yerlerinde küçük birimler ön plandadır. Aynı zamanda sürdürülebilirlik hedefi açısından avantajlı; çevrenin ve geçmişin korunmasına hizmet eden bir turizm türüdür. Kırsal turizm hem bölge hem de ülke açısından çok önemlidir. Mevsim bağımsızlığı avantajına sahip olması, etkinlik ve faaliyetlerinin çeşitliliği ve herkese hitap edebilmesi yönüyle ayrıcalıklı bir turizm türüdür. Her bölge kırsal turizmi geliştirebilir; böylece bölgelerin ekonomik ve sosyo-kültürel gelişimine katkı sağlanarak bölgenin kültürel ve tarihsel unsurlarının değerinin korunması ve artırılması mümkün olmaktadır. Planlı bir kalkınma sürdürülebilirse kırsal turizm; kadının istihdamı, yerel halkta girişimcilik ruhunun ateşlenmesi, yerel ekonomilere girdi ve dinamizm kazandırması, ekonomik sektörleri harekete geçirmesi, bölge ve ülke düzeyinde kırsal kalkınmaya destek vermesi bakımından önemli bir güce sahiptir (Soykan, 2003).

Kırsal turizmin Türkiye için önemi ise (Soykan, 2003); her mevsim yapılabilen bir turizm türü olması, turizmin coğrafi dağılışımda denge unsuru olması, birçok turizm türüne entegre olabilmesi, rekreasyonel etkinliklerinin çok çeşitli ve özgün olması, turist profiline farklılığı, doğal çevrenin ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunması, sürdürülebilir turizm anlayışına hizmet etmesi ve ülke tanıtımında önemli bir araç olması şeklinde sıralanabilir. Sonuç olarak kırsal turizm, bölgesel gelişme ve kırsal kalkınmanın motoru olarak çok önemli bir güce sahiptir.

Kırsal faaliyetlerin içselleştirilmesinde ve kültürel mirasın korunmasında en kritik aktör kadındır. Geleneksellik, hane içi üretim, el sanatları ve mutfak kültürü büyük ölçüde kadın emeğiyle ilişkilidir. Kırsal turizm gibi faaliyetler sayesinde kadının hane içindeki görünmeyen emeği sosyoekonomik bir kimlik kazanmakta; bu da kültürel mirasın ekonomik kazanç yoluyla sürdürülebilir kılınmasını sağlamaktadır. Kadın, yerel mirası koruyan ve dış Dünyaya pazarlayan bir köprü vazifesi görmektedir. Turizm endüstrisinde kadın unsuru, üretici ve tüketici boyutlarıyla stratejik bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda kırsal turizm, sektörel dinamikleri gereği kadın emeğine ve katılımına en fazla ihtiyaç duyan

alanların başında gelmektedir. Kırsal alanlarda kadının sosyoekonomik etkinliğinin yüksek olması; yerel kültürel mirasın korunması, tanıtılması ve aktarılması süreçlerinde kadını birincil aktör konumuna getirmektedir. Kırsal turizm faaliyetlerinin büyük ölçüde evsel üretimin ve hane içi dinamiklerin bir uzantısı olarak şekillenmesi; el sanatları, geleneksel zanaatkarlık ve küçük ölçekli aile işletmeciliği gibi unsurların kadın kimliğiyle özdeşleşmesini sağlamıştır. Dolayısıyla kadınlar yalnızca kırsal turizmin sektörel gelişimini değil, yerel mikro ekonominin canlanmasını da doğrudan tetiklemektedir. Kadın emeğinin bu çarpan etkisi ve kırsal kalkınmadaki rolü, son yıllarda ulusal ve uluslararası politika yapıcıların stratejik planlarında öncelikli bir gündem maddesi haline gelmiştir.

Kırsal alanlar kültürel mirasın koruyucusu, kırsaldaki faaliyetler ise bu mirasın geleceğe taşınmasını sağlayan dinamik araçlardır. Kırsal kalkınmanın sürdürülebilirliği, ekonomik faaliyetlerin yerel kültürel dokuyu tahrip etmeden onu destekleyecek şekilde planlanmasına bağlıdır. Kırsal turizm, odağına yerel toplulukları alarak; bölgeye özgü yaşam tarzını, kültürel mirası, geleneksel faaliyetleri ve kırsal coğrafyanın sunduğu tüm değerleri bünyesinde barındıran geniş kapsamlı bir yapıdır. Bu turizm türünün sunduğu aktiviteler, ilgili bölgenin mevcut kaynaklarına ve coğrafi potansiyeline göre çeşitlilik gösterebilir. Söz gelimi tabiatla iç içe konumda yer alan kırsal alanlarda; trekking, dağcılık, kaya tırmanışı, yamaç paraşütü, dağ bisikleti, binicilik ve rafting gibi doğa sporlarına dayalı pek çok etkinlik başarıyla hayata geçirilebilir. Türkiye'nin kırsal ve doğa turizmi; kuzey bölgelerinde yemyeşil bir doğa ve köklü yayla gelenekleriyle şekillenirken, güney ve batı kesimlerinde deniz manzaralı açık hava sporları ve tarihi yürüyüş rotalarıyla bütünleşen, yerel ekonomiye katkı sağlayan çok boyutlu bir yapı sunmaktadır. Bu doğrultuda ülke genelinde; Karadeniz yaylaları, Kaçkar Dağları ve Aladağlar gibi dağlık kütlelerin yanı sıra Kapadokya, Bafa Gölü, Fethiye ve İzmit-Gölcük gibi farklı coğrafi özelliklere sahip alanlarda çeşitli kırsal turizm faaliyetleri başarıyla gerçekleştirilmektedir.

Kırsal alanların sosyoekonomik açıdan canlandırılmasında stratejik bir enstrüman olan kırsal turizm, bölgesel kalkınma hedeflerine ulaşılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Taşrada istihdam olanakları yaratan bu turizm modeli, aynı zamanda yerel ekonomi için doğrudan bir gelir mekanizması işlevi görmektedir. Bölgeye özgü turistik arzın ekonomik bir değere dönüşmesi ise ancak hedef kitle olan turistlerin yöreye çekilmesiyle hayata geçebilmektedir. Bilhassa bölgesel gelişmişlik uçurumlarının ve refah düşüklüğünün derinden hissedildiği coğrafyalarda, kırsal turizm potansiyelinin rasyonel biçimde harekete geçirilmesi bu yapısal sorunların hafifletilmesinde güçlü bir alternatif stratejidir. Bu bağlamda, tarımsal üretimin baskın olduğu coğrafyalarda üreticilerin birincil iş kolları olan toprağı terk etmelerine gerek kalmadan; yörenin sahip olduğu ekolojik, sosyo-kültürel ve tarihsel mirası turizm pazarına entegre etmeleri, onlara sürdürülebilir bir ek kazanç kapısı aralamakta ve yaşam standartlarını yukarı taşımaktadır.

Kırsal alanların sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel yönden kalkındırılmasında kırsal turizmin olası birçok etkisi bulunmaktadır. Kırsal alana gelen turist de sosyal olarak bu turizm hareketliliğinden etkilenebilmektedir. Kırsal turizmin tercih edilir hale gelmesiyle kırsal alanlarda var olan altyapı, eğitim ve sağlık olanaklarında artışlar meydana gelecek; bunun sonucunda yöre halkının sosyal, kültürel ve ekonomik yönden gelişmesi sağlanacaktır. Şehir yaşamını sürdüren bireylerin kırsal alanları ziyaret etmesiyle her iki kesim birbirinden etkilenecek, birbirinin yaşamlarını özümseyerek kendi yaşamlarına yansıtacaktır. Kırsal bölgede yaşayan yöre halkının yeni kültürleri öğrenmesi, yeni insanlar tanınması

ve dışa açılması; hem turistlerin hem de kırsalda yaşayan yöre halkının birlikte yaşamayı öğrenmesini, yeni dostluklar edinmesini ve farklı hayat görüşleriyle tanışmasını sağlayacaktır. Dağlık bölgelerde yaşayan yöre halkı birçok nedenden dolayı kırdan kente göç etmektedir. Kırsal turizm ile tarımsal üretim açısından marjinal sınırlara ulaşmış bölgelerde yaşamını sürdüren kırsal halka yeni iş imkanları sağlanarak kırsal alanlardan kente göçün azaltılması ve önlenmesi mümkün olabilecektir. Kırsal turizm; tarımla uğraşan ya da uğraşmayan kırsal hane halkına ek gelir imkanı sunacaktır. Kırsal turizm alanlarının birçoğunda var olan köy düğünleri, yöresel el sanatları, tarımsal ve sportif etkinlikler ile yöreye özel yemek ve kıyafetler gibi özgün unsurlar da kırsal ekonominin geliştirilmesi ve bölgenin tanıtılması açısından büyük önem taşımaktadır (Kiper ve Yılmaz, 2008; Kuter ve Ünal, 2013). Öyle ki kırsal turistler, kitle turistlerine kıyasla ziyaret ettikleri alanların kültürüne ve doğasına daha çok ilgi gösterme eğilimleri nedeniyle yerel toplulukları ciddi oranda olumlu etkileyebilmektedir (Kiper, 2013).

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi de bu çerçevede değerlendirilmeyi bekleyen özgün bir potansiyele sahiptir. Küme; doğal kaynakları, doğal güzellikleri, turizm değerleri ve kültürel çeşitliliği yönüyle zengin bir kırsal coğrafya konumundadır. Yeşilhisar ve Yahyalı ilçeleri, birbirini tamamlayan coğrafi yapıları, tarihi derinlikleri ve doğal varlıkları sayesinde parça parça değil, tek bir bütünsel turizm koridoru olarak tasarlandığında uluslararası ölçekte bir kırsal turizm markası yaratma gücüne sahiptir. Yeşilhisar daha çok "İnanç, Kültür, Jeomorfoloji ve Tarih" odağı taşıırken; Yahyalı "Macera, Doğa Sporları, Hidrografya ve Biyoçeşitlilik" yönüyle öne çıkmaktadır. Söz konusu iki gücün entegrasyonu ile yaratılacak bölgesel turistik arzın ekonomik bir çıktıya dönüşmesi, doğrudan hedef kitle olan turistlerin bölgeye çekilmesiyle hayata geçebilecektir. Bu bağlamda, tarımsal üretimin baskın olduğu ova coğrafyasının dışında kalan kırsalda üreticilerin birincil iş kolları olan toprağı terk etmelerine gerek kalmadan; yörenin sahip olduğu ekolojik, sosyo-kültürel ve tarihsel mirası turizm pazarına entegre etmeleri, onlara sürdürülebilir bir ek kazanç kapısı aralamakta ve yaşam standartlarını yukarı taşımaktadır. "Soğanlı Bez Bebeği" ve "Yahyalı El Halısı" kümenin en önemli coğrafi işaretli ürünleridir. "Yahyalı Elması", "Yeşilhisar Halısı (Karahisar Dokumaları)", "Yeşilhisar Domates Kuru ve Kayısı", Yeşilhisar Örgü Sanatları gibi tescil potansiyeli taşıyan yöresel ürünler ise kümenin gastronomi ve yerel ürün temelli turizm arzının temelini oluşturmaktadır.

Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesi; coğrafi yapısı, tarihi derinliği ve kültürel zenginliği sayesinde eko ve agro-turizmden doğa sporlarına, inanç turizminden gastronomiye kadar oldukça geniş bir turizm potansiyeline sahiptir. Bölgede dağınık şekilde yürütülen bu turizm faaliyetlerinin kurumsal bir yapıya kavuşturulması; altyapı güçlendirme, etkin tanıtım ve ürün çeşitlendirme stratejilerine bağlıdır. Bu doğrultuda, konaklama kapasitesinin artırılması, gece turizmini canlandıracak bir cam seyir terasının yapılması ve yerel halka yönelik ev pansiyonculuğu ile alan rehberliği eğitimlerinin verilmesi öncelikli adımlardır. Süreci desteklemek amacıyla genç girişimcilere (18-40 yaş) başlangıç paketleri sunulacak ve girişimcilik ile ekoturizm alanlarında eğitim programları organize edilecektir. Bu öncelik kapsamında uygulanacak tedbirler, gerekçeleri ve uygulama esasları ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Ayrıca; bu stratejik amacın tüm önceliklerindeki Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımlar alt bileşeni kapsamında yer alacak Hassas Grupların Desteklenmesi Programı, sosyal içermeyi ve toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan HGD çerçevesinde uygulanacaktır. Proje sahasında en düşük gelir grubunda yer alan ve diğer finansman kaynaklarına erişimi bulunmayan hassas hanelere yönelik yatırımlar ise %100 hibe oranıyla hayata geçirilecektir.

Tablo 127. STRATEJİK AMAÇ-3 Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

STRATEJİK AMAÇ-3 Kırsal Turizmin Geliştirilmesi		
ÖNCELİK ALANLARI	Öncelik 1:	Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

07.3.1

Öncelik 1: Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

7.3.1. Öncelik 1: Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nin üçüncü temel hedefi, bölgedeki kırsal turizm faaliyetlerini canlandırmaktır. Develi ve Yeşilhisar ilçelerinin sınır hattında konumlanan 94,4 kilometrekare yüzölçümlü Yay Gölü, barındırdığı zengin yaban hayatı çeşitliliğiyle ekoturizm açısından yüksek bir potansiyel sunmaktadır. Çevresi sazlık ve bataklık sulak alanlarla çevrili olan bu gölün güneyinde, Manyas Gölü'nün ardından Türkiye'nin en önemli kuş cennetlerinden biri kabul edilen "Sultan Sazlığı" yer almaktadır. Kayseri il merkezinin 90 kilometre güneyinde konumlanan bu hassas ekosistem, 24.523 hektarlık bir alana yayılan Sultan Sazlığı Milli Parkı ve uluslararası Ramsar Alanı statülerini kapsamaktadır.

Orta Çağ savunma yapılarından Cumhuriyet dönemine uzanan köklü geçmişiyle Yeşilhisar, kültür turizminde yüksek bir potansiyele sahiptir. Bölgenin en önemli turizm odağı ve "Kapadokya'nın Giriş Kapısı" kabul edilen Soğanlı Vadisi, Roma ve Bizans dönemlerinden kalan çok sayıda kilise ile kaya konutuna ev sahipliği yapmakta; bunlardan Gök, Tokalı, Karabaş ve Kubbeli gibi öne çıkan kiliseler aktif olarak ziyaret edilebilmektedir. Vadideki kronolojik İsa fresklerinin yanı sıra Güzelöz, Başköy, Keşlik ve Erdemli Mahallelerinde yer alan yer altı şehirleri, kaya konutları ve manastır yapıları da bölgenin inanç turizmi ekosistemini bütünleyen diğer stratejik varlıklardır.

Soğanlı'nın ardından ilçenin en stratejik ikinci kaya yerleşimi, Erciyes'in lavlarıyla şekillenmiş 10 kilometrelik Erdemli Vadisi'dir. Kayseri il merkezine yaklaşık 65-69 kilometre mesafede konumlanan bu kanyonun batı (İçeriköy) mevkiinde kaya mezarları, gözetleme kuleleri ve güvercinlikler yer almaktadır. Vadi hattı boyunca ise kutsal kitap sahnelerini barındıran inanç merkezleri (Kilise Camii, H. Eustathios, H. Nikolaos ve Şapeli, Mikhael, Oniki Havari, Kırk Martir, Tek Nefli Kilise, Saray Manastırı ve Ayı Kilisesi) konumlanmıştır. Güney yamacında anıtsal bir manastır kompleksini, kale terasını ve göleti barındıran vadinin zirve noktalarında ise anıtsal nitelikte kaya yapıları mevcuttur. Sonuç olarak; taşıdıkları bu yüksek turizm potansiyeliyle Erdemli ve Soğanlı mahalleleri, destinasyon kümelenmesinin en stratejik iki ana odağını oluşturmaktadır.

İlçenin diğer anıtsal yapıları arasında ahşap oyma işçiliği ile öne çıkan 1481 tarihli Eretna Camii, Hamza Paşa Camii, tarihi Zengibar Kalesi ve Doğanlı Mahallesi'ndeki en büyük yer altı şehri yer alır. Coğrafi açıdan Develi Ovası'nın kapalı havza yapısı su kaynaklarını sınırlamış olup Yeşilhisar Suyu ile Dünderli Deresi'nin vadi tabanlarındaki sulu tarım arazileri oldukça dardır. Ekolojik açıdan Sultan Sazlığı ile birlikte anılan ve Kapadokya'dan gelen turistleri ağırlayan ilçede, coğrafi işaretli Soğanlı Bez Bebekleri ile geleneksel çeyiz el sanatları önemli geçim kaynaklarıdır.

Kalkınma kümesinin diğer stratejik bileşeni olan Yahyalı ilçesi, bozulmamış fiziki çevre özellikleriyle kırsal turizmin alternatif bir faaliyet değil, turizm stratejisinin ana temasını oluşturduğu özgün bir destinasyondur. İç Anadolu'nun karasal iklimi ile Akdeniz iklimi arasındaki geçiş kuşağında konumlanan ilçe; derin vadileri, ovaları ve platolarıyla dikkat çeker. Kuzeydeki ova tabanından güneye doğru ilerledikçe yükseltinin 3756 metrelere ulaşması ve Toros silsilesine bağlı Aladağlar'ın en yüksek ve bilinen zirvelerinden olan Demirkazık Tepesi'nin bu bölgede yer alması, ilçeye

olağanüstü bir morfolojik çeşitlilik kazandırmaktadır. Yüzölçümünün yaklaşık %70'i dağlık alanlardan oluşan Yahyalı; dağcılık, yaylacılık, trekking, hiking, kampçılık, doğa fotoğrafçılığı, yaban hayatı gözlemciliği (dağ keçisi ve kuş gözlemciliği) ile zengin endemik yapısı sayesinde flora turizmine elverişli bir ekosisteme sahiptir.

İlçenin topografik yapısı, macera ve doğa sporları için çok sayıda alternatif güzergah sunmaktadır. Dağ bisikletçiliğinde Dikme-Gökoluk Yaylası ile Yeşilköy-Kuzoluk arası öne çıkan rotalar arasındayken; doğa yürüyüşlerinde Zamantı Kanyonu, Aladağlar ve şelale çevreleri ilk sırada tercih edilmektedir. Toraktaş Deresi ile Zamantı Irmağı'nın kesişiminden Aladağlar'ın zirvelerine uzanan hat; ormanları, buzul gölleri ve engebeli yapısıyla çok yönlü aktivitelere imkan tanımaktadır. Bölge aynı zamanda jeolojik açıdan zengin bir mağara turizmi potansiyeline sahiptir. Sinekli, Martan, Maden, Körkuyu 1, Körkuyu 2, Körkuyu Kar Deliği, Körkuyu İni, Hafriyat, Güvercinlik, Gücüksu, Meryem Ana, Dıngırağak Mağaraları ile Subatağı ve Gürgenli Düdenleri, mağara turizmi ve doğa yürüyüşleri için elverişli jeomorfolojik değerlerdir.

Yahyalı'nın hidrografik yapısı; buzul gölleri, rafting sporuna elverişli yaklaşık 60 km uzunluğundaki Zamantı Irmağı ve zengin bir peyzaj sunan takım şelaleleriyle ilçenin turizm dinamizmini oluşturmaktadır. Bölgenin en stratejik su kaynakları arasında yer alan Derebağ, Yeşilköy ve Kapuzbaşı Takım Şelaleleri, çevresindeki zengin bitki örtüsü ve yaban hayatıyla öne çıkan ana çekim merkezleridir. Bu doğal varlıklar arasında konumlanan Derebağ Şelalesi, ilçe merkezine yakınlığı nedeniyle özellikle günübirlik turizm hareketliliğinin en yoğun yaşandığı destinasyon olarak dikkat çekmektedir. Ancak bu yüksek jeolojik, hidrografik ve biyocoğrafik avantaja rağmen, Yahyalı'nın doğal zenginlikleri turizme yeterince entegre edilememiştir. Oluşturulan rotaların genelinde altyapı yetersizliği söz konusudur; uygun kamping alanları düzenlenmediği gibi, rotaların aktif olmayan kesimlerinde dinlenme, yeme-içme ve konaklama tesisleri neredeyse hiç yoktur. Mevcut konaklama ve ağırlama hizmetleri yalnızca Yahyalı ilçe merkezinde, Aladağlar Milli Parkı girişinde ve Kapuzbaşı Mahallesi'nde (Hacer Ormanları girişindeki bungalovlar dahil) toplanmıştır. Bu doğrultuda, Zamantı Vadisi boyunca kurulacak yöresel ürün satış noktaları, yerel halkın emeğini katma değere dönüştürmek açısından kritik bir ihtiyaç olarak öngörülmektedir.

Söz konusu destinasyonda parça başı ve kopuk yürütülen turizm faaliyetlerinin entegre bir ekosisteme dönüştürülmesi ve yerel etkinliklerin sürdürülebilir kılınması öncelikli hedeftir. Bu doğrultuda; temel altyapı eksikliklerinin giderilmesi, somut miras unsurlarının aslına uygun restorasyonu ve geleneksel zanaatların korunması zorunludur. Kültürel zenginliğin teknik donanım, kapasite geliştirme eğitimleri ve etkin tanıtımla geleceğe aktarılması; tematik etkinlikler ve bütünleşik pazarlama stratejileriyle marka değerinin yükseltilmesinde anahtar rol oynamaktadır.

Ekonomik dönüşümün tetiklenmesi amacıyla; otantik satış noktalarının kurulması, yerel gastronominin desteklenmesi, festivallerde kadın istihdamının önceliklendirilmesi ve turizm potansiyelinin bilimsel metotlarla haritalandırılması gerekmektedir. Bu kapsamda; ev pansiyonculuğu, finansal okuryazarlık, girişimcilik ve kırsal turizm yönetimi eğitimlerinin verilmesi ile yerel lezzet duraklarının kurumsallaştırılması yapısal bir zorunluluk olarak öngörülmektedir.

Geleneksel zanaatların korunması başlığı altında; geçmiş literatürde "Karahisar Halıları" olarak bilinen, günümüzde ise ticari ve coğrafi tescil dinamikleri doğrultusunda "Yahyalı Halısı" adı altında sırt dayama yastığı formunda da dokunmaya devam eden yöre el sanatları desteklenecektir. Bu dokumaları çevre bölgelerden ayıran en belirleyici imza niteliğindeki karakteristik sarı ve mavi renk tonlarının korunması ve yaşatılması, inanç ve kültür rotalarının özgün bir parçasını oluşturmaktadır.

Yahyalı ve Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesi, kendine has topografik yapısı, köklü geçmişi ve kültürel çeşitliliğiyle çok boyutlu bir turizm potansiyeline sahiptir. Mevcut bölgesel ekosistem; balon uçuşu ve zipline gibi macera turizmi unsurlarının yanı sıra dağcılık, trekking, hiking, kanyon geçişleri, inanç turizmi, doğa fotoğrafçılığı, kuş gözlemciliği, ekoturizm ve gastronomi gibi özel alanlarda stratejik bir bölgesel kalkınma kaldıracı sunmaktadır. Halihazırda kümede dağınık ve koordinasyonsuz şekilde yürütülen bu turistik faaliyetlerin sistematik bir yapıya kavuşturulması, tabana yayılması ve hem ulusal hem de uluslararası düzeyde etkin bir şekilde pazarlanması için altyapı eksikliklerinin giderilmesi, entegre tanıtım stratejilerinin uygulanması ve yerel etkinliklerin çeşitlendirilmesi zorunludur. Bu vizyon doğrultusunda; kümenin tarihsel, kültürel ve doğal dokusuyla uyumlu mimari tasarımlarla modern sosyal donatı ve konaklama ünitelerinin inşasıyla hizmet kalitesinin artırılması öncelikli bir gereklilik olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra, kümenin tarihsel ve inanç turizm merkezlerinden biri olan Yeşilhisar Erdemli Mahallesi'nde, destinasyonlar arası bağlayıcı bir odak noktası oluşturulması planlanmaktadır. Bölgede hem görsel bir cazibe yaratacak hem de gece turizmini canlandıracak bir cam seyir terası projesinin hayata geçirilmesi, stratejik ve öncelikli altyapı yatırımları arasında dikkat çekmektedir. Küme bünyesinde hayata geçirilmesi öngörülen eğitim faaliyetleri; kurumsal tanıtım, stratejik pazarlama, finansal okuryazarlık ve yönetim becerilerinin yanı sıra, yerel aktörlerin girişimcilik kapasitelerini ve kolektif kümelenme yetkinliklerini artıracak bir vizyonla kurgulanmıştır. Bu kapsamda yerel aktörlerin; turizm yönetimi, kırsal, agro ve eko-turizm, mikro girişimcilik, dijital okuryazarlık, markalaşma, alan rehberliği ve mentörlük gibi alanlarda kapasitelerini artırmak stratejik önem taşımaktadır.

Üniversiteler ve sektör temsilcileriyle iş birliği içinde kurumsallaşacak eğitim programları; geleneksel zanaatların, el sanatlarının, yün tekstilinin üretimi ve bu değerlerin pazarlanması süreçlerine odaklanacaktır. Eğitim çalışmalarında agro-turizm ve ev pansiyonculuğu eğitimi, kırsal turizm, pansiyon yönetimi, alan rehberliği, mentörlük, dijital okuryazarlık ve pazarlama eğitimi, gastronomi, alan ve doğa rehberliği sertifikasyonuna yönelik rehberlik eğitimleri, zanaat ve coğrafi işaret koruma programları eğitimleri, yerel girişimcilik ve kurumsal örgütlenme gibi konulara odaklanılacaktır. Çiftçi becerileri ve örgütlenme faaliyetleri atölye çalışmaları ve inceleme gezilerini de içerecek şekilde planlanmaktadır. Ayrıca, ziyaretçilerin yerel gastronomi unsurlarını deneyimleyebileceği ve otantik ürünlere erişebileceği tescilli imalat atölyeleri ile mikro ölçekli yöresel satış noktalarının kurulması stratejik bir önceliktir. Altyapı optimizasyonu kapsamında ayrıca; otantik ve yöresel materyallerin pazarlanacağı mikro satış noktalarının kurulması, muhtelif rekreasyon ve mesire alanlarının çevre dostu bir yaklaşımla düzenlenmesi ile sürdürülebilir hareketliliği destekleyecek bisiklet, doğa yürüyüşü vb. macera turizmi parkurlarının da destinasyona entegre edilmesi planlanmaktadır.

7.3.1.1. Kırsal Turizm Kısıtları ve Fırsatları

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi kapsamında gerçekleştirilen kırsal turizm odaklı GZFT analizi Şekil 128’de sunulmuştur. Yörenin barındırdığı kültürel ve ekolojik zenginlik, sürdürülebilir turizm yaklaşımları doğrultusunda rekabetçi üstünlükler yaratmakta ve yerel kalkınma için ciddi bir ekonomik potansiyel teşkil etmektedir. Bölgesel destinasyon zenginliği bağlamında; Roma ve Bizans mirasına ev sahipliği yapan Soğanlı Vadisi ve Akköy Baraj Gölü aksındaki sakral mimari kompleksi; Güzelöz, Başköy, Keşlik ve Erdemli mahallelerindeki yer altı şehirleri, kaya konutları ve manastır yapıları bütünleştirmektedir. Bu kültürel dokunun yanında bölgenin ekoturizm omurgasını ise Avla Kanyonu, ulusal ölçekte öneme sahip Sultan Sazlığı Kuş Cenneti, Aladağlar’ın en yüksek zirvesi olan Demirkazık Tepesi ve yüksek biyoçeşitlilik değeri barındıran Kapuzbaşı Takım Şelaleleri şekillendirmektedir.

Diğer taraftan Yeşilhisar ilçesi, coğrafi işaret tesciline sahip "Soğanlı Bez Bebekleri" ile ekoturizm alanında kümenin en stratejik markası konumundadır. "Yeşilhisar Domates Kuruğu" bölgenin tarımsal turizm potansiyelini destekleyen bir diğer önemli unsurdur.

Kümenin biyoçeşitlilik mirasını ve tarımsal turizm potansiyelini yansıtan "Yahyalı Elması", "Yeşilhisar (İncesu/Karaevli) Üzümlü", "Yeşilhisar Domates Kuruğu ve Kayısı", yerel markalaşma sürecinin en stratejik girdileri arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda; Yahyalı ve Yeşilhisar’ın verimli büyük ova tabanlarında yoğunlaşan meyvecilik faaliyetleri ile Yahyalı’nın yüksek rakımlı mikroklimatik yapısında gelişen yayla hayvancılığı ve arıcılık; bölgede agro/eko-turizm odaklı tematik yerel pazarların geliştirilmesi adına güçlü bir altyapı ve elverişli bir zemin sunmaktadır.

Tablo 128. Kırsal Turizmin Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- Kümenin insan baskısından yalıtılmış korunaklı ekosistemin ve zengin flora/faunanın sürdürülebilir ekoturizm için güçlü bir kaynak oluşturması, bakir yapısı ve sahip olduğu yüksek biyoçeşitlilik - Köklü bir geçmişe sahip olan Türkmen kültürünün, geleneksel yaşam tarzının ve İç Anadolu konukseverlik olgusunun özgünlüğünü koruyarak turizm süreçlerine entegre edilebilmesi; alanın otantik kimliğinin canlı tutulması - Kümede yer alan Soğanlı Vadisi'nin stratejik konumu sayesinde Kapadokya destinasyonunun küresel marka algısından ve turist trafiğinden doğrudan pay alabilme olanağı - Doğa, kültür ve inanç turizm odaklarının birbirine yakınlığı sayesinde turistlere zahmetsiz ve kompakt bir seyahat deneyimi sunulması - Kültürel miras alanları, inanç odakları ve biyoçeşitlilik barındıran doğa unsurlarının yekpare bir coğrafyada birbirine yakın konumlanması sayesinde, turistlere eş zamanlı ve bütüncül bir seyahat deneyimi sunulabilmesi - Kümenin fiziki yapısının hiking, trekking ve kampçılık gibi alternatif doğa sporlarına yüksek elverişliliği sayesinde, turizm arzının mevsimsel kısıtlara takılmadan 12 aya yayılabilme kabiliyeti - Birbirine çok yakın mesafelerde tamamen farklı ekosistem tiplerini barındırması; güneşte kurutulan domates tarlalarının oluşturduğu agro-turizm görselliklerinin mevcudiyeti - Kümeye özgü tescilli el sanatları (örneğin el dokuması halıcılık, Soğanlı bebekleri) ve özgün tarım ürünlerinin yarattığı zengin hediyelik eşya ve gastronomi portföyü - Aktif kadın kooperatiflerinin varlığıyla desteklenen, yerel düzeyde kolektif hareket etme, örgütlü dayanışma ve birlikte iş yapma kültürünün gelişmiş olması
Z	- Geleneksel tarım ve hayvancılık kültürünün yoğunluğu nedeniyle, kırsal turizm alanında yerel sermayenin yatırım ve girişimcilik refleksinin zayıf kalması - erel halkın, sahip olunan doğal ve tarihi mirası koruma-kullanma dengesi içinde turizme kazandırma noktasında farkındalık ve bilgi yetersizliği yaşaması - Bölge mimarisine uygun butik ve ekolojik konaklama tesislerinin azlığı ve hizmet standartlarının düşüklüğü sebebiyle destinasyonun konaklamalı turizme geçememesi - Bölgesel tanınırlığın ötesine geçecek, ülke genelinde farkındalık ve talep yaratacak entegre bir pazarlama stratejisinin bulunmaması - Zengin yerel gastronomi potansiyelinin paket birer turistik ürün veya rota haline getirilerek ulusal ve küresel pazarlara sunulamaması

Tablo 129. Kırsal Turizmin Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	- Kümenin sürdürülebilir turizm, agro-turizm ve ekoturizme yönelik artan küresel tüketici ilgisinin bakir kırsal alanlara talep yaratması - Makro düzeyde kırsal kalkınmayı hedefleyen ulusal ve uluslararası fon sağlayıcıların, mikro-turizm ve çevre dostu niş seyahat modellerine yönelik hibe ve yönelimlerinin yarattığı etki - Ana Kapadokya odağındaki aşırı yoğunluğun, acenteler kanalıyla Soğanlı Vadisi gibi çevre/alternatif destinasyonlara kanallanma eğilimi - Kapuzbaşı Şelaleleri, Zamantı Irmağı, Avla Kanyonu ve Sultan Sazlığı gibi ekolojik odaklara yakınlığın sunduğu doğa sporları ve rekreasyon çeşitliliği - Tarihi kaya kiliseleri ve antik yerleşimlerin, bölgenin benzersiz jeomorfolojik ve ekolojik zenginlikleriyle birleştirilerek yüksek harcama potansiyeline sahip kültür, doğa ve inanç turizmi paketlerine dönüştürülebilme imkanı - Aladağlar trekking koridorları, Zamantı Irmağı ekstrem spor hatları ve Sultan Sazlığı kuş gözlemciliği (birdwatching) alanları üzerinden uluslararası doğa ve macera turizmi haritalarına kümenin entegre edilebilme potansiyeli - Yerel kadın kooperatiflerinin imalatatta yakaladığı özgün başarı grafiğinin, kırsal turizm teşvikleri ve markalaşma çalışmalarıyla birleştirilerek sürdürülebilir toplumsal refahı tetikleme gücü
T	- Kapuzbaşı ve Sultan Sazlığı gibi birinci derece hassas ekosistemlerin, altyapısız ve plansız turizm baskısı nedeniyle doğal niteliğini ve biyoçeşitliliğini kaybetme riski - İklim değişikliği sebebiyle sulak alanların daralması, Sultan Sazlığı'ndaki kuruma eğilimi ve buna bağlı olarak göçmen kuşların yaşam koridorlarının kesintiye uğraması tehlikesi - Genç nüfusun metropollere göç etmesiyle kırsal iş gücünün erimesi ve bölgenin özgün Türkmen-Yörük kültürel sürekliliğinin kopma noktasına gelmesi

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi, kırsal turizme dayalı bir yapısal dönüşüm için son derece elverişli bir zemin sunsa da bölge halkının kırsal turizm mekanizmaları ve girişimcilik dinamikleri konusundaki teorik ve pratik bilgi yetersizliği ciddi bir engel teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra, bölgenin tarihi ve kültürel sermayesini görünür kılacak altyapı unsurlarının eksikliği ile makro düzeyde bütüncül bir destinasyon pazarlama ve kurumsal tanıtım stratejisinin yürütülebilmesi operasyonel bir zafiyet olarak dikkat çekmektedir. Destinasyon genelinde kırsal mimari dokuyla uyumlu konaklama tesislerinin ve turizm arzını destekleyecek altyapının bulunmaması, yerel kaynakların ekonomik katma değere dönüştürülmesini sınırlandıran en temel içsel zayıflık olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ulusal ölçekteki turizm politikalarında ekoturizm gibi alternatif modellerin yaygınlaştırılmasına stratejik bir ağırlık vermesi, bölgenin su odaklı rekreasyonel potansiyeli ve kadın iş gücünün kalkınma süreçlerine entegre edilme eğilimi, küme bünyesinde kırsal turizmin ivmelenmesini sağlayacak en güçlü dışsal fırsat alanlarını oluşturmaktadır.

Doğal yapısı bozulmamış ve sakin bir kırsal nüfusa sahip olan Yahyalı ve Yeşilhisar destinasyonu, koruma-kullanma dengesi gözetilmediği takdirde, turizmin getireceği ani ziyaretçi akınlarına karşı oldukça savunmasız bir yapıdadır. Bölgeye yönelecek yoğun turist hareketliliğinin yaratacağı çevre kirliliği, su kaynaklarının aşırı tüketimi ve doğal habitatın zarar görmesi, kümenin sürdürülebilir geleceği önündeki en büyük dışsal risklerdir. Sultan Sazlığı'nın sulak alan dengesini ve Kapuzbaşı'nın bakir dokusunu korumak amacıyla; bölge halkına ekolojik farkındalık eğitimlerinin verilmesi gerekmektedir. Bölgenin sürdürülebilir kalkınma hedefleri önünde duran en büyük yapısal tehditlerden ilki, insan kaynaklı faaliyetlerin ve kontrolsüz turizmin Kapuzbaşı Şelaleleri ile Sultan Sazlığı gibi hassas habitatlarda yarattığı ekolojik aşınmadır. Ortaya çıkan çevre kirliliği, sit alanları ve biyoçeşitlilik üzerinde geri döndürülemez fiziki tahribat risklerini beraberinde getirmektedir. Bu duruma ek olarak, küresel iklim krizinin tetiklediği kuraklık olgusu, Sultan Sazlığı'ndaki su ekosistemini tehdit etmekte ve göçmen kuşların hayati uğrak noktası olan bu sulak alanın işlevini kaybetmesine yol açmaktadır.

Sosyoekonomik düzlemde ise, kırsal yaşamın ekonomik cazibesini kaybetmesi, genç nüfusu kent merkezlerine göç etmeye zorlamaktadır. Bu demografik erime, bölgenin en özgün değeri olan Türkmen kültürel mirasını geleceğe taşıyacak insan kaynağının yok olması riskini doğurmaktadır. Son olarak, destinasyon yönetiminde taşıma kapasitelerinin gözetilmemesi durumunda ortaya çıkacak aşırı turizm olgusu, bölgenin kırılgan ekosistemlerini kronik bir ekolojik çöküş tehlikesiyle karşı karşıya bırakmaktadır.

7.3.1.2. Tedbirler

Yahyalı Yeşilhisar Ekonomik Kalkınma Kümesinde kırsal turizmin geliştirilmesine yönelik olarak planlanan tedbirler aşağıda sıralanmıştır.

Kümelenmeyi Kolaylaştırıcı Faaliyetler

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi kapsamında, Yahyalı ve Yeşilhisar (Güney-Batı Kayseri) kümesindeki küçük aile işletmelerinin ortak bir kırsal turizm paydasında birleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda; Çok Paydaşlı Platform toplantıları, lider çiftçi buluşmaları, çiftçi değişim programları ve yurt içi teknik inceleme ziyaretleri vasıtasıyla üreticilerin ortak iş yapma kapasitesi geliştirilecektir. Kırsal turizm ile süreç; fuarlar, festivaller, tematik sergiler, sanatsal ve sportif faaliyetlerle desteklenecektir. Ortak pazarlama ve destinasyon yönetiminin üst düzey koordinasyonu ise; Kayseri Valiliği, Kayseri Büyükşehir Belediyesi, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, ORAN Kalkınma Ajansı, yerel idareler ve özel sektör kuruluşlarının kurumsal iş birliğiyle çok paydaşlı bir yönetim modeli altında yürütülecektir.

Kümelenmeyi Destekleyici Ekonomik Altyapının Oluşturulması

Turizm altyapısının iyileştirilmesi, küme genelindeki turizm altyapısının niteliksel olarak geliştirilmesi amacıyla tasarlanan mekansal stratejiler; Yeşilhisar ilçesinde yer alan tarihi Erdemli Vadisi ve dinsel miras öğelerinin (kiliselerin) giriş aksında bütüncül bir restorasyon sürecinin işletilmesini ve bu alana panoramik bir cam seyir terası kazandırılmasını

odak noktasına almaktadır. Eş zamanlı olarak, doğa ve kültür turizminin merkez üssü konumundaki Yahyalı ilçesinde modern sosyal donatı ve konaklama ünitelerinin inşası hedeflenmektedir. Altyapı optimizasyonu kapsamında ayrıca; konaklama kapasitesinin artırılması, muhtelif rekreasyon ve mesire alanlarının çevre dostu bir yaklaşımla düzenlenmesi ile sürdürülebilir hareketliliği destekleyecek Yahyalı'da zipline, bisiklet, doğa yürüyüşü vb. macera turizmi parkurlarının da destinasyona entegre edilmesi planlanmaktadır.

Pazarlama altyapısının iyileştirilmesi ve kırsal ürünlerin ticari değere dönüştürülmesi amacıyla, küme kapsamındaki her iki ilçede yapılandırılacak otantik yöresel ürün satış noktaları, mikro üreticilerin ekonomik entegrasyonunu hızlandırarak yeni bir turistik çekim odağı oluşturacaktır. Kurulması planlanan bu merkezlerde; tescilli "Soğanlı Bez Bebeği" başta olmak üzere geleneksel giysiler, zengin el sanatları koleksiyonu, el yapımı örgü sepetler, yöresel gıda mamulleri ve geleneksel lezzet durakları ziyaretçilerle buluşturulacaktır. Fiziki satış platformlarının idari ve lojistik altyapısı yerel yönetimlerin rehberliğinde organize edilecek; zanaatkarlar ile yerel üreticilerin stratejik planlamada aktif rol alacağı, katılımcı ve çok ortaklı bir yerel yönetim mekanizması tesis edilecektir.

Çiftçi Becerilerinin ve Örgütlenmenin Desteklenmesi

Kırsal turizm ekosisteminin sürdürülebilirliğindeki en dinamik paydaş olan yerel toplulukların; ekolojik koruma ilkeleri ve kırsal turizm paradigmaları hususundaki farkındalıkları, destinasyonun başarısını doğrudan belirlemektedir. Bu doğrultuda, yerel aktörlerin kapasitelerini geliştirmek amacıyla üniversitelerin ilgili akademik birimleri ve sektörün öncü kuruluşları ile stratejik işbirlikleri tesis edilecektir. Planlanan uygulamalı eğitimler, atölye çalışmaları ve teknik inceleme gezileri; agro-turizm, ev pansiyonculuğu, dijital okuryazarlık, stratejik pazarlama, finansal okuryazarlık, gastronomi, kurumsal örgütlenme ve mikro girişimcilik gibi çok yönlü alanlara odaklanacaktır.

Ayrıca, alan ve doğa rehberliği sertifikasyonu ile zanaat ve coğrafi işaret koruma programları yürütülecek; geleneksel el sanatları ve inovatif ürün tasarımı atölyeleriyle bölgeye özgü niş değerlerin ekonomiye kazandırılması sağlanacaktır. Yerel halkın kolektif kümelenme yetkinliklerini artıracak bu pedagojik süreç; kümelenmeyi kolaylaştıracak fuarlar, festivaller ve gastronomi etkinlikleri gibi entegrasyon sağlayıcı organizasyonlarla desteklenecektir.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi: Bölgede gerçekleştirilecek kapasite geliştirme çalışmaları; kırsal turizm, pansiyon yönetimi, alan rehberliği, mentörlük, dijital okuryazarlık ve pazarlama eğitimi, gastronomi, alan ve doğa rehberliği sertifikasyonuna yönelik rehberlik eğitimleri, zanaat ve coğrafi işaret koruma programları eğitimleri, yerel girişimcilik ve kurumsal örgütlenme becerilerine odaklanacaktır. Bu multidisipliner eğitimi başarıyla tamamlayan kursiyerlerin hazırlayacağı iş planları titizlikle incelenecektir. Değerlendirme raporları sonucunda, küme içerisinde öne çıkan genç girişimcilerin kırsal turizm alanındaki ticari projeleri ve ekonomik yatırımları, eylem planında yer alan bu destek kalemi çerçevesinde teşvik edilecektir. Gençlerin seçim süreçleri, eğitimleri, iş planlarının hazırlanması ve seçimi KDAKP tasarım raporunda belirtilen yöntem ve kriterler doğrultusunda yapılacaktır.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımlar

Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi bünyesinde, üretilen ürünlerin endüstriyel dönüşümlerinde gerekli olan katma değerini artıracak teknik alet ve ekipman altyapısının güçlendirilmesi ile kırsal turizm ekosistemindeki kolektif kümelenme dinamiklerini destekleyecek mikro yatırımların teşvik edilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda kurgulanan bireysel destekleme mekanizması, eş finansman esasına dayanmaktadır. İlgili hibe programından yararlanmayı talep eden üreticilerin/çiftçilerin, proje bütçesinde önceden belirlenen oranlarda nakdi eş finansman sağlamaları yasal ve operasyonel bir ön koşul olarak belirlenmiştir.

Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alımı

Kümenin temel hedefi, kısa vadede kırsal turizm sektöründe güçlü ve tanınan bir markaya dönüşmektir. Bu vizyon doğrultusunda, bölgenin sahip olduğu benzersiz doğal ve kültürel varlıkların "Doğadan Tarihe Kırsal Turizm Koridoru" şemsiyesi altında bütünleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu entegrasyon, hedef coğrafyayı nitelikli ziyaretçiler için hem günübirlik hem de konaklamalı seyahat alternatifleri sunan güçlü bir destinasyon aksı haline getirecektir. Bölgesel kalkınmaya ivme kazandıracak markalaşma ve tanıtım stratejileri; meslek odaları, kooperatifler, üretici birlikleri ve yerel girişimcilerin ortak sinerjisiyle hayata geçirilecektir. Doğa harikası Kapuzbaşı Takım Şelaleleri ve Aladağlar Milli Parkı'na ev sahipliği yapan Yahyalı ilçesinde; tamamen kök boya ve koyun yününden üretilen, geometrik motifleriyle ünlü geleneksel "Yahyalı El Halısı" yörenin mikroklimatik yapısında yetişen yüksek aromalı "Yahyalı Elması" markalaşmaya yatkın katma değeri artırılabilir en önemli agro-turizm unsurlarıdır. Antik Dönemden bu yana kaya oyma kiliseleri ve güvercinlikleriyle büyüleyen Soğanlı ve Erdemli Vadileri ile Erciyes'in eteklerindeki Sultan Sazlığı Milli Parkı'nı barındıran Yeşilhisar ilçesinde ise; asırlardır kadınların el emeğiyle üretilen ve peri bacası figürleriyle bölgenin simgesi haline gelen Dünyaca ünlü "Soğanlı Bez Bebekleri", bölgenin volkanik toprak yapısından beslenen tescile değer "Yeşilhisar (İncesu/Karaevli) Üzümü", "Yeşilhisar Kuru Kayısı", "Yeşilhisar Domates Kuru" ve geleneksel bağ pekmezi kırsal gastronomi turizminin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu müdahale başlığı altında; bölgesel markalaşma ve coğrafi işaret tescili işlemleri, güncel uzmanlık seviyesinde yetkinlik artırma eğitimleri, yurtiçi ve yurtdışı teknik inceleme gezileri, nitelik denetim mekanizmalarının kurulması ve fizibilite/durum analizi çalışmalarına yer verilmesi öngörülmektedir.

08

Üçüncü EKK Yatırım Planı Tabloları

8. ÜÇÜNCÜ EKK YATIRIM PLANI TABLOLARI

Bölümü

Tablo 130. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-1

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
1. ALTBİLEŞEN: KÜMELENMEYİ KOLAYLAŞTIRICI FAALİYETLER														
ÇPP Toplantıları	Adet	1	1	1	1	1	5	150.000	150.000	150.000	150.000	150.000	750.000	ÇPP toplantılarıyla hedef küme ve sektördeki kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve dezavantajlı üretici gruplarının bir araya getirilerek yerelde katılımcı bir yönetim ve entegrasyon modelinin tesis edilmesi planlanmıştır.
Fuar, Festival, Çiftçi Değişimi, Yurt içi Çalışma Ziyaretleri	Adet	1	1				2	200.000	200.000				400.000	Hedef kümedeki üreticilerin yenilikçi tarım teknolojileri ve iyi uygulama örnekleriyle kapasitelerinin geliştirilmesi, teknoloji transferinin sağlanması, yerel ürünlerin markalaşması ve üreticilerin doğrudan pazar aktörleriyle buluşturulması planlanmıştır.
1. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								350.000	350.000	150.000	150.000	150.000	1.150.000	

Tablo 131. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-2

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
2. ALTBİLEŞEN: KÜMELENMEYİ DESTEKLEYEN ALTYAPI YATIRIMLARI														
Geomembran Sulama Havuzu	Adet		2	2	2		6		1.000.000	1.000.000	1.000.000		3.000.000	Uygun olan bölgelerde sulama suyu sağlanması amacıyla ilgili mahalle muhtarlığı yönetiminde birden fazla üreticiye hizmet edecek nitelikte küçük ve orta ölçekli geomembran havuzların yapılması planlanmıştır.
Mevcut Sulama İletim Kanallarının Modernizasyonu ve Rehabilitasyonu	km		5				5		1.250.000				1.250.000	Su iletim hatlarındaki sızma ve buharlaşma kayıplarını önlemek amacıyla; açık/toprak sulama kanallarının kapalı veya modernize sisteme dönüştürülmesi, sayaç sistemlerinin yenilenmesi, dijital izleme ve kontrol sistemleri ile dezavantajlı alanlarda tarımsal üretime kesintisiz su arzı sağlanması sulama kooperatifi sorumluluğunda planlanmıştır.
Çilek Soğuk Hava Odası	Adet				1		1				1.000.000		1.000.000	Artan çilek üretimine bağlı olarak ortaya çıkan depolama ihtiyacının karşılanması amacıyla, özelde paylaşılan ekonomik altyapı kapsamında mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu ilgili üretici birliği veya kooperatifinde olacak şekilde bir soğuk hava odasının kurulması planlanmakta olup, tesisin küme genelindeki üreticilerin ortak kullanımına açık biçimde işletilmesi öngörülmektedir.

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Malç Makinesi	Adet		2				2		240.000				240.000	Çilek üretiminde maliyetlerin düşürülmesi, su tasarrufu ve verimlilik artışının sağlanması amacıyla, özelde paylaşılan ekonomik altyapı kapsamında sed yapma, damla sulama borusu serme ve malç örtme işlemlerini tek seferde gerçekleştiren modern malç serme makinelerinin tedariki planlanmaktadır. Makinelerin mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu çilek soğuk hava odası yatırımıyla aynı üretici birliğinde olacak ve makineler küme genelindeki üreticilerin ortak kullanımına açık biçimde işletilecektir.
Elma Soğuk Hava Deposu	Adet				2		2				4.000.000		4.000.000	Kümede elma üretiminin hasat sonrası muhafaza kapasitesinin güçlendirilmesi, depo ücretlerinden kaynaklanan maliyet baskısının azaltılması ve ürünün pazar koşullarına göre değerlendirilebilmesi amacıyla, özelde paylaşılan ekonomik altyapı kapsamında Yeşilhisar ve Yahyalı ilçelerinde birer soğuk hava deposu inşa edilmesi planlanmaktadır. Depoların mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu ilgili ilçelerdeki üretici birlik veya kooperatifinde olacak ve depolar küme genelindeki üreticilerin ortak kullanımına açık biçimde işletilecektir.
Doğal Depo	Adet				1		1				1.000.000		1.000.000	Yeşilhisar ilçesinde yetiştiriciliği yapılan patatesin optimum koşullarda muhafazasının sağlanması amacıyla, özelde paylaşılan ekonomik altyapı kapsamında mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu ilgili üretici birliği veya kooperatifte olacak şekilde bir doğal depo yapılması planlanmakta olup, deponun küme genelindeki üreticilerin ortak kullanımına açık biçimde işletilmesi öngörülmektedir.
Patates Boylama ve Paketleme Prosesi	Adet				1		1				1.000.000		1.000.000	Doğal depoya entegre bir boylama ve paketleme tesisi kurularak patatesin sınıflandırılmış ve paketlenmiş olarak pazara sunulması amaçlanmaktadır. Tesis, özelde paylaşılan ekonomik altyapı kapsamında doğal depo yatırımıyla aynı üretici birliği veya kooperatifi bünyesinde kurulacak; mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu ilgili üretici birliğinde olacak ve tesis küme genelindeki üreticilerin ortak kullanımına açık biçimde işletilecektir.
Tarımsal Sulama Amaçlı GES Kurulumu	Adet				20		20				5.000.000		5.000.000	Sulama kuyuları ile yaklaşık 8.000 dekar alana hizmet veren Sulama Kooperatifinin en büyük işletme gideri kalemini oluşturan elektrik maliyetlerinin azaltılması amacıyla özelde paylaşılan ekonomik altyapı kapsamında sabit güneş enerjisi sistemlerinin (GES) kurulması planlanmaktadır.
Altyapılar İçin Fizibilite Çalışmaları	Adet	2					2	1.000.000					1.000.000	Stratejik amaç kapsamında yapılması planlanan her bir altyapı için, gerekçeli taslak bir rapor hazırlanması veya hazırlatılması planlanmıştır.
2. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								1.000.000	2.490.000	1.000.000	13.000.000	0	17.490.000	

Tablo 132. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-3

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
3. ALTBİLEŞEN: ÇİFTÇİ BECERİLERİ VE ORGANİZASYONU														
Açık Alan ve Örtü Altı Çilek Demonstrasyonu	Adet		3	3			6		900.000	900.000			1.800.000	Üçüncü EKK'da 600 m rakım üzeri mahallelerde sulama sistemleri, malç malzemesi, fide gibi giderleri içeren açık ve/veya örtü altı çilek demonstrasyonu kurulumu planlanmıştır.
Açık Alan ve Örtü Altı Sebze Demonstrasyonu	Adet		3	3			6		600.000	600.000			1.200.000	Üçüncü EKK'da 600 m rakım üzeri mahallelerin farklı lokasyonun da açık ve/veya örtü altı sebze demonstrasyonu kurulumu planlanmıştır.
Yumuşak Çekirdekli Meyve ve Ara Ziraatın Demonstrasyonu	Adet		2	2			4		300.000	300.000			600.000	Atıl meyve bahçelerinin üretime kazandırılması ve kümede tarımsal dönüşümün başlatılması amacıyla 5'er dekarlık modern yumuşak çekirdekli meyve ve ara ziraatın demonstrasyon bahçelerinin kurulması planlanmaktadır.
Çiftçi Eğitimleri	Adet	2					2	200.000					200.000	Belirlenen demonstrasyon konularına paralel olarak çilek, sebze ve yumuşak çekirdekli meyve gibi değer zincirine dahil olan ürünlerde verimliliği artırmak amacıyla çiftçi eğitimlerinin düzenlenmesi planlanmıştır.
Yeni Çeşit Patates Demonstrasyonu	Adet		2				2		500.000				500.000	Bölge ekolojisine uyumlu, yüksek verimli, hastalık ve zararlılara dayanıklı pazar değeri yüksek yeni patates çeşitlerinin 2 üreticide 10 dekar demonstrasyon üretimi yoluyla üreticilere uygulamalı olarak tanıtılması planlanmıştır.
Çiftçi İnceleme Gezisi	Adet	1	1	1			3	150.000	150.000	150.000			450.000	Çilek, sebze ve yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliği ile bu ürünlerin pazarlanması, örgütlenmesi ve markalaşması süreçlerinde üretici becerilerinin artırılması amacıyla teknik gezi programları planlanmıştır.
Genç Girişimci Başlangıç Paketi (Eğitim Giderleri Dahil)	Kişi		3	3			6		1.200.000	1.200.000			2.400.000	Kümede 6 gencin açık alan, örtü altı çilek, sebze ve yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliği konusundaki girişimleri bu tedbir paketi çerçevesinde desteklenmesi planlanmıştır.
Teknik Eğitimler (İl Müdürlüğü)	Adet		1	1			2		500.000	500.000			1.000.000	İl Müdürlüğümüz bünyesindeki teknik personelin eğitim yetkinliklerini geliştirmek amacıyla "Eğitici Eğitimi" programı planlanmaktadır.
3. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								350.000	4.150.000	3.650.000	0	0	8.150.000	

Tablo 133. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-4

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
4. ALTBİLEŞEN: DEĞER ZİNCİRİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK BİREYSEL YATIRIMLAR														

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Açık Alan Çilek Bahçesi Kurulumu	Adet		6	6	6		18		660.000	660.000	660.000		1.980.000	Damla sulama sistemli ve malçlı 250'şer m ² 'lık açık alan çilek bahçesi kurulumu planlanmıştır.
Alçak Tünel Örtü Altı Çilek Bahçesi Kurulumu	Adet		2	2	2		6		300.000	300.000	300.000		900.000	Yahyalı ve Yeşilhisar Mahallelerinde 2 dekar büyüklüğünde bahçe tesisi planlanmıştır.
Sera Kurulumu	Adet		3	3	3		9		450.000	450.000	450.000		1.350.000	Örtü altı üretimin yaygınlaştırılması ve üreticilerin yıl boyu üretim yapabilmesinin sağlanması amacıyla, bireysel hibe desteği kapsamında 250-500 m ² büyüklüğünde seraların kurulması planlanmaktadır.
Sebze Bahçesi Kurulumu ve Ekipmanları	Adet		2	2	2		6		370.000	370.000	370.000		1.110.000	Bölgede yüksek satış potansiyeli olan sebze çeşitlerinin tanınması, doğru tekniklerin somut gösterilmesi ve tekniklerin küçük üreticilerce 2-5 dekar alanda benimsenmesine yönelik planlanmıştır.
Yumuşak Çekirdekli Meyve Bahçesi Kurulumu	Adet		8	8			16		1.000.000	1.000.000			2.000.000	Atıl meyve bahçelerinin üretime kazandırılması ve kümede tarımsal dönüşümün başlatılması amacıyla 5'er dekarlık modern yumuşak çekirdekli meyve ve ara ziraat bahçelerinin kurulması planlanmaktadır.
Damlama Sulama Sistemi	Adet		10	10	10		30		250.000	250.000	250.000		750.000	Kırsal alanda tarımsal altyapının güçlendirilmesi, dezavantajlı coğrafyalardaki küçük ölçekli aile işletmelerinin iklim krizine karşı direncinin artırılması amacıyla; geleneksel sulama yöntemlerinden modern, basınçlı ve tasarruflu sulama teknolojilerine geçişin sağlanması planlanmıştır.
Pülverizatör	Adet		30	30	30		90		300.000	300.000	300.000		900.000	Kırsal ve dağlık bölgelerde yaşayan küçük ölçekli çiftçilerin üretim kapasitesini artırmak, iş gücünden tasarruf planlanmıştır.
Çapa Makinesi	Adet		20	20	20		60		600.000	600.000	600.000		1.800.000	Kırsal dezavantajlı alanlardaki dar, parçalı ve engebeli arazilerde modern toprak işleme mekanizasyonunun yaygınlaştırılması; iş gücü verimliliğinin artırılması ve küçük ölçekli aile işletmelerinin rekabet güçlerinin yükseltilmesi planlanmıştır.
Budama Makinesi	Adet				30		30				450.000		450.000	Meyve bahçelerinde budama işlemlerini kolaylaştırıp hızlandırmak, işçilik maliyetlerinden tasarruf etmek ve ağaç verimini artırmak amacıyla planlanmıştır.
Don Önleme Sistemi	Dekar		15				15		225.000				225.000	Meyve bahçelerinin ilkbahar erken donlarından korunmasına yönelik planlanmıştır.
File Sistemi	Dekar			15			15			225.000			225.000	Ekstrem iklim olayları ile dolu ve kuş zararlarına karşı bitkisel üretimin korunması, ürün kalitesinin, üretici gelirinin ve pazar rekabet gücünün artırılması planlanmıştır.
Çiftlik Gübresi Dağıtma Römorku	Adet		1				1		600.000				600.000	Gübrenin araziye dengeli ve homojen biçimde uygulanması yoluyla toprak verimliliğinin artırılması amacıyla, kümelenme yatırım ortaklığı kapsamında mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu ilgili çiftçi grubunda olacak şekilde çiftlik gübresi dağıtma römorku temini planlanmaktadır.

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Taş Kırma Makinesi	Adet				1		1				500.000		500.000	Taşlı arazilerin ıslah edilerek tarımsal mekanizasyona uygun hale getirilmesi, atıl alanların üretime kazandırılması ve verimliliğin artırılması amacıyla, kümelenme yatırım ortaklığı kapsamında mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu ilgili çiftçi grubunda olacak şekilde taş kırma makinesi temini planlanmaktadır.
Ev Tipi Salça Üretimi Ekipmanları	Adet		15	15			30		150.000	150.000			300.000	Ev tipi salçanın hijyenik koşullarda üretiminin sağlanması ve üretim miktarının artırılmasına yönelik salça çekme makinesi, kaynatma kazanı gibi ekipmanların desteklenmesi planlanmıştır.
Hassas Grupların Desteklenmesi Programı	Adet		100	100	100		300		1.500.000	1.500.000	1.500.000		4.500.000	Hedef grup kapsamındaki hanelere; doğrudan gelir getirici nitelikte, hanenin mevcut üretim deneyimi ve iş gücü kapasitesiyle uyumlu makine ve ekipman destekleri sağlanacaktır. küçük ölçekli üretim araçları, hane ihtiyaç analizine göre belirlenecek ve desteklenecektir.
4. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								0	6.405.000	5.805.000	5.380.000	0	17.590.000	

Tablo 134. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-5

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
5. ALTBİLEŞEN: BÖLGESEL MARKALAŞMA VE COĞRAFİ İŞARET ALIMI VE ÇAPRAZ UZMANLIK														
Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alımı														
Yeşilhisar Kuru Domatesi	Adet		1				1		300.000				300.000	Yeşilhisar ilçesinde üretilen gün kuru domatesin coğrafi işaret alımı ve yönetişimin sağlanması planlanmıştır.
Çapraz Uzmanlık														
İl Çiftçi Destek Ekiplerinin Kapasitesinin Geliştirilmesi	Adet			1	1		2			500.000	500.000		1.000.000	Sahada görev yapan ekiplerin agronomik uygulamalar, sosyal mobilizasyon, veri toplama ve raporlama gibi teknik ve idari yetkinliklerinin güçlendirilmesi planlanmıştır.
5. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								0	300.000	500.000	500.000	0	1.300.000	

Tablo 135. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-6

YILLAR (TL)	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam
STRATEJİK AMAÇ-1 ALTBİLEŞENLER TOPLAMI	1.700.000	13.695.000	11.105.000	19.030.000	150.000	45.680.000

Tablo 136. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-7

STRATEJİK AMAÇ-2 • Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
2. ALTBİLEŞEN: KÜMELENMEYİ DESTEKLEYEN ALTYAPI YATIRIMLARI														
Mera Yolu Yapımı ve Rehabilitasyonu	km			10			10			1.000.000			1.000.000	Yetiştiricilerin göç süreçlerini kolaylaştırmak ve lojistik maliyetlerini düşürmek amacıyla, bozulmuş ve kullanım ömrünü tamamlamış mera/yayla ulaşım altyapısının ilçe belediye yönetiminde iyileştirilmesi planlanmıştır.
Hayvan İçme Suyu (HİS) Tesisleri	Adet		4	4			8		800.000	800.000			1.600.000	Mera ve yaylalarda su kaynağının yetersiz olduğu lokasyonlarda, bakım ve onarım sorumluluğu ilgili mahalle muhtarlıklarında olacak şekilde HİS tesisi, sıvat ve su depolama yapıları gibi altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.
Hayvan Sağlığı ve Refahı Merkezi	Adet			2			2			2.000.000			2.000.000	Ekonomik kalkınma kümesinde meraya dayalı küçükbaş hayvancılıkta hayvan sağlığı uygulamalarının etkinleştirilmesi amacıyla, bakım ve onarım sorumluluğu ilgili mahalle muhtarlıklarında olacak şekilde sundurmalı ve betonarme tabanlı ilaçlama havuzu ile aşı yolunu içeren entegre bir hayvan sağlığı kompleksinin kurulması planlanmaktadır.
Süt Toplama ve İşleme Merkezi Kapasite Artırımı	Adet				1		1				1.000.000		1.000.000	Yeşilhisar ilçesindeki Süt Üreticileri Birliğinin süt toplama merkezlerinin kapasite artırımı ve ön işleme prosesi planlanmıştır. Bu kapsamda; merkezin tazyik pompalı ve modern cidarlı soğutma tankı gibi altyapı gereksinimlerinin desteklenmesi hedeflenmektedir.
Altyapılar İçin Fizibilite Çalışmaları	Adet	5					5	2.500.000					2.500.000	Stratejik amaç kapsamında yapılması planlanan her bir altyapı için, gerekçeli taslak bir rapor hazırlanması veya hazırlatılması planlanmıştır.
2. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								2.500.000	800.000	3.800.000	1.000.000	0	8.100.000	

Tablo 137. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-8

STRATEJİK AMAÇ-2 • Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
3. ALTBİLEŞEN: ÇİFTÇİ BECERİLERİ VE ORGANİZASYONU														
Çiftçi Eğitimleri	Adet	1	3	3			7	100.000	300.000	300.000			700.000	Büyükbaş, küçükbaş hayvancılık, kanatlı hayvan, arı ürünlerinin üretim, hasat, işlenme, muhafaza ve pazarlanması, yem bitkileri yetiştiriciliği, silaj yapım teknikleri, rasyon hazırlama ve sütün değerlendirilmesi, işletme yönetimi, pazarlama gibi odak konularında çiftçi eğitimleri planlanmıştır.
Teknik Gezi	Adet	2	2	2			6	300.000	300.000	300.000			900.000	Hayvancılık işletmeleri, küçükbaş, arıcılık ve kanatlı hayvan sektörlerinde lider konumdaki işletmelere teknik geziler düzenlenerek üreticilerin bilgi düzeylerinin ve vizyonlarının artırılması planlanmıştır.

STRATEJİK AMAÇ-2 • Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Büyükbaş Ahır Modernizasyonu Demonstrasyonu	Adet		2	2			4		500.000	500.000			1.000.000	Eski barınak altyapısına sahip işletmelerde hayvan sağlığı, hijyeni ve refahı standartlarına uygun çiftlik yönetimi ve konfor ekipmanlarının (bakım ve buzağı kitleri, kaşağı, otomatik suluk, akıllı yemlik, kauçuk altlık, mekanik gübre sıyrıcı vb.) entegrasyonu sağlanarak, küme yetiştiricilerine yönelik yenilikçi ve iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması planlanmıştır.
Küçükbaş Ağıl Modernizasyonu Demonstrasyonu	Adet		2	2			4		400.000	400.000			800.000	Mevcut ağıl yapılarının iyileştirilmesine yönelik havalandırma sistemleri, padok düzenlemeleri ve akıllı yemleme uygulamaları sistemleri gibi modernizasyon demonstrasyonu planlanmıştır.
Genç Girişimci Başlangıç Paketi (Eğitim Giderleri Dahil)	Kişi		5	5			10		500.000	500.000			1.000.000	Kümede 10 gencin büyükbaş, küçükbaş hayvan, arıcılık ve kanatlı yetiştiriciliği konusundaki ekonomik girişimlerinin bu tedbir paketi içerisinde desteklenmesi planlanmıştır.
Teknik Eğitimler (İl Müdürlüğü)	Adet			1	1		2			500.000	500.000		1.000.000	İl Müdürlüğümüz bünyesindeki teknik personelin eğitim yetkinliklerini geliştirmek amacıyla "Eğitici Eğitimi" programı planlanmaktadır.
3. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								400.000	2.000.000	2.500.000	500.000	0	5.400.000	

Tablo 138. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-9

STRATEJİK AMAÇ-2 • Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
4. ALTBİLEŞEN: DEĞER ZİNCİRİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK BİREYSEL YATIRIMLAR														
Büyükbaş Ahırların Modernizasyonu	Adet			15	15		30			2.000.000	2.000.000		4.000.000	Eski barınak altyapısına sahip işletmelerin; hayvan sağlığı, hijyeni ve refahı standartlarına uygun çiftlik yönetimi ve konfor ekipmanları (bakım ve buzağı kitleri, buzağı kulübeleri, havalandırma üniteleri, kaşağı, otomatik suluk, akıllı yemlik, kauçuk altlık, mekanik gübre sıyrıcı vb.) ile modernize edilmesi suretiyle, tadilat, onarım ve teknoloji entegrasyonu planlanmıştır.
Süt Sağım Makinesi	Adet		10	10			20		300.000	300.000			600.000	Süt sağım süreçlerinde mekanizasyona geçilerek iş gücü ve zaman tasarrufu sağlanması, sağım hijyeninin artırılması suretiyle çiğ süt kalitesinin ve işletme verimliliğinin yükseltilmesi planlanmıştır.
Süt Soğutma Tankı	Adet		10	10			20		1.500.000	1.500.000			3.000.000	Sütün soğuk zincirde muhafazası ve hijyenik olarak lojistiğine yönelik 250-500 litre kapasiteli süt soğutma tanklarının hibelendirilmesi planlanmıştır.

STRATEJİK AMAÇ-2 • Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Yem Karma Makinesi	Adet		10	10			20		1.500.000	1.500.000			3.000.000	Farklı kaba ve kesif yemlerin homojen şekilde karıştırılarak rasyon kalitesinin artırılması; yem israfının önlenmesi, hayvanların yemden yararlanma oranının yükseltilmesi ve iş gücü tasarrufuyla üretim maliyetlerinin düşürülmesi planlanmıştır.
Yem Kırma Makinesi	Adet		10	10			20		300.000	300.000			600.000	Yemlerin kırılıp öğütülerek besin değerinin ve et/süt veriminin artırılması, rasyon maliyetlerinin düşürülmesi işletme karlılığının yükseltilmesi planlanmıştır.
Silaj Paketleme Makinesi	Adet				1		1				500.000		500.000	Silajın vakumlu ambalajlanması yoluyla besin değerinin uzun süre korunması, depolama kayıplarının önlenmesi ve kış döneminde kaliteli kaba yem arzının güvence altına alınarak işletme karlılığının artırılması amacıyla, kümelenme yatırım ortaklığı kapsamında mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu ilgili çiftçi grubunda olacak şekilde silaj yapma makinesi temini planlanmaktadır.
Yün Kırma Makinesi	Adet			10	10		20			250.000	250.000		500.000	Küçükbaş sektöründe kısıtlı değerlendirilen koyun yününün katma değer artışına yönelik alet-ekipmanların hibelendirilmesi planlanmıştır.
Çadır Hayvan Barınağı	Adet		5	5			10		500.000	500.000			1.000.000	Mevcut yapıların yerleşim yeri içerisinde kalması, biyogüvenlik riskleri barındırması, hayvan sağlığı ve refahı standartlarını karşılayamaması nedeniyle; barınak koşullarının iyileştirilmesi amacıyla üreticilere çadır hayvan sistemlerinin temin edilmesi planlanmıştır.
Küçükbaş Ağıl Modernizasyonu	Adet			10	10		20			2.000.000	2.000.000		4.000.000	Mevcut ağıl yapılarının iyileştirilmesine yönelik akıllı besleme sistemleri, havalandırma sistemleri, kuzu padok sistemleri gibi hayvan refahını artırıcı ekipmanlar ve modern ağıl yönetim unsurlarının desteklenmesi planlanmıştır.
Taşınabilir GES	Adet		10	15			25		1.000.000	1.500.000			2.500.000	Göçer yetiştiricilerin ve arıcıların yaşam kalitesini artırmak, üretim alanlarındaki kesintisiz elektrik ihtiyacını karşılamak amacıyla yenilenebilir enerji destekleri verilmesi, enerji maliyetlerinin düşürülmesi ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması planlanmıştır.
Taşınır Sürü Yöneticisi Yaşam Konteyneri	Adet		4	4			8		1.000.000	1.000.000			2.000.000	Ekonomik kalkınma kümesinin ortak problemlerinden birisi olan çoban bulmada yaşanan zorlukların üstesinden gelinmesi amacıyla çoban ve ailelerinin konaklayabileceği gezici konteyner yapılarının oluşturulması planlanmaktadır.
Modern Kovan	Adet		300	200	200		700		2.100.000	1.400.000	1.400.000		4.900.000	Arıcılık ürün çeşitliliğinin artırılması ve bal üretimine bağımlılık sorununun giderilmesi amacıyla, kümede polen tuzaklı modern kovan alımına yönelik bireysel yatırımlar planlanmıştır.

STRATEJİK AMAÇ-2 • Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Arıcılık Alet Ekipman Paketi	Adet		40	40	30		110		840.000	840.000	630.000		2.310.000	Kovan verimliliği ve ürün kalitesinin artırılması ile üretim yerlerinde hijyen koşullarının sağlanması bal süzme makinesi, bal dinlendirme kabı, bal sağım çadırı, invert şeker şurubu makinesi, arıcı fırçası, arıcı körüğü ve el demiri gibi malzemeler paket halinde desteklenmesi planlanmıştır.
Bal Sağım Makinesi	Adet		25	25	25		75		1.250.000	1.250.000	1.250.000		3.750.000	Üreticilerin bal hasadını hijyenik, hızlı ve verimli şekilde gerçekleştirmesi, iş gücü kayıplarının azaltılması ve ürün kalitesinin artırılması planlanmıştır.
Arıcı Yaşam Çadırı	Adet		5	5			10		500.000	500.000			1.000.000	Arıcılık faaliyetlerinin daha düzenli ve güvenli yürütülebilmesine katkı sağlamak ve yaylalarda yetersiz barınma sorununu gidermek amacıyla küme içerisinde portatif arıcı barakası desteği planlanmıştır.
Kanatlı Hayvan Kümes Modernizasyonu	Adet		10	10	10		30		20.000	20.000	20.000		60.000	Mevcut barınak durumu iyi olmayan ya da kapasite artırmak için hane halkının desteklenmesi planlanmıştır.
Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği Ekipmanları	Adet		10	10	10		30		50.000	50.000	50.000		150.000	Kanatlı hayvan barınak ekipmanlarının (su, yemlik vb.) desteklenmesi planlanmıştır.
Hassas Grupların Desteklenmesi Programı	Adet		100	100	100		300		1.500.000	1.500.000	1.500.000		4.500.000	Hedef grup kapsamındaki hanelere; doğrudan gelir getirici nitelikte, hanenin mevcut üretim deneyimi ve iş gücü kapasitesiyle uyumlu makine ve ekipman destekleri sağlanacaktır köy tavukçuluğu ekipmanları, küçük ölçekli hayvancılık ve arıcılık başlangıç ekipmanları, ev tipi süt ürünleri ve gıda işleme (peynir, yufka, reçel ve lokum vb.) makineleri ile dikiş-nakış makineleri gibi küçük ölçekli üretim araçları, hane ihtiyaç analizine göre belirlenecek ve desteklenecektir.
4. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								0	12.360.000	16.410.000	9.600.000	0	38.370.000	

Tablo 139. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-10

STRATEJİK AMAÇ-2 • Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
5. ALTBİLEŞEN: BÖLGESEL MARKALAŞMA VE COĞRAFİ İŞARET ALIMI VE ÇAPRAZ UZMANLIK														
Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alımı														
Çapraz Uzmanlık														
İl Çiftçi Destek Ekiplerinin Kapasitesinin Geliştirilmesi	Adet			1	1		2			500.000	500.000		1.000.000	Sahada görev yapan ekiplerin agronomik uygulamalar, sosyal mobilizasyon, veri toplama ve raporlama gibi teknik ve idari yetkinliklerinin güçlendirilmesi planlanmıştır.
5. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								0	0	500.000	500.000	0	1.000.000	

Tablo 140. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-11

YILLAR (TL)	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam
STRATEJİK AMAÇ-2 ALTBİLEŞENLER TOPLAMI	2.900.000	15.160.000	23.210.000	11.600.000	0	52.870.000

Tablo 141. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-12

STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
1. ALTBİLEŞEN: KÜMELENMEYİ KOLAYLAŞTIRICI FAALİYETLER														
ÇPP Toplantıları	Adet	1	1	1	1	1	5	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	500.000	ÇPP toplantıları vasıtasıyla; hedef küme ve sektördeki kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve dezavantajlı üretici gruplarının bir araya getirilerek yerelde katılımcı bir yönetim ve entegrasyon modelinin tesis edilmesi planlanmıştır.
Fuar, Festival, Çiftçi Değişimi, Yurt içi Çalışma Ziyaretleri	Adet		2	2			4		300.000	300.000			600.000	Hedef bölgedeki üreticilerin yenilikçi tarım teknolojileri ve iyi uygulama örnekleriyle kapasitelerinin geliştirilmesi, teknoloji transferinin sağlanması, yerel ürünlerin markalaşması ve üreticilerin doğrudan pazar aktörleriyle buluşturulması planlanmıştır.
1. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								100.000	400.000	400.000	100.000	100.000	1.100.000	

Tablo 142. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-13

STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
2. ALTBİLEŞEN: KÜMELENMEYİ DESTEKLEYEN ALTYAPI YATIRIMLARI														
Restorasyon Çalışmaları	Adet			1			1			500.000			500.000	Yeşilhisar Erdemli ve Soğanlı Vadisindeki inanç turizmi yapılarının Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü ile koordineli olarak SECAP değerlendirmesine tabi restorasyonu planlanmıştır. Söz konusu yatırım, ÇPP tarafından BPYB/İPYB kanalı ile MPYB'ye sunulacak ve uygun görülmesi halinde tesislerin mülkiyeti kamuda kalmak üzere, kullanım sorumlulukları ile bakım ve onarım giderlerini içeren bir protokol karşılığında işletme ve bakım sorumluluğu Kayseri Büyükşehir Belediyesine devredilecektir.
Cam Seyir Terası Yapımı	Adet			1			1			1.000.000			1.000.000	Yeşilhisar ilçesi Erdemli Mahallesinde vadi manzarasının ziyaretçilere sunulması ve bölgenin doğa turizmi çekiciliğinin artırılması amacıyla bir cam seyir terası yapılması planlanmıştır. Söz konusu yatırım, ÇPP tarafından BPYB/İPYB kanalı ile MPYB'ye sunulacak ve uygun görülmesi halinde tesislerin mülkiyeti kamuda kalmak üzere, kullanım sorumlulukları ile bakım ve onarım giderlerini içeren bir protokol karşılığında işletme ve bakım sorumluluğu Kayseri Büyükşehir Belediyesine devredilecektir.

STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Konaklama Üniteleri Yapımı	Adet				1		1				1.500.000		1.500.000	Yahyalı ilçesinde ziyaretçilerin konaklama ihtiyacının karşılanması ve bölgede geçirilen sürenin uzatılması amacıyla sosyal donatı alanı ile konaklama ünitelerinin yapılması planlanmıştır. Söz konusu yatırım, ÇPP tarafından BPYB/İPYB kanalı ile MPYB'ye sunulacak ve uygun görülmesi halinde tesislerin mülkiyeti kamuda kalmak üzere, kullanım sorumlulukları ile bakım ve onarım giderlerini içeren bir protokol karşılığında işletme ve bakım sorumluluğu Kayseri Büyükşehir Belediyesine devredilecektir.
Doğa ve Macera Parkur Yapımı	Adet			1	1		2			150.000	1.000.000		1.150.000	Yahyalı ilçesinde doğa yürüyüşü, bisiklet parkuru ve zipline gibi macera parkurlarının inşası ile bu güzergahların aktif turizm rotalarına kazandırılması planlanmıştır. Söz konusu yatırım, ÇPP tarafından BPYB/İPYB kanalı ile MPYB'ye sunulacak ve uygun görülmesi halinde tesislerin mülkiyeti kamuda kalmak üzere, kullanım sorumlulukları ile bakım ve onarım giderlerini içeren bir protokol karşılığında işletme ve bakım sorumluluğu Kayseri Büyükşehir Belediyesine devredilecektir.
Yöresel Ürün Satış Noktası	Adet			2			2			400.000			400.000	Pazarlama altyapısını iyileştirmek ve yerel üretimin ticari dolaşımını hızlandırmak amacıyla Yeşilhisar ilçesinde Niğde-Adana karayolu üzerinde, Yahyalı ilçesinde ise Derebağ ve Kapuzbaşı Takım Şelaleleri yol güzergahında birer yöresel ürün satış noktası oluşturulması planlanmıştır. Satış noktalarının mülkiyeti kamuda kalmak üzere, kullanım sorumlulukları ile bakım ve onarım giderlerini içeren bir protokol karşılığında işletme ve bakım sorumluluğu Kayseri Büyükşehir Belediyesine devredilecektir.
Altyapılar İçin Fizibilite Çalışmaları	Adet		4				4		2.000.000				2.000.000	Stratejik amaç kapsamında yapılması planlanan her bir altyapı için, gerekçeli taslak bir rapor hazırlanması veya hazırlatılması planlanmıştır.
2. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								0	2.000.000	2.050.000	2.500.000	0	6.550.000	

Tablo 143. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-14

STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
3. ALTBİLEŞEN: ÇİFTÇİ BECERİLERİ VE ORGANİZASYONU														
Çiftçi Eğitimleri	Adet	1		1			2	100.000		100.000			200.000	Kurumsal tanıtım, yönetim becerileri, finansal okuryazarlık, mikro girişimcilik ve stratejik pazarlamanın yanı sıra bütünleşik kırsal turizm (agro/eko-turizm) gibi odak konularında çiftçi eğitimleri planlanmıştır.

Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Teknik Gezi	Adet	1	1	1			3	150.000	150.000	150.000			450.000	Kırsal turizm lider merkezlere teknik geziler düzenlenerek üreticilerin bilgi düzeylerinin ve vizyonlarının artırılması planlanmıştır.
Genç Girişimci Başlangıç Paketi (Eğitim Giderleri Dahil)	Kişi	3	3	2			8	600.000	600.000	400.000			1.600.000	Kümede 8 gencin kırsal turizm konusundaki ekonomik girişimlerinin bu tedbir paketi içerisinde desteklenmesi planlanmıştır.
3. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								850.000	750.000	650.000	0	0	2.250.000	

Tablo 144. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-15

STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
4. ALTBİLEŞEN: DEĞER ZİNCİRİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK BİREYSEL YATIRIMLAR														
Yerel Üretimi Destekleyici Bireysel Hibeler	Adet			15			15			1.000.000			1.000.000	Kırsal alanlarda endüstriyel dönüşümün sağlanması ve turizme evrilme süreçlerinin hızlandırılması amacıyla; teknik alet ve ekipman altyapısının güçlendirilmesi, kırsal turizm ekosistemindeki kolektif kümelenme dinamiklerini harekete geçirecek mikro yatırımların teşvik edilmesi planlanmıştır.
Hassas Grupların Desteklenmesi Programı	Adet		100	100	100		300		1.500.000	1.500.000	1.500.000		4.500.000	Hedef grup kapsamındaki hanelere; doğrudan gelir getirici nitelikte, hanenin mevcut üretim deneyimi ve iş gücü kapasitesiyle uyumlu makine ve ekipman destekleri sağlanacaktır köy tavukçuluğu ekipmanları, küçük ölçekli hayvancılık ve arıcılık başlangıç ekipmanları, ev tipi süt ürünleri ve gıda işleme (peynir, yufka, reçel ve lokum vb.) makineleri ile dikiş-nakış makineleri gibi küçük ölçekli üretim araçları, hane ihtiyaç analizine göre belirlenecek ve desteklenecektir.
4. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								0	1.500.000	2.500.000	1.500.000	0	5.500.000	

Tablo 145. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-16

STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
5. ALTBİLEŞEN: BÖLGESEL MARKALAŞMA VE COĞRAFİ İŞARET ALIMI VE ÇAPRAZ UZMANLIK														
Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alımı														
Markalaşma	Adet		1	2			3		300.000	100.000			400.000	Yeşilhisar’ın coğrafi işaretli Soğanlı Bez Bebeği ile Yahyalı’nın markalaşmaya aday olan elması ve el halısı için de belirlenen pazarlama ve markalaşma stratejilerinin hayata geçirilmesi planlanmıştır.
Çapraz Uzmanlık														

Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
İl Çiftçi Destek Ekiplerinin Kapasitesinin Geliştirilmesi	Adet	1	1	1			3	500.000	500.000	500.000			1.500.000	Sahada görev yapan ekiplerin agronomik uygulamalar, sosyal mobilizasyon, veri toplama ve raporlama gibi teknik ve idari yetkinliklerinin güçlendirilmesi planlanmıştır.
5. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								500.000	800.000	600.000	0	0	1.900.000	

Tablo 146. Üçüncü EKK Yatırım Planı Tablosu-17

YILLAR (TL)	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam
STRATEJİK AMAÇ-3 ALTBİLEŞENLER TOPLAMI	1.450.000	5.450.000	6.200.000	4.100.000	100.000	17.300.000

09

Finansman Tabloları

9. FİNANSMAN TABLOLARI

Bölümü

Tablo 147. Türk Lirası Cinsinden Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi Finans Tablosu (1.000 TL)

YATIRIM KONULARI	HİBE ORANI (%)	2026	2027	2028	2029	2030	PROJE BÜTÇESİ	EŞ FİNANSMAN*	GENEL TOPLAM
A.KÜMELENMEYİ KOLAYLAŞTIRICI FAALİYETLER									
1.ÇPP Toplantıları	100	250	250	250	250	250	1.250	0	1.250
2.Fuar, Festival, Çiftçi Değişimi, Yurtiçi Çalışma Ziyaretleri	100	200	500	300	0	0	1.000	0	1.000
B. KÜMELENMEYİ DESTEKLEYEN ALTYAPI YATIRIMLARI									
1. Özelde Paylaşılan Ekonomik Altyapı Yatırımları	75	0	240	0	13.000	0	9.930	3.310	13.240
2. Kamu Ekonomik Altyapı Yatırımları	100	0	2.250	3.050	3.500	0	8.800	0	8.800
3. Pazar Yolları	100	0	0	1.000	0	0	1.000	0	1.000
4. Mera Islahı	100	0	800	2.800	0	0	3.600	0	3.600
5. Altyapılar İçin Fizibilite Çalışmaları	100	3.500	2.000	0	0	0	5.500	0	5.500
C. ÇİFTÇİLERİN BECERİ VE ORGANİZASYONU									
1.Genç Girişimci Başlangıç Paketi (Eğitim Giderleri Dahil)	70	600	2.300	2.100	0	0	3.500	1.500	5.000
2. Demonstrasyonlar	100	0	3.200	2.700	0	0	5.900	0	5.900
3. Teknik Eğitimler (İl Müdürlüğü)	100	0	500	1.000	500	0	2.000	0	2.000
4. Diğer Eğitimler	100	1.000	900	1.000	0	0	2.900	0	2.900
D. DEĞER ZİNCİRİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK BİREYSEL YATIRIMLARIN DESTEKLENMESİ									
1.a. Kümelenme Yatırım Ortaklığı (Bireysel)	70	0	13.665	16.965	11.730	0	29.652	12.708	42.360
1.b. Kümelenme Yatırım Ortaklığı (Çiftçi Grupları ve Dönüşüm Sürücüleri)	75	0	600	1.000	0	0	1.200	400	1.600
2. Göçerlerin Yaşam Standardının İyileştirilmesi	80	0	1.500	2.250	250	0	3.200	800	4.000
3. Hassas Grupların Desteklenmesi Programı	100	0	4.500	4.500	4.500	0	13.500	0	13.500
E. BÖLGESEL MARKALAŞMA VE COĞRAFİ İŞARET ALIMI VE ÇAPRAZ UZMANLIK									
1. Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alımı	100	0	600	100	0	0	700	0	700
2. İl Çiftçi Destek Ekiplerinin Kapasitesinin Geliştirilmesi	100	500	500	1.500	1.000	0	3.500	0	3.500
TOPLAM		6.050	34.305	40.515	34.730	250	97.132	18.718	115.850

(*) Genç Girişimci Başlangıç Paketi (%30) ve Göçerlerin Yaşam Standardının İyileştirilmesi (%20) satırlarındaki eş finansman, bir iş kalemi karşılığında taahhüt edilerek aynı veya nakdi olarak karşılanabilir.

Tablo 148. Avro Cinsinden Üçüncü Ekonomik Kalkınma Kümesi Finans Tablosu (€) (KUR: 1€ = 55 TL**)

YATIRIM KONULARI	HİBE ORANI (%)	2026	2027	2028	2029	2030	PROJE BÜTÇESİ	EŞ FİNANSMAN*	GENEL TOPLAM
A.KÜMELENMEYİ KOLAYLAŞTIRICI FAALİYETLER									
1.ÇPP Toplantıları	100	4.545,45	4.545,45	4.545,45	4.545,45	4.545,45	22.727,27	0,00	22.727,27
2.Fuar, Festival, Çiftçi Değişimi, Yurtiçi Çalışma Ziyaretleri	100	3.636,36	9.090,91	5.454,55	0,00	0,00	18.181,82	0,00	18.181,82
B. KÜMELENMEYİ DESTEKLEYEN ALTYAPI YATIRIMLARI									
1. Özelde Paylaşılan Ekonomik Altyapı Yatırımları	75	0,00	4.363,64	0,00	236.363,64	0,00	180.545,45	60.181,82	240.727,27
2. Kamu Ekonomik Altyapı Yatırımları	100	0,00	40.909,09	55.454,55	63.636,36	0,00	160.000,00	0,00	160.000,00
3. Pazar Yolları	100	0,00	0,00	18.181,82	0,00	0,00	18.181,82	0,00	18.181,82

YATIRIM KONULARI	HİBE ORANI (%)	2026	2027	2028	2029	2030	PROJE BÜTÇESİ	EŞ FİNANSMAN*	GENEL TOPLAM
4. Mera Islahı	100	0,00	14.545,45	50.909,09	0,00	0,00	65.454,55	0,00	65.454,55
5. Altyapılar İçin Fizibilite Çalışmaları	100	63.636,36	36.363,64	0,00	0,00	0,00	100.000,00	0,00	100.000,00
C. ÇİFTÇİLERİN BECERİ VE ORGANİZASYONU									
1.Genç Girişimci Başlangıç Paketi (Eğitim Giderleri Dahil)	70	10.909,09	41.818,18	38.181,82	0,00	0,00	63.636,36	27.272,73	90.909,09
2. Demonstrasyonlar	100	0,00	58.181,82	49.090,91	0,00	0,00	107.272,73	0,00	107.272,73
3. Teknik Eğitimler (İl Müdürlüğü)	100	0,00	9.090,91	18.181,82	9.090,91	0,00	36.363,64	0,00	36.363,64
4. Diğer Eğitimler	100	18.181,82	16.363,64	18.181,82	0,00	0,00	52.727,27	0,00	52.727,27
D. DEĞER ZİNCİRİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK BİREYSEL YATIRIMLARIN DESTEKLENMESİ									
1.a. Kümelenme Yatırım Ortaklığı (Bireysel)	70	0,00	248.454,55	308.454,55	213.272,73	0,00	539.127,27	231.054,55	770.181,82
1.b. Kümelenme Yatırım Ortaklığı (Çiftçi Grupları ve Dönüşüm Sürücüleri)	75	0,00	10.909,09	18.181,82	0,00	0,00	21.818,18	7.272,73	29.090,91
2. Göçerlerin Yaşam Standardının İyileştirilmesi	80	0,00	27.272,73	40.909,09	4.545,45	0,00	58.181,82	14.545,45	72.727,27
3. Hassas Grupların Desteklenmesi Programı	100	0,00	81.818,18	81.818,18	81.818,18	0,00	245.454,55	0,00	245.454,55
E. BÖLGESEL MARKALAŞMA VE COĞRAFİ İŞARET ALIMI VE ÇAPRAZ UZMANLIK									
1. Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alımı	100	0,00	10.909,09	1.818,18	0,00	0,00	12.727,27	0,00	12.727,27
2. İl Çiftçi Destek Ekiplerinin Kapasitesinin Geliştirilmesi	100	9.090,91	9.090,91	27.272,73	18.181,82	0,00	63.636,36	0,00	63.636,36
TOPLAM		110.000,00	623.727,27	736.636,36	631.454,55	4.545,45	1.766.036,36	340.327,27	2.106.363,64

(*) Genç Girişimci Başlangıç Paketi (%30) ve Göçerlerin Yaşam Standardının İyileştirilmesi (%20) satırlarındaki eş finansman, bir iş kalemi karşılığında taahhüt edilerek aynı veya nakdi olarak karşılanabilir. (**) 2026 yılı Bütçe Programına ait Cumhurbaşkanlığı genelgesinde 2026 yılı için ortalama dolar kuru 46,60 TL olarak belirlenmiştir. Bakanlığımız Strateji Başkanlığınca da 2026 yılı ortalama Avro kuru ise 55,00 TL olarak belirlenmiştir.

10

ÇEVRE VE DOĞAL KAYNAKLARIN KORUNMASI

10. ÇEVRE VE DOĞAL KAYNAKLARIN KORUNMASI

Bölümü

Doğal kaynak yönetimi kapsamında korunan alanlarda yönetim stratejisinin önemli adımlarından biri olan izleme; doğal ve korunan alanların yönetiminde ve değişen koşullarda yönetime güvenilir bilgiler sağlayarak gerekli düzeltmelerin yapılmasında önemli bir kaynaktır. Bu biçimiyle izleme; doğa koruma, biyolojik çeşitliliğin korunması ve yönlendirilmesinde, korunan alanlarda doğal kaynakların sosyoekonomik yapının istekleri doğrultusunda sürdürülebilir kullanımını sağlamada ve üstün niteliklerdeki doğal öğelerin korunmasında planlamanın ve yönetimin ayrılmaz parçasıdır. Doğal kaynakların doğru yönetimi, koruma ve kaynak kullanma politikalarının vazgeçilmez bir aracı olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda KDAKP, çevre ve doğal kaynakların korunması üzerinde olumlu etkilere sahip olacak; projenin en önemli çıktılarından biri, etkin, verimli ve özgün bir yönetim gerçekleştirilerek çevre bilinci ve doğal kaynak kullanım planlaması konusunda farkındalığı artırılmış bir toplumun ortaya çıkması olacaktır. Proje, doğal kaynaklar üzerinde istenmeyen etkiler yaratmadan, uzun dönemli gereksinimleri karşılayabilecek dinamik bir potansiyelle yürütülecektir. Bölgede doğal kaynak yönetiminde; tarım arazileri için sürdürülebilir verimin sağlanacağı, havza içinde azami kazancın gözetileceği ve kullanım önceliklerinin dikkate alınacağı bir yönetim politikası izlenecektir.

Proje alanında tarım potansiyelinin yüksek olmasına rağmen bilinçsiz tarım uygulamaları ve toprak erozyonu sebebiyle, geri dönüşümü olmayan bir doğal kaynak olan toprak kayıpları devam etmektedir. Bilinçlendirilmiş bir toplum geliştirilmesi ve arazi bozunumunun azaltılması için belirlenen en doğru uygulamalarla arazilerin en uygun şekilde kullanımını sağlayacak tüm yaklaşımlara; kırsaldaki beşeri ve doğal kaynak potansiyelini yenilikçi bir anlayışla harekete geçirecek, koruma-kullanma dengesini gözeterek doğal kaynak yönetimini sağlayacak tüm unsurlara projede yer verilecektir.

KDAKP, IFAD'ın stratejik çerçevesinin bütün amaçlarına katkı sağlayacaktır: (i) kırsaldaki yoksul halkın üretim kapasitelerini artırmak; (ii) kırsaldaki yoksul halkın pazara katılımdan elde ettiği faydaları artırmak ve (iii) kırsaldaki yoksul halkın ekonomik faaliyetlerinin çevresel sürdürülebilirliğini ve iklimsel dayanıklılığını güçlendirmek. Proje, Türkiye'nin yüksek kesimlerindeki küçük arazi sahiplerini ticari açıdan rekabetçi ve iklimsel açıdan daha dirençli hale getirmeyi amaçlamaktadır. Genel olarak proje alanı, proje hedefleriyle doğrudan ilişkilidir.

Bu başlık altında yürütülecek çalışmalar; sürdürülebilir üretim sürecinin stratejik bir yaklaşımla yönetilmesini teminen mevcut kaynakların verimli kullanılmasını ve orta-uzun vadede artırılmasını hedeflemektedir. Bu bağlamda, mevcut kaynakların verimli kullanımı sağlanarak birim alandan daha fazla verim alma düşüncesiyle tarımsal üretkenliği ve verimliliği üst seviyelere çıkarmanın yanı sıra; bu durumun sürdürülebilir hale gelebilmesi için uzun vadeli bir perspektif ve hedef birliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. KDAKP, çevre ve doğal kaynakların korunması sürecinde insan odaklı, geniş üretici katılımının sağlandığı, kapsayıcı ve şeffaflık ilkelerini içeren bir yaklaşım izleyecektir. Bu kapsamda (i) tarım teknolojisi ve bilgisine çiftçi erişimini artırmak, (ii) kaliteyi ve kapasiteyi artırmak ve hizmet erişimini geliştirmek, (iii) çiftçileri olumsuz iklim şartlarına karşı korumak amacıyla çalışmalar yapılacaktır. Bu çerçevede hızlı eylem gerektiren mevcut durumlar şunlardır: (i) kuraklığa karşı toleransı yüksek çeşitlerin yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması; (ii) yükselti farkına bağlı olarak ekim şeklinin değiştirilmesi; (iii) sulama suyu uygulamasını uygun hale getirmek için yeni yatırımlar

yapılması ya da su kaynaklarının etkin kullanımı sağlanarak sulama kapasitesinin ve verimliliğinin artırılması; (iv) gübre kullanımının uygun hale getirilmesi; (v) üzüm bağları için modern telli terbiye sistemlerinin geliştirilmesi; (vi) hayvan besiciliğinin geliştirilmesi ve otlaktaki barınmanın iyileştirilmesi; (vii) çiftçilerin güncel teknolojileri takip edebilmesi için gerekli eğitimlerin verilmesi. Ayrıca yenilenebilir ve ölçeklenebilir modeller inşa edilirken, elde edilen ürünler uygulama yaklaşımlarının gücünü ve başarısını ortaya koymaktadır. Çevre ve doğal kaynakların korunması bilinciyle üretkenliğin artırılabilmesi ve sürekliliğinin sağlanabilmesi için proje dengeli yaklaşımlarla yürütülecektir.

İklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası düzeyde kabul gören planlama yaklaşımları, bu stratejik yatırım planının çevre ve iklim boyutuna da yöntemsel bir çerçeve sunmaktadır. Avrupa Birliği'nin İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Sözleşmesi (Covenant of Mayors) kapsamında hazırlanan SECAP; iklim değişikliğiyle mücadeleyi azaltım (sera gazı emisyonlarının düşürülmesi), uyum (iklim değişikliğinin etkilerine adaptasyon) ve enerji yoksulluğuyla mücadele olmak üzere üç temel ayak üzerinde kurgulanmaktadır. SECAP metodolojisinin özünü oluşturan risk ve kırılganlık analizi yaklaşımı; IPCC tarafından geliştirilen, iklim tehlikeleri ile yerel kırılganlıkların (sosyoekonomik ve fiziksel-çevresel) birlikte değerlendirilmesi yoluyla etki risklerinin belirlenmesi ve tedbirlerin bu risklere göre önceliklendirilmesi esasına dayanmaktadır. Bu yaklaşım, KDAKP kapsamında EKK-3 için yürütülen mevcut durum ve GZFT analizleriyle yöntemsel olarak örtüşmektedir: ÇPP toplantılarında tespit edilen kuraklık, su kaynakları üzerindeki baskı, elma üretimi için kritik önem taşıyan ilkbahar geç donları ve büyüyen küçükbaş sürüsünün mera alanlarında oluşturduğu bozulma riski birer iklim tehlikesi; yaşlı ve verimi düşük elma bahçeleri, toprak ark ve açık kanallardan kaynaklanan sulama iletim kayıpları, enerji maliyetine bağımlı pompaj sulaması ile hedef gruptaki yaşlı nüfus ağırlığı gibi unsurlar ise yerel kırılganlıklar olarak bu çerçevede karşılık bulmaktadır.

SECAP metodolojisinde tarım ve ormancılık, iklim değişikliğine karşı en kırılgan sektörler arasında tanımlanmakta; yaşlılar, düşük gelirli haneler ve kadınlar gibi gruplar iklim tehlikeleri karşısında en hassas nüfus kesimleri olarak öncelikli kabul edilmektedir. Bu sınıflandırma, ilçe geneli nüfusunun %17,4'ünü 65 yaş ve üzeri bireylerin oluşturduğu ve ÇPP toplantılarında hedef grubun önemli bölümünün 65 yaş üstü bireylerden oluştuğu tespit edilen EKK-3'ün sosyal yapısı ve çok yoksul ve yoksul kesimin desteklenmesine yönelik kurgulanan tedbirlerle doğrudan örtüşmektedir. Rehberde kuraklık ve yüksek sıcaklık tehlikelerine karşı önerilen uyum tedbirleri ile bu Stratejik Yatırım Planının tedbirleri arasında da güçlü bir paralellik bulunmaktadır: suyun verimli kullanımının iyileştirilmesi ve su temini alternatiflerinin oluşturulması önerisi, plandaki sulama altyapısı iyileştirmeleri, sulama iletim hatlarının kapalı sisteme alınması yaklaşımı ve sabit su tankeri tedbirleriyle; kuraklığa uyumlu ve su ihtiyacı düşük türlerin teşvik edilmesi önerisi, iklime uygun tür-çeşit seçimini esas alan modern bahçe kurulumları ve yaşlı bahçelerin dönüşümüyle; otlak barınma koşullarının iyileştirilmesi önerisi ise mera altyapı yatırımları (HİS tesisleri, mera sağlık kompleksleri, taşınabilir çadır ağiller) ile karşılık bulmaktadır. Azaltım boyutunda da rehberin yenilenebilir enerji kullanımının yaygınlaştırılması ve biyokütle/atık yönetimi önerileri; plandaki taşınabilir güneş enerjisi sistemleri (GES) ile katı gübre dağıtma makineleri yoluyla hayvansal atığın bitki besleme döngüsüne kazandırılması tedbirleriyle uyumludur. Böylece EKK-3 Stratejik Yatırım Planı, yerel ölçekte hem iklim değişikliğine uyum hem de düşük emisyonlu üretim modellerine geçiş hedeflerine hizmet eden, SECAP yaklaşımıyla yöntemsel uyum içinde bir çevre ve iklim çerçevesi sunmaktadır.

Uluslararası çerçevelerin yanında, bu Stratejik Yatırım Planının çevre ve iklim boyutu yerel ölçekte doğrudan Kayseri Büyükşehir Belediyesi İklim Değişikliği Eylem Planı (İDEP, 2022) ile desteklenmektedir. İDEP kapsamında HadGEM2-ES küresel iklim modeli ve RegCM4.3.4 bölgesel iklim modeli kullanılarak, RCP4.5 ve RCP8.5 senaryoları doğrultusunda il sınırları içindeki 42 koordinat noktası için üretilen projeksiyonlara göre; 2051-2060 döneminde aylık en yüksek sıcaklıkların ortalamasında 1,6-2,0 °C, yılın en yüksek sıcaklıklarında ise 1,9-2,5 °C artış, yıllık toplam yağış miktarında ise %13,7-%19,2 oranında azalma beklenmektedir (Kayseri BŞB İDEP, 2022). Rapor, yağıştaki bu azalmanın bölgedeki kuraklık tehlikesini artıracak ve verimli sulama sistemlerine geçilmemesi durumunda sulama suyu tüketimi ile enerji ihtiyacının daha da yükseleceğini açıkça ortaya koymaktadır; bu tespit, EKK-3 Stratejik Yatırım Planında sulama yatırımlarının kapalı iletim sistemleri, basınçlı bireysel sistemler ve güneş enerjisine dayalı çözümler üzerine kurgulanmasını il düzeyindeki bilimsel projeksiyonlarla teyit etmektedir. İDEP'in risk ve kırılganlık analizinde; soğuk hava dalgası/don, aşırı ısı dalgası, kuraklık ve toprak tuzlanması/çoraklaşma tehlikeleri karşısında gıda-tarım-orman en kırılgan sektörler arasında tanımlanmakta, küçük üreticiler, yoksullar ve yaşlılar ise en hassas toplum kesimleri olarak sıralanmaktadır. İlkbahar donlarının tarımsal rekolteyi düşürmesi ve aşırı sulamaya bağlı toprak tuzlanması riskine ilişkin tespitler; elma üretimine dayalı ve sulu tarımın yoğun olduğu EKK-3 kümesi için doğrudan geçerli olup, plandaki don koruyucu sistemler, sulama verimliliği ve bilinçli gübre-su yönetimi tedbirlerinin yerel iklim politikasındaki karşılığını oluşturmaktadır.

Azaltım boyutunda İDEP; 2021 yılı itibarıyla 5,33 milyon ton CO₂e (kişi başına 3,71 ton) olarak hesaplanan il sera gazı emisyonunun, 2053 yılında referans senaryoya göre %77 oranında azaltılarak kişi başına 0,87 ton CO₂e düzeyine indirilmesini hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmak üzere kurgulanan "Strateji 2 Kuraklıkla Mücadele ve Sürdürülebilir Organik Tarım" başlığı altında; sulama verimliliğini artıracak yapısal dönüşüm programı, tarım arazilerinde çoraklaşmanın önlenmesine yönelik rehabilitasyon programı, kuraklık ve aşırı sulamanın olumsuz etkileri konusunda eğitim-bilinçlendirme faaliyetleri ile sürdürülebilir organik tarımın desteklenmesi eylemleri tanımlanmış; azaltım senaryosunda tarımsal sulamada güneş enerjisi (GES) payının 2035'te %10'a, 2053'te %30'a çıkarılması öngörülmüştür. EKK-3 Stratejik Yatırım Planının sulama modernizasyonu, taşınabilir ve sabit GES uygulamaları, çiftçi eğitimleri ve gübre yönetimi tedbirleri bu eylem setiyle birebir örtüşmekte; Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin planın stratejik ortakları arasında yer alması, İDEP eylemleri ile KDAKP yatırımlarının sahada eşgüdüm içinde yürütülmesi için kurumsal bir zemin sunmaktadır.

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) 6. Değerlendirme Raporu'na göre; insan etkisinin atmosferi, okyanusları ve kara alanlarını ısıttığı tartışmasız bir gerçektir ve küresel yüzey sıcaklığı, 1850'den bu yana herhangi bir 50 yıllık dönemde görülmemiş bir hızla artmaktadır (IPCC, 2021). Rapor; iklim sistemindeki son değişikliklerin yüzyıllar, hatta bin yıllar boyunca benzeri görülmemiş ölçekte olduğunu ve sıcak hava dalgaları, kuraklıklar ile şiddetli yağış olaylarının sıklığında ve şiddetinde insan kaynaklı iklim değişikliğinin payının güçlendiğini ortaya koymaktadır. Dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi Türkiye'de de yağışlardaki değişimler; uzun süreli eğilimlerden çok, çeşitli değişim ve dalgalanma biçimleriyle birlikte kurak ve nemli dönemlerin sıklıklarında ve büyüklüklerinde belirlenen

önemli değişiklikler biçiminde olmaktadır (Tatlı ve Türkeş, 2008). Yağış değişimlerinin alansal değişkenliği de kuvvetlidir. Sözü edilen kuraklaşma eğiliminden Türkiye’de en fazla Ege, Akdeniz, Marmara, İç ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri etkilenmiştir. Sıcaklık ve yağış miktarındaki değişimler, Türkiye’de özellikle tarım ve hayvancılık sektörlerini etkilemektedir. Doğrudan sonucu görülen iklim kaynaklı sel ve fırtına gibi afetler dışında; sıcak stresi ve sıcak hava dalgaları, önemi yeterince anlaşılmamış olan, doğrudan insan sağlığıyla ilişkili en kritik iklim risklerindendir (Kavuncuoğlu ve Kiraz, 2022). Proje hedef bölgesinde bu konularda doğrudan bir çalışma olmasa da, Türkiye İstatistik Kurumu bitkisel üretim verileri incelendiğinde verimlerde meydana gelen değişimlerden kaynaklanan olumsuz etkiler izlenebilmektedir. Kar yağışında meydana gelen değişim nedeniyle sulama miktarlarında azalmalar görülmesinin yanı sıra; sıcaklıkta meydana gelen artış nedeniyle bazı ürünlerin vernalizasyon ihtiyaçlarını karşılayamamasının gelecek rekolteleri sınırlandırabileceğine ilişkin bulgular da söz konusudur (Semenov vd., 2012). Bu durum ayrıca bitki hastalıklarında artışlara neden olmaktadır. Proje, hedef bölgede çiftçilerin üretim alışkanlıklarının değiştirilmesini ve mevcut olumsuz durumların ortadan kaldırılmasını destekleyen faaliyetleri içerecektir. Bu bağlamda; Tarım ve Orman Bakanlığı iklim uyum stratejileri ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı strateji raporları doğrultusunda, projede belirlenen kırsal alanlarda sürdürülebilir tarımsal üretimin desteklenmesi, doğal kaynakların korunması ve üreticilerin iklim değişikliğine uyum kapasitesinin artırılması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda uygulanacak faaliyetler, kırsal kalkınma politikalarıyla uyumlu olup çevresel sürdürülebilirlik, kaynak verimliliği ve üreticilerin ekonomik dayanıklılığının güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

11

STRATEJİK ORTAKLAR, OLASI İŞBİRLİKLERİ VE KOORDİNASYON

11. STRATEJİK ORTAKLAR, OLASI İŞBİRLİKLERİ VE KOORDİNASYON

Bölümü

Üçüncü (Yahyalı ve Yeşilhisar) EKK Stratejik Yatırım Planı'nın hayata geçirilmesinde; kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, özel sektör kuruluşları, üretici birlikleri, kooperatifler ve diğer sivil toplum kuruluşları ile gerçekleştirilecek stratejik ortaklıklar ve işbirlikleri programın başarısı ve yerelde sahiplenilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Stratejik Yatırım Planının hazırlık sürecinde sektörel bazda paydaş analizleri yapılmış ve program hedeflerine yönelik olası işbirlikleri ve ortaklıklar araştırılmıştır. Saha analizlerinde belirlenen temel sorunlar ve kısıtlar doğrultusunda, yatırım planı uygulama sürecinde de programın başarısına katkı sağlayacak yeni işbirlikleri ve ortaklıklara açık bir politika izlenecektir. Stratejik ortaklar ile yapılacak olan tüm çalışmalarda koordinasyon İl Proje Yönetim Birimi tarafından sağlanacak, gerektiğinde BPYB ve MPYB, İl Proje Yönetim Birimi'nin bu yöndeki çalışmalarına katkıda bulunacaktır.

Bu çerçevede Üçüncü EKK Stratejik Yatırım Planı hazırlık ve uygulama sürecinde yer alan/alacak olan başlıca stratejik ortaklar ve bu ortaklarla hangi alanlarda iş birliği yapılması planlandığı aşağıda sıralanmıştır:

Kayseri Valiliği: Valilik ilde devleti temsil eden en büyük idari otoritedir. Bu sebeple KDAKP'nin yerelde sahiplenilmesinin yanında ilgili kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonun sağlanmasında önemli role sahiptir.

Kayseri Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı: İl genelinde çalışma alanına giren mera yolları ve altyapı yatırımlarının yanı sıra, özellikle Yeşilhisar'da mevcutta eski Özel İdare tarafından yapılmış olan 2 bin ton kapasiteli soğuk hava deposunun rehabilitasyonu gibi ihtiyaç duyulan stratejik yatırımlarda iş birliği yapılacak kuruluştur.

Kayseri 7. Orman Bölge Müdürlüğü: Yahyalı ilçesi Delialıuşağı gibi orman mahallelerinde seracılık gibi tarımsal faaliyetlerin planlanması, mera altyapılarının iyileştirilmesi ve orman vasfındaki alanlarda yürütülecek faaliyetlerde program stratejik ortağı olarak yer alacaktır.

Kaymakamlıklar ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV): Yahyalı ve Yeşilhisar kaymakamlıkları projenin yerelde sahiplenilmesini sağlayacaktır. Ayrıca Yeşilhisar ilçe nüfusunun yaklaşık %15-20'sinin SYDV desteklerinden yararlanması dikkate alındığında, çok yoksul kesimin üretime entegrasyonu ve gelir düzeyinin artırılması hedeflerinde SYDV'ler ile doğrudan iş birliği ve veri paylaşımı yürütülecektir.

Yahyalı ve Yeşilhisar İlçe Belediyeleri: Projenin ilçe genelinde yaygınlaşmasına katkıda bulunacaktır. Özellikle Yahyalı'nın turizm hatlarından olan şelale güzergahında dezavantajlı alanlarda üretilen ürünlerin pazarlanmasına yönelik yöresel satış noktalarının kurulmasında belediye ile stratejik ortaklık yapılacaktır.

Enerjisa (Özel Sektör): Yahyalı ilçesinde faaliyet gösteren Enerjisa ile yetersiz olan iş birliğinin güçlendirilmesi, kırsal altyapının ve enerji ihtiyacının yönetilmesi hususlarında koordinasyon sağlanması planlanmaktadır.

Mustafabeyli Sulama Kooperatifi ve Bölge Sulama Birlikleri: Yahyalı’da 11 kuyu ile 8 bin dekar alana hizmet veren Mustafabeyli Sulama Kooperatifi ile Yeşilhisar’daki sulama birliklerinin en büyük gider kalemi olan elektrik masraflarının düşürülmesi amacıyla; sayaç, altyapı ve taşınmalı GES (Güneş Enerjisi Sistemleri) destekleri konusunda iş birliği yapılacaktır. Ayrıca Yahyalı Açık Kanalla Sulama Birliğinin 6.048 hektarlık faaliyet alanında ortak çalışmalar yürütülecektir.

Kadın Kooperatifleri ve Üretim Grupları: Yahyalı’da tekstil sektöründe (marjinal ürün listesinde olan Yahyalı halısı dokuması) potansiyeli olan ancak makine/ekipman yetersizliği yaşayan kadın kooperatifleri ile Yeşilhisar’da dikiş, nakış, erişte ve hamur işi gibi alternatif gelir getirici faaliyetlere istekli hane reisi kadınların üretim süreçlerine dahil edilmesi için doğrudan koordinasyon sağlanacaktır.

Yeşilhisar Süt Toplama Merkezi ve Hayvancılık Birlikleri: Yeşilhisar ilçesinde mevcut olan 14 ton kapasiteli süt toplama merkezinin kapasite artırımı (soğutma tankı) ve küçük/büyükbaş üreticilerinin hijyenik süt üretim standartlarına ulaşması için yerel birlikler ve işletmelerle ortak çalışmalar yapılacaktır.

Ziraat Odaları (Yahyalı ve Yeşilhisar): Tarım ve kırsal kesimin kalkınması için her türlü eğitim, yayım (örneğin eski elma bahçelerinin yenilenmesi sürecinde ara ziraatı uygulamaları, don tehlikesine karşı önlemler) ve iş geliştirme hizmetleri faaliyetlerinde bulunulması amacıyla Ziraat Odaları ile iş birliği yapılacaktır.

12

İZLEME VE DEĞERLENDİRME

12. İZLEME VE DEĞERLENDİRME

Bölümü

Plan kapsamında belirlenen stratejik amaç, öncelik ve tedbirlere dönük performans değerlendirmesi ile hesap verebilirliğin zeminini oluşturacak izleme ve değerlendirme (İ&D) sistemi, KDAKP Proje Uygulama El Kitabına uygun olarak yürütülecektir. İ&D sistemi; yürütülen faaliyetlerin sonuçlarından yararlanarak değişen durumlara cevap verme kapasitesi geliştiren, yatırımların ilgililik, etkililik, etkinlik, etki ve sürdürülebilirlik boyutlarında değerlendirilmesini sağlayan temel bir yönetim aracıdır.

Stratejik Yatırım Planının kapsadığı EKK’de eşgüdümlü olarak yürütülecek temel İzleme ve Değerlendirme faaliyetleri şunlardır: proje mevcut durum çalışması (baseline study), yıllık veri toplama, ara dönem gözden geçirme çalışması, proje kapanış saha çalışması (anket), proje yararlanıcıları veri tabanının oluşturulması, coğrafi referans (GIS) uygulamaları ve operasyon sonuçları yönetim sistemine (ORMS) göre performansın izlenmesi ve raporlanması.

Bütün bu izleme ve değerlendirme çalışmaları; Merkez Proje Yönetim Birimi bünyesindeki İ&D uzmanının koordinasyonunda, Bölgesel Proje Yönetim Biriminde yer alan İ&D asistanları ile il ve ilçe seviyesindeki Çiftçi Destek Ekipleri personelinin iş birliğiyle yürütülecektir. Kümeler düzeyindeki tüm uygulama organları, program faaliyetlerinin etkisini ve çıktılarını değerlendirmek üzere, cinsiyete ve yaşa göre ayrıştırılmış verilerin toplanıp analiz edilmesinde görev alacaktır. Bu sayede üç EKK genelinde yürütülen faaliyetlerin planlandığı gibi ilerleyip ilerlemediği ya da düzeltici önlemlerin alınması gerekip gerekmediği konusunda sahada bütüncül ve etkin bir izleme gerçekleştirilecektir.

İzleme ve değerlendirme süreci kapsamında, fiziksel ve mali ilerlemeler ile hedeflenen nicel ve nitel çıktılara ulaşma düzeyini yansıtacak şekilde altı aylık ilerleme raporları ve yıllık performans raporları hazırlanarak program yönetim organları ile IFAD düzenli olarak bilgilendirilecektir.

Proje yönetim birimlerince yürütülecek olan rutin İ&D çalışmalarına ek olarak; stratejik yatırım planının uygulama döneminin ortasında, hedeflere ulaşılma düzeyinin ve proje yönetim performansının inceleneceği bir harici orta dönem gözden geçirme değerlendirmesi gerçekleştirilecektir. Programın kapanış aşamasında ise, başlangıçtaki mevcut durum (baseline) anketleri ile aynı göstergeler kullanılarak, projeye dahil edilen kümedeki hedef gruplar (kadınlar, gençler, çok yoksullar) üzerindeki sosyoekonomik etkileri ve iklim şoklarına karşı direnç kazanımlarını kıyaslamalı olarak ölçecek bir kapanış saha etki çalışması yürütülecektir.

13

KAYNAKÇA

13. KAYNAKÇA

Bölümü

- Aydın, O. (2012). AB’de kırsal turizmde ilk 5 ülke ve Türkiye’de kırsal turizm. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14(23), 39-46.
- Cabrini, L. (2004). Rural tourism in Europe [Bildiri sunumu]. European Congress on Rural Tourism, İspanya.
- Çaylak, Ö., 2002. Ham yumru kalitesini belirleyen faktörler. Patates Tarımı, (Editör: Doç. Dr. Yaşar ŞİMŞEK) Sayfa: 104-110. Kar Tarım, Ankara.
- Çeken, H., Karadağ, L., & Dalgın, T. (2007). Kırsal kalkınmada yeni bir yaklaşım kırsal turizm ve Türkiye’ye yönelik teorik bir çalışma. Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 8(1), 1-14.
- Esendal, E., 1990. Nişasta Şeker Bitkileri ve Islahı. OMÜ Ziraat Fakültesi 1:221, Patates-Samsun.
- Esengün, K., Akça, H., & Sayılı, M. (2001). Kırsal alanların kalkınmasında kırsal turizmin rolü. Standart Ekonomik ve Teknik Dergi, (470), 29-35.
- Food and Agriculture Organization (FAO). (2024). FAOSTAT veri tabanı. Erişim tarihi: Haziran 2026, <https://www.fao.org/faostat/>
- Günel, E., Çalışkan, M.E., Kuşman, N., Tugrul, K.M., Yılmaz, T.A., Ağırnaslıgil, T., Onaran, H., 2010. Nişasta ve şeker bitkileri üretimi. Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı-1, 11-15 Ocak 2010, Ankara.
- Haverkort, A., 1981. Potato Production in Turkey, and its Improvement in The Gudalan Valley. International Potato Center (Region IV), and The Turkish National Potato Research and Training Programme, pp. 35, Menemen, Turkey.
- International Trade Centre (ITC). (2024). Trade Map: Trade statistics for international business development (Product: 081010 Fresh Strawberries, Export from Türkiye 2019-2023). <https://www.trademap.org/>
- International Trade Centre (ITC). (2025). Trade Map Veri Tabanı. Erişim Tarihi: 22.06.2026, <https://www.trademap.org>.
- IPCC. (2013). Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Stocker, T.F., et al. (eds.): Cambridge University Press, Cambridge and New York.
- Karlı B., Gül M., Kadakoğlu B., Karadağ Gürsoy A. (2018a). Türkiye’de tarımsal desteklerin mısır tarımına etkileri. Akademia Sosyal Bilimler Dergisi, 307-317.
- Kavuncuoğlu, D., & Kiraz, E. D. E. (2022). Hastalık yüküne yeni yük: İklim değişikliğinin sağlık etkileri. Climate and Health Journal, 2(2), 22-30.
- Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi (KDAKP). (2026). Çok Paydaşlı Platformların Oluşturulması El Kitabı. Ankara, Türkiye.
- Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi (KDAKP). (2026). Nihai Proje Tasarım Raporu. Ankara, Türkiye.
- Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi (KDAKP). (2026). Proje Uygulama El Kitabı (Rev. IV). Ankara, Türkiye.
- Kiper, T. (2013). Role of ecotourism in sustainable development. M. Özyavuz (Ed.), Advances in landscape architecture içinde (ss. 773-802). InTech.
- Kiper, T., & Yılmaz, E. (2008). Şarköy-Kumbağ arasında kırsal kalkınmayı destekleyici turizmin olabilirliği ve yerel halkın rolü. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 5(2), 159-168.

- Kolsarıcı Ö (2011). Endüstri Bitkileri: Nişasta ve Şeker Bitkileri. Tarla Bitkileri (Düzeltilmiş İkinci Baskı), Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara, pp. 434-456.
- Kuter, N., & Ünal, H. E. (2013). Kırsal kalkınmada kırsal turizmin önemi. Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 13(2), 192-201.
- Semenov, M., R. Mitchell, A. Whitmore, M. Hawkesford, M. Parry, P. Shewry. (2012). Shortcoming in wheat yield productions. Nature Climate Change, 2, 380-382.
- Sıralı, R. (2010). Arıcılığın Türkiye için önemi. Arıcılık Araştırma Dergisi, 2(4), 3-4.
- Soykan, F. (1999). Doğal çevre ve kültürle bütünleşen bir turizm türü: Kırsal turizm. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 10(1), 67-75.
- Soykan, F. (2003). Kırsal turizm ve Türkiye turizmi için önemi. Ege Coğrafya Dergisi, 12(1), 1-11.
- Soykan, F. (2006). Avrupa'da kırsal turizme bakış kazanılan deneyim. II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı içinde (ss. 72-73). Balıkesir Üniversitesi.
- Şerefioğlu, C. (2009). Kalkınmada kırsal turizmin rolü: 2007-2013 yılları arasında ülkemizde uygulanacak olan IPARD Kırsal Kalkınma Programı'ndaki yeri, önemi ve beklenen gelişmeler [Yayımlanmamış uzmanlık tezi]. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2025). Bitkisel üretim istatistikleri ve sertifikalı fide üretim verileri (2020-2024 gerçekleşen, 2025 hedef verileri). Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü (BÜGEM).
- Tatlı, H., Türkeş, M. (2008). Türkiye'deki 2006/2007 kuraklığı ile geniş ölçekli atmosferik değişkenler arasındaki bağlantının lojistik regresyonla belirlenmesi. IV. Atmosfer Bilimleri Sempozyumu Bildiri Kitabı: 516-527, 25-28 Mart 2008, İstanbul.
- TÜİK, 2025. Bitkisel Üretim İstatistikleri (Web Sayfası: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>) (Erişim Tarihi: Haziran 2026).
- TÜİK, 2025. Hayvancılık İstatistikleri (Web Sayfası: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>) (Erişim Tarihi: Haziran 2026).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). Dış ticaret istatistikleri veri tabanı: 2019-2023 taze çilek ithalatı [Veri seti]. <https://data.tuik.gov.tr/>
- TÜRKVET, 2026. Tarım Bilgi Sistemi (Hayvan Kayıt Sistemi). (Web Sayfası <https://hb.sapp.tarbil.gov.tr/Modules/TURKVET/Pages/User/UserAgreement.aspx>) (Erişim Tarihi: Haziran 2026).
- United Nations Statistics Division. (2024). UN Comtrade Database (Harmonized System Code: 081010 Fresh Strawberries, Türkiye Trade Data 2019-2023). <https://comtradeplus.un.org/>
- World Tourism Organization. (2024). World tourism barometer. UN Tourism World Tourism Barometer, 22(1).
- World Travel & Tourism Council. (2024). Economic impact research: Global trends. Research and Markets. (2024). Global rural tourism market analysis and forecast (2024-2030).

TEŞEKKÜR

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi kapsamında hazırlanan bu Stratejik Yatırım Planı, katılımcı bir planlama anlayışıyla, çok sayıda kurum, kuruluş ve paydaşın ortak emeğiyle ortaya çıkmıştır.

Planın hazırlık sürecinde gösterdiği yakın ilgi ve destekleri için Kayseri Valiliğine; teknik rehberlik ve yönlendirmeleri için Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Etüt ve Projeler Daire Başkanlığı Merkez Proje Yönetim Birimine; veri paylaşımı ve kurumsal iş birliği destekleri için bölgedeki kamu kurum ve kuruluşlarına, sivil toplum kuruluşlarına ve özel sektör temsilcilerine ve ÇPP üyelerine; saha çalışmalarında ihtiyaç, görüş ve önerilerini içtenlikle paylaşan çiftçilerimize teşekkürlerimizi sunarız.

Bu planın, ilimizin kırsal kalkınmasına ve çiftçilerimizin refahına katkı sağlamasını temenni ederiz.

Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

Bülent SAKLAV
İl Müdürü

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi, Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu'ndan sağlanan dış kaynak ve Türkiye Cumhuriyeti katkısıyla, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı iş birliğinde uygulanmaktadır.

T.C. KAYSERİ VALİLİĞİ
İL TARIM VE ORMAN
MÜDÜRLÜĞÜ

KIRSAL DEZAVANTAJLI ALANLAR
KALKINMA PROJESİ

Investing in rural people

Sümer Yeni Mahalle 7. Cadde No:59 Posta: 38090 Kocasinan / KAYSERİ
(0352) 338 21 44 - 46 - 47
(0352) 338 07 71
kayseri@tarimorman.gov.tr
tarimveormanbakanligi@hs01.kep.tr